

HUP

HUP KOMPAS

BIJELA KNJIGA

2025

Zagreb, studeni 2024.

HUP KOMPAS – Bijela knjiga 2025.

Izdavač:

Hrvatska udruga poslodavaca
Radnička cesta 37a
10000 Zagreb
Hrvatska
hup@hup.hr
www.hup.hr

Za izdavača:

Mihael Furjan (predsjednik), Irena Weber (glavna direktorica)

Glavni urednik i redaktor:

Hrvoje Stojić

Uredništvo:

Maja Bešević Vlajo (CFA Society Croatia), Mihaela Koren Šola (KPMG), Goran Križanac (KPMG), Mićo Ljubenko (Ljubenko & partneri, odvjetničko društvo), Petra Sentić (HUP), Vito Turšić (HUP)

Posebno se zahvaljujemo članovima izvršnog odbora Hrvatske udruge poslodavaca: Mislav Balković, Martina Dalić, Boris Drilo, Mihael Furjan (predsjednik), Sergio Galošić, Renato Radić, Petar Šimić

Grafička obrada i priprema:

Saša Vačevski
D.S.M.-grafika, Zagreb

Suradnici na HUP KOMPAS-u:

Hrvoje Balen (Algebra), Mislav Balković (Algebra), Stanko Barbarić (Fragaria), Marijan Batina (Boxmark Leather), Franjo Beser (Graficar), Zvezdana Blažić (Gea savjetovanje), Dijana Bojčeta Markoja (Udruga društava za upravljanje mirovinskim fondovima i mirovinskih osiguravajućih društava), Anny Brusić (HUP), Bojana Božanić Ivanović (Lider Media), Vedran Car (CADCOM), Dario Ćorić (HUP), Pavo Ćorluka (Sanatorij Ćorluka), Dubravko Ćuk (HUP), Saša Drezgić (Ekonomski fakultet u Rijeci), Siniša Đuranović (Hrvatski Telekom), Anita Džapo (HUP), Martin Evačić (NTL), Ana Falak (HUP), Marijana Filipić (HUP), Ana Fresl (Projekt jednako razvoj), Josip Funda (Svjetska banka), Sergio Galošić (Klimaoprema), Ivana Gažić (Zagrebačka burza), Ana Gongola (Sandoz), Mirela Gudan (HUP), Mirko Habijanec (Radnik), Radojka Hainski (Croatia osiguranje mirovinsko društvo za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondom), Mira Hajdić (Elekta-C), Andreja Hašček (HANFA), Vesna Ivić Šimetin (HUP), Jakov Jerman (HUP), Natali Komen Bujas (HUP), Emanuel Kovačić (INA), Željko Kukurin (Valamar), Janja Kulić (Hrvatska revizorska komora), Gordan Kuvek (HBOR), Jasminka Martinović (HUP), Mirna Marović (Croatian Private Equity and Venture Capital Association), Blaženka Mičević (Agrodet), Nataša Mikuš Žigman (Podravka), Robert Mustač (Messer Croatia Plin), Gordana Nikolić (Veleučilište PAR), Nikola Nikšić (Konter), Nataša Novaković (HUP), Ivan Ostojić (Podravka), Veljko Ostojić (Hrvatska udruga turizma), Sanja Ostroški (HUP), Ivić Pašalić (Mundus Viridis), Hrvoje Pauković (Hrvatski ured za osiguranje), Ante Perčin (Sokol), Tamara Perko (Hrvatska udruga banaka), Romano Pičuljan (Brodogradnja Pičuljan), Merica Pletikosić (CEMEX Hrvatska), Jadranka Primorac (Specijalna bolnica Sv. Katarina), Željko Rotim, Petra Sentić (HUP), Ivana Šimić (HUP), Petar Šimić (Primacošped), Marina Šunjerga (Media Intelligence), Zdravko Urban (HUP), Vesna Varšava (Solventa), Dijana Vondraček (E.ON Hrvatska), Milan Vrdoljak (Ricardo), Igor Zgrabljic (Coca Cola HBC Adria), Natalia Zielinska (Euro Grant Konzalting), Marija Zuber (Računovodstvo i financije), Nuša Žunec (HUP), brojne članice/članovi HUP-a koji aktivno sudjeluju radu HUP-ovih granskih udruga te radnih skupina te svi drugi koji su pomogli u kreiranju najnovijeg izdanja HUP KOMPAS-a

Sadržaj

Sažetak	5
1. Makroekonomski pregled	7
2. Nova era gospodarskog razvoja	11
3. Poticanje investicija u produktivnost poduzeća	17
4. Tržište rada i obrazovni sustav	27
4.1. Poticanje ranijeg ulaska mladih u svijet rada	28
4.2. Poticanje duljeg ostanka starijih radnika na tržištu rada	29
4.3. Prilagodbe velikodušnog sustava plaćanja bolovanja	31
4.4. Poboljšanje radno-pravnih odnosa	33
4.5. Imigracijske politike	37
4.6. Kontinuirani razvoj sustava obrazovanja	40
5. Porezni sustav	47
5.1. Porez na dohodak i obvezni doprinosi	49
5.2. Porezne korekcije uslijed izmjena gospodarskih okolnosti	53
5.3. Porezne izmjene u sustavu poreza na dodanu vrijednost (PDV) i trošarina	54
5.4. Porezne izmjene u cilju pravednosti prema različitim oblicima prihodovanja	56
5.5. Porezne izmjene u sustavu poreza na dobit	58
5.6. Ostale porezne izmjene	61
5.7. Kvaliteta porezne administracije	63
5.8. Parafiskalni teret	64
6. Javna nabava	67
7. Javna uprava i lokalna država	75
8. Pravosuđe	79

9.	Korporativno upravljanje	87
10.	Razvoj domaćeg tržišta kapitala	99
11.	Sektorske analize s preporukama u pogledu uvjeta poslovanja	107
11.1.	HUP – Udruga drvne i papirne industrije	109
11.2.	HUP – Udruga elektroindustrije i HUP – Udruga metalne industrije	113
11.3.	HUP – Udruga energetike	119
11.4.	HUP – Udruga financijskog poslovanja	123
11.5.	HUP – Udruga humanitarnog razminiranja	131
11.6.	HUP – Udruga industrije nemetala, građevinskog materijala i rudarstva Hrvatske	133
11.7.	HUP – Udruga informatičke i komunikacijske djelatnosti	137
11.8.	HUP – Udruga geodetsko-geoinformatičke struke	143
11.9.	HUP – Udruga kemijske industrije	147
11.10.	HUP – Udruga malih i srednjih poduzetnika	153
11.11.	HUP – Udruga novinskih izdavača	163
11.12.	HUP – Udruga nautičkog sektora	167
11.13.	HUP – Udruga poslodavaca u šumarstvu, lovstvu i pratećim djelatnostima	171
11.14.	HUP – Udruga prehrambene industrije i poljoprivrede	173
11.15.	HUP – Udruga privatnih poliklinika, bolnica, lječilišta i ustanova za zdravstvenu skrb	183
11.16.	HUP – Udruga proizvođača lijekova	187
11.17.	HUP – Udruga prometa	191
11.18.	HUP – Udruga tekstilne i kožne industrije	197
11.19.	HUP – Udruga trgovine	201
11.20.	HUP – Udruga ugostiteljstva i turizma	205
11.21.	HUP – Udruga zaštitarske djelatnosti	209
11.22.	HUP – Udruga poslodavaca graditeljstva	211
11.23.	HUP – Udruga profesionalaca za fondove Europske unije	215
11.24.	HUP – Udruga grafičara i nakladnika	217
	Lista skraćenica	221

Sažetak

Hrvatska već četiri godine zaredom postiže jednu od najvećih stopa rasta u EU, s uporištem u realnom rastu produktivnosti i sustiže ekonomije srednje i istočne Europe. Kreditni rejting zemlje je na rekordnoj razini A-, što upućuje na atraktivnost zemlje kao investicijske destinacije, stoga vjerujemo da će i punopravno članstvo u OECD-u uskoro biti realizirano.

Ipak mjesta za euforiju nema jer 'medeni mjesec' nakon ulaska u euro područje neće trajati zauvijek, a priljev EU sredstava značajno će usporiti nakon 2027. godine. Neupitno je kako je izvoz i dalje značajan pokretač ekonomskog rasta, no da izvozne uspjehe učinimo održivim, privatne investicije, kroz olakšanje uvjeta poslovanja moraju dobiti snažniji prioritet u nacionalnim politikama. HUP Kompas donosi alate za poboljšanje uvjeta poslovanja i mjere za jačanje konkurentnosti domaće ekonomije.

- (1) TRŽIŠTE RADA** Hrvatskoj su nužni kvalitetni zaposlenici. Najvažniji pokretač ljudskog kapitala te produktivnog kapaciteta je kontinuirani razvoj sustava obrazovanja, od osnovne škole do sveučilišta. Iako su sredstva za obrazovanje više nego dostatna (5,2% BDP-a, iznad prosjeka EU), sustav obrazovanja nije učinkovit (broj učenika pada, nastavnika raste), a obrazovni rezultati na PISA testovima su ispodprosječni, naročito u matematici. Jačanje kapaciteta sustava obrazovanja te cjeloživotnog učenja u cilju jačanja vještina u znanosti, tehnologiji i inženjerstvu, kao i poduzetničkim te strukovnim vještinama je ključno. Pored ciljane imigracijske politike, manjak radne snage treba riješiti povećanjem zaposlenosti, naročito mladih, kao i većim udjelom radne snage s tercijarnim obrazovanjem za brži rast produktivnosti. Također moramo modernizirati Zakon o radu u smjeru zaštite zaposlenih (umjesto radnog mjesta), fleksibilnih oblika zapošljavanja te jednostavnijih propisa.
- (2) FOKUS NA INVESTICIJE** Hrvatskoj je potrebno i ciljano privlačenje investicija u djelatnosti koje stvaraju višu dodanu vrijednost. Alat za to je Zakon o poticanju ulaganja koji mora biti konkurentan u odnosu na praksu zemalja u okruženju, a to znači povećanje razina subvencija, osjetnu deregulaciju te internacionalizaciju kroz lance vrijednosti, kao i jačanje mehanizama za poticanje ulaganja u istraživanja, razvoj i inovacije. Prema investicijama u fiksni kapital Hrvatska zaostaje za prosjekom EU te mnogim ekonomijama CEE regije, no samo profitabilne tvrtke mogu značajno investirati u produktivnost i na održiv način podići primanja zaposlenih. Suprotno uvriježenim stavovima u javnom prostoru, međunarodno-usporediva bruto profitabilnost hrvatskih poduzeća je, unatoč poboljšanju zadnjih godina, još uvijek 25% ispod prosjeka CEE regije te čak 55% ispod prosjeka EU.
- (3) KONKURENTAN POREZNI SUSTAV** I nakon poreznih promjena kojima se postupno seli porezni teret s rada na imovinu te dohodak od imovine, HUP se zalaže za smanjenje poreznog klina (42,4% u 2025.) na razinu TOP 5 najkonkurentnijih članica EU. Da bi bili predvodnici u CEE regiji

porezni klin trebamo smanjiti za oko 10 postotnih bodova kroz povećanje praga primjene više porezne stope poreza na dohodak te ograničavanje osnovice za obračun doprinosa za zdravstveno osiguranje na četiri prosječne plaće. Nužno je jačati poreznu pravednost izjednačavanjem poreznog tretmana raznih oblika prihoda. Naime, prosječna efektivna stopa poreza na rad i dalje je više nego šest puta veća u odnosu na efektivni porez na kratkoročni najam.

- (4) KONKURENTNE CIJENE ENERGENATA** Hrvatska je jedna od rijetkih zemalja EU u kojoj kućanstva plaćaju nižu cijenu električne energije od gospodarstva. I dok kućanstva uživaju gotovo najnižu cijenu električne energije u EU, cijena koju tvrtke plaćaju za električnu energiju u posljednje dvije godine viša je od prosjeka EU. Nužno je raditi na izjednačavanju uvjeta za obje kategorije korisnika električne energije te smanjivati jaz između cijene za tvrtke i za kućanstva. U cilju jačanja zelene transformacije nužno je hitno 'odblokirati' čak 2.600 MWh investicija u projekte OIE vrijedne oko 2,5 milijardi EUR, a za to je potrebno nakon dvije godine donijeti odluku o metodologiji za priključak na elektroenergetsku mrežu, što je HERA propustila učiniti.
- (5) PRAVOSUĐE KAO ŠTIT EKONOMIJE** Hrvatski pravosudni sustav suočava se s dugotrajnim sudskim postupcima, velikim brojem neriješenih predmeta, slabom percepcijom neovisnosti sudova i izostankom primjerene digitalne vidljivosti. HUP zagovara proširenje prakse specijalizacije sudaca za tematske sporove, osnivanje centraliziranog digitalnog registra, poticanje mehanizama medijacije i arbitraže, skraćivanje rokova sudskih procesa, povećanje pravne sigurnosti kod radnih sporova, reformu sustava odvjetničkih naknada te jačanje sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.
- (6) SNAŽNIJE TRŽIŠTE KAPITALA** U većim tvrtkama se poboljšava kvaliteta upravljanja financijama kao i praksa korporativnog upravljanja, što daje poticaj sve većem broju manjih izdavatelja. Također, stasava nova generacija domaćih fondova rizičnog kapitala s privatnom ponudom s boljom menadžerskom kvalitetom i praksom korporativnog upravljanja. Ulaganja u ove klase fondova od ključne su važnosti za razvoj 'high tech, high skill, high wage' gospodarstva. Za daljnji razvoj tržišta kapitala nužno je napredovanje u višu kategoriju tržišta u nastajanju, zatvaranje tržišnog jaza u financiranju vlasničkog kapitala putem fondova rizičnog kapitala, jačanje potencijala obveznih mirovinskih fondova za investiranje u domaću ekonomiju, jačanje porezne atraktivnosti registracije start-up tvrtki, uvođenje investicijskih računa građana s poreznim poticajima, izjednačavanje poreznog tretmana vlasničkog kapitala i duga, jačanje korporativnog upravljanja, te razvoj krivulje duga.
- (7) ULAGANJA U BUDUĆNOST** Strategija pametne specijalizacije trebala bi katalizirati transformaciju hrvatskog gospodarstva prema sektorima budućnosti, a to su prehrambena industrija, energetika, turizam, ICT te promet i logistika. ICT industrija valja se transformirati od servisne prema digitalno-produktivnoj, s bitno većom dodanom vrijednosti po zaposlenom. Hrvatska do 2030. može postati energetska samodostatna zahvaljujući investicijama u OIE. Turizam se pak mora usmjeriti na investicije u kvalitetu usluge uz jačanje izvjesnosti regulative i prilagodbu poreznog tretmana. Konkurentni smo i u farmaceutici, proizvodnji opreme, postrojenja, motornih vozila te sve više i graditeljstva.

Makroekonomski pregled

U laskom u Euro područje te Schengen, Hrvatska je finalizirala proces europskih integracija, što je doprinijelo snažnom institucionalnom razvoju zemlje te stvorilo uvjete za jačanje konkurentnosti i realnog rasta produktivnosti kao i ubrzanje realnog ekonomskog rasta na razinu od 3–3,5% godišnje, u odnosu na prosječnu dugoročnu realnu stopu rasta od 2,1% zabilježenog od 2000. do 2019. godine. Znatno veća realna stopa rasta s uporištem u rastu produktivnosti je glavni preduvjet za jačanje Hrvatske kao investicijske destinacije, održiv rast standarda stanovništva te blagostanja društva. Hrvatska već četiri godine zaredom postiže jednu od najvećih stopa rasta u EU, s uporištem u realnom rastu produktivnosti, i počela je sustizati ekonomije srednje i istočne Europe (CEE regije).

(%)	2021	2022	2023	2024p	2025p
Rast BDP	12.6	7.3	3.3	3.5	2.8
Osobna potrošnja	10.9	6.9	3.2	4.4	3.0
Investicije	4.8	10.4	10.1	3.5	6.1
Izvoz	32.7	27.0	-2.9	3.8	4.8
Uvoz	17.3	26.5	-5.3	3.5	5.2
Inflacija	2.7	10.7	8.4	3.8	2.8
Nezaposlenost	7.6	7.0	6.1	5.6	5.4
Plaće	4.2	8.3	14.7	15.0	7.0
Saldo proračuna	-2.5	0.1	-0.7	-2.5	-2.2
Javni dug	78.2	68.5	61.8	59.7	57.7
Tekući račun	1.0	-2.8	1.1	0.4	-0.4
3-mjesečni EURIBOR	-0.57	2.1	3.9	3.2	2.5

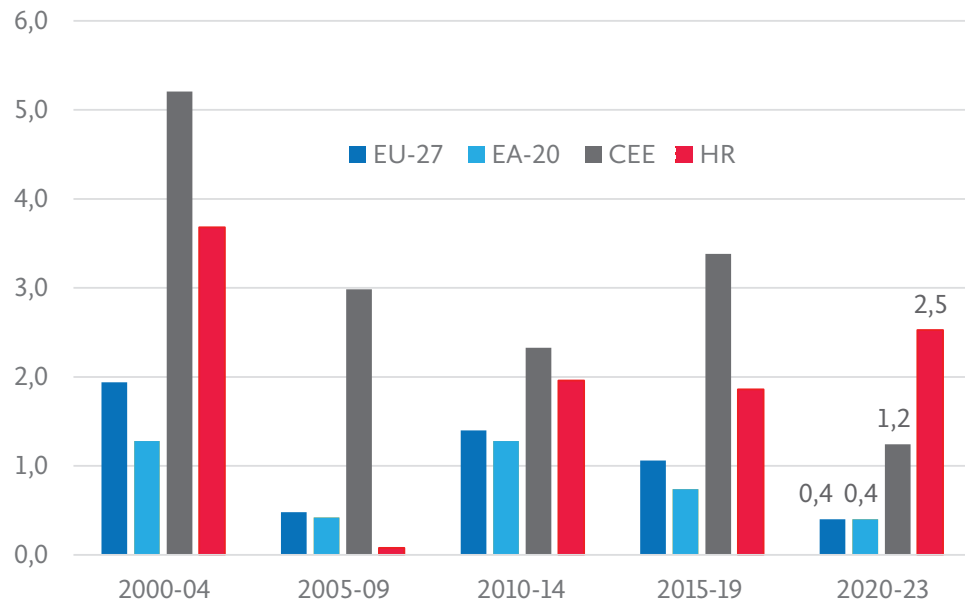
Izvor: Eurostat, HUP istraživanja

Hrvatska je u periodu od izbijanja pandemije CoVID-19 prema rastu produktivnosti po prvi put nadmašila prosjek CEE regije, a još jače prosjek Europske unije (EU). Naime, u periodu od 2020. do 2023. godine, prosječni godišnji realni rast produktivnosti po radnom satu od 2,5% je više nego dvostruko veći u odnosu na prosjek CEE regije (1,2%), a višestruko nadmašuje prosjek EU od svega 0,4%. Pritom nema mjesta za euforiju s obzirom na to da je

produktivnost rada po radnom satu u Hrvatskoj prema posljednjim dostupnim podacima (za 2022. godinu) i dalje na razini 68,7% prosjeka EU, što je također ispod prosjeka CEE regije od 70,5%. Iskorak je to u odnosu na 20 godina ranije, od 2000. – 2020. godine tijekom kojih je prije svega zbog spore europske integracije, nedostatka reformi i lošijih uvjeta poslovanja Hrvatska zaostajala za zemljama CEE regije.

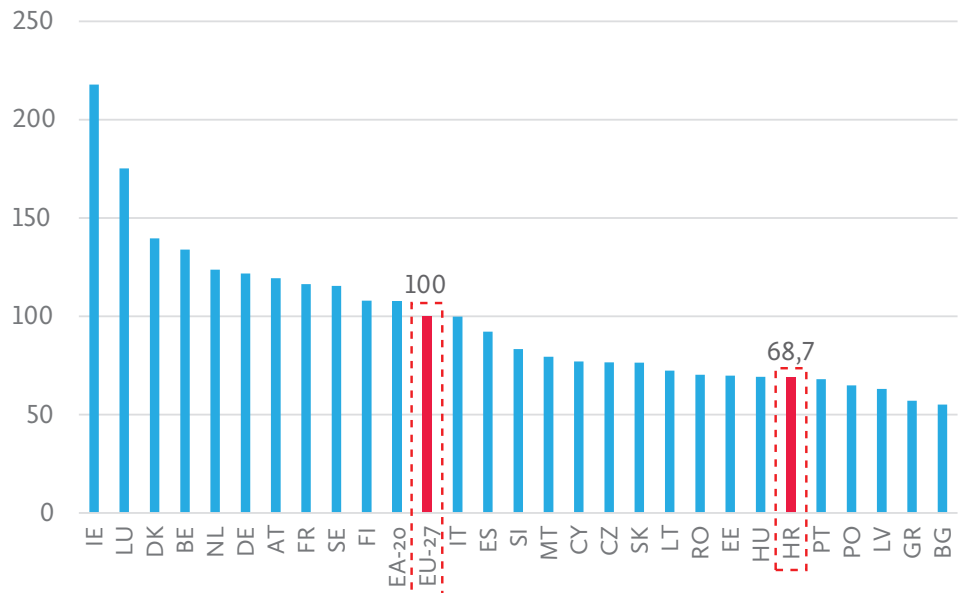
Realni rast produktivnosti po radnom satu (%)

Izvor: Eurostat

Nominalna produktivnost po radnom satu u 2022. (EU-27_2020=100)

Izvor: Eurostat

Europska sredstva koja se plasiraju u investicije javnog sektora u digitalizaciju, zelenu transformaciju, istraživanje, razvoj i inovacije (RDI) te sveobuhvatnu infrastrukturu ekonomije generiraju rast BDP-a od oko dva postotna boda, a u 2024. godini i više. Ne manje važan je utjecaj europskih integracija na financijsku stabilnost, održavanje stabilnosti u javnim financijama te u

konačnici na postizanje kreditnog ratinga na razini od A-, što je povijesno najviši investicijski bonitet zemlje koji jača atraktivnost Hrvatske kao investicijske destinacije.

U godinama pred nama privremeni zamašnjak agregatne potražnje će oslabiti po povlačenju svojevrsne 'plime' javnih investicija podržane rekordnim priljevom iz EU fondova nove generacije od 2025. nadalje, a osobito nakon 2027. godine. S obzirom na očekivano smanjenje radne populacije za više od 100 tisuća u naredne četiri godine te procijenjeno ponovno usporavanje rasta produktivnosti ispod 2% te (ponovo) ispod prosjeka CEE regije (2,6%), HUP smatra da bi svi dizajneri ekonomskih politika morali izoštriti fokus na jačanje konkurentnosti privatnih poduzeća izvan financijskog sektora te daljnje olakšanje uvjeta poslovanja u cilju značajnog dinamiziranja privatnih poslovnih investicija.

Da bi se nastavio rast produktivnost, a Hrvatska nastavila smanjivati jaz standarda u odnosu na prosjek članica EU, HUP poziva na reforme kojima u fokusu treba biti rast produktivnosti gospodarstva.

Nužno je nastaviti porezno rasterećenje rada, te ukidanje i/ili smanjenje parafiskalnih nameta, uz promjenu strukture poreznih prihoda, značajno širenje porezne baze te pojednostavljenje poreznog sustava.

Porezni klin na osobni dohodak je u 2023. bio iznad čak 12 članica EU, mahom konkurentskih ekonomija CEE regije pa bi zbog jedne od najnižih stopa aktivnosti i zaposlenosti stanovništva za Hrvatsku puno opravdanije bilo odlučiti se i za hrabrije smanjenje poreznog opterećenja rada s ciljem kreiranja održivih i kvalitetnih radnih mjesta, a prema preporukama OECD-a.

Reforme na ponudbenoj strani ekonomije moraju biti fokusirane na fleksibilizaciju tržišta rada te deregulaciju tržišta proizvoda i usluga, restrukturiranje državnih poduzeća, državne administracije te olakšavanje operativnih i financijskih uvjeta poslovanja.

U pogledu budućeg rasta produktivnosti te (izvozne) konkurentnosti zasigurno ohrabruje snažan rast bruto investicija poduzeća izvan financijskog sektora u 2023. godini od čak 27,8% u odnosu na 2022. godinu. Pritom, međutim, nema mjesta za euforiju jer su vjerojatno tek na neko vrijeme zaustavljeni negativni trendovi kretanja udjela poslovnih investicija u BDP-u (s 13,8% u 2017. na 11,4% u 2022.) kao i divergentna kretanja u odnosu na prosjek EU te strukturno sličnu CEE regiju u oba slučaja nadomak 14% BDP-a.

Uz preporuke za kratkoročno jačanje konkurentnosti, HUP kompas donosi strateška promišljanja o tome kakvu kvalitetu rasta BDP-a u budućnosti želimo, kako povećati razinu poslovnih investicija u korist održivog bržeg rasta BDP-a i standarda, s naglaskom na investicije u istraživanje, razvoj i inovacije (RDI).

Za produktivni kapacitet ekonomije od izuzetne su važnosti kvaliteta obrazovnog sustava, brzo i efikasno pravosuđe, unapređenje ponudbene strane

tržišta rada, efikasnost zdravstvenog sustava te održivo financiranje mirovinskog sustava u kontekstu nepovoljnih demografskih trendova (pad fertiliteta, starenje stanovništva, migracije stanovništva).

Nužno je i fleksibilizirati tržište rada, deregulirati tržišta proizvoda i usluga, uskladiti potrebe tržišta rada i sustav obrazovanja uz ciljanu migracijsku politiku, restrukturiranje državnih poduzeća, smanjenje i povećanje efikasnosti državne administracije te splot policy inicijativa koje podupiru rast privatnih tvrtki.

Nova era gospodarskog razvoja

2

Hrvatska je po stopama rasta BDP-a, a uz podršku snažnog priljeva sredstava iz EU fondova te adekvatnog rasta produktivnosti, napokon na vrhu EU no i dalje ubire dividendu rastuće globalne potražnje za putovanjima zahvaljujući jedinstvenoj položajnoj renti.

Od kraja 2019. godine do kraja 2024. godine u kojoj očekujemo rast BDP-a od 3,5%, imat ćemo kumulativni petogodišnji rast BDP-a od 18,0%, Hrvatsku pozicionira kao jednu od predvodnica EU. Strukturno gledano, najveću stopu rasta od 32,7% bilježi robni izvoz, zatim izvoz usluga (+27,2%) te osobna potrošnja (+20,5%). Realni rast investicija (+9,2%) je gotovo upola niži od rasta BDP-a, što u kombinaciji s ispodprosječnim udjelom tercijarno obrazovanog stanovništva (38,7%, EU 43,1%), ispodprosječnim obrazovnim rezultatima na PISA testovima, gotovo dva puta nižim udjelom zaposlenih u nekom obliku dodatne edukacije (27,3%, EU 46,6%) te višestruko nižim investicijama poduzeća u RDI, ograničava potencijal rasta produktivnosti.

Hrvatska je po kriteriju realnog dohotka po stanovniku ostvarila značajan iskorak sa 67% prosjeka EU iz 2019. godine na 76% u 2023., dok bismo se ove godine mogli približiti magičnoj granici od 80% prosjeka EU standarda.

Ipak ne postoje garancije da će se relativno visok ritam realnog rasta i sustizanja standarda EU nastaviti dovoljno dugo da Hrvatska značajno promijeni svoju razvojnu poziciju u EU, kao što su to napravile Poljska, Rumunjska ili Slovenija. Otegotna okolnost je i da je 'mediteranski klub zemalja' nakon svjetske financijske krize suočen s dugim periodom zaostajanja pa je prosječni realni dohodak nakon što je dosegao prosjek EU pao na razinu nižu od 80% prosjeka EU. Nepovoljni demografski trendovi, manjak konkurentnosti, slabe institucije te prekomjerno oslanjanje na razvojne fondove EU u financiranju javnih investicija pokazali su da uz izostanak reformi državnog sektora te izostanak jačanja konkurentnosti privatnih tvrtki nema dugoročnog jamstva za kontinuirani ekonomski napredak.

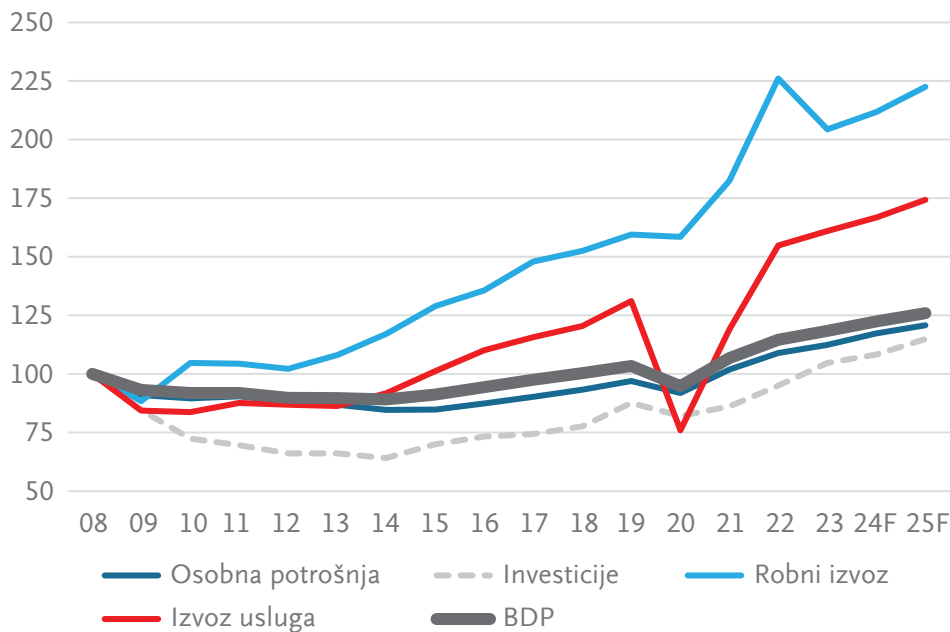
To pokazuju dugoročni ekonomski trendovi Portugala i Slovačke. Inicijalni snažni rast gospodarstva preokrenut je u stagnaciju. U Portugalu je to bila

posljedica neuspjeha u promjeni korporativne strukture koju obilježava visok udjel mikro i malih tvrtki s nedostatnim investicijama, niskom produktivnošću te općenito vrlo slabom jačanju izvozne orijentacije poduzeća. Nekadašnja perjanica istočnoeuropske automobilske industrije Slovačka upala je u zamku relativnog zaostajanja za EU baš kad je dosegla granicu prosjeka standarda EU od 80%. U toj ekonomiji su, naime, uslijed kroničnog manjka educirane radne snage kontinuirano povećavane plaće iznad rasta produktivnosti. Labavljenje uvjeta za prijevremeno umirovljenje u kombinaciji sa zastojem u priljevu strane radne snage (kritične za buduću zaposlenost u tamošnjoj industriji) je dodatno intenziviralo pritiske na rast primanje zaposlenih te dodatno pogoršalo konkurentnost ekonomije.

Hrvatska je pokazala potencijal da unaprijeđenjem institucionalnog okvira, regulacije, tržišta rada i otvorenosti prema inozemnim ulaganjima ostvari viši i održivi rast na jedinstvenom tržištu EU.

Izvoz roba i usluga povećan je s 39,3% BDP-a u 2013. godini na 48,8% u 2018. te 59,0% u 2022. (uz naknadni manji pad na 56% BDP-a u 2023. godini), pri čemu izvoz roba brže napreduje nego izvoz usluga. Za kvalitetniji prikaz povećanja značaja robnog izvoza koristimo dulje razdoblje od 2008. (početak globalne financijske krize) do 2023. u kojem je robni izvoz realno uvećan čak 2,3 puta te je uvjerljivo najbrže rastuća sastavnica hrvatskog BDP-a. Nakon energičnog rasta izvoza turističkih usluga od 2013. do 2019. godine (s 13,7% na 19,1% BDP-a), u posljednjih pet godina raste značaj izvoza usluga ICT sektora koji u 2023. godini doseže 2,2% BDP-a nakon 1,6% BDP-a u 2019. godini. Pojava kompanija s globalnim dosegom u segmentu visokih tehnologija (Infobip, Rimac i drugi), uz mnoge druge izvoznika IT usluga, kreira nove mogućnosti dinamičnog rasta u sektoru novih tehnologija. Osim snažne dinamike rasta izvoza nakon 2013. godine, bilježimo i određene strukturne promjene poput povećanja broja izvoznika u ukupnom broju poduzeća, široko rasprostranjenog među većinom djelatnosti, a rastući značaj SME tvrtki pridonosi padu koncentracije izvoza u velikim poduzećima.

Snažan oporavak izvoza je dva puta u posljednjih 10 godina bio glavni faktor izlaska hrvatske ekonomije iz recesije. Prvi put se to dogodilo na kraju dugotrajne recesije od 2009. do 2014. godine i što je koreliralo i s pridruživanjem Hrvatske EU. Druga takva epizoda na izlasku iz kratkotrajne pandemijske recesije koincidira s napredovanjem Hrvatske u pripremama za ulazak u euro područje. Naime, za male i otvorene ekonomije izlazak na strana tržišta i uključivanje u globalne lance vrijednosti smatraju se jednim od ključnih čimbenika za dugoročni rast, razvoj i konkurentnost ekonomije. Prostor za integraciju u globalne lance vrijednosti je i dalje značajan s obzirom na nisku trgovinsku otvorenost (udio izvoza/uvoza robe i usluga u BDP u odnosu na ekonomije CEE regije kao i nisku tehnološku kompleksnost robnog izvoza).

Poboljšanje strukture rasta BDP-a (2008=100)

Izvor: DZS

Ne umanjujući važnost EU fondova za rast, odnosno jačanje agregatne potražnje u ekonomiji, nova snažnija putanja ekonomskog rasta dodatno je po prvi puta u povijesti podržana značajnijim 'outperformanceom' Hrvatske u privlačenju inozemnih ulaganja u odnosu na prosjek CEE regije u zadnje tri godine, odnosno 5,1% BDP-a prosječno godišnje prema 3,0% BDP-a u CEE regiji, i to pojačanim uključivanjem hrvatskih tvrtki u inozemne lance vrijednosti. Superiornost u privlačenju investicija potvrđuje i trend vlasničkih (equity) ulaganja (bez zadržane dobiti) na razini od 2,0% BDP-a prosječno godišnje prema 1,0% BDP-a u CEE regiji. To se najbolje vidi kroz snažno povećanje udjela tvrtki pod inozemnom kontrolom u ukupnoj zaposlenosti (s 12,7% u 2013. na 21,0% u 2021. godini), dodanoj vrijednosti (s 24,0% u 2013. na gotovo 30% danas) te štoviše značajnom doprinosu izvozu.

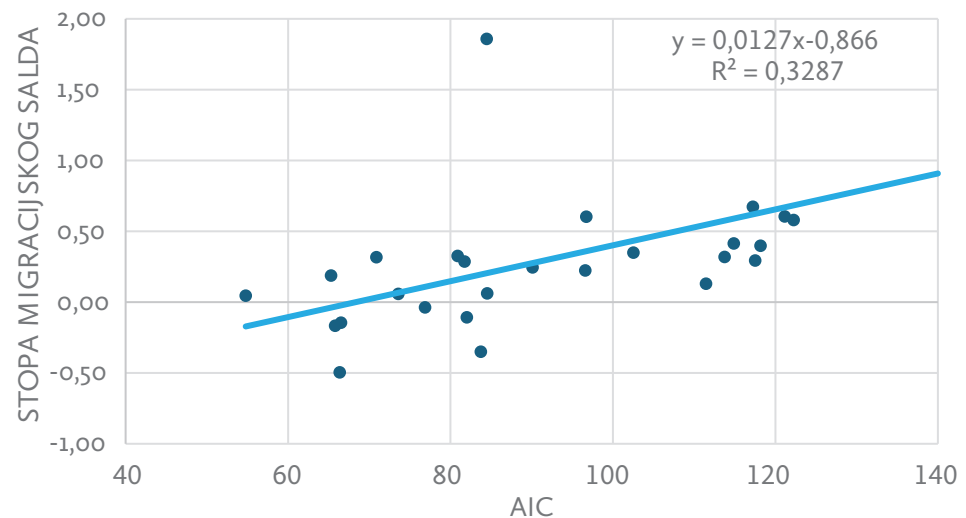
Neke ekonomije CEE regije (naročito Slovačka, Slovenija, Mađarska) imaju čak dva i pol pa do tri puta veći udio robnog izvoza u odnosu na Hrvatsku, što najbolje pokazuje dokle sežu razvojni potencijali srednjoeuropskih ekonomija. Prostora za daljnje uključivanje Hrvatske u inozemne lance vrijednosti dakle, dakako, još ima, što može biti jedna od važnih poluga rasta izvoza te BDP-a u budućnosti. Sve uspješne ekonomije dokazuju kako jačanje institucija, visoka razina korporativnog upravljanja, dobra regulativa, kvalitetan obrazovni sustav, poduzetničke slobode te energetska konkurentnost mogu svaku zemlju pretvoriti u atraktivnu investicijsku destinaciju u kojoj tvrtke mogu stvoriti veću dodanu vrijednost i povećati realne dohotke zaposlenih kao krajnji cilj gospodarskog razvoja.

Dostizanje realnog dohotka po zaposlenom od oko 90% prosjeka EU nije slučajno ni arbitrarno postavljena razina. Naime, analiza kretanja odnosa stvarne individualne potrošnje koja uključuje i realnu vrijednost potrošnje javnih dobara, i neto migracijskih salda za članice EU od 2009. do 2022.

godine pokazuje nam da realni dohodak malo ispod 90% EU prosjeka stanovništva ocjenjuje zadovoljavajućim pa stoga raste vjerojatnost pozitivnog migracijskog salda. Da bi postigli razinu standarda koja pozitivno utječe na zadržavanje ljudi, neto imigracijske tokove te u konačnici demografsku stabilizaciju, potreban je široki politički konsenzus oko ulaska Hrvatske među top 20 najprivlačnijih destinacija na OECD-ovoj PMR ljestvici u idućih nekoliko godina, sa sadašnjeg 27. mjesta. Rad na dosezanju cilja od 90% prosjeka EU može povećati ulaganja u tvrtke i sektore koji stvaraju veću dodanu vrijednost po zaposlenom i isplaćuju veće realne osobne dohotke. Ovaj dokument sadrži preporuke članica HUP-a kako krenuti prema tom strateškom cilju u narednim godinama.

Stvarna individualna potrošnja (AIC) i migracijski saldo za države članice EU u prosjeku 2009.–2022. godine

Izvor: Eurostat

Pet ključnih područja za rast konkurentnosti Hrvatske i brže dosezanje standarda EU po istraživanju IMD-a o konkurentnosti su: tržište rada i obrazovni sustav, poslovna regulativa, porezne politike, tehnološka i energetska infrastruktura te korporativno upravljanje.

Kontinuirane reforme u tim područjima, jačanje percepcije o njihovoj provedbi i solidan momentum ekonomskog rasta mogu ubrzati pozitivne promjene. Pregovori oko pristupanja Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) idealna su platforma i poticaj za to s obzirom da OECD omogućuje pristup najboljim praksama strukturnih ekonomskih politika za reforme poslovnog okruženja (OECD, 2023, FDI Qualities Review Croatia).

Na izuzetno povoljan razvojni i ekonomski trenutak uz HUP-ove ukazuju i makroekonomske prognoze brojnih javnih i privatnih institucija, solidna deregulacija tijekom zadnjih pet godina prema ocjeni OECD-a kao i poboljšanje hrvatskog kreditnog ratinga na povijesno najvišu ocjenu A-, s pozitivnim izgledima.

HUP Hrvatskoj prognozira snažan realni rast BDP-a od 3,5% u 2024. godini, odnosno 2,8% u 2025. Prognozirane stope rasta su među najvišima u EU zahvaljujući izrazito ekspanzivnoj predizbornoj fiskalnoj politici, robusnom

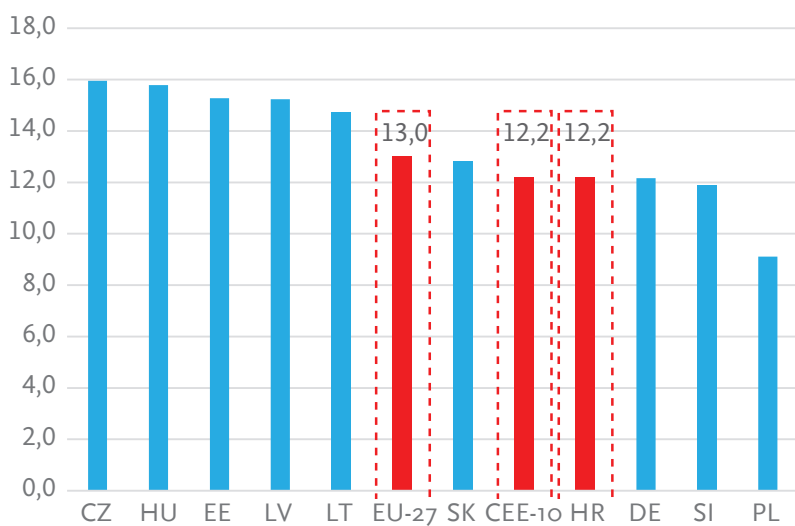
tržištu rada te oporavku glavnih vanjskotrgovinskih partnera i snažnijoj inozemnoj turističkoj potražnji u korist izvoza te osobne potrošnje. Snažnija turistička sezona, kao pokretač potrošnje, može dodatno ubrzati rast BDP-a, a pozitivna očekivanja temelje se na najavama vodećih turoperatora u pogledu volumena te cijena čemu ide u prilog i očekivanje da će ove godine plaće prosječnih Europljana rasti do 5%, odnosno 2–3% realno. Poticaj rastu investicija je rekordni priljev iz EU fondova na neto razini od 3,5% BDP-a godišnje uz ulaganja međunarodno-integriranih tvrtki u produktivnost, ali usporavaju privatne investicije zbog lošijih realnih uvjeta financiranja, sporijeg rasta kredita poduzećima (svega 3,5% nominalno) kao i rizičnijih nebankarskih izvora financiranja (private equity, venture capital) i produljene nestabilnosti inozemne potražnje.

Dobre vijesti su da će unatoč rastu proračunskog deficita bruto javni dug u 2024. godini pasti ispod 60% BDP-a i da će tekući račun platne bilance ostati u suficitu pa ne iznenađuje da su dvije vodeće agencije Standard & Poor's te Fitch Ratings nedavno poboljšale kreditni rejting Hrvatskoj na A- uz pozitivne, odnosno stabilne izgleda gdje smo se našli u društvu Poljske kao jedne od najatraktivnijih investicijskih destinacija u EU. U svojim izvješćima agencije ističu daljnji oporavak u fiskalnom položaju te neto inozemnoj poziciji zemlje, robustan financijski sustav i ekonomski rast koji omogućuje realnu konvergenciju prema prosjeku EU. Ako nastavi konsolidaciju javnih financija te reforme poslovnog okruženja u korist jačanja investicije te produktivnosti van turističkog sektora, naročito u području tržišta rada te obrazovnog sustava, Hrvatskoj je u naredne dvije godine dostižan A rejting koji imaju Estonija, Latvija, Litva, Slovačka i Španjolska, a u srednjem roku i AA- koji u CEE regiji imaju samo Slovenija i Češka.

Poticanje investicija u produktivnost poduzeća

3

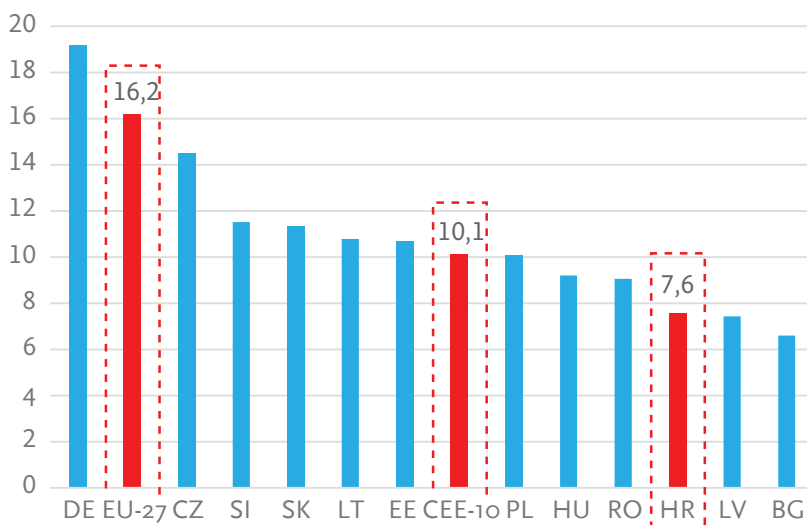
Prema investicijama u fiksni kapital Hrvatska zaostaje za prosjekom EU te mnogim ekonomijama CEE regije. Pritom znamo kako samo profitabilne tvrtke mogu investirati u produktivnost i na održiv, opravdan način povećavati primanja zaposlenih.

Poslovne investicije
(% BDP-a, 2023.)

Izvor: Eurostat

Suprotno uvriježenim stavovima u javnom prostoru, međunarodno-usporediva bruto profitabilnost hrvatskih poduzeća je, unatoč poboljšanju zadnjih godina, još uvijek 25% ispod prosjeka CEE regije te čak 55% ispod prosjeka EU.

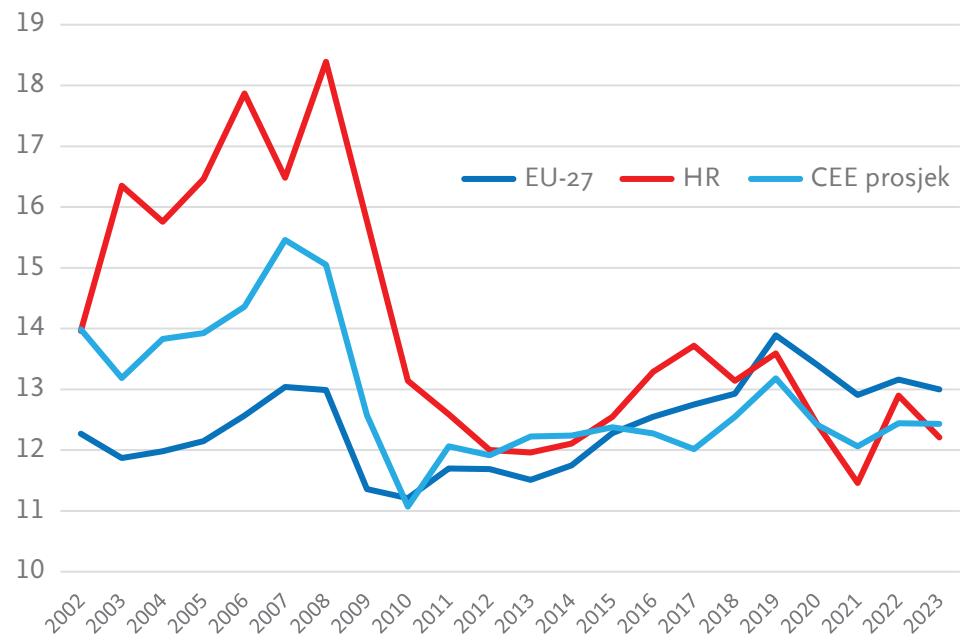
Bruto operativna
profitabilnost u 2023.
(EUR 000 p/c)

Izvor: Eurostat

U pogledu budućeg rasta produktivnosti te (izvozne) konkurentnosti zasigurno ohrabruje snažan rast bruto investicija poduzeća izvan financijskog sektora u 2023. godini od čak 27,8% u odnosu na 2022. godinu. Pritom, međutim, nema mjesta za euforiju jer su vjerojatno tek na neko vrijeme zaustavljeni negativni trendovi kretanja udjela poslovnih investicija u BDP-u (s 13,7% u 2017. na 12,2% u 2022.) kao i zaostatak u odnosu na prosjek EU od 13% BDP-a.

Poslovne investicije (% BDP-a)

Izvor: Eurostat

Pritom nema mjesta za euforiju jer Hrvatska u narednom razdoblju mora adekvatno adresirati glavne izazove među kojima su očekivano smanjenje radne populacije za više od 100,000 u iduće četiri godine te na održiv način preokrenuti negativni trend kretanja udjela poslovnih investicija u BDP-u (s 13,8% u 2017. na 11,4% u 2022.) u smjeru dostizanja prosjeka EU, odnosno strukturno slične CEE regije od oko 14% BDP-a. Nakon povlačenja plime EU fondova, potrebna je nova investicijska paradigma ako želimo produljiti trenutačno snažniji realni rast produktivnosti te u konačnici BDP-a i ukupnih primanja zaposlenih u odnosu na konkurentske ekonomije te povećavati standard prema prosjeku EU.

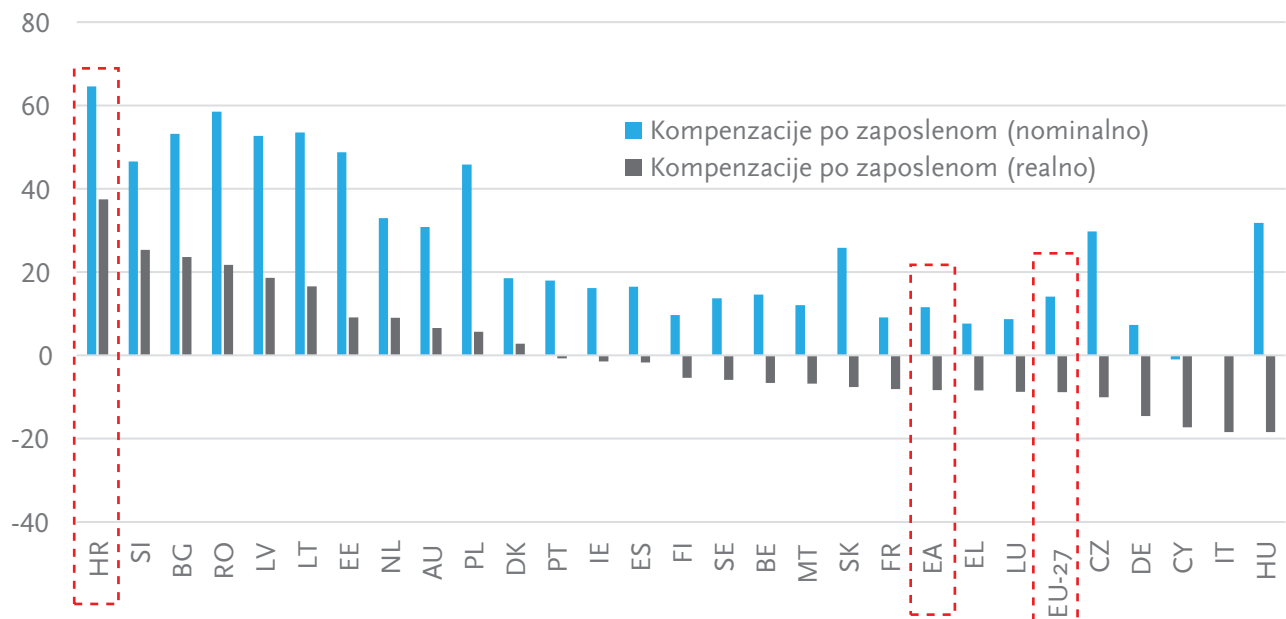
Prema analizi Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), spomenuti negativni relativni trend poslovnih investicija praćen je smanjenjem udjela novo osnovanih tvrtki koje posluju kraće od godinu dana u ukupnom broju tvrtki s 25% u 2016. na svega 2% u 2021 godini, što svjedoči o padu ambicija investiranja u nove projekte koji bi povećali produktivni, odnosno izvozni potencijal. Stopa zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina) tvrtki pala je s 80,4% u 2008. godini na 68,6% u 2021. godini uz vodeću ulogu najproduktivnijih poduzeća (u gornjem kvartilu), čija zaduženost je danas na oko dvije trećine zaduženosti iz 2008. godine. Usporavanje godišnje stope rasta kredita poduzećima na svega 3,5% nominalno uz snažan pad investicija kroz private equity i venture capital instrumente ne daje preveliki optimizam u pogledu kratkoročne dostupnosti izvora financiranja.

Izazov predstavlja i činjenica da Hrvatska u odnosu na CEE regiju ima mali udio prerađivačke industrije u bruto dodanoj vrijednosti, kao i mali udio inozemnih industrijskih stranih ulaganja (oko 16% od ukupnih u odnosu 30% u CEE regiji), ali istovremeno time se otvara i prilika re-industrijalizaciju te povećanje produktivnosti. Po produktivnosti rada Hrvatska je šesta država članica EU na začelju uz produktivnost rada po radnom satu od svega 68,7% prosjeka EU, što je ispod prosjeka CEE regije od 70,5%. Štoviše, produktivnost mjerena bruto dodanom vrijednosti hrvatske prerađivačke industrije po zaposlenom je čak dva i pol puta niža od prosjeka EU, te četiri i pol puta niža od najuspješnijih članica EU (čak i bez outliera Irske), te oko 20% ispod prosjeka CEE regije.

Istovremeno, u odnosu na 2019. godinu, u drugom kvartalu 2024. godine Hrvatska ima najveći nominalni rast ukupnih primanja po zaposlenom od 64,6%, kao i najveći realni rast primanja od 37,4%. Druga strana medalje je da je tijekom iste četiri i pol godine jedini trošak rada u Hrvatskoj premašio prosjek EU (31,1% prema 25,8%), no istodobno je rastao sporije u odnosu na prosjek CEE regije (34,4%). Kada jedini trošak rada raste brže u odnosu na trgovinske partnere pogoni se inflacija i gubi cjenovna konkurentnost u međunarodnoj razmjeni.

Kretanje ukupnih primanja po zaposlenom (2Q 24/4Q19)

Izvor: Eurostat

Prema nedavno objavljenom OECD-ovom petogodišnjem izvješću Product Market Regulation (PMR 2023), Hrvatska se približila prosjecima OECD-a te EU prema kriteriju reguliranosti tržišta, dok je u mjeranju iz 2018. godine bila među četiri najreguliranije ekonomije EU i pri vrhu liste reguliranosti svih zemalja uključenih u ovo mjerjenje.

Prema 'padu' PMR indeksa u 2023. godini, odnosno smanjenju razine regulacije za gotovo 20%, Hrvatska je među top četiri članice EU, a posljednji

'score' od 1,39 je blizu prosjeka OECD-a (1,34) i malo slabiji od prosjeka EU (1,21) (niža vrijednost indeksa znači veću liberalizaciju). Takav rezultat znači da je Hrvatska prema podacima za 2023. godinu na razini zemalja kao što su Austrija, Grčka, Slovačka, Švicarska, Južna Koreja, Australija i Novi Zeland. Više tržišne regulacije od Hrvatske imaju primjerice Belgija, Luksemburg, Mađarska, Portugal, Island, Cipar, Malta, Sjedinjene američke države, dok se s druge strane spektra nalaze Njemačka, Italija, Poljska, Litva, Estonija, Latvija, Češka te Slovenija, kao zemlje sa slobodnijim tržištima. Posljedično, Hrvatska se popela na 27. mjesto ljestvice koja obuhvaća 47 zemalja te mjeri tržišne slobode u područjima poput slobode formiranja cijena, prava stranih ulagača, regulacije odabranih profesija i usluga (poput npr. arhitekata i računovođa), konkurencije i načina formiranja cijena u infrastrukturnim djelatnostima, raširenosti državnih poduzeća te po prvi puta konkurentnosti digitalnih tržišta.

Niti u ovom području, međutim, nema razloga za euforiju s obzirom da većina od deset promatranih strukturno sličnih zemalja CEE regije u 2023. godinu i nakon značajnog iskoraka Hrvatske ima nižu razinu regulacije tržišta te da smo u odnosu na 2018. godinu prestigli jedino Mađarsku i Slovačku.

Zemlje CEE regije su većinom dereguliranije od 'zapadnih' članica EU, što implicira da u cilju stvaranja uvjeta za brže ekonomsko približavanje (odnosno, konvergenciju) prema prosjeku EU treba provesti snažnije regulatorno rasterećenje u područjima koja značajno utječu na uvjete poslovanja, a to su ukupno porezno, administrativno i parafiskalno opterećenje. Vrijeme je i za promjenu politike formiranja cijene električne energije obzirom na to da je Hrvatska među rijetkim članicama EU u kojima tvrtke plaćaju višu cijenu energenta od kućanstava. U sklopu budućeg dizajna tržišta električne energije valja usvojiti politiku cijena koja stimulira rast produktivnosti i profitabilnosti gospodarstva, koje posredno jače utječe na standard kućanstava od energetske subvencije. Važno je i daljnje otvaranje domaćeg tržišta električne energije uz razvoj konkurencije, što bi potaknulo ulaganja u inovacije na tržištu električne energije, umnožilo projekte obnovljive energije, omogućilo niže cijene energenata te pouzdaniju i dostupniju opskrbu električnom energijom.

U konačnici, raširenost državnih poduzeća je glavni kriterij koji ponajviše sprečava napredak Hrvatske na PMR ljestvici, što znači da Hrvatska mora uložiti značajne napore u upravljanju poduzećima u državnom vlasništvu te nastaviti s njihovim operativnim restrukturiranjem u cilju postizanja operativnih standarda efikasnosti.

U svjetlu svega spomenutog, u HUP-u smatramo kako daljnje produbljenje integriranosti hrvatskog gospodarstva u inozemne lance vrijednosti ostaje imperativ s obzirom na velik potencijal podizanja produktivnosti ako nastavimo započetu deregulaciju tržišta proizvoda i usluga te privučemo ulaganja u djelatnosti sa višom dodanom vrijednosti. Pored privlačenja ulaganja u industriju, posebno onu vezanu uz RDI, razvoj novih izvoznih proizvoda, prateći ekosustav, koja kreira visoku dodanu vrijednost, za Hrvatsku su važna ulaganja u uslužne sektore s komparativnim prednostima poput ICT-a,

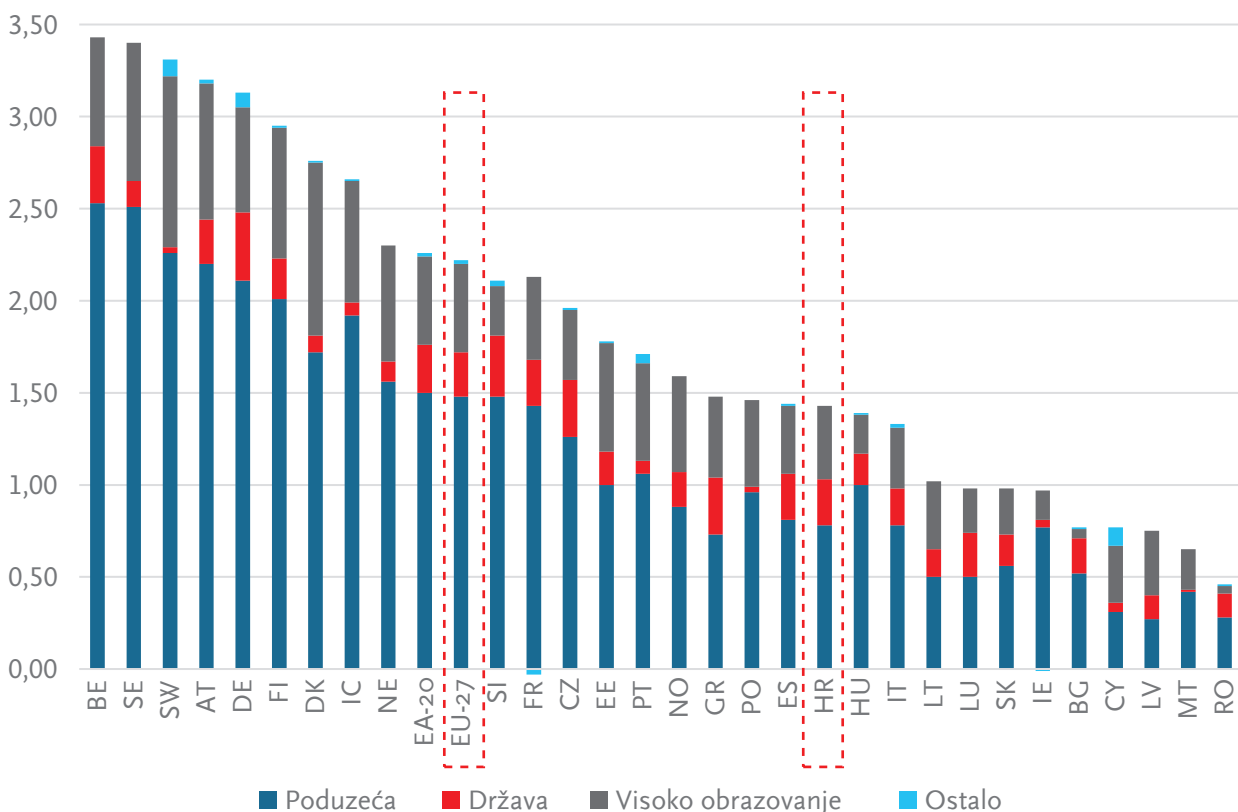
transporta, logistike te turizma te koji su izrazito izvozno-orijentirani. U novoj realnosti smanjene ponude radne snage, realno je očekivati natjecanje tvrtki za obrazovanije i kvalitetnije radnike te po toj osnovi pozitivan utjecaj na rast produktivnosti te primanja zaposlenih na razini cijelog gospodarstva. U našim sektorskim analizama identificirali smo, između ostalih, ICT sektor kao potencijalnu odskočnu dasku za ubrzanje realne konvergencije nakon priključenja Hrvatske euro području, i to s obzirom na iznadprosječni udio ovog sektora u bruto dodanoj vrijednosti (oko 6%) u odnosu na prosjek CEE ili pak južnih članica EU te relativno brži realni rast produktivnosti po radnom satu u odnosu na prosjek EU.

U svom izvješću iz rujna 2023. OECD apostrofira visok udjel nisko produktivnih poduzeća, što nije toliko posljedica (sub-optimalne) sektorske strukture ekonomije koliko zapravo kapaciteta poduzeća u usvajanju novih tehnologija u svim djelatnostima. Izvješće OECD-a apostrofira i dva ključna ograničenja u Hrvatskoj: nisku uključenost u inozemne lance vrijednosti te niži intenzitet stranih ulaganja u usporedbi sa sličnim zemljama.

Hrvatska zaostaje i u volumenu investicija u RDI u odnosu na prosjek EU te zemlje CEE regije, naročito investicija tvrtki. I dok su investicije države i viših obrazovnih institucija u razvoj i inovacije (0,25%, odnosno 0,4%) otprilike na razini prosjeka EU, ulaganja poslovnog sektora (0,78% BDP-a.) u ovom području su unatoč poboljšanju zadnjih godina upola niža u odnosu na prosjek EU. Prema analizi Bank of America, najveći je povrat javnih investicija kroz RDI (na uloženi 1 USD generira se 8–9 USD BDP-a).

Izdaci na istraživanja i razvoj po sektorima u 2022. (% BDP-a)

Izvor: Eurostat

Udvostručenje stopa intenziteta u Zakonu o državnoj potpori za istraživačko-znanstvene projekte je dobrodošla izmjena regulative u cilju jačanja atraktivnosti investicija u s obzirom da smanjuje pritisak na administrativno kompliciranije EU natječaje te da se troškovi temeljnog istraživanja s obzirom na prethodno utvrđen značajan jaz u poticajima za ovaj tip investicije u odnosu na članice EU i naročito prosjek OECD-a. Naime, prosječna stopa subvencija na investicije u RDI u Hrvatskoj do sada je iznosila 0,07% za velike tvrtke te 0,04% za mala i srednja poduzeća. Znatno je niža od prosjeka CEE regije, EU-27 te naročito prosjeka OECD-a jer je dva do dva i pol puta niža za velike tvrtke pa sve do četiri do pet puta niža za mala i srednja poduzeća.

Veliku priliku otvara i Strategija pametne specijalizacije (S3) koja omogućuje raspisivanje otvorenih inovacijskih poziva za subvencioniranje istraživačkih i razvojnih projekata (RDI) hrvatskih tvrtki i znanstvenih instituta. Uz poboljšan pristup kombiniranih sredstava iz programa NPOO, ESI fondova i državnog proračuna potencijal ukupnih ulaganja do 2027. iznosi 340 milijuna EUR. Ciljani natječaji promovirali bi razvoj međunarodno-konkurentnih proizvoda i tehnoloških rješenja veće dodane vrijednosti. Očekivano jačanje suradnje između akademskog i poslovnog sektora favorizira male, inovativne start-up tvrtke koje ciljaju na globalno tržište. U ovom kontekstu, fokus ICT sektora se potencijalno pomiče s iznajmljivanja ljudi na projektima te rada po narudžbi za inozemne softveraše i platforme, na vlastite projekte i intelektualno vlasništvo, što pomaže privlačenju tehnološki naprednijih i kvalitetnijih domaćih i stranih investicija.

Predložene izmjene Zakona donose značajno povećanje koeficijenta za umanjenje porezne osnovice, gotovo udvostručujući dosadašnje vrijednosti. Novi intenzitet potpore računa se kao umnožak troškova ulaganja i odgovarajućeg koeficijenta za povećanje: 400% za temeljna istraživanja, 300% za industrijska istraživanja, 250% za eksperimentalni razvoj i 300% za studije izvedivosti.

Kako bi porezne olakšice bile konkurentnije u odnosu na one dostupne kroz natječaje na razini Europske unije, postoji potreba za dodatnim povećanjem čak udvostručenjem ovih koeficijenata. Unatoč izmjenama, intenzitet potpora za velika poduzeća i dalje zaostaje, dok su potpore za mala i srednja poduzeća dva do dva i pol puta niže u usporedbi s europskim standardima.

Ova prilagodba ključna je za daljnje unaprjeđenje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva i poticanje ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije.

Povećanjem koeficijenata veliki dio projekata koji su spremni bi se preusmjerili na državne potpore i time bi se smanjila količina prijavljenih projekata na EU natječaje i ubrzala evaluacija projekata što je ključno u pozivima koji su povezani s istraživanjem i razvojem. Jedan od činjenica koje potvrđuje preusmjeravanje projekata je i administrativni namet koji je dosta velik u EU natjecajima dok bi isti kroz državne potpore za istraživačko-znanstvene projekte bio puno manji što bi u konačnici rezultiralo lakšim provođenjem projekata.

	Profitabilna poduzeća		Gubitaši'	
	Velike tvrtke	SME	Velike tvrtke	SME
AT	0.17	0.17	0.17	0.17
BE	0.16	0.16	0.15	0.15
BG	0.00	0.00	0.00	0.00
CY	0.02	0.02	0.02	0.02
CZ	0.21	0.21	0.15	0.15
DE	0.19	0.19	0.18	0.18
DK	0.01	0.01	0.01	0.01
EE	0.00	0.00	0.00	0.00
ES	0.33	0.33	0.26	0.26
FI	0.11	0.11	0.09	0.00
FR	0.36	0.36	0.29	0.36
GR	0.26	0.26	0.20	0.20
HR	0.07	0.04	0.05	0.03
HU	0.16	0.16	0.15	0.14
IE	0.23	0.23	0.23	0.23
IT	0.09	0.09	0.09	0.09
LT	0.31	0.31	0.25	0.25
LU	-0.01	-0.01	-0.01	-0.01
LV	0.00	0.00	0.00	0.00
MT	-0.02	-0.02	-0.02	-0.02
NL	0.15	0.31	0.14	0.31
PL	0.36	0.36	0.28	0.28
PT	0.39	0.39	0.31	0.31
RO	0.08	0.08	0.07	0.07
SE	0.11	0.11	0.10	0.10
SI	0.21	0.21	0.17	0.17
SK	0.28	0.28	0.22	0.22
OECD	0.18	0.15	0.16	0.13
EU-27	0.16	0.16	0.13	0.13
CEE-10	0.15	0.15	0.12	0.12

Prosječna stopa subvencija za investicije u R&D u 2023. godini (u %)

Izvor: OECD

Država bi stoga poreznim olakšicama mogla znatno izdašnije pomoći razvoj novih tehnologija. U susjednoj Sloveniji prosječna stopa subvencija od 0,21% za sve tipove tvrtki je na razini prosjeka OECD-a te malo iznad prosjeka EU-27, odnosno CEE regije.

Slovenija tako odobrava 100%-tnu olakšicu za ulaganja u RDI do maksimalnih 63% porezne baze u prvoj godini, a ostatak u naredne četiri godine. Najviše porezne olakšice za RDI u EU daju Portugal (0,39%), Poljska i Francuska (0,36%). Portugal velikim tvrtkama priznaje 32,5% troška RDI-a, a stopa se povećava za 15% za mala i srednja poduzeća. U Poljskoj pak odbitak ovisi o veličini tvrtke te vrsti prihvatljivih troškova u šest kategorija – plaće i

socijalni doprinosi, kupnja robe i sirovina, ekspertiza/istraživanja kupljena od strane znanstvenih ustanova, istraživačka oprema, amortizacija nematerijalne i dugotrajne imovine bez vozila, zgrade i građevinskih radova, troškovi intelektualne zaštite. Još 2018. godine, došlo je do povećanja odbitka u porezu na dohodak s 50% te 30% (ovisno o kategoriji opravdanih troškova i veličini tvrtke) na 100%. U 2022. povećani su postojeći odbici u porezima na dohodak sa 100% na 200% kvalificiranih troškova nastalih na zaposlenicima koje tvrtke angažiraju za potrebe razvoja i inovacija.

Štoviše, Hrvatska treba jačati 'konkurentnost' svojeg Zakona o poticanju ulaganja (ZoPU) kako bi se motivirale investicije u Industriju 4.0 i tehnološki napredne sustave. U tom smislu valjalo bi razmotriti potencijalnu reviziju ZoPU prvenstveno kroz ukidanje smanjenja poticaja na investicije procijenjene vrijednosti od 50–100 milijuna EUR te delimitiranje primjene na investicije iznad 100 milijuna eura uz produljenje roka korištenja poticaja i/ili definiciju istog od početka prodaje proizvoda kao rezultata predmetne investicije. HUP se zalaže za uključivanje velikih tvrtki u natječaje za EU fondove te za ukidanje obveza plaćanja dijela komunalnih doprinosa lokalnih jedinica na investicijama u proizvodnju.

PREPORUKA 1

Ciljano privlačiti kapitalne investicije koje podižu produktivnost kompanija.

Ciljano privlačenje i poticanje ulaganja u tvrtke i sektore s visokom dodatnom vrijednošću po zaposlenom, koja vrijednošću i učincima na rast izvoza, usvajanjem visoke tehnologije i novih znanja, širenjem lanaca nabave te razvojem pratećeg poslovnog ekosustava donose snažan potencijal rasta cjelokupne gospodarske strukture.

PREPORUKA 2

Jačati konkurentnost Zakona o poticanju ulaganja: Revizija ZoPU u korist investicija u industriju 4.0 i tehnološki napredne sustave te ostvarenje ciljeva nulte emisije kroz ukidanje smanjenja poticaja na investicije u vrijednosti od EUR 50–100 milijuna uz produljenje roka korištenja poticaja i/ili definiciju istog od početka prodaje proizvoda kao rezultata investicije. Nužno je ukidanje obveza plaćanja dijela komunalnih doprinosa JLS-a na investicijama u proizvodnju te otvaranje natječaja za EU fondove velikim tvrtkama. Također je potrebno preinačiti odredbe u ZoPU u korist viših stopa potpore za strateške kapitalne investicije uključujući mogućnosti da se troškovi mogu odbiti od drugih poreznih i neporeznih davanja, a ne samo od poreza na dobit.

PREPORUKA 3

Osigurati bržu prenamjenu zemljišta za investicije u tvornice, logistiku i drugu prateću infrastrukturu

Dopuniti kategorizaciju poduzeća kategorijom srednje-kapitaliziranih poduzeća u Zakonu o računovodstvu na način da se uvažavaju kriteriji srednje-kapitaliziranih (mid-cap) poduzeća. Naime, mnoga radno-intenzivna poduzeća su klasificirana kao velika prema kriteriju broja zaposlenih a prema Zakonu o računovodstvu ne ispunjavaju financijske kriterije pa imaju ograničen pristup natječajima za investicijska ulaganja u postrojenja i opremu, razvoj proizvoda, sajamske i marketinške aktivnosti te zelenu i digitalnu tranziciju (namijenjenima za SME poduzeća).

PREPORUKA 4

Jačati administrativne kapacitete za identifikaciju ponude i buduće potrebe tržišta rada sukladno potrebama svih investitora. Ovo je moguće postići kroz informativno umrežavanje dionika iz javnog sektora (HZZ, Ministarstvo rada, Ministarstvo obrazovanja) i privatnog sektora (privatne agencije za zapošljavanje te obrazovne institucije, gospodarsko-interesna udruženja)

PREPORUKA 5

Isključiti odredbu zadržavanja ili povećanja broja zaposlenih u okviru ZoPU s obzirom da ispunjavanje ove odredbe u pojedinim slučajevima nema smisla zbog uvođenja novih tehnologija, unapređenja poslovnih procesa te manjka radne snage na tržištu. Štoviše, kad se povećava produktivnost proizvodnje npr. kroz digitalizaciju, automatizaciju, robotizaciju ili korištenje AI, smanjuje se potreba za radno-intenzivnim inputima.

PREPORUKA 6

Povećati angažman države u pogledu suradnje više dionika iz različitih područja (znanstvena zajednica, tri inozemna partnera, itd.) kao jednog od glavnih uvjeta na investicijskim programima kroz korištenje EU fondova s obzirom da su dionici često u vlasništvu države ili JLS-ova.

PREPORUKA 7

Povećati stope subvencija na investicije u RDI za do dva puta na prosjek EU, odnosno OECD-a

PREPORUKA 8

U budućim izmjenama Zakonu o državnoj potpori za istraživačko-znanstvene projekte potrebno je dodatno povećati koeficijente za prihvatljive troškove uz administrativna rasterećenja, sve dok ne dosegnemo bar prosječne razine EU te OECD-a gdje su državne subvencije za ovaj tip investicija oko dva do dva i pol puta veće za mala i srednja poduzeća.

Osim veće razine potpore, potrebno je unaprijediti administrativne korake u provedbi: nadležno ministarstvo trebalo bi pregledati i potvrditi ostvarene troškove u roku od 30 dana, da se olakšica iskoristi u poreznoj prijavi. Sada se događa da godinu dana nakon predaje prijave poreza na dobit, država zatraži da se ista mora mijenjati ako se utvrdi i najmanje odstupanje.

Investicijama u RDI moguće je u srednjem roku povećati udio izvoza visoke tehnologije u ukupnom izvozu Hrvatske, a razina investicija u RDI također pozitivno korelira s udjelom zaposlenih u sektorima visoke tehnologije te udjelom inovativnih tvrtki u ekonomiji.

PREPORUKA 9**Pružati podršku investitorima u budućem dizajnu lokalnih lanaca nabave.**

Prema zadnjem Savillsovom nearsohring indeksu Hrvatska je na visokom petom mjestu među članicama EU čiji glavni kriteriji obuhvaćaju troškove prerađivačke industrije, trošak električne energije, razvijenost infrastrukture i trgovinsku otvorenost. U sklopu istog istraživanja je čak dvije trećine njemačkih i američkih poduzeća u prerađivačkoj industriji izrazilo namjere diverzifikacije dobavnih lanaca nakon pandemije, a mogli bismo očekivati da je naredna energetska kriza samo povećala broj onih koji namjeravaju isto. U tom kontekstu potrebno je na razini Uprave za internacionalizaciju u Ministarstvu gospodarstva aktivno formirati te kontinuirano ažurirati i analizirati bazu podataka na razini proizvoda prerađivačke industrije, usluga te regija, uz razmjenu informacija između Uprave za internacionalizaciju te inozemnih investitora, lokalnih gospodarsko-interesnih udruženja i njihovih međunarodnih pandana, savjetodavnih konzultantskih kuća te specijaliziranih odvjetničkih ureda u investicijskim procesima.

PREPORUKA 10**Omogućiti porezne olakšice za investicije u obnovljive izvore energije bez uključanja i korištenja državnih potpora**

Ukoliko poduzeće ulaže sredstva u obnovljive izvore energije kojima se mogu dokazati energetske uštede), predlažemo korištenje ukupnog iznosa ulaganja kroz propisani period od pet (5) godina kao poreznu olakšicu.

Tržište rada i obrazovni sustav

4

Hrvatska ima jednu od najnižih općih stopa zaposlenosti u EU (u populaciji od 20 do 64 godine) od 70,7% u 2023. godini i unatoč kontinuiranom desetgodišnjem rastu konstantno je među četiri najlošije rangirane članice EU. Ispod spomenute opće razine krije se međutim razmjerno visoka stopa zaposlenosti u primarnoj radnoj dobi između 25 i 54 godine starosti od 81,7% u 2023. godini, što je blizu prosjeka EU.

Za spomenuti rezultat u toj dobnoj skupini zaslužne su žene sa stopom zaposlenosti malo iznad prosjeka EU, dok muškarci u istoj dobnoj skupini posljednjih godina ubrzano smanjuju zaostatak ispod prosjeka EU. Problem neaktivnosti na tržištu rada je dakle prisutan kod mlađih u dobnoj skupini od 15 do 24 godina te starijih u dobnoj skupini od 55 do 64 godina. Pritom se jaz u stopi zaposlenosti u segmentu starijih u odnosu na prosjek EU smanjuje zahvaljujući rastućoj participaciji žena, dok se jaz u stopi zaposlenosti kod mlađih povećao zbog pada hrvatske stope zaposlenosti u toj dobnoj skupini, a jaz se u odnosu na EU prosjek puno snažnije povećao kod mlađih žena. Dobna skupina od 15 do 24 godina jedina je kohorta gdje je stopa zaposlenosti i dalje ispod predpandemijske 2019. godine. Mladi (prvenstveno žene) (pre)sporo prelaze iz svijeta obrazovanja u svijet rada, a stariji prebrzo napuštaju tržište rada u mirovinu.

Ubrzanje prelaska mladih iz svijeta obrazovanja na tržište rada uz kontinuirano prožimanje ta dva svijeta po uzoru na najbolju praksu (primjerice, dualni model obrazovanja) nužnost je s obzirom na očekivano smanjenje radne populacije za više od 100,000 u iduće četiri godine. Hrvatska će, naime, u narednim godinama ući u razdoblje u kojem se smanjenje broja starijih radnika ne može više nadoknaditi ulaskom mladih. Razmjeri odljeva starijih radnika s tržišta rada su toliki da se niti dodatnim poticajima za ostanak u svijetu rada ne mogu proizvesti trajna rješenja za gospodarstvo.

U datim okolnostima nužno je fokusirati mjere za jačanje ponudbene strane tržišta rada kroz: poticanje zapošljivosti mladih jačanjem kvalitete obrazovanja, ciljane imigracijske politike u korist zaposlenosti u radno-intenzivnim djelatnostima te onim sektorima koji postižu brži rast produktivnosti te re-

alokaciju viška zaposlenih iz javnog sektora. Pritom, kontinuirano jačanje znanja i vještina svih izvora dodatnog rada pozitivno djeluje na stvaranje veće dodane vrijednosti po zaposlenom, odnosno rast produktivnosti.

Stoga je nužno jačati ponudu rada uz kontinuirano obrazovanje uz poticanje veće dostupnosti mlađe radne snage, dulji ostanak iskusnih radnika na tržištu rada, ciljane imigracijske politike te prekvalifikaciju viškova zaposlenih u javnom sektoru.

4.1. Poticanje ranijeg ulaska mladih u svijet rada

Stopa zaposlenosti mladih u EU je pozitivno korelirana sa stopom uključenosti mladih u formalno i neformalno obrazovanje s obzirom na to da aktivnije i kvalitetnije obrazovanje osigurava bržu i veću šansu za zapošljavanje mladih, a što ukazuje na potrebu razvoja sustava dualnog obrazovanja.

Primarni cilj dualnog obrazovanja je omogućavanje mladim osobama sveobuhvatno stjecanje potrebnih vještina za obavljanje poslova i uspješnog gospodarstva stvaranjem mlade i kvalificirane radne snage. Ovaj model je ujedno najbolji način za usklađivanje ishoda obrazovanja s potrebama tržišta rada. Glavni motivacijski pokretač za uključivanje gospodarskih subjekata u sustav dualnog obrazovanja je otkrivanje talenata, osposobljavanje budućih zaposlenika na visokoj razini, što se smatra investicijom s dugoročnim povratom. Dualno obrazovanje nije ograničeno samo na strukovno obrazovanje i usavršavanje zaposlenih, nego vrijedi i za visoko obrazovanje.

Hrvatska treba težiti povećanju stope zaposlenosti mladih u dobi od 15 do 29 godina na oko 60% (oko 17 postotnih bodova iznad aktualne) i povećanju stope uključenosti u obrazovanje na oko 62% (oko 10 postotnih bodova iznad aktualne) kako bi stvorili pretpostavku . kreiranja radnih mjesta u novim djelatnostima (budućnosti).

Jačanje participacije mladih žena na tržištu rada treba poticati kroz razvoj infrastrukturnih kapaciteta za brigu o djeci u ranijoj dobi (npr. veći broj javnih i privatnih vrtića, ali i poticaje za ulaganja u vrtiće kod poslodavaca), kao i mjere kojima bi se smanjio teret brige o djeci s majki zbog lakšeg povratka na posao. Potrebno je razmotriti i mjere koje pomažu u usklađivanju poslovnih i obiteljskih obaveza. Jedna od tih mjera može biti uklanjanje administrativnih prepreka u korištenju instituta rada na izdvojenom mjestu rada. Naglašeni formalizam, visoki zahtjevi u pogledu osiguranja zaštite na radu imaju za posljedicu da se rad na izdvojenom mjestu uglavnom ne evidentira već se obavlja neformalno. Nadalje, tome može pomoći i administrativno rasterećenje tih instituta na način da za implementiranje istoga nije potrebno sklapati izmjene ugovora o radu već da se cijeli institut može urediti pravilnikom o radu; isključenje objektivne odgovornosti poslodavca za štetu koju radnik pretrpi za vrijeme rada na izdvojenom mjestu rada i na daljinu zbog apsolutnog nedostatka ikakve kontrole mjesta rada od strane poslodavca, itd.

Povećati potražnju za mladim radnicima kroz proširenje dobne granice za primjenu porezne olakšice od 100% u sustavu poreza na dohodak na cjelokupnu populaciju radnika u dobi od 15 do 29 godina

PREPORUKA 1

Poticati sudjelovanje poduzeća u dualnom modelu obrazovanja kroz povećanje limita neoporezivih iznosa stipendija te naknada troškova obrazovanja i životnih troškova mladih radnika koji se istovremeno dodatno obrazuju

PREPORUKA 2

4.2. Poticanje duljeg ostanka starijih radnika na tržištu rada

Prema stopi zaposlenosti žena starijih od 55 godina, Hrvatska zaostaje za 10 postotnih bodova za prosjekom EU te u prosjeku preko 25 postotnih bodova za skandinavskim i baltičkim državama te Njemačkom, gdje žene u zreloj dobi najdulje ostaju u svijetu rada. Razlog tome nije samo obrazovanje nego i preuzimanje skrbi u obitelji obzirom na limitiranu uslugu predškolske skrbi za djecu te medicinske skrbi i druge oblike skrbi za starije, što se posebno odnosi na domove zdravlja, domove za starije te palijativnu skrb.

Još akutnija situacija je sa stopom zaposlenosti muškaraca u zreloj dobi iznad 55 godina kao drugom najnižom u EU te čak 20 postotnih bodova ispod prosjeka EU, što je velikim dijelom povezano s posljedicama rata, odnosno izgubljene radne sposobnosti i odlaska u braniteljsku mirovinu, kao i općenito velikodušnih uvjeta za prijevremeno starosno umirovljenje. Potonje je u Hrvatskoj moguće čak pet godina prije pune starosne dobi od 65 godina za muškarce te za žene po provedbi postupnog usklađivanja starosnog praga do 2030. godine.

Za svaku godinu ranijeg umirovljenja u primjeni je relativno nizak faktor penalizacije od svega 2,4% po godini, nije ni u kojoj mjeri u skladu s galopirajućim negativnim demografskim trendovima, kontinuiranim smanjenjem ponude radne snage za više od 100 tisuća u sljedeće četiri godine te preko 200 tisuća u sljedećih deset godina, kao ni najboljom praksom razvijenih članica EU-a. No, čak i da se pojača penalizacija odlaska u mirovinu to neće pomoći ostvarenju cjelovitog rezultata ako ne budu praćeni poticajima za ostanak u svijetu rada koji su povezani sa zdravljem i obrazovanjem.

Hrvatska jako zaostaje za EU prema udjelu odraslih u cjeloživotnom obrazovanju, što je jedan od glavnih razloga prijevremenog izlaska starijih osoba iz svijeta rada. Ovdje se, međutim, ne radi samo o poslovnim te sve više modernim digitalnim vještinama, već o unapređenju životnih navika i zdravstvenoj preventivi potrebnima za očuvanje zdravlja i vitalnosti.

Afirmacija cjeloživotnog učenja važna je osnova za masovnije produljenje radnog vijeka u starosnoj mirovini gdje je zapošljavanje dopušteno uz ne-

puno radno vrijeme. S obzirom na relativno nisku prosječnu dob umirovljenika od 73 godine te prosječan radni staž korisnika starosne mirovine od 34 godine, potrebno je poticati radni status mlađih i vitalnih umirovljenika.

S obzirom na značajan broj stanovnika u zrelijoj dobi između 55 i 64 godina (gotovo 300,000 žena, 270,000 muškaraca), snažno radno iskustvo u pojedinim djelatnostima te znatnije magnitude zaostajanja za prosjekom EU, jačanjem poticaja za zapošljavanje ovih skupina moguće je najbrže kratkoročno djelovati na poboljšanje opće stope zaposlenosti. Trenutačno je radno aktivno svega oko 30,000 mlađih umirovljenika, što je razina koja bi se kroz pametni sustav poticanja mogla višestruko povećati.

PREPORUKA 3**Zaoštriti stopu penalizacije prijevremenog umirovljenja na 5% godišnje**

Raširena praksa članica EU jest stopa penalizacije za raniji odlazak u mirovinu od 3% do čak 8% godišnje, ovisno o zemlji i dužini staža. Ove stope imaju za cilj potaknuti dulji radni vijek kako bi se smanjio pritisak na nacionalne mirovinske sustave.

PREPORUKA 4**Povećati ulaganja u adekvatnu skrbničku infrastrukturu u cilju poticanja zadržavanje žena u zrelijoj dobi na tržištu rada****PREPORUKA 5****Povećati porezne olakšice za poslodavce koji plaćaju zdravstveno osiguranje te sportske aktivnosti zaposlenih u skladu s najboljom praksom članica EU.****PREPORUKA 6****Uvesti olakšice u sustavu poreza na dohodak za neke od programa cjeloživotnog obrazovanja ili pak selektivni obračun doprinosa i potom premija za zdravstveno osiguranje koje pozitivno diskriminiraju obveznike prema zdravstvenom stanju.****PREPORUKA 7**

Poboljšati porezni tretman rada umirovljenika. Umirovljenici koji rade plaćaju doprinos za mirovinsko te zdravstveno osiguranje i ostale poreze kao i drugi radnici, čime stječu pravo uvećanja mirovine nakon prestanka rada. Takav porezni tretman je dizajniran kako b se izbjegla neloyalna konkurencija mlađim radnicima. No kako je učinak naknadnog obračuna mirovine neznačajan, odnosno mirovine se povećavaju za vrlo niski iznos, a nedostatak radne snage će sve više smanjivati bojazan od istiskivanja mlađih s tržišta rada, predložimo potpuno ili djelomično ukidanje plaćanja doprinosa na rad umirovljenika.

Uvesti poseban bonus od 40%, odnosno 20% starosne mirovine povrh tekućeg dohotka prve tri godine, odnosno nakon treće godine uz naknadni izračun mirovine na osnovici duljeg radnog staža. To bi bio snažan poticaj dobrovoljnom produljenju radnog odnosa u zrelijoj dobi kao što je primjer u susjednoj Sloveniji. Postavljanjem granice jednog od dva predložena poticaja na 65 godina reducirale bi se zlouporabe ovog poticaja u smjeru prijevremenog umirovljenja bez plaćanja doprinosa.

4.3. Prilagodbe velikodušnog sustava plaćanja bolovanja

Aktualan model podmirenja troškova bolovanja predstavlja trostruko financijsko opterećenje poslodavaca:

1. Trošak doprinosa za zdravstveno osiguranje u iznosu od 16,5% bruto plaće
2. Trošak naknade plaće tijekom razdoblja bolovanja do 42 dana, pri čemu poslodavac dužan obračunati i isplatiti naknadu plaće i nakon 43 dana, ali uz zahtjev za refundaciju isplaćenih sredstava prema HZZO-u, što znači da poslodavac mora čekati povrat uplaćenih sredstava od strane HZZO-a
3. Trošak plaće za zamjenu radnika koji je na privremenoj nesposobnosti kroz zapošljavanje novog radnika ili prekovremenog rada postojećih radnika; odnosno, smanjenje ukupne razine produktivnosti dok je radnik na bolovanju.

U drugom tromjesečju 2024. godine u Hrvatskoj čak 9,0% radnika nije bilo prisutno na poslu. Apsentizam, odnosno izostajanje zaposlenih u visokoj stopi bilježi se i u EU, gdje je stopa apsentizma iznosila čak 10,4%. Od svih oblika apsentizma najviše je prisutno bolovanje (privremena nesposobnost za rad) čime ono najviše opterećuje organizaciju poslovanja, povećava troškove poslovanja, povećava privremeni angažman ostalih zdravih radnika te, a u slučajevima očite zloupotrebe bolovanja se potencijalno narušava organizacijska kultura.

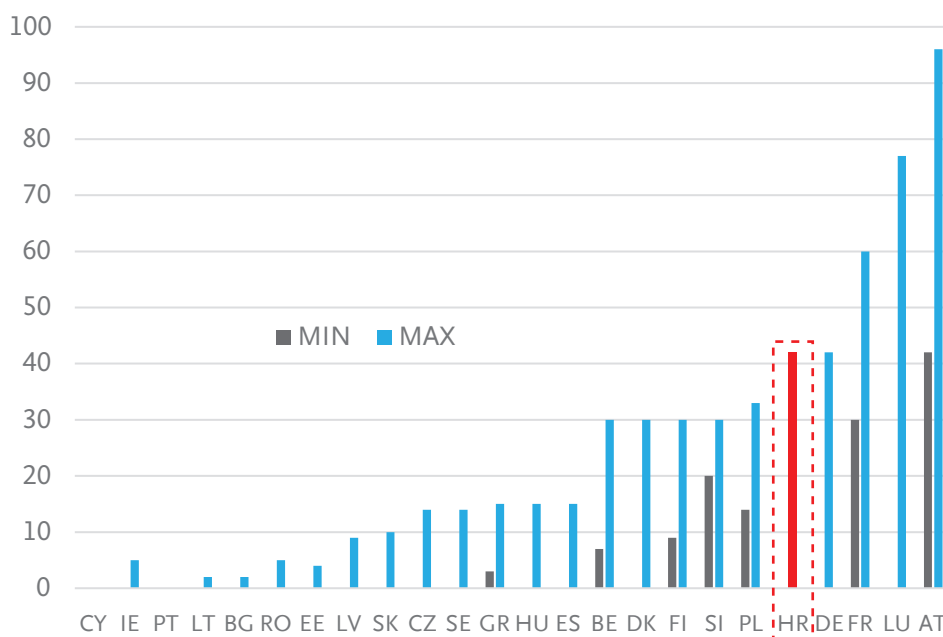
Jedna od najvećih prepreka bržem rastu produktivnosti u Hrvatskoj je sustav plaćenih bolovanja na račun poslodavaca, izrazito velikodušan u europskim razmjerima kako po pitanju trajanja, tako i po izdašnosti financiranja. Osim Nizozemske, Italije, Luksemburga i Austrije, sve države članice imaju manji broj dana bolovanja na teret poslodavca u odnosu na Hrvatsku. Pritom je hrvatski sustav najslučniji njemačkom: 6 tjedana ili 42 dana bolovanja na teret poslodavca. Hrvatska se, međutim treba usporediti sa zemljama CEE regije – bližima prema razini produktivnosti – kao što su Poljska (33 dana, odnosno 14 dana za starije od 50 godina), Slovenija (30 dana), Mađarska (15 dana), Češka (14 dana) te Slovačka (10 dana). U Bugarskoj i Rumunjskoj i

Bugarskoj poslodavci plaćaju svega pet, odnosno tri dana, a u baltičkim zemljama, Estoniji i Litvi poslodavci plaćaju svega četiri, odnosno 2 dana bolovanja zaposlenika.

Tijekom 42 dana na teret poslodavaca, hrvatski poslodavci isplaćuju 70–100% ugovorenog bruto osobnog dohotka, dok primjerice slovački poslodavci plaćaju 25% procijenjene osnovice tijekom prva tri dana te 55% od četvrtog do desetog dana. Češke tvrtke podmiruju 60% prosječne radne satnice, u Grčkoj poslodavci plate 50% za prva tri dana, pa u preostalom periodu poslodavac plaća razliku između naknade za bolovanje koju isplaćuje zdravstveni fond te plaće zaposlenog, dok u Latviji tvrtke podmire minimalno 75% prosječne plaće za drugi i treći dan bolovanja te minimalno 80% u idućih sedam dana bolovanja.

Trajanje bolovanja na teret poslodavca (u danima)

Izvor: HUP istraživanja

PREPORUKA 9

Smanjiti broj plaćenih dana bolovanja na teret poslodavca na 20 dana.

PREPORUKA 10

Financijski destimulirati neopravdano korištenje bolovanja kroz smanjenje financijskog opterećenja poslodavaca u prvih 10 do 15 dana bolovanja, naročito kroz ograničenje naknade za vrijeme bolovanja na 50% bruto osobnog dohotka.

PREPORUKA 11

Izjednačiti porezni tretman poslodavca i države pri isplati naknade bolovanja tako da se na naknadu ne plaćaju doprinosi, osim izdvajanja u II. mirovinski stup jer je to mjera koja bi smanjila zlouporabu bolovanja.

Prebaciti ukupni trošak bolovanja na HZZO kada liječenje traje dulje od 42 dana

PREPORUKA 12

Uvesti opciju tzv. Sick days modela, odnosno manjeg broja dana bolovanja koji u prvih 3–5 dana koji ne padaju ni na teret poslodavca ni na teret HZZO

PREPORUKA 13

Predvidjeti strože mehanizme za kontrolu neopravdanih bolovanja. U Italiji postoji institut 'liječnik-inspektor' kada liječnik opće prakse na opravdan zahtjev poslodavaca izlazi na teren te utvrđuje zdravstveno stanje odsutnog zaposlenika. Već nakon 16 mjeseci od implementacije ove mjere došlo je do smanjenja traženih bolovanja za 12%, odnosno 5,5 dana, i još znatno više na dane kao što su petak, ponedjeljak ili oko praznika. Autori analize rješenja primijenjenog u praksi su također izračunali da je na svaki 1 euro utrošen u nimalo jeftine liječničke 'vizite' došlo do značajnih ušteda na razini od oko 10 dana manje bolovanja.

PREPORUKA 14

4.4. Poboljšanje radno-pravnih odnosa

Donijeti novi Zakon o radu u smjeru jačanja mogućnosti i prilika zaposlenja, jačanja mobilnosti radnika, promocije fleksibilnih oblika zapošljavanja (jednostavnu promjenu radnog mjesta, istodobno zaposlenje kod više od jednog poslodavca), jednostavnijih propisa i ukidanja zaštitnih klauzula. Cilj ZoR-a mora biti viša stopa zaposlenosti.

PREPORUKA 15

Povećati prag broja zaposlenih za obvezu donošenja pravilnika o radu s 20 na 50 radnika ili isključiti obvezu 'organizacije' rada kroz pravilnik o radu. Naime, tvrtke s manje od pedeset zaposlenika imaju jednostavnije organizacijske strukture i manje složene procese rada za koje ne postoji potreba detaljnog opisivanja i formaliziranja. Naime, dio poslodavaca, koji se ne smatraju dovoljno spremnim za takvu obvezu, paze da ne zaposle dvadesetog zaposlenika kako ne bi bili obveznici ove i još nekih drugih obaveza, te stoga, pomicanje granice na 50 zaposlenih može djelovati poticajno za daljnje zapošljavanje radnika.

PREPORUKA 16

Prag od 50 radnika predlažemo zato što se u ostalim propisima iz područja srodnih radnom pravu, navodi upravo prag od 50 zaposlenika kao granica između poslodavaca koji imaju određene, povećane obveze naspram ostalih poslodavaca. Primjerice, sukladno *Zakonu o zaštiti na radu*, poslodavci s najmanje 50 radnika u radnom odnosu moraju uspostaviti odbor za zaštitu

na radu, kao i obavljanje poslova ZNR ugovorom o radu ugovoriti sa stručnjakom ZNR te *Zakon o zaštiti prijavitelja nepravilnosti* propisuje da sve organizacije s više od 50 zaposlenika moraju uspostaviti odgovarajuće mehanizme za podnošenje prijava i zaštitu prijavitelja od mogućih sankcija poslodavca.

PREPORUKA 17

Omogućiti sklapanje ugovora o radu naprednim elektroničkim potpisom, umjesto trenutnog tumačenja da je potreban kvalificirani elektronički potpis. Potrebno je zakonski omogućiti da se ugovor o radu i sva ostala dokumentacija u elektroničkom obliku koju radnik potpisuje u sklopu radnog odnosa može potpisivati korištenjem naprednog elektroničkog potpisa.

PREPORUKA 18

Ukinuti obvezu ograničavanja ugovora na određeno vrijeme na najviše tri uzastopna ugovora. S obzirom na to da Hrvatska nakon Poljske ostvaruje kumulativno drugi najveći relativni pad udjela ugovora na određeno za 10 postotnih bodova od 2016. do 2023. te značajno bolji 'score' u odnosu na ciljeve iz NPOO-a, postojeće ograničenje gubi svrhu. Potrebno je, međutim, fokusirati se na manji broj konkretnih situacija kad se pretjerano koriste uzastopni ugovori na određeno umjesto ograničavanja svim poslodavcima i radnicima koji povremeno sklapaju ugovor o radu na određeno zbog prirode posla (npr. projektna zanimanja, profesionalne usluge, turizam). Tako smatramo da je unos 'objektivnih razloga' u sve ugovore o radu na određeno prekomjerno ograničenje te bi trebalo bar prve ugovore o radu na određeno osloboditi takve obaveze. Štoviše, zakonodavac nije predvidio tko je ovlašten tumačiti 'objektivnost razloga' osim sudova u slučaju sporova, što poslodavci svakako žele izbjeći. Negativne posljedice ovakvog prekomjernog ograničavanja smo vidjeli upravo na onim zanimanjima koja su od iznimne važnosti za demografski oporavak Hrvatske – odgajatelji i osobni asistenti u školama. Također, predlažemo i da se iznimke od ograničavanja ugovora o radu na određeno vrijeme prošire na sve projekte, uključujući i na projekte koji se financiraju iz privatnih sredstava, a ne samo one koji uključuju (su) financiranje iz fondova EU.

PREPORUKA 19

Osloboditi poslodavce od provođenja ovrhe nad novčanim primanjima svojih radnika kroz izmjene i dopune Ovršnog zakona.

Djelatnici u računovodstvu na obračun ovrhe provode dio mjesečnog fonda svojih radnih sati. No, prije same provedbe obračuna, poslodavci moraju prethodno obaviti niz radnji kako bi utvrdili valjanost i zakonitost zahtjeva koji dolaze od ovrhovoditelja (npr. paziti na prednosni red za isplatu, voditi zasebne podatke o radnicima nad čijim primanjima se vrši ovrha), a osim toga provođenje ovrhe od strane poslodavca stvara i održava loše među-

ljudske odnose među zaposlenicima te između ovršenog radnika i poslodavca što negativno utječe na radnu atmosferu i produktivnost. Ovaj problem je još više naglašen činjenicom da je konceptualno potpuno pogrešno da poslodavci uopće imaju saznanja o privatnim financijskim zaduženjima radnika, a posebno, još da moraju i obavljati administriranje takve privatne obveze radnika, što nema apsolutno nikakve veze s obavljanjem posla radnika ili pak s djelatnošću poslodavca. U razdoblju kada se uvelike stavlja važnost na ravnotežu između privatnog i poslovnog života, kao i na zaštitu osobnih podataka, ova praksa i obveza poslodavaca da provode ovrhu nad novčanim sredstvima radnika je vrlo problematična. U najmanju ruku, upitno je kako se može prisiliti poslodavce i radnike na to da poslodavci moraju imati saznanja o ovakvim podacima iz veoma privatnog dijela života radnika.

Sukladno praksi u velikoj većini članica EU, definirati stanku kao odmor, a ne kao dio radnog vremena. Naime, Hrvatska priznaje stanku za odmor od minimalno pola sata kao dio radnog vremena, a to čine još samo Slovenija i Portugal. U zemljama EU, stanke za odmor nije sastavni dio radnog vremena te se tretira kao jedan od oblika odmora poput dnevnog/tjednog. Zbog spomenutog tretmana stanke, a koja u tjednu generira minimalno dva i pol sata, a vjerojatno i puno više, puno radno vrijeme po usporedivim EU standardima ne premaši 37 sati tjedno. Stoga nije točno da Hrvati rade najviše sati tjedno, već je prema broju radnih sati Hrvatska na razini prosjeka EU, a u praksi ispod prosjeka EU. Na godišnjoj razini stanke generira do 115 plaćenih radnih sati, što je kada se uspoređi s prosječnim mjesečnim fondom radnih sati, a koji varira od 160 do 184 sata, podatak vrijedan analize. Stavljeno u još širi kontekst, u Hrvatskoj je radni staž efektivnog rada oko dvije i pol godine kraći u odnosu na prosjek EU. Iako prema podacima Eurostata tjedni fond radnih sati nimalo ne odudara od prosjeka usporedivih zemalja srednjoistočne Europe (CEE regije), Hrvati u praksi rade minimalno dva i pol sata kraće u odnosu na zaposlene u istočnim članicama EU.

PREPORUKA 20

Bolje definirati otkazne razloge te izričito navesti kako je nezadovoljavajući radni učinak ("underperforming") razlog za otkaz

PREPORUKA 21

U članku 115. stavku 1. točki 3. ZOR-a je potrebno bolje definirati otkazne razloge te izričito navesti kako je nezadovoljavajući radni učinak razlog za otkaz, unatoč tome što je to u sudskoj praksi razlog za osobno uvjetovani otkaz i otkaz skrivljenim ponašanjem.

Sadašnje zakonsko uređenje otkaza ugovora o radu radi skrivljenog ponašanja radnika je previše općenito i generičko, pogotovo jer naš ZOR ne navodi koje su temeljne obveze radnika u radnom odnosu. Razlog za otkaz treba biti konkretan, trenutna odredba otkaza radniku zbog kršenja obveze iz

radnog odnosa nije dovoljno precizna, odnosno može se široko tumačiti. Npr. nesavjestan odnos prema poslu koji dovodi ili može dovesti do narušavanja poslovnih procesa i/ili odugovlačenja istih i narušavanja ugleda poslodavca, teško se može dokazati kao kršenje radnih obveza jer je radnik u konačnici ispunio svoje obveze, no problem je da ih je ispunio nekvalitetno ili ih je obavio u roku koji je ispod očekivanja. Podrobnija definicija skrivljenog ponašanja, koja bi uključivala i nezadovoljavajući radni učinak treba biti navedena u ZOR-u izričito te detaljnija razrada takvog razloga za otkaz svakako može pomoći poslodavcima, radnicima i sudovima u boljem tumačenju ZOR-a. U protivnom, zakonske odredbe prepuštene su na tumačenje sudovima u radnim sporovima, što može dovesti do neujednačene primjene zakona i pravne nesigurnosti svih dionika u radnom odnosu. Stoga, predlažemo stavak 1. točku 3. dopuniti na način da glasi: *“ako radnik krši ili nezadovoljavajuće obavlja obveze iz radnog odnosa (otkaz uvjetovan skrivljenim ponašanjem radnika)”* Također predlažemo dodati učinak kao jedan od kriterija pri odlučivanju o poslovno uvjetovanim otkazima na način da se doda nova točka 5. koja glasi: *“nezadovoljavajući radni učinak kroz dulje vremensko razdoblje”*.

PREPORUKA 22**Ukinuti obvezu vraćanja radnika na rad te nadomještanja te obveze isplatom odgovarajuće novčane naknade**

Vraćanje radnika na poslove na kojima je radio prije otkazivanja nije svrsishodno. Povratak radnika kojem je sudski utvrđeno da je otkaz bio nedopušten može stvoriti značajne poteškoće u održavanju pozitivne radne atmosfere. Takva situacija može ugroziti radnu atmosferu, smanjiti suradnju, pa čak i stvoriti dodatne sukobe na radnom mjestu.

Radni sporovi često traju godinama, a tijekom tog razdoblja poslodavac i ostali radnici su već prilagodili poslovne procese bez zaposlenika koji je podnio tužbu.

Konačno, često sudovi utvrđuju nedopuštenost otkaza zbog formalnih pogrešaka u proceduri (npr. u vezi dostave odluke o otkazu), a ne zbog suštinske neosnovanosti razloga za otkaz. To znači da poslodavac može biti prisiljen vratiti radnika na posao zbog tehničke pogreške u postupku, iako je razlog za otkaz bio opravdan. Ova praksa može stvoriti pravnu nesigurnost za poslodavce, što može rezultirati većom opreznošću ili nesklonošću prema zapošljavanju, osobito u situacijama koje zahtijevaju brze odluke. U tom smislu, u članku 124. ZOR-a, umjesto primarne obveze vraćanja radnika na posao, koja bi trebala ostati kao zakonska opcija, predlažemo kao primarnu mjeru predvidjeti određenu obvezu poslodavca za isplatom radniku naknade plaće.

4.5. Imigracijske politike

Europska Komisija Hrvatsku je svrstala među četiri članice EU, koje će do 2030. zabilježiti najveći pad radne populacije, odnosno 6,8% ili 150.000, što je gotovo tri puta veći pad od prosjeka EU. Posebno zabrinjava procjena EK po kojoj bi se radna populacija u Hrvatskoj do 2050. godine smanjila za 459 000 ili čak 20,6%.

Njemačka je kao najveća ekonomija EU-a posljednjih godina zapošljavala oko 800 tisuća stranih radnika godišnje, a prema rigoroznijim analizama privatnog sektora Njemačka i Italija su do 2050. godine prisiljene na zapošljavanje strane radne snage od čak 482,000, odnosno 415,000 godišnje. Analogno tome, a s obzirom na znatno bržu očekivanu stopu rasta BDP-a po zaposlenom (čak 2 – 2,5 puta u odnosu na Njemačku, odnosno Italiju), radno-intenzivnu strukturu ekonomije, nepovoljan sustav poticanja rada (neodgovarajući porezni tretman rente), nisku stopu zaposlenosti mladih te stopu participacije žena na tržištu rada, kao i labavija pravila za odlazak u raniju mirovinu, potrebu Hrvatske za zapošljavanjem strane radne snage procjenjujemo na 40 do 50 tisuća godišnje.

U Njemačkoj je već danas u radno-intenzivnim sektorima poput prehrambene industrije, graditeljstva te ugostiteljstva udio strane radne snage veći od 50%. U Sloveniji već danas strani radnici čine 16% ukupne radne snage uz tendenciju rasta udjela stranaca prema 20% i više. Hrvatska, međutim, u posljednjih deset godina (2011.–2021.) bilježi manju stopu fertiliteta u odnosu na Sloveniju, i ona trenutno iznosi svega 1,43. Stopa fertiliteta ispod 1,60 upućuje na pad stanovništva za 50% kroz naredne dvije-tri generacije. Uz pretpostavku prosječnog rasta BDP-a Hrvatske od 2,8% godišnje te broja zaposlenih od 1,75%, do 2030. godine udio strane radne snage na hrvatskom tržištu rada mogao bi dosegnuti 22,5%.

U Hrvatskoj je u lipnju 2024. bilo zaposleno 136, 298 stranih radnika, što je otprilike 8% svih zaposlenih te dvostruko više u odnosu na prosjek 2023. godine (66,753 ili 4,1% svih zaposlenih). Prema analizi HNB-a, strani radnici počinju pridonositi rastu potencijalnog BDP-a. Prosječno povećanje doprinosa faktora rada potencijalnom proizvodu kao rezultat zapošljavanja stranih radnika između 2018. i 2024. u proširenoj u odnosu na osnovnu specifikaciju tako iznosi 0,3 postotna boda

Pored imigracijskih mjera u cilju olakšanja dolaska i integracije strane radne snage, problem nedostatka radne snage nužno je rješavati i na domaćem tržištu povećanjem stope zaposlenosti, naročito mladih, povećanjem participacije žena, produljenjem radnog tjedna, kroz cjeloživotno obrazovanje, uključujući prekvalifikacije, kao i većim udjelom radne snage s tercijarnim obrazovanjem u cilju bržeg rasta produktivnosti. Pametnim politikama na tržištu rada te u obrazovnom i mirovinskom sustavu, godišnje potrebe za dodatnom stranom radnom snagom do 2030. godine mogle bi pasti na 20.000 – 25.000 godišnje.

Iz Hrvatske je u prethodnom dugoročnom razdoblju emigriralo čak 16% stanovništva pa su iseljenici veliki potencijal za privlačenje radne snage na domaće tržište naročito kad znamo da se već šest godina smanjuje zaostajanje u medijalnom dohotku (u terminima kupovne moći na očekivanih –30% u 2024. s –42% u 2018.) u Hrvatskoj i zemljama u koje se emigrira. Hrvatska se u 2024. vjerojatno približila 80% BDP-a per capita u terminima kupovne moći, a čim dosegne razinu od 90% to će nam značajno povećati atraktivnost tržišta rada.

PREPORUKA 23

Donijeti ciljane imigracijske politike kojima definiramo potreban profil radne snage koristeći adekvatan bodovni sustav za najpotrebnije vještine. Ovo se prvenstveno odnosi na potrebe sektora koji postižu brži realni rast produktivnosti u odnosu na EU i mogu biti perjanice ekonomije poput ICT-a, turizma, graditeljstva, poljoprivrede i prerađivačke industrije. Komplementarno tome, potrebno je privlačiti studente koji dolaze s ciljem stjecanja cjelovite kvalifikacije jer je takve moguće lakše integrirati u društvo nakon završetka studija.

PREPORUKA 24**Olakšati dolazak stranih studenata u Hrvatsku**

Internacionalizacija visokog obrazovanja kroz povećanje broja studijskih programa na engleskom jeziku, promocija Hrvatske kao studentske destinacije na ciljanim tržištima, prilagodba e-infrastrukture na engleski jezik (naročito sustava poput ISVU, postani student, e-građani, itd.) ne samo da potiče mobilnost i doprinosi društvenoj raznolikosti i multikulturalnosti, već pridonosi jačanju kvalitete i inovacijskoga potencijala obrazovanja te u konačnici bruto dodane vrijednosti u ekonomiji. HUP-ova Udruga poslodavaca u obrazovanju se zalaže za jačanje uloge Agencije za mobilnost i programe EU te pokretanje projekata kroz ESF i druge izvore u privlačenju stranih studenata zainteresiranih za cjeloviti studij u našoj zemlji.

PREPORUKA 25

Omogućiti stalni boravak ili dugotrajno boravište osobama ako su završili studij u Hrvatskoj po stvarnom broju godina boravka u Hrvatskoj za razliku od postojećeg sustava po kojem se studentu iz treće države koji studira u Hrvatskoj četiri godine računaju samo dvije godine boravka u Hrvatskoj.

PREPORUKA 26

Ubrzati te dodatno digitalizirati postojeće procese (interoperabilnost baza podataka i informacijskih sustava MUP-a i MVEP-a, veća pokrivenost *on line* redomata u policijskim uprava / policijskim postajama, elektroničko slanje dokumenata između konzulata i veleposlanstava, elektronička dostava dozvole za boravak i rad umjesto potrebe za fizičkim uručenjem, omogućiti u informacijskom sustavu MUP-a unos podataka za produženje boravka prije

isteka važenja dozvole umjesto tek nakon što istekne dozvola. Štoviše, potrebno je olakšati procese ishoda 'Plave karte, viza i izdavanja dozvole boravka za strane studente iz trećih zemalja uz jednostavnije procedure spajanja obitelji.

Pojačati ljudske i organizacijske kapacitete u pojedinim policijskim postajama i policijskim upravama s najvećim brojem predmeta, te diplomatskim predstavništvima i konzularnim uredima (npr. Jakarta) i uspostaviti sustav praćenja učinkovitosti i sustav nagrađivanja. Također je potrebno racionalizirati postupke na način da se ne obavljaju isti zadaci dva puta od strane dvaju različitih tijela (npr. izbjegavanje uzimanja otisaka prstiju dva puta ili dvije sigurnosne provjere) već da se umjesto toga dijele podaci između različitih državnih tijela.

PREPORUKA 27

Žurno donijeti Zakon o strancima koji je rezultat dogovora socijalnih partnera, a čije se puštanje u saborsku proceduru nepotrebno odugovlači. U okviru tog zakona produljilo bi se trajanje dozvola za boravak i rad na tri godine uz proširenje mogućnosti sezonskog rada, olakšana je promjena zanimanja i poslodavaca te se suzbija rada na crno, izbjegava se ograničavanje broja zahtjeva za izdavanje dozvola za rad u kalendarskoj godini te se uvodi bjanko zadužnica.

PREPORUKA 28

Stranim radnicima omogućiti što brže učenje hrvatskog jezika i integraciju u Hrvatskoj

PREPORUKA 29

Proširiti subvencije za prehranu i smještaj postojećih hrvatskih i studenata iz EU na studente iz trećih država.

PREPORUKA 30

Uvesti realne cijene obveznog zdravstvenog osiguranja studenata kroz HZZO za studente iz trećih zemalja. Sukladno *Zakonu o obveznom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti stranaca u Republici Hrvatskoj*, od stranaca se traži (bili oni radnici ili studenti) jednokratna retroaktivna godišnja uplata HZZO-u, u iznosu od otprilike 1,000 EUR da bi uopće mogli početi raditi u Hrvatskoj i biti unutar sustava obveznog zdravstvenog osiguranja. Dakle, za godinu u kojoj uopće nisu boravili u Hrvatskoj. Ovaj se iznos naplaćuje bez obzira je li državljanin treće zemlje student ili profesionalni menadžer, a takvu klauzulu nema niti jedno komercijalno zdravstveno osiguranje. Pored toga, daljnja godišnja naknada za HZZO osiguranje studenta iznosi oko 900 eura što je višestruko više od komercijalnih zdravstvenih osiguranja. Članice EU nemaju jednokratne retroaktivne uplate, dok su mje-

PREPORUKA 31

sečne naknade znatno povoljnije na godišnjoj razini. U Litvi su godišnje naknade između 50 – 150 EUR, u Estoniji variraju od 320 – 650 EUR, u Češkoj za radnike najniža varijanta iznosi otprilike 290 EUR.

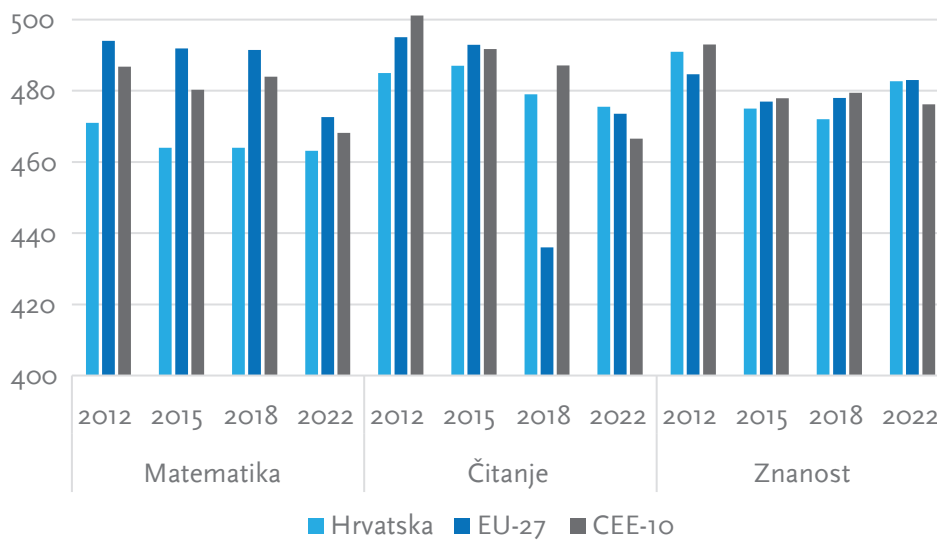
4.6. Kontinuirani razvoj sustava obrazovanja

Usklađenost znanja i vještina mladih s potrebama tržišta rada odnosno s potrebama poduzetnika i poslodavaca treba biti u fokusu razvoja obrazovnog sustava jer obrazovanje kao javna usluga ne bi trebala biti sama sebi svrhom već može i mora biti snažna poluga razvoja pojedinca i cijelog društva.

Hrvatska u obrazovanje ulaže 4,8% BDP-a, što je iznad prosjeka EU (4,7% BDP-a), odnosno 10,7% ukupnih proračunskih izdataka, što je znatno više od prosjeka EU (9,5%). Sustav obrazovanja je najsnažnija poluga dugoročnog i održivog gospodarskog rasta koja je Hrvatskoj još ostala na raspolaganju u svjetlu negativnih demografskih trendova. Ipak, postojeći je obrazovni sustav zapušten, a razvojni prioriteti u koje je ulagano u posljednjih nekoliko godina birani su uglavnom kroz prizmu provedbe populističke politike. Dominiralo je tu ulaganje u školske zgrade i zapošljavanje novih djelatnika, uz istovremeno značajan pad broja učenika koji je u posljednjih deset godina (od 2013. do 2023. godine) na razini od –6,46% u osnovnim i čak –18,8% u srednjim školama. Upravo zbog toga je Hrvatska danas država s vjerojatno najviše akreditiranih visokoškolskih studijskih programa u odnosu na broj studenata, s državno financiranim upisnim kvotama koje su za tridesetak posto veće od broja maturanata koji uopće mogu studirati, s ogromnim brojem mjesta izvođenja srednjoškolskih strukovnih programa koji se često izvode bez potrebne opreme i kvalitetnih kadrova, te s upisnim kvotama u srednje škole i na fakultete koje često ne slijede potrebe društva.

Hrvatska je isto tako i zemlja koja je u proteklom desetljeću značajno povećala broj zaposlenih u svom osnovnom i srednjem obrazovanju dok se istovremeno broj učenika smanjivao. Sve navedeno nažalost nije dovelo do obrazovnih rezultata nego naprotiv na međunarodnim testiranjima poput OECD-ove PISA-e Hrvatska i dalje zauzima mjesto iza država s kojima bismo se željeli uspoređivati. U tom smislu posebno zabrinjavaju stagnacija u matematičkoj pismenosti uz kontinuirano zadržavanje ispod prosjeka EU, kao i porazna činjenica da čak trećina naših učenika nema niti osnovnu razinu znanja. Longitudinalno istraživanje objavljeno u izvještaju The Economic Case for Education od strane European Expert Network on Economics of Education koje obuhvaća matematičko znanje učenika velikog broja država u periodu od 50 godina pokazuje da 50 bodova razlike na aktualnim PISA testovima iz matematičke pismenosti utječe na rast BDP-a za jedan postotni bod godišnje u duljem roku. Stoga, iako hrvatska potencijalna stopa rasta BDP-a od 2024. do 2028. doseže prosjek CEE regije (prognoze EK) zahvaljujući 'vodopadu' EU fondova, ne možemo nikako biti zadovoljni

sporošću te zaostajanjem u realnom rastu produktivnosti po satu (1,9%) u odnosu na prosjek CEE regije (2,6%), naročito u odnosu na najuspješnije Poljsku i Rumunjsku (3–3,5%).

Rezultati PISA testiranja

Izvor: OECD

Obzirom na to da PISA testovi mjere znanje 15-godišnjaka i stoga održavaju efikasnost i kvalitetu osnovnoškolskih sustava, najnoviji rezultati pozivaju na dodatno ulaganje upravo u taj dio obrazovnog sustava. Ovdje, u okviru NPOO-a, međutim, ne mislimo na velika ulaganja u zgrade ili opremu, već u kvalitetu rada u nastavi kroz jačanje kompetencija i angažmana nastavnika. Pripremu nacrtu prijedloga izmjena i dopuna Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, koji uvodi program potpomognutog i obogaćenog učenja kao dijela cjelodnevnog nastave, važno je iskoristiti da se kroz obvezni dio tog programa adresiraju percipirani nedostaci našeg obrazovanja i u području matematičke pismenosti.

Slični su nam bili i pokazatelji i u obrazovanju odraslih do uvođenja vouchera za obrazovanje odraslih koji su u ovom segmentu pojačali uključenost odraslih u obrazovanje. Promjena ovakvog stanja je moguća isključivo suštinskim zaokretom u vođenju obrazovnog sustava uvođenjem pune odgovornosti obrazovnih ustanova i nastavnog osoblja za rezultate koje obrazovanje postiže i doprinos razvoju društva. Takav zaokret značio bi promjenu modela vođenja ustanova uz povećanje autonomije i čvrsto vezanje financiranja ustanova s ostvarenim rezultatima kroz programske ugovore ili druge odgovarajuće instrumente. Kurikulume i studijske programe potrebno je uskladiti s potrebama društva punom primjenom Hrvatskog kvalifikacijskog okvira te započetom kurikularnom reformom, dok je osobnu odgovornost učenika nužno izgrađivati objektivizacijom ocjena i mjerenjem uspješnosti kroz državne ispite koji bi bili, uz Državnu maturu i osnova za upis u srednje obrazovanje. Budući da Hrvatska značajno zaostaje za EU državama po udjelu učenika u privatnom obrazovanju, bilo bi korisno takvu obrazovnu ponudu dodatno podržati budući da uvodi veću konkurenciju te rasterećuje državni proračun.

Jedan od ključnih elemenata za dizanje kvalitete sustava obrazovanja je objektivniji sustav ocjenjivanja, koji bi dao realnu povratnu informaciju o postignućima učenika, u jeku inflacije odlikaša u osnovnoj školi, što u konačnici razotkrivaju objektivni ispiti poput PISA testova, Nacionalnih ispita ili ispita Državne mature.

HUP stoga predlaže da se kroz aktualne zakonske promjene iskoristi prilika za objektivizaciju ocjena jačanjem povratne veze između nacionalnih ispita i ocjena osnovnoškolaca. Ako se pravilno iskoriste nacionalni ispiti, nastavnici bi mogli postati istinski 'saveznici' učenicima u stjecanju znanja i vještina, a ne osobe na koje vršimo pritisak da poklone ocjenu i kad nema stvarnog znanja u cilju bolje prilike za upis u srednju školu i nastavak karijere. Pritisci roditelja i učenika demotiviraju nastavnike i nastavničku profesiju čine sve manje atraktivnom.

Analiza rezultata PISA testova iz jednog od proteklih ciklusa pokazuje da plaće nastavnika, a ne broj učenika u razredu ili kvaliteta fizičke infrastrukture, imaju najveći utjecaj na uspjeh i stečeno znanje učenika. Stoga, Hrvatska treba težiti osjetnom rastu plaća nastavnika uz smanjenje broja zaposlenih, a u skladu sa značajnim demografskim promjenama i padom broja učenika. Hrvatska je u deset godina izgubila 6,5% osnovnoškolske i čak 18,8% srednjoškolske populacije, a broj zaposlenih u obrazovnom sustavu istovremeno je porastao za 18%.

Jedna od neizravnih posljedica ispodprosječne kvalitete nižih razina obrazovanja je niži udio populacije iz dobne skupine od 25 i 34 godina s tercijskim obrazovanjem (38,7%) u odnosu na prosjek EU (43,1%), a još veći jaz u odnosu na TOP 5 članica EU (59,3%). Spomenuto u kombinaciji s visokom potrošnjom opće države (48,5% BDP-a) u odnosu na slične zemlje, divergentnim padom poslovnih investicija (mjereno udjelom u BDP-u) od 2018. u odnosu na EU te CEE regiju, zaostajanjem u investicijama u istraživanja i razvoj (1,4% BDP-a prema 2,2% u EU) te pretjeranim oslanjanjem na kratkoročni model turizma niže dodane vrijednosti, su utezi na potencijalni rast produktivnosti. Bez poboljšanja kvalitete obrazovnog sustava, povećanja razine produktivnosti sa svega 68,4% prosjeka EU te smanjenja poreznog klina u smjeru TOP-5 najkonkurentnijih članica EU (do 10 postotnih bodova, o čemu više u daljnjim poglavljima HUP-ovog kompasa), realna konvergencija Hrvatske u odnosu na strukturno slične ekonomije CEE regije će i dalje biti sporija.

PREPORUKA 32

Produžiti osnovnoškolsko obrazovanje na devet godine uz ubrzanje uvođenja cjelodnevnog nastave na nacionalnoj razini

Devetogodišnje osnovno obrazovanje omogućava bolje usklađivanje nastave s kognitivnim i emocionalnim razvojem djece te može pomoći djeci da jasnije shvate svoje interese i talente prije prelaska u srednju školu. Također pruža dodatni period za jačanje temeljnih znanja, posebno u ključnim

predmetima poput matematike, hrvatskog jezika i prirodnih znanosti. Prolongirani boravak u školskom sustavu daje djeci više vremena za razvoj socijalnih vještina, poput timskog rada, komunikacije i rješavanja sukoba te potiče inkluzivnost.

Unaprijediti sustav obrazovanja na svim razinama

PREPORUKA 33

Unutar sustava obrazovanja izgrađivati pozitivan sustav vrijednosti te obrazovnu i radnu kulturu kroz vanjsku provjeru ishoda učenja i rezultata obrazovanja na razini osnovne i srednje škole te provjeru internih sustava osiguravanja kvalitete u srednjoškolskom i posebno visokom obrazovanju. Treba do kraja uvesti osiguravanje kvalitete i u obrazovanju odraslih te provoditi postupke reakreditacije na obrazovnim razinama koje ga danas ne provode. Uvesti mjerenje uspješnosti rada nastavnika u javnom sustavu obrazovanja kao osnovu za napredovanje.

Izgrađivati transparentan i učinkovit sustav osiguranja kvalitete i primijeniti ga jednako na sve javne ustanove (neovisno je li osnivač državni ili privatni), s posebnim naglaskom na mjerenje relevantnosti dodijeljenih ECTS bodova i još više na mjerenje dostignutosti postavljenih ishoda učenja odnosno kompetencija u postupcima vanjskih vrednovanja ustanova. Ovo je moguće izvesti kroz državni anketni sustav koji bi uključio i mišljenje poslodavaca o primjenjivosti znanja maturanata / diplomanata koje zapošljavaju.

Kroz nacionalni informacijski sustav (registar) izdanih kvalifikacija koji treba obuhvatiti podatke o izdanim visokoškolskim diplomama za posljednjih 40 godina (što je već propisano pravilnikom u visokom obrazovanju) povezati sustav napredne analitike tržišta rada koji već sada po OIB može prikazati odredišno zanimanje, plaću i vrstu ugovora o radu s aplikacijom "postani student". Na taj način mladi ljudi/građani će moći informirano birati studije temeljem prikaza o određenim zanimanjima, prosječnim plaćama i vrstama ugovora o radu za kohorte koje su taj studij završile u prošlosti.

Izgraditi učinkovitije modele financiranja javnog obrazovanja – sustav subvencija/vouchera/individualnih računa za obrazovanje

PREPORUKA 34

Izgraditi učinkovite modele financiranja javnog obrazovanja promjenom fokusa financiranja s ustanova na studente i učenike kroz subvencije u obliku vouchera, a u ovisnosti o preporukama za upisne politike koje su usklađene s potrebama tržišta rada te izgradnjom obrazovne odgovornosti kroz ovisnost financiranja o ostvarenim rezultatima.

Obrazovni sustav treba koristiti kao polugu društvenog razvoja, a ne za provođenje socijalne politike, pa treba preispitati postoji li stvarni biološki potencijal za upisne kvote koje omogućuju nastavak obrazovanja na studiju u državnim visokoškolskim ustanovama u statusu redovnog studenta za više od 130% broja maturanata koji u pojedinoj godini završavaju srednjoš-

kolsko obrazovanje, uz uspješnost studiranja koja je na razini od oko 50% te postoji li društvena i gospodarska opravdanost nastavka studija na diplomskoj razini za gotovo sve od 66% ukupne studentske populacije, upisane na sveučilišnim studijima.

Novim modelima financiranja i upravljanja osigurati odgovornost javnog sustava obrazovanja za postignute rezultate. U tom smislu povećati autonomiju obrazovnih ustanova u internom upravljanju resursima i prihodima, zaposlenike obrazovnih ustanova i u formalnom smislu repositionirati na način da Ministarstvo financira ustanove za očekivane i ugovorene rezultate, a iz budžeta ustanova one same plaćaju vlastite zaposlenike, uz veću slobodu u određivanju koeficijenata i plaća.

PREPORUKA 35

Implementirati sustav dualnog obrazovanja u visoko obrazovanje

Odvažnijim pristupom svih dionika uključiti dualno visoko obrazovanje kao model u sustav visokoga obrazovanja budući da isti kombinira učenje u visokoobrazovnoj ustanovi s učenjem temeljenim na radu u gospodarskim subjektima.

Aktivnije pristupati povezivanju sa stvarnim radnim okruženjem što studentima daje bolje mogućnosti zapošljavanja, pružajući studentima osjećaj uspjeha i motivaciju kroz praktično iskustvo, razvijajući neovisnost i odgovornost, bitne komponente za kvalitetno gospodarstvo.

PREPORUKA 36

Internacionalizacija visokog obrazovanja

Hrvatska do sada nije u dovoljnoj mjeri prepoznala privlačenje stranih studenata koji upisuju cjelovite studije kao strateški interes. Ne postoji sustavna i strateška promocija Hrvatske kao destinacije u kojoj vrijedi studirati, a prema podacima o uvozu radne snage je vidljivo kako je jedini učinkovit način privlačenja visokoobrazovanih na naše tržište rada njihova integracija kroz studij i stjecanje diplome u Hrvatskoj. Internacionalizacija visokog obrazovanja pridonosi osnaživanju kvalitete i inovacijskoga potencijala, stvara ekonomsku vrijednost za gospodarstvo, unaprjeđuje društvo te pridonosi raznolikosti i multikulturalnosti. Internacionalizacija ima pozitivan učinak ne samo na sudionike u mobilnosti, već i na studente i nastavnike koji dolaze u kontakt s inozemnim studentima i nastavnicima (tzv. internacionalizacija kod kuće). Privlačenje i zadržavanje stranih studenata može pomoći u proširenju kvalificirane radne snage.

Stoga je potrebno:

- Ojačati ulogu Agencije za mobilnost i programe EU kako bi pomogla u privlačenju stranih studenata zainteresiranih za pohađanje cjelovitog studija u Republici Hrvatskoj.

- Osigurati dovoljna sredstva za aktivnu i snažnu promociju domaćeg visokog obrazovanja u svijetu.
- Kroz ESF i druge izvore razmotriti pokretanje projekata koji bi pomogli ustanovama visokog obrazovanja da aktivno i uspješno privlače strane studente zainteresirane za upis cjelovitih studija u Hrvatskoj.

Zakonodavni okvir staviti u funkciju razvoja obrazovanja (uklanjanjem barijera i izjednačavanjem državnih i privatnih ustanova)

PREPORUKA 37

Zakonodavni okvir u obrazovanju staviti u funkciju razvoja obrazovnog sustava (državnog i privatnog) uklanjanjem svih štetnih barijera i nejednakosti za ustanove i studente/učenike, posebno u smislu mogućnosti pristupanja privatnih obrazovnih ustanova dostupnim razvojnim sredstvima iz EU fondova.

5

Porezni sustav

Među poslodavcima članicama HUP-a nema dileme da porezni sustav te kvaliteta porezne administracije utječu na atraktivnost određene investicijske destinacije. Na planiranje investicijskih aktivnosti, njihovu dinamiku te u konačnici realizaciju izravno utječu visina poreznog opterećenja, jednostavnost poreznog sustava, stabilnost poreznih propisa, predvidivost poreznih izmjena te kvaliteta administriranja poreza i poreznih pitanja.

Porezne politike uz administrativno opterećenje i regulaciju te relativno visoke parafiskalne namete su prema anketi IMD-a među glavnim preprekama jačanju konkurentnosti hrvatske ekonomije te u donošenju investicijskih odluka.

Od 2016. godine do danas izmjenama poreznih propisa dohodak od rada je rasterećen, ali unatoč pozitivnom trendu te nominalno niskim stopama poreza na dohodak, HUP upozorava da smo i dalje nedovoljno konkurentni u odnosu na većinu ekonomija CEE regije.

Dva su razloga za to: niža stopa poreza na dohodak (u rasponu od 15% do 23%) je viša nego u zemljama okruženja i (ii) prag primjene više stope (u rasponu od 25% do 35%) počinje prenisko.

Posljedično, manji porezni klin na rad od Hrvatske ima 12 članica EU i to uglavnom ekonomije CEE regije pa je već pri isplati bruto plaće iznad 167% prosječne ili neto plaće od oko 1,500 eura neto među najvišima u CEE regiji. Također, ukupni izdatak poslodavca za isplatu neto plaće stručnjaka, inženjera, liječnika i drugih ekspertnih zanimanja od oko 2,600 EUR neto, u CEE regiji je u prosjeku oko 200 eura niži nego u Hrvatskoj. Štoviše, porezni klin je u periodu od 2021. do 2023. u Hrvatskoj pri isplati neto plaće od 1,500 EUR naviše porastao za jedan postotni bod, dok je na razini prosjeka EU nepromijenjen. Nadalje, zbog jedne od najnižih stopa aktivnosti i zaposlenosti stanovništva, za Hrvatsku je opravdanije hrabrije smanjenje poreznog opterećenja na rad, prema preporukama OECD-a za kreiranje održivih i kvalitetnih radnih mjesta. Neoporezive isplate efektivno smanjuju porez na ukupno isplaćene naknade zaposlenima, ali samo bi porezno rasterećenje

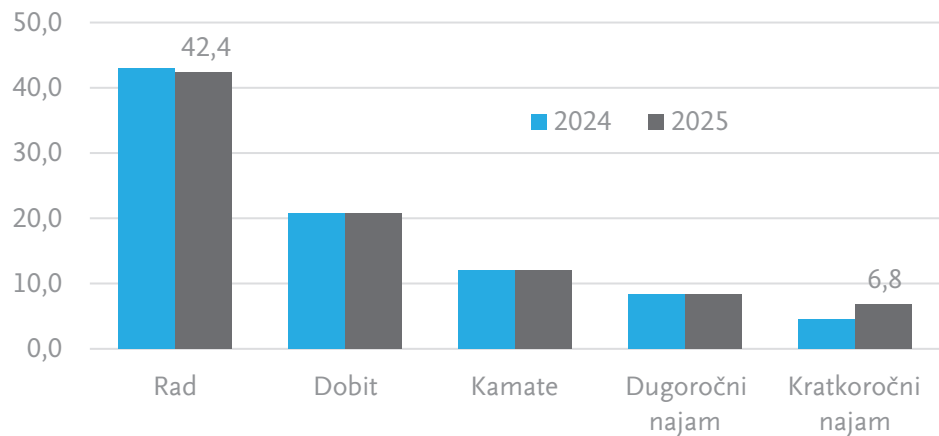
srednjih te viših plaća u sklopu cjelovite porezne reforme olakšalo snažan rast ugovorenih bruto plaća.

Hrvatska bilježi i treći po veličini nesrazmjer snažnijeg rasta minimalne plaće u odnosu na nominalni rast BDP-a (na razini EU), što je neodrživo, a i još jedan je argument u prilog nužnosti šireg poreznog rasterećenja rada.

Sukladno preporuci OECD-a za kreiranje održivih i kvalitetnih radnih mjesta, prioritetni prijedlog HUP-a je smanjenje poreznog klina na srednje visoke i više plaće na razinu TOP 5 najkonkurentnijih članica EU, pri čemu ima prostora za čak oko 10 postotnih bodova kroz povećanje praga primjene više porezne stope poreza na dohodak te ograničavanje osnove za obračun doprinosa za zdravstveno osiguranje na četiri prosječne plaće. Kao jednu od najznačajnijih mjera 'financiranja' poreznog rasterećenja dohotka, HUP predlaže izjednačavanje poreznog tretmana rada te dohotka od imovine, naročito od rente od kratkoročnog najma u turizmu koji se u prosjeku oporezuje efektivnoj stopi od svega 6,8%.

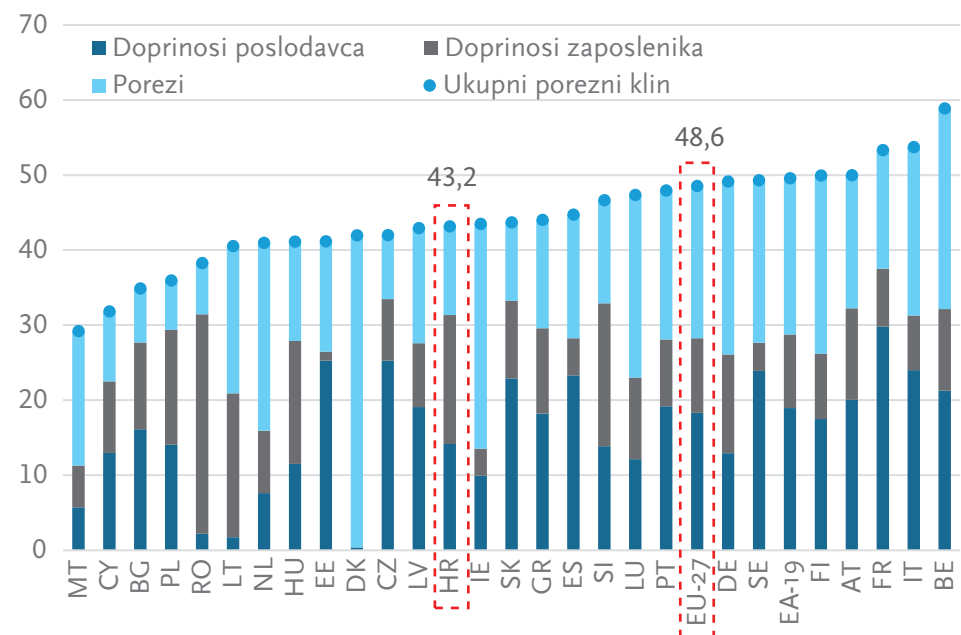
Efektivna porezna stopa (%)

Izvor: KPMG, HUP istraživanja

Porezni klin 2023. – Samac s primanjima na razini 167% prosječne bruto plaće

Izvor: Europska komisija³

¹ https://europa.eu/economy_finance/db_indicators/tab/# (Tax Wedge)

Hrvatska ima najvišu efektivnu stopu poreza na dodanu vrijednost (PDV) u EU a i pri vrhu je prema efektivnoj stopi oporezivanja dobiti u CEE regiji. Naime, potrebno je uzeti u obzir da je porez na dobit samo prvi korak u oporezivanju ukupne dobiti te da isplaćena dobit dodatno oporezuje.

Hrvatske tvrtke se i dalje suočavaju s razmjerno visokim poreznim opterećenjem u mnogim područjima, što je nužno sustavno adresirati u cilju podizanja cjenovne konkurentnosti poduzeća, naročito izvoznika u konstantnoj međunarodnoj tržišnoj utakmici te pozitivno djelovati na smanjenje odljeva radne snage (akutno u IT industriji).

Preporuke u ovom poglavlju usredotočene su na jačanje konkurentnosti poreznog sustava, a grupirane su na prioritete vezane u porez na dohodak, porezne korekcije uslijed izmjena gospodarskih okolnosti, porezne izmjene u sustavu PDV-a i trošarina, porezne izmjene u cilju uvođenja pravednosti prema različitim oblicima prihodovanja te porezne izmjene u sustavu poreza na dobit te ostale porezne izmjene.

5.1. Porez na dohodak i obvezni doprinosi

Povećati i vezati osobni odbitak na iznos bruto 1 minimalne plaće

PREPORUKA 1

Ova mjera koristila bi cjelokupnoj radnoj populaciji neovisno o razini primanja. Nije opravdano i ne postoji porezna logika u tome da primatelji minimalne plaće budu oporezivani.

Pojedine članice EU redovno ažuriraju porezni sustav kako bi ga uskladili s povećanjem minimalne plaće (Latvija, Litva), dok neke ažuriraju sve porezne olakšice u iznosu povećanja minimalne plaće (Španjolska, Portugal) kako bi osigurale da primatelji minimalnih plaća ne plate porez na dohodak.

Smanjiti nižu stopu poreza na dohodak za 5 postotnih bodova na razinu od 10% do 18,6%

PREPORUKA 2

Države u okruženju imaju znatno nižu prvu stopu poreza na dohodak, što čini radnu snagu u Hrvatskoj nekonkurentnom u odnosu na, primjerice, Bugarsku, Bosnu i Hercegovinu, Rumunjsku i Srbiju gdje je komparativna stopa poreza na dohodak na razini 10%.

Iako rastući broj te mogućnosti neoporezivih isplata efektivno smanjuju porez na ukupno isplaćene naknade zaposlenima, samo bi porezno rasterećenje dohodaka u sklopu cjelovite porezne reforme osiguralo snažan rast novougovorenih bruto plaća. Hrvatska bilježi i treći po veličini nesrazmjerniji rast minimalne plaće u odnosu na nominalni rast BDP-a (na razini EU), što je neodrživo, a i još jedan je argument u prilog nužnosti šireg poreznog rasterećenja rada.

PREPORUKA 3**Povećati prag primjene više stope poreza na dohodak (25%-35,40%) s 50.400 na 80.000 EUR**

Zadržavanjem više stope zadržava se progresivnost u sustavu, ali se povećanjem praga omogućuje rasterećenje visokokvalificiranim radnicima u sredini distribucije zaposlenim u djelatnostima, odnosno poduzećima koja stvaraju višu dodanu vrijednost i koja su nam nužna za razvojne pomake cjelokupne ekonomije i zadržavanje snažnih stopa rasta BDP-a. Također, sve veći broj poslodavaca nastoji dodatno poticati efikasnost rada sklapanjem ugovora o radu koji se najčešće sastoji od većinskog fiksnog dijela plaće te manjinskog dijela varijabilnog dijela plaće, u nekim slučajevima i do 30%. Upravo ovaj element dodatne efikasnosti izostaje ukoliko zaposlenik isplatom varijabilnog dijela plaće ulazi u viši prag oporezivanja. Podizanjem godišnjeg praga oporezivanja stvorila bi se dodatna poluga za privlačenje i zadržavanje visokokvalificiranih zaposlenika u svojim lokalnim sredinama u korist gospodarskog i demografskog razvoja.

PREPORUKA 4**Ograničiti osnovicu za obračun doprinosa za zdravstveno osiguranje na četiri prosječne plaće**

Dobra praksa velikog broja država članica EU (npr. Njemačka) jest ograničavanje maksimalnog iznosa doprinosa na godišnjoj razini za zdravstveno osiguranje na dvije do šest prosječnih plaća. Osim što je javna zdravstvena usluga teško dostupna velikom broju građana, koji zato moraju dodatno plaćati usluge privatnog zdravstva, potrebno je zadržati načelo solidarnosti, ali nije pravedno penalizirati građane sa srednjim i višim plaćama na način da im se ne postavi maksimalno ograničenje godišnjih uplata za zdravstveno osiguranje. Iznos kojeg građani sa srednjim i višim plaćama uplaćuju po osnovi zdravstvenog doprinosa u najvećem broju slučajeva višestruko nadilazi vrijednost usluge javnog zdravstva kojeg oni koriste.

PREPORUKA 5**Zadržati porezne olakšice oslobođenja uplate zdravstvenog doprinosa za mlade**

Pojedine članice EU (Austrija, Poljska, Italija) su i prije prijedloga ukidanja ove olakšice izdašnije subvencionirali zapošljavanje mladih (do 50% bruto plaće). U tom kontekstu valja razmotriti jačanje postojećih subvencija po uzoru na najkonkurentnije članice EU, naročito u prve dvije godine radnog staža. Osim toga, problem neaktivnosti na tržištu rada je akutan u dobroj skupni od 15 do 24 godina gdje se jaz u stopi zaposlenosti u odnosu na EU prosjek kod mladih povećao, naročito kod mladih žena. Stopa nezaposlenosti mladih od 18,5% je gotovo tri puta viša u odnosu na prosječnu stopu nezaposlenosti u domaćoj ekonomiji, i također je kontinuirano iznad prosjeka EU (trenutno 14,8%).

Iako je udio primatelja ove subvencije u ukupnom broju zaposlenih svega 12%, u pojedinim propulzivnim sektorima poput ICT-a mladi čine u prosjeku 30 – 40% zaposlenih. Povećava se udio mladih zaposlenika u granama 'nove' ekonomije, drugim djelatnostima koji stvaraju iznadprosječno visoku dodanu vrijednost ili pak rade u kritičnim infrastrukturnim djelatnostima (logistika, graditeljstvo, promet, općenito strukovna zanimanja) pa je zadržavanje takvih zaposlenika važna poluga za ubrzanje razvoja cijelog tržišta i rasta standarda u društvu.

Iako zadržavanje ove olakšice ima određeni učinak na prihode HZZO-a, negativne posljedice ukidanja ove mjere su puno teže, a to je manja konkurentnost plaća za mlade, veća vjerojatnost iseljavanja iz Hrvatske, rad u inozemstvu (EU) i eventualno trajno preseljenje, čime produbljujemo demografsku krizu te gubimo prihode ne samo po osnovi doprinosa za zdravstveno osiguranje, već i ostale porezne prihode po osnovi rada (porez na dohodak i doprinosi za mirovinsko osiguranje) i po osnovi potrošnje (PDV). Objektivna bojazan je dodatni odlazak mladih u 'prikriveni rad' kroz paušalne obrte.

Stoga, predlažemo da se ova mjera zadrži na način da se u postojeću definiciju mlade osobe uvrsti kriterij da je do početka osiguranja kod poslodavca bila najmanje dvije godine obvezno osigurana u Hrvatskoj ili državi članici s kojom Hrvatska ima sklopljen međunarodni ugovor o socijalnom osiguranju. Propušteni prihod HZZO-a moguće je kompenzirati na temelju dva glavna principa. Kao prvo, buduća zapošljavanja mladih zaposlenika koji po bilo kojoj osnovi nisu bili osigurani kroz HZZO zadnje dvije godine ne mogu biti subvencionirana dosadašnjem mjerom. Alternativno, moguće je zakonski urediti da mjesečna osnovica za obračun doprinosa ne bude puni iznos mjesečne plaće već najniža mjesečna osnovica kao umnožak prosječne plaće i koeficijenta 0,38 (u 2024. godini iznosi 592,80 eura).

Također, predlažemo raspoređivanje prihoda od poreza na nekretnine prema proširenom ključu koji bi uključio i HZZO (40% lokalna samouprava, 40% HZZO, 20% središnja država). Predlažemo dodjelu dodatnih sredstava HZZO vezati uz mjerljivo ostvarenje reformi u zdravstvenom sektoru. S obzirom da su proračunski prihodi JLS u 2023. povećani dva i pol puta u odnosu na 2019. godinu i da su prihodi JLS u prvoj polovici ove godine 25% iznad plana, nepotrebno im je dodatno povećavati prihode, već dio novca ciljano izdvajati u povećanje kvalitete i opsega usluga građanima u zdravstvenom sektoru gdje potrošnja također značajno zaostaje za prosjekom EU (8% prema 11% BDP-a).

Povećati gornji prag umanjenja osnovice za mirovinsko osiguranje na iznos od 3.000 EUR

PREPORUKA 6

Aktualni pragovi od 700 i 1,300 EUR rezultiraju malim učinkom na povećanje neto plaće, i u brojnim slučajevima učinci se svode na svega nekoliko eura. U provedbenom smislu, poseban su problem fluktuacije radnika u

toku istoga mjeseca i radnici koji u istom mjesecu imaju dva ili više poslodavaca jer ta činjenica zahtijeva dodatne provjere na mrežnim stranicama Porezne uprave i/ili pribavljanje izjave od samog radnika, što sve produljuje vrijeme pripreme podataka za obračun plaće i povećava troškove poslodavcima. Povećanje vremena i troškova obračuna plaće trebalo bi korespondirati s učinkom na neto plaću, a zbog niskih pragova taj je učinak za radnika pojedinca gotovo zanemariv. Također predlažemo vezati donji prag umanjenja osnove za mirovinsko osiguranje za iznos minimalne plaće.

PREPORUKA 7**Povećati iznos za isplatu neoporezive nagrade za radne rezultate na 3,000 EUR godišnje s trenutnih 1,120 EUR**

Povećanjem ovog tipa neoporezive isplate Hrvatska bi mogla slijediti primjer dobre prakse poput onoga u Austriji gdje isplata 13. i 14. plaće podliježu posebnim poreznim pravilima, a iznos koji premašuje limit oporezuje se po nižoj stopi u odnosu na redoviti mjesečni osobni dohodak, konkretno po 6%. Navedene isplate podliježu uplatama doprinosa.

PREPORUKA 8**Povećati cenzus za učeničke, odnosno studentske poslove u skladu s povećanjem minimalne plaće**

Rastom minimalne satnice smanjuje se broj raspoloživih sati rada unutar predviđenog iznosa primitka do kojeg se neka fizička osoba može smatrati uzdržanim članom, odnosno do iznosa nakon kojeg roditelji gube pravo na olakšicu za dijete, odnosno studenta. Istovremeno poslodavcima treba omogućiti neoporezivo nadoknađivanje prehrane, smještaja, prijevoza na posao i troškova službenih putovanja učenicima, odnosno studentima koji rade preko ovlaštenog posrednika na isti način kao i svojim stalnim zaposlenicima.

PREPORUKA 9**Promijeniti porezni tretman primitaka u naravi**

Sve nenovčane isplate poslodavaca radniku definiraju se kao primitci u naravi te predstavljaju oporezivi primitak radnika osim određenih iznimki propisanih Zakonom i Pravilnikom. U praksi je ostvareni primitak neto vrijednost, a osnovica se mora uvećati za pripadajuće poreze i doprinose, što dovodi do izrazito visokog poreznog opterećenja, naročito na osobnim dohocima u višem poreznom razredu.

Također, nije propisan porezni tretman ovisno o tome tko podmiruje porez na dohodak i doprinos – poslodavac ili radnik. U slučaju da obveze podmiruje poslodavac, osim samog troška pribavljanja primitka u naravi, uz ovakvo porezno opterećenje destimulira poslodavce u davanju bilo kakvih dodatnih benefita radnicima (osim onih koji su izrijekom propisani kao neoporezivi do određenog iznosa) jer im je to preskupo. U slučaju da obveze podmiruje zaposlenik, on mora platiti više poreza i doprinosa nego što je vrijednost primitka u naravi pa jednostavno nema financijskog motiva pri-

hvatiti takve primitke. Stoga bi uvođenje obveze obračuna u bruto iznosu kad poreznu obvezu snosi radnik predstavljalo dobar temelj za pozitivnu nadogradnju propisa. Iz istraživanja koje je proveo KPMG u travnju 2024. godine u Austriji, Mađarskoj, Slovačkoj i Sloveniji proizlazi da, osim što ove zemlje izuzimaju pojedine kategorije primitaka u naravi, te zemlje općenito ne tretiraju primitke u naravi neto, već bruto primitkom, pogotovo ako poreznu obvezu podmiruju radnici. S obzirom na navedeno i potrebu dodatnih modela nagrađivanja radnika, HUP predlaže da se tržišna vrijednost primitaka u naravi smatra bruto vrijednošću za potrebe plaćanja poreza i doprinosa.

5.2. Porezne korekcije uslijed izmjena gospodarskih okolnosti

Uskladiti neoporezivi trošak prehrane radnika s visinom stvarnog troška

PREPORUKA 10

Snažno povećanje troškova prehrane radnika zbog značajnog poskupljenja prehrambenih proizvoda i usluga pripreme hrane opterećuje troškove poslovanja radno-intenzivnih djelatnosti poput graditeljstva, prometa, prijevoza, logistike i turizma. Trenutno je visina neoporezivog primitka na ime spomenutih troškova direktno plaćena isporučitelju ograničena na 1.800 EUR godišnje (ili 150 EUR mjesečno) i to je, primjerice, tri puta manje u odnosu na objektivne potrebe građevinskih poduzeća. Shodno tome, predlažemo povećanje neoporezivog iznosa troška prehrane koji plaća poslodavac temeljem vjerodostojne dokumentacije na 3.600 EUR godišnje (ili 300 EUR mjesečno). Komplementarno tome, predlažemo i horizontalno povećanje neoporezivog iznosa naknade za prehranu radniku u paušalnom iznosu na 200 EUR mjesečno s trenutnih 100 EUR mjesečno.

Redefinirati dnevnicu za rad na terenu u zemlji i inozemstvu

PREPORUKA 11

Zbog postojeće definicije prava na dnevnicu za rad na terenu mogućnost isplate neoporezive dnevnicu radnicima koji obavljaju jednak posao na jednakom radnom mjestu na terenu razlikuju se s obzirom na činjenicu gdje ti radnici imaju prebivalište. Isto tako i činjenica da poslodavac eventualno ima poslovnicu koja se nalazi manje od 30 km od terena na koji je radnik poslan dovodi do situacije da se tom radniku ne može neoporezivo isplatiti naknadu za rad na terenu. Stoga je poslodavac dijelu radnika prisiljen uvećati bruto dodatak kako bi izjednačio njihova primanja za jednak posao, čime poslodavac povećava svoje troškove poslovanja.

Zbog postojeće definicije rada na terenu građevinski radnici ne žele raditi na terenu u mjestu sjedišta poslodavca, a u procesu obnove Zagreba te na svim projektima kojima je mjesto rada u mjestu sjedišta poslodavca, građevinska poduzeća sa sjedištem u mjestu rada manje su konkurentna zbog opisanih povećanih troškova na ime rada građevinskih radnika na terenu.

PREPORUKA 12

Povećati iznos tuzemne dnevnicе

Nakon ulaska u zajednički Schengenski prostor te zbog adekvatnijeg podmićenja rastućih putnih troškova u tuzemstvu u odnosu na putovanja u druge članice EU potrebno je povećati iznos tuzemne dnevnicе na razinu članice EU u okruženju u prosjeku od 80 eura. Da je iznos dnevnicе za službeno putovanje unutar RH potrebno dodatno uskladiti upozorava i činjenica da je iznos dnevnicе za države u neposrednom susjedstvu, BiH i Srbiju (50 EUR) viši od iznosa dnevnicе za RH (30 EUR), dok su troškovi za koje su dnevnicе namijenjene u spomenutim državama niži. Isto tako, rast dnevnicе za službeno putovanje u inozemstvo rastao je snažnije od dnevnicе za tuzemstvo, iako se Hrvatska zadnjih godina suočava s relativno snažnijim inflatornim pritiscima nego u većini članica EU. Izjednačavanje tuzemnih dnevnicа s prosječnima unutar EU od velike je važnosti primijeniti na vozače kako bi se izbjegle nelogične situacije, primjerice kada vozač koji iz Čakovca ide u Austriju (što je kratka udaljenost) dobije 90 EUR dnevnicе, dok vozač koji ide do Dubrovnika dobije 30 EUR dnevnicе, a snosi relativno veće troškove puta.

5.3. Porezne izmjene u sustavu poreza na dodanu vrijednost (PDV) i trošarina

POTREBNA JE STRATEŠKA ODLUKA ZBOG PRIJEPORA HUP ICT – HUP UMSP:

PREPORUKA 13

Povećati prag za ulazak u sustav PDV-a na 70.000 EUR

Države u okruženju imaju viši prag za ulazak u sustav PDV-a blizu 50.000 EUR², što nepovoljno djeluje na konkurentnost prvenstveno malih poduzeća u Hrvatskoj. Osim toga, Hrvatska ima najvišu efektivnu stopu PDV-a od 11,5%, što je čak 4 postotna boda iznad medijalne efektivne stope PDV-a članica EU. U Hrvatskoj bi se trebalo voditi računa o relativno najvećoj izloženosti ekonomije turizmu u EU (18% BDP-a, 11% bruto dodane vrijednosti) (in)direktno odgovornog za gotovo 50% osobne potrošnje u cijeloj godini. Smatramo da pritom ne bi došlo do smanjenja prihoda proračuna po toj osnovi zahvaljujući povećanju ekonomske aktivnosti te mogućnosti smanjenja razlike između očekivanog te naplaćenog prihoda od PDV-a (tzv. VAT gap³) koji u Hrvatskoj u 2022. iznosi 5,5% BDP-a te ja malo iznad prosjeka EU. Značkovito je da 15 članica EU ima niži VAT gap, a 14 njih ga je u periodu od 2017. do 2021. smanjilo više u odnosu na Hrvatsku. Ukupno su čak 23 članice EU snažnije smanjile VAT gap u istom periodu nego Hrvatska. S obzirom na uočeno korištenje poreznih pogodnosti suprotno duhu zakona, uvesti iznimno kod paušalnih obrta prag za ulaz u sustav PDV-a od 50.000 eura.

2 VAT in Europe, VAT exemptions and graduated tax relief – Your Europe (europa.eu)

3 https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/vat/fight-against-vat-fraud/vat-gap_en

Skratiti rok za mogućnost korištenja olakšice za PDV na nenaplativa potraživanja na 3 do 6 mjeseci

PREPORUKA 14

Iako je u zadnjem krugu porezne reforme napravljen korak u pravom smjeru, omogućivši poreznim obveznicima umanjeње PDV obveze za nenaplativa potraživanja, glavni preduvjet za ostvarivanje olakšice je protek godine dana od dospijeca takvih potraživanja. S obzirom na to da je godina dana izrazito dug vremenski rok, skraćivanje istog na rok od 3–6 mjeseci bi značajno pozitivno utjecalo na porezne obveznike manje ekonomske snage koji nisu u mogućnosti financirati nenaplaćeni PDV u tako dugom razdoblju.

Uvesti sniženu stopu PDV-a od 13% na sva pića, osim žestokih alkoholnih pića, neovisno o tome gdje se piće konzumira

PREPORUKA 15

Snižavanjem stope PDV-a na sva pića (npr. kava, sokovi i dr.), osim žestokih alkoholnih pića, omogućit će se jednaki porezni tretman na takva pića, neovisno o tome gdje se piće konzumira. Naime, sadašnji porezni tretman je diskriminatoran i favorizira konzumaciju u objektu koji nudi smještaj, pa je PDV na piće koje se konzumira u objektu gdje postoji smještaj, npr. u hotelu, 13%, a kad se isto to piće konzumira u ugostiteljskom objektu, onda se plaća PDV od 25%. Ovakvi neujednačeni porezni tretmani daju diskriminatornu prednost određenim djelatnostima tj. mogućnost da jeftinije prodaju svoje proizvode. Ovakvo je rješenje doneseno tijekom pandemije kada su hotelski objekti bili gotovo jedini objekti koji su mogli raditi i u tadašnjim okvirima je donekle moglo imati opravdanje, no danas stvara nejednake uvjete poslovanja za različite djelatnosti. Izjednačavanjem ovog poreznog tretmana osigurao bi se važan zahtjev – pravednost.

Ukinuti poseban porez na kavu

PREPORUKA 16

Porezno opterećenje kave u Hrvatskoj premašuje 30%, što potiče prekograničnu kupnju, destimulira potrošnju, povećava visoke troškove birokracije te kompleksnost (skladišta). Poseban porez na kavu nema niti jedna članica EU u našem okruženju, a neke čak primjenjuju nižu stopu PDV-a na ovaj proizvod (Italija, 9%). Ukidanje ovog posebnog poreza u zemljama poput Rumunjske i Slovenije rezultiralo je povećanjem službeno registrirane količine i većim prihodima od PDV-a u državni proračun. Neke zemlje poput, primjerice Švicarske, idu u šire rasterećenje ostatka srodnih kategorija (čaj) potpunim ukidanjem carinsko/trošarinskog opterećenja, što jasno ukazuje na promišljanje o kategoriji čaja/kave s pozicije stanovništva.

Iako je u periodu od 2018. do 2023. godine uvoz kave u vrijednosnim terminima gotovo udvostručen na 104 milijuna EUR, službeno registrirani količinski uvoz kave je gotovo 5% manji u odnosu na pred-pandemijsku 2019. godinu, a dodatno je smanjen i u 2023. u odnosu na 2022. godinu. Udio uplaćenog posebnog poreza na kavu također je smanjen na 0,065% s

0,095% u 2018. godini, a budući da je prikupljanje ovog poreza vezano uz razmjerno visoke troškove administriranja i kontrole, neto porezni efekt je znatno manji.

PREPORUKA 17**Priznati ispravak poreza na dobit i PDV-a na temelju odricanja poreznog obveznika kao vjerovnika po fakturi od naplate predmetnog potraživanja**

Ova praksa ima potencijal poboljšati likvidnost društava, smanjiti broj insolventijskih postupaka te doprinijeti stabilizaciji i rastu gospodarstva, što dugoročno može pozitivno utjecati na ukupne porezne prihode. Kada se poreznom obvezniku dozvoli priznavanje ispravka poreza na dobit i PDV-a, to mu omogućuje da predmetni iznos ponovno uloži u poslovanje, što vodi do rasta bruto domaćeg proizvoda te indirektno i do povećanja poreznih prihoda. U slučaju da potraživanje nije naplativo, društva i dalje moraju snositi puni teret PDV-a i poreza na dobit, što negativno utječe na njihovu likvidnost. Povećana likvidnost omogućava društvima da pravovremeno izvršavaju svoje obveze, što smanjuje rizik od insolventnosti i stečaja koji imaju domino efekt na cjelokupno gospodarstvo, vodeći do gubitka radnih mjesta i smanjenja ukupne potrošnje. Očuvanjem poslovanja kroz fleksibilnije porezne odredbe čuva se zaposlenost i potrošnja, što izravno doprinosi ekonomskom rastu. Dodatno, smanjuje se volumen nenaplativih dugova unutar financijskog sustava. Nenaplativi dugovi negativno utječu na bilance društava, banke i investitore, što može dovesti do restriktivnijih kreditnih uvjeta i smanjene investicijske aktivnosti. Smanjenje volumena nenaplativih potraživanja stabilizira financijski sustav, čineći ga otpornijim na šokove.

Ovakav pristup pokazuje razumijevanje prema realnim izazovima s kojima se poduzetnici suočavaju i doprinosi stvaranju pozitivne poduzetničke klime, a može se očekivati i pozitivni učinak na poreznu disciplinu. Naime, porezni obveznici koji vide da sustav uzima u obzir njihove stvarne poslovne teškoće, skloniji su ispunjavanju svojih obveza prema državi, što ima izravan efekt na smanjenje porezne evazije i crnog tržišta.

5.4. Porezne izmjene u cilju pravednosti prema različitim oblicima prihodovanja

PREPORUKA 18**Limitirati maksimalni dohodak paušalnih obrta**

Zbog visokog opterećenja (doprinosima i porezima) dohotka od nesamostalnog rada, na tržištu su sve prisutniji alternativni oblici rada, poput paušalnih obrta gdje je opterećenje i peterostruko niže.

Obzirom na to da je poznat podatak da u višu poreznu stopu poreza na dohodak ulazi tek nešto više od 12,000 naših sugrađana, potpuno je jasno da je riječ o poreznoj evaziji. Isto tako, jasno je da su jedini penalizirani oni poslodavci i oni građani koji prijavljuju cjelokupni dohodak od rada i uredno plaćaju sve poreze i doprinose.

Osim nelojalne konkurencije, takav oblik rada svakako utječe i na to da se znatno manji iznos uplaćuje u zajednički mirovinski i zdravstveni sustav koji funkcioniraju na solidarnom principu i zapravo ga svi koristimo. Prikriveni radni odnos u svojoj esenciji zapravo predstavlja poreznu evaziju.

Stoga preporučujemo ograničiti razinu prihoda paušalnog obrta kako bi se onemogućilo zasnivanje prikrivenih radnih odnosa.

Povećati koeficijent za određivanje najniže osnovice za plaćanje doprinosa i osnovicu za doprinose samozaposlenih osoba

PREPORUKA 19

Prema Zakonu o doprinosima, opća najniža osnovica za plaćanje doprinosa određuje se u visini 38% od prosječne plaće u RH u razdoblju siječanj-kolovoz prethodne godine (koeficijent 0,38). Tako određena najniža osnovica koristi se za obračun i plaćanje doprinosa za neplaćeni dopust, za produženo mirovinsko osiguranje, za neopravdani izostanak radnika i dr. Razdoblja za koja su doprinosi plaćeni na najnižu osnovicu osiguraniku daju pravo na puni staž osiguranja i osiguranik će imati pravo na najnižu mirovinu. Prema propisima o mirovinskom osiguranju, najniža mirovina je zajamčena svakoj osobi kojoj je osnovica na koju su u razdoblju osiguranja plaćeni doprinosi, iznosila do 70% prosječne plaće. Nema opravdanog razloga da se za slučajeve kad osiguranik ne radi, a staž mu teče jednako kao osobi koja radi, doprinosi plaćaju na svotu manju od minimalne plaće. Stoga, faktor za određivanje najniže osnovice treba povećati na 0,5, tj. određivati je u visini 50% prosječne plaće ostvarene u RH u razdoblju siječanj-kolovoz prethodne godine.

Za samozaposlene osobe mjesečna osnovica za plaćanje doprinosa određuje se ovisno o tome po kojem posebnom zakonu se obavlja registrirana djelatnost i ovisno o tome je li fizička osoba po osnovi obavljanja djelatnosti obveznik poreza na dohodak ili poreza na dobit. Za obrtnike paušaliste faktor iznosi 0,40, za obrtnike koji dohodak utvrđuju na temelju primitaka i izdataka iznosi 0,65 i za obveznike poreza na dobit iznosi 1,1. Za slobodna zanimanja, neovisno o načinu plaćanja izravnih poreza, faktor iznosi 1,1. Za medicinske sestre, novinare, filmske radnike i sve ostale samostalne djelatnosti, faktor iznosi 0,65. To u praksi znači da npr. obrtnik koji je obveznik PDV-a jer mu je prihod veći od 40,000 EUR (3,333 EUR prosječno mjesečno), plaća doprinose kao da mu mjesečni dohodak od nesamostalnog rada iznosi 1,104 EUR (podaci za 2024. godinu).

Stoga se predlaže povećati faktore za određivanje mjesečnih osnovica na koje su samozaposlene osobe obvezne plaćati doprinose tako da se za obrtnike paušaliste faktor poveća sa sadašnjih 0,4 na 0,7, za obrtnike koji porez na dohodak utvrđuju na temelju poslovnih knjiga sa sadašnjih 0,65 na 1,0, za slobodna zanimanja obveznike poreza na dohodak sa sadašnjih 1,1 na 1,5, a za obrtnike i slobodna zanimanja koji su obveznici poreza na dobit sa sadašnjih 1,1 na 2,0. Prijedlog povećanja faktora za određivanje osnovice za

plaćanje doprinosa nije linearan, već uvažava i razlike u visini poreznih obveza. Time bi se barem umanjile, iako ne sasvim otklonile, razlike u teretu doprinosa između radnika i samozaposlenih osoba.

5.5. Porezne izmjene u sustavu poreza na dobit

PREPORUKA 20

Povisiti prag primjene više stope poreza na dobit od 18% na poduzeća s prihodima višima od 2 milijuna EUR s trenutnih 1 milijun EUR.

Ovakva promjena omogućila bi svim mikro poduzećima da plaćaju nižu stopu poreza na dobit od 10% što je izravan benefit naročito za brzorastuća poduzeća koja trebaju kapital za razvoj.

PREPORUKA 21

Proširiti primjenu računovodstvene metode ubrzane amortizacije investicija u nove tehnologije, industrijska postrojenja, opremu i druga kapitalna dobra

U cilju podrške investicijskim projektima koji značajno i trajno povećaju produktivnost i izvoz roba i usluga, najbolja praksa nalaže primjenu horizontalnih mjera poput ubrzane amortizacije dugotrajne imovine u kombinaciji s poticajnim faktorom priznavanja rashoda (iznad 100%) u svrhu umanjenja osnovice za obračun poreza na dobit kada su kvalificirani rashodi vezani uz uporabu imovine koja značajno povećava produktivnost.

PREPORUKA 22

Produljiti razdoblje za prijenos poreznog gubitka na 10 godina

Trenutna pravila o prijenosu gubitka od 5 godina ne čine Hrvatsku konkurentnom pri donošenju odluka o kapitalnim investicijama, a osobito investicijama u visoku tehnologiju, moderna industrijska postrojenja te obnovljive izvore energije. Potrebno je produljiti razdoblje za prijenos gubitaka u skladu s najboljom europskom i svjetskom praksom.

Austrija je, primjerice propisala razdoblje od 7 godina, dok SAD imaju čak 20 godina. Dobar primjer nalazimo i u susjednoj Sloveniji, gdje nema vremenskog ograničenja za prijenos poreznog gubitka, ali se svake godine samo 50% ostvarene dobiti može pokriti prenesenim gubitkom, a na 50% treba platiti porez na dobit.

U važećem Zakonu o porezu na dobit već imamo "osigurače" koji sprečavaju zlouporabu prijenosa poreznog gubitka kod statusnih promjena.

PREPORUKA 23

Uvesti mehanizam prijenosa poreznih gubitaka unatrag u razdoblju od 10 godina

Ova mjera omogućila bi poduzetnicima da ostvare povrat poreza plaćenog u deset prethodnih poreznih razdoblja u slučaju ostvarivanja poreznog gubitka u tekućem poreznom razdoblju. Time se poreznim obveznicima daje

veća sigurnost tijekom neizvjesnih razdoblja, potičući ih da nastave ulagati u inovacije, istraživanje i razvoj te tako preuzmu dodatne rizike i iskoriste nove poslovne prilike. To stvara povoljno okruženje za poduzetnički duh, potičući inovacije i dugoročnu održivost poslovanja.

Proširiti opseg oslobođenja od oporezivanja prihoda od ulaganja u društva kćeri

PREPORUKA 24

Pravila o oslobođenju od oporezivanja prihoda od ulaganja ('PEX' pravila) koriste zaštitu tih prihoda od ulaganja od dvostrukog oporezivanja: na razini društva u koje se ulaže i zatim na razini ulagača. Ova pravila uključuju oslobođenje od oporezivanja isplaćene dobiti, kroz oslobođenje od oporezivanja prihoda od dividendi i udjela u dobiti na razini ulagača i zadržane dobiti, kroz oslobođenje od oporezivanja kapitalnih dobitaka od prodaje dionica/udjela u ovisnim društvima.

Trenutno važeća porezna regulativa propisuje djelomično oslobođenje. Pritom se prihod od dividendi i udjela u dobiti ne oporezuje, kao ni povećanje vrijednosti udjela u računovodstvenim evidencijama uslijed korištenja metode udjela. U slučaju prodaje kapitalni dobitci obveznika poreza na dobit od otuđenja dionica i udjela u kapitalu definirani kao razlika između tržišne cijene dionica/udjela i inicijalnog troška ulaganja oporezuju se standardnom stopom poreza na dobit.

U skladu s tim sustavom oporezivanja, isplaćena dobit ima povoljniji porezni status te je preferirana opcija u odnosu na zadržavanje dobiti s ciljem daljnjeg ulaganja.

Takva porezna pravila potiču na isplatu dobiti te obeshrabruju dodatna ulaganja, osobito ako se planira ili je moguća prodaja ovisnog društva u svakom trenutku. Navedeno obeshrabruje strane ulagatelje od smještanja holding društava u Republiku Hrvatsku.

Pravni preduvjeti za primjenu punog oslobođenja od oporezivanja prihoda od ulaganja već postoje budući da članak 9, stavak 4. Pravilnika o porezu na dobit propisuje da se prihodi od ulaganja neće oporezivati ako bi takvo oporezivanje rezultiralo dvostrukim oporezivanjem istog prihoda. Isto je propisano na strani rashoda s obzirom da se rashodi ne mogu odbiti za porezne svrhe ako bi to rezultiralo dvostrukim odbitkom ili dvostrukim poreznim gubitkom. Također, ako usporedimo porez na dobit s oporezivanjem dohotka, kapitalni dobitci fizičkih osoba od prodaje financijske imovine koja je držana u razdoblju duljem od dvije godine ne podliježu oporezivanju. Takvo oslobođenje pri oporezivanju porezom na dobit trenutno nije predviđeno.

Zbog svega navedenog trebalo bi proširiti primjenu oslobođenja u Hrvatskoj na kapitalne dobitke od prodaje udjela u ovisnim društvima. U pravnom smislu to znači uključivanje novih odredbi Zakona o porezu na dobit koje bi

propisivale da se, osim prihoda od dividendi i udjela u dobiti, i dobitak utvrđen kao razlika prodajne cijene i troška ulaganja u ovisno društvo oslobađa oporezivanja i umanjuje osnovicu poreza na dobit. U skladu s time, kapitalni gubitak od prodaje ne bi se mogao smatrati porezno priznatim rashodom.

Napokon, potrebno je detaljnije propisati izračun kapitalne dobiti za pojedina ulaganja, a naročito kada se radi o kupovini udjela u poduzećima od vlasnika fizičkih osoba. Naime, često se u praksi događa da vlasnici udjela prodaju svoje udjele isplatom kroz više razdoblja na način da ulagatelj (društvo preuzimatelj) uvjetuje isplatu postizanjem određenih poslovnih rezultata.

PREPORUKA 25

Ukinuti bezvremensko ograničenje o zabrani smanjenja kapitala za porezne obveznike koji su koristili olakšicu za reinvestiranu dobit do 2016. godine

Za poduzeća koja su prije 1.1.2017. iskoristili poreznu olakšicu po osnovi reinvestirane dobiti prema sadašnjim propisima je nemoguće smanjiti temeljni kapital bez poreznog opterećenja pa su porezni obveznici prisiljeni trajno zadržavati financijska sredstva koja bi se mogla učinkovito iskoristiti na razini dioničara ili drugih povezanih osoba. To može dovesti do nezadovoljstva dioničara koji očekuju povrat na svoje investicije i mogu tražiti investicijske alternative te do komplikacija u strukturiranju transakcija, produženih pregovora ili čak odustajanja od transakcija, ako se ne može postići potrebna prilagodba.

Razumijemo da je namjera zakonodavca bila omogućiti poreznom obvezniku uvjetovano korištenje porezne olakšice sve dok je temeljni kapital očuvan na potrebnoj razini nakon reinvestiranja, ali se, iz današnje perspektive, nakon proteka određenog razdoblja, može postaviti pitanje opravdanosti i svrsishodnosti takve odredbe za očuvanje temeljnog kapitala koja je vremenski neograničena.

Zakonske odredbe koje uređuju uvjetovano zadržavanje iste razine kapitala za one poduzetnike koji su koristili poreznu olakšicu za reinvestiranje dobiti do 2016. iz današnje perspektive postaju ograničavajuće za poduzetništvo i gospodarstvo u cjelini jer više nisu u skladu s potrebama suvremenog poslovnog okruženja. Investicije koje su se trebale poticati tim mehanizmom već su provedene od 2016. godine, a željeni učinci za porezne obveznike i gospodarstvo općenito već su postignuti.

Sukladno tome, predlažemo da se u porezno zakonodavstvo unese odredba temeljem koje smanjenja temeljnog kapitala izvršena nakon 1.1.2025. godine neće uzrokovati nastanak porezne obveze kod poreznih obveznika koji su koristili navedenu olakšicu, čime bi se poreznim obveznicima trajno omogućilo slobodno raspolaganje kapitalom. Po uzoru na najbolju praksu članica EU, predlažemo zakonsko reguliranje vremenskog ograničenja smanjenja temeljnog kapitala nakon konzumiranih spomenutih olakšica na pet do maksimalno sedam godina.

5.6. Ostale porezne izmjene

Definirati datum upisa promjene vlasnika nekretnine kao datum nastanka porezne obaveze za prijenos nekretnina uz pravodobnu komunikaciju zemljišnoknjižnog odjela Poreznoj upravi koja potom izdaje rješenje o utvrđenom porezu na prijenos nekretnina.

PREPORUKA 26

Ukinuti porez na kapitalnu dobit

PREPORUKA 27

Mnoge odredbe Zakona o porezu na kapitalnu dobit nisu dovoljno precizno uređene, što dovodi do nedoumica o tome je li uopće došlo do oporezivog dohotka i koja je osnovica za obračun poreza, odnosno kapitalni dobitak. Također, kompleksan obračun i prijava poreza odvraćaju ulagatelje od tržišta. Štoviše, u praksi se javljaju problemi kod utvrđivanja iznosa kapitalnog dobitka kod otuđenja udjela u kapitalu trgovačkog društva koji nisu prenosivi na tržištu kapitala pa se porezna obveza utvrđuje rješenjem Porezne uprave. Međutim, Zakon i Pravilnik o porezu na dohodak ne daju jasne smjernice o tome kako će Porezna uprava procijeniti nabavnu i prodajnu vrijednost udjela da bi utvrdila odgovara li ono što je porezni obveznik prijavio stvarnim tržišnim vrijednostima. Nepostojanje jasnih odredbi po kojima bi Porezna uprava mogla postupiti može dovesti do proizvoljnog utvrđivanja porezne osnovice, koja ne odgovara stvarnoj tržišnoj vrijednosti i stvarnom kapitalnom dobitku. To stvara određenu pravnu nesigurnost.

U konačnici, uplaćeni porez na kapitalnu dobit je izrazito nizak i njegov udio ukupnim prihodima proračuna je smanjen na 0,065% s 0,095% u 2018. godini, a budući da je prikupljanje ovog poreza vezano uz razmjerno visoke troškove administriranja i kontrole, neto porezni efekt je znatno manji. Dodatno, ukidanje poreza na kapitalnu dobit koji se ne primjenjuje na državne obveznice i trezorske zapise nakon dospjeća doprinijelo bi povećanju aktivnosti domaćih investitora na tržištu kapitala.

Povećati poreznu olakšicu poslodavcima na uplatu zaposlenicima za dobrovoljnu mirovinsku štednju prema ponderiranom prosjeku članica EU od oko 29% prosječne bruto plaće.

PREPORUKA 28

Vrijednost porezne olakšice za poslodavce kod uplate u 3. stup u proteklom dugoročnom razdoblju je čak smanjena sa 6,5% bruto plaće u 2010. godini na 3,9% bruto plaće zbog čega ova vrsta porezne olakšice ne ispunjava svoju svrhu te ne doprinosi pozitivno kapitalizaciji dobrovoljne mirovinske štednje.

PREPORUKA 29

Izjednačiti porezni tretman za proizvode osiguranja za slučaj smrti bez ulagačke te bez štedne komponente s dopunskim osiguranjima, premije kojih poslodavac uplaćuje u korist svojeg radnika do iznosa od 804 EUR te da se zakonski reguliraju kao primici na koje se ne plaća porez na dohodak, kao što je to već Zakonom o porezu na dohodak propisano za dobrovoljno mirovinsko osiguranje te dodatno i dopunsko zdravstveno osiguranje.

Osiguratelji prije svega naglašavaju socijalni i demografski aspekt ovog prijedloga dopuna Zakona o porezu na dohodak jer bi se osiguranjem za slučaj smrti radnika, a premije kojeg poslodavac uplaćuje u korist svojeg radnika, zaštitila obitelj odnosno najbliže osobe radnika na način da bi im se u najtežim životnim trenucima osigurala financijska pomoć.

Time bi se omogućio i daljnji razvoj grupnih i individualnih osiguranja temeljenih i na tendencijama prisutnim na cjelokupnom europskom nivou usmjerenim na principe dobrobiti zaposlenika i poboljšanje njihove financijske pozicije. Upravo pružajući takvo osiguranje vlastitim zaposlenicima, poslodavci mogu pomoći u poboljšanju financijske dobrobiti zaposlenika, što posljedično može rezultirati drugim pozitivnim ishodima, kao što su povećana produktivnost i angažman te smanjeni stres za zaposlenike.

PREPORUKA 30

Uvesti praksu izdavanja mišljenja i uputa za primjenu poreznih propisa u prilikom donošenja drugih Zakonskih i podzakonskih akata

Mnogi Zakonski i podzakonski akti koji se donose nameću poslodavcima dodatne obveze u primjeni poreznih propisa, ali ih detaljnije ne razrađuju. Primjeri za navedeno su Zakon o obnovljivim izvorima energije gdje se predviđeno da je opskrbljivač električnom energijom dužan u ime korisnika postrojenja za samoopskrbu obračunati dio cijene koji se regulira za potrebe prijenosa i distribucije električne energije te sve naknade i davanja propisanih posebnim propisima a koje plaća krajnji kupac električne energije kao i iznos poreza na dohodak za razliku električne energije te je za isto dužan ispostaviti i račun. Također, imamo najnoviji primjer donošenja Uredbe Vlade o otklanjanju poremećaja na domaćem tržištu energije gdje je propisan znatno niži iznos priznate ugovorene cijene za koji se može uložiti zahtjev za povratom prema Ministarstvu gospodarstva, a ostala razlika se smatra nepovrativom. Upravo ovaj primjer pokazuje kako je uz ovakve akte potrebno donijeti i dodatno porezno mišljenje o daljnjem operativnom postupanju sa tzv. 'nepovrativim' iznosom u smjeru korištenja porezno dopuštenog gubitaka i povrata PDV-a.

Pored prijedloga u pogledu poreznih izmjena, članice HUP-a daju i sljedeće preporuke oko principa kojima bi se trebalo voditi u sljedećim krugovima porezne reforme:

5.7. Kvaliteta porezne administracije

Nastaviti promicati partnerski odnos između Porezne uprave i poreznih obveznika

PREPORUKA 31

Uloga Porezne uprave isključivo kao nadzornog tijela kod poreznih obveznika stvara dojam da je Porezna uprava fokusirana samo na identifikaciju dodatnih poreznih obveza. U pojedinim slučajevima je zasigurno opravdan edukativni i savjetodavni pristup Porezne uprave, umjesto fokusa na penalizaciju grešaka poreznih obveznika, pa i u slučajevima kad je došlo do nenamjernog previda iz kojeg nije nastala nikakva šteta za državni proračun.

HUP ima partnerski odnos s Poreznom upravom stoga poziva i na kontinuirani angažman Porezne uprave na uspostavljanju partnerskog odnosa s poreznim obveznicima jer će takav pristup povećati povjerenje poreznih obveznika te pozitivno utjecati na gospodarski rast, stvoriti povjerenje i suradnju umjesto samo kontrolnih mjera, te potaknuti transparentnost i olakšati poslovno okruženje.

Nastaviti jačati konzistentnost u primjeni poreznih propisa

PREPORUKA 32

Ujednačavanje poreznog tretmana transakcija na različitim razinama i jurisdikcijama Porezne uprave promovira stabilnost i predvidljivost za investitore, eliminirajući neizvjesnost i potencijalne porezne rizike te time potiče inozemne i domaće investicije.

Uvesti mehanizme dobrovoljne prijave neprijavljenih obveza poreza na dobit/PDV-a

PREPORUKA 33

Navedeni mehanizam potiče porezne obveznike da naknadno isprave nenajerne pogreške u poreznom postupku te tako potiče transparentnost, smanjuje administrativne troškove i stvara povoljno okruženje za investitore, naglašavajući suradnju umjesto represivnih mjera. Po uzoru na davanje mogućnosti dobrovoljnog prijavljivanja porezne obveze na inozemni dohodak, proširiti takvu mogućnost i na druge oblike poreznih obveza i to ne samo na inozemni dohodak.

Uvoditi mehanizme poreznog grupiranja

PREPORUKA 34

Spomenuti mehanizam omogućuje grupi poreznih obveznika da se tretiraju kao jedan porezni subjekt. Navedeno bi omogućilo fleksibilnost u poslovanju i smanjilo porezne troškove povezanih društava, potičući suradnju unutar gospodarskih grupacija i potencijalno privlačeći nove investicije.

PREPORUKA 35

Ubrzavanje prvostupanjskih i drugostupanjskih poreznih postupaka

Duga razdoblja čekanja na rješavanje poreznih sporova stvaraju neizvjesnost i dodatna financijska opterećenja za porezne obveznike. Skraćivanje ovih rokova smanjuje pravni i financijski rizik, te omogućava poreznim obveznicima brže i sigurnije planiranje budućih poslovnih aktivnosti.

PREPORUKA 36

Poticati sklapanje prethodnih sporazuma o transfernim cijenama i horizontalnom praćenju poreznih obveznika

Navedeni mehanizmi imaju obostrano pozitivan učinak na Poreznu upravu i na porezne obveznike, s jedne strane povećavajući transparentnost poslovanja poreznih obveznika prema Poreznoj upravi, a s druge strane dajući poreznim obveznicima sigurnost u ispravnost primijenjenih poreznih politika.

5.8. Parafiskalni teret

Administrativna i neporezna davanja predstavljaju značajan teret za uvjete poslovanja na hrvatskom tržištu te konkurentnosti izvoza, razvojnih politika, rastućih strategija poduzeća te investicija u inovacije. Unatoč pomacima u uvođenju reda u dijelu administrativnih opterećenja kroz pojednostavljivanje ili ukidanje istih, poslodavci se i dalje suočavaju s izrazito velikim davanjima koja su među najvišima u EU.

Hrvatska je od ulaska u EU 2013. godine pod utjecajem harmonizacije regulative i pravne stečevine uz usvajanje kontinuiranih izmjena poslovne regulative na zajedničkom tržištu pokazala volju za ukidanjem neporeznih davanja koji opterećuju gospodarstvo. Od 2017. do danas provedeno je ukidanje neporeznih davanja od oko 3,7 milijardi HRK (oko 500 milijuna EUR). U okviru NPOO-a te novog, petog Akcijskog plana za administrativno rasterećenje iz 2023. planirano je administrativno rasterećenje do kraja 2025. godine od minimalno 265,4 milijuna EUR (po 132,7 milijuna EUR u 2024. i u 2025. godini)⁴.

Ključni sektori za provedbu 73 mjera rasterećenja u okviru Akcijskog plana u 2024 godini su Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja – na koje otpada najveći udio rasterećenja od 60,6 milijuna EUR (ukidanje vodnog doprinosa, smanjenje naknada za korištenje i zaštitu voda, ukidanje naknade koju plaćaju članovi eko grupe u proizvodnji obnovljivih izvora energije, smanjenje naknade za gospodarenje otpadnim vozilima, ukidanje naknade za znak zaštite okoliša EU), zatim Ministarstvo rada, mirovinskog sustava,

4 Nacionalni plan oporavka i otpornosti na engleskom jeziku: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility/croatias-recovery-and-resilience-plan_en; Nacionalni plan oporavka i otpornosti (HR): <https://planoporavka.gov.hr/>

obitelji i socijalne politike koje će provesti 25,17 milijuna EUR rasterećenja (ukidanje ulazne naknade obveznih mirovinskih fondova, smanjenje naknade za upravljanje obveznim mirovinskim fondovima), Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture na koje otpada 14,15 milijuna EUR te Ministarstva poljoprivrede (smanjenje naknade za korištenje općekorisnih funkcija šuma).

Nakon potpune provedbe svih 50 mjera iz spomenutog plana i ostvarenog rasterećenja gospodarstva s prvim kvartalom 2022., u pripremi je novi/drugi Akcijski plan za smanjenje neporeznih i parafiskalnih davanja s planiranim rasterećenjem u iznosu od oko od 132,7 milijuna EUR.

Pored izrazito visoke razine neporeznih opterećenja, najveći izazov s kojima se suočavaju poduzetnici je nedostatak javnog, sveobuhvatnog, ažurnog i funkcionalnog te u potpunosti transparentnog registra na temelju kojeg bi svi dionici procesa mogli zajednički raditi u pogledu daljnje (de)regulacije ekonomije. U suradnji s OECD-om radi se na ažuriranju liste i prijedloga smanjenja opterećenja. Ipak ni danas nemamo precizan broj parafiskalnih nameta, kao ni podatak o ukupnom broju onih koji su ukinuti ili naknadno uvedeni tijekom posljednjih godina. Kao izravna posljedica toga je regulatorna neizvjesnost te manjak transparentnosti korištenja javnih sredstava, što dodatno šteti Hrvatskoj kao potencijalnoj investicijskoj destinaciji.

Ukidanje parafiskalnih nameta jedan je od najdugovječnijih zahtjeva poduzetnika a njihov se broj od 2007. godine do danas udvostručio na oko 500. Procjenjuje se da ukupno opterećenje stvoreno parafiskalnim nametima iznosi oko 2,5% BDP-a, odnosno oko 1,2 milijarde EUR, od čega poduzetnici plaćaju oko 800 milijuna EUR, a građani oko 400 milijuna EUR.

Pokazalo se kako je vrlo često najveće administrativno opterećenje rezultat podzakonskih akata i pravilnika, a ne samih zakona, kao i da zbog nedostatka analitičkih kapaciteta različiti podzakonski akti kao najveći izvor opterećenja nisu dovoljno kontrolirani. Otkrivanje i smanjenje tih skrivenih opterećenja će imati velik pozitivan učinak na poslovno okruženje, oslobađajući i preusmjeravajući resurse poduzeća (naročito onih manjih) na rast i povećanje poslovanja umjesto da se ta sredstva rasipaju na ispunjavanje nepotrebnih administrativnih obveza.

Uvesti javno dostupan online registar administrativnih i neporeznih davanja, uključujući i pravne osnove na temelju kojih se prikupljaju, prati njihov životni ciklus, jasno utvrđuje namjena njihovog korištenja te navode korisnici koji uprihode spomenuta davanja.

PREPORUKA 37

Uspostavljanje online Registra administrativnih i neporeznih davanja nesumnjivo bi pozitivno doprinijelo sigurnijem i predvidljivijem okruženju za poduzetnike te omogućilo jednostavnije poslovanje i smanjenje nepotrebnih troškova. Skrećemo pozornost da za razliku od poreznih propisa koji se temelje na načelu horizontalne pravednosti, parafiskalni nameti često ne

uvažavaju nikakva načela, nego se osnovica temelji na ostvarenim prihodima, ne uvažavajući činjenicu da ukupan prihod ne znači i pozitivnu bilancu tvrtke obveznika parafiskalnog nameta.

PREPORUKA 38

Ojačati ovlasti Povjerenstva za smanjenje i ukidanje neporeznih davanja u provedbi ukidanja i smanjenja parafiskalnih davanja, te sužavanje manevarskog prostora u izbjegavanju odgovornosti za provedbu mjera smanjenja ili ukidanja parafiskalnih nameta od strane relevantnih resora, davanjem podrške na najvišoj političkoj razini

PREPORUKA 39

Jačati institucionalne kapacitete na operativnoj razini državne administracije kako za procjenu učinaka propisa, tako i za SCM metodologiju

Na operativnoj državnoj razini je potrebno povećati institucionalne kapacitete, kako za procjenu učinaka propisa, tako i Standard Cost Model (SCM) metodologiju kao alata za mjerenje troškova te općeprihvaćene među članicama OECD-a. Posebno je važno jačati analitičke kapacitete u resornim ministarstvima i ulagati u ciljanu edukaciju službenika. Uputiti zakone i podzakonske akte kojima su uvedene parafiskalne naknade na procjenu utjecaja propisa.

PREPORUKA 40

Smanjiti sve troškove pokretanja poslovanja, stečaja poduzeća, registracije vlasništva, upravnih i sudskih pristojbi, naknade javnim bilježnicima, pristupa električnoj energiji i sl. – sve mjereno postotkom dohotka po stanovniku

PREPORUKA 41

Ukinuti i/ili smanjiti horizontalne naknade koji zauzvrat ne daju odgovarajuću protuuslugu (npr. HTZ, spomeničku rentu, naknadu za doregistraciju djelatnosti poduzetnika u NKD...)

PREPORUKA 42

Ukinuti diskriminaciju u plaćanju cestovne naknade i naknade za korištenje nekretnina u vlasništvu Republike Hrvatske, jedinica lokalne i regionalne samouprave u koristi javnih subjekata odnosno pravnih osoba u vlasništvu RH, jedinica lokalne i regionalne samouprave

PREPORUKA 43

Smanjiti trošak ishođenja građevinske dozvole vladinim ograničavanjem lokalnih iznosa komunalnog doprinosa i komunalnih naknada

6

Javna nabava

Ukupna vrijednost javne nabave u 2023. godini iznosila je prema podacima Ministarstva gospodarstva 12,7 milijardi EUR bez PDV-a, odnosno 16,6% BDP-a i bila je za 27% veća u odnosu na godinu ranije. Pritom je jednostavna nabava generirala 14,3% ukupne javne nabave, a riječ je o ugovorima sklopljenima bez procesa javnog natječaja. Učinkovitost javne nabave jedan je od ključnih faktora razvoja lokalnog i nacionalnog gospodarstva, osobito u sektorima poput energetike, prometa, graditeljstva, informacijskih tehnologija i zdravstvenih usluga, u kojima su javna tijela ključni kupci. Učinkovito provođenje postupaka javne nabave pozitivno utječe na zapošljavanje, gospodarski rast, te može poboljšati inovativnost i energetska učinkovitost. Unatoč tome, postupci javne nabave često su opterećeni administrativnim preprekama i nepreciznim kriterijima, što otežava sudjelovanje dobavljača, posebno malih i srednjih poduzeća (MSP) u procesu.

SME poduzeća često nailaze na izazove poput složenih procedura i kompleksnih natječajnih postupaka, što dovodi do otežanog pristupa postupcima javne nabave.

Hrvatska udruga poslodavaca i njezine članice pozivaju na preciznije definiranje kriterija za odabir ekonomski najpovoljnije ponude. Naime, zbog nedovoljno preciznih kriterija, često se daje prevelik naglasak na cijenu proizvoda ili usluge, a zanemaruje se kvaliteta i sigurnost isporučenih rješenja. Takva praksa dugoročno može imati negativne posljedice na učinkovitost i kvalitetu izvršenja ugovora obzirom na to da se odabiru manje kvalitetni ponuditelji isključivo zbog niže ponuđene cijene. SME poduzeća se suočavaju i s poteškoćama u razumijevanju kompleksnih uvjeta javne nabave, visokim troškovima sudjelovanja te vremenski zahtjevnim postupcima. Zbog toga neki odustaju od sudjelovanja u javnoj nabavi, unatoč tome što bi mogli ponuditi inovativne i konkurentne proizvode i usluge stoga je pojednostavljenje i ubrzanje postupaka te smanjenje troškova ključno za ravnopravni pristup javnim natječajima.

Uz administrativne prepreke, često se pojavljuje i problem nerealno kratkih rokova za dostavu ponuda te neujednačene prakse javnih naručitelja u pro-

vedbi postupaka, što dodatno otežava sudjelovanje, osobito za manje tvrtke koje nemaju resurse za brzu prilagodbu. Također, nesistematično korištenje digitalnih alata u javnoj nabavi usporava procese i otežava transparentnost, iako bi digitalizacija mogla značajno pojednostaviti postupke javne nabave. Pojednostavljenje pravila i smanjenje troškova može dugoročno donijeti značajne uštede.

Uzimajući u obzir navedene poteškoće, Hrvatska udruga poslodavaca, temeljem stajališta svojih članova, donosi **opće preporuke** usmjerene na unaprjeđenje temeljnih načela javne nabave, kao i **posebne preporuke** koje se odnose na pojedine sektore.

Opće preporuke

PREPORUKA 1

Preciznije definirati kriterije ekonomski najpovoljnije ponude (ENP)

Potrebno je preciznije definirati kriterije za odabir ekonomski najpovoljnije ponude (ENP) kroz sustavnu suradnju nadležnih tijela javne vlasti i relevantnih dionika. Predloženi model suradnje na izradi preciznijih kriterija ENP-a smanjio bi pritisak na javne naručitelje, kao i prisutne sumnje u moguća pogodovanja ili nepravilnosti te poboljšao razinu percepcije transparentnosti postupaka javne nabave.

Obzirom na povećani broj postupaka javne nabave gdje dolazi do izuzetno velikih razlika između cijene odabrane ponude i procijenjene vrijednosti i na više i na niže od te cijene, predlaže se drugačije regulirati pravo naručitelja na poništenje nabave. U tu svrhu se predlaže regulirati da je naručitelj obvezan poništiti javnu nabavu ako je najpovoljnija ponuda više od 50% manja ili veća u odnosu na procijenjenu vrijednost.

Također, razlog za poništenje natječaja, ali u kojem naručitelj može (a ne mora) poništiti je natječaj u kojem je pristigla samo jedna valjana ponuda, neovisno je li ona veća ili manja od procijenjene vrijednosti kada je riječ o natječajima čiji su uvjeti preusko definirani stoga samo jedan ponuditelj ima uvjete ili interes sudjelovati na njemu. Ako je pak riječ o specifičnoj robi, usluzi ili radovima gdje objektivno postoji vrlo mali broj ponuditelja, tada bi zakon trebao predvidjeti pregovarački postupak, kako bi se izbjeglo otvoreno natjecanje na način da se ocjenjuje samo jedna ponuda.

Preciziranje kriterija nužno je i zbog toga što nejasno definirani kriteriji ENP često rezultiraju smanjenim naglaskom na stvarnu kvalitetu isporučenih proizvoda i usluga, pri čemu ponudena cijena postaje glavni parametar odabira. U mnogim slučajevima, cijena nosi čak 90% pondera, dok ostali kriteriji, usmjereni na mjerenje sigurnosti isporuke, kvalitete i referenci ponuditelja, čine tek 10% pondera. Prikazani disbalans u praksi može rezultirati učestalim odabirima ponuda koje ne zadovoljavaju dodatne kvalitativne standarde, osim minimalno traženih.

U tom smislu predlaže se izmjena članka 284. stavka 4. Zakona o javnoj nabavi kako bi se maksimalni ponder cijene smanjio na 80% ili 70%, čime bi se veći fokus stavio na kvalitetu ponude. Također, preporučujemo uvođenje prakse poput one u Austriji, gdje se kriteriji kvalitete temelje na ukupnim troškovima životnog ciklusa proizvoda ili usluge, uzimajući u obzir dugoročne koristi, a ne samo najnižu cijenu.

Integrirati Smjernice EK za zaštitu tržišta javne nabave od nelojalne konkurencije iz trećih zemalja

PREPORUKA 2

Uključiti kriterije Smjernice Europske komisije kod sudjelovanja ponuditelja iz trećih zemalja u nacionalnim postupcima javne nabave, s ciljem zaštite hrvatskog tržišta i domaćih gospodarskih subjekata od nelojalne konkurencije te radi očuvanja i unaprjeđenja konkurentnosti unutarnjeg tržišta.

Kako bi se spriječilo narušavanje pravednog tržišnog natjecanja zbog subvencioniranih ponuda iz trećih zemalja i onih koji ne poštuju uvjete reciprociteta u postupcima javne nabave, ključno je fokusirati se na sljedeće elemente:

1. Provjeru i analizu izuzetno niskih ponuda, s ciljem odbijanja ponuda koje nisu u skladu s načelima poštene konkurencije;
2. Osiguranje adekvatne potpore *Državne komisije za kontrolu postupaka javne nabave* u pravilnom tumačenju sukladnosti dostavljenih podataka ponuditelja iz trećih zemalja s utvrđenim pravilima javne nabave;
3. Osigurati da ponuditelji neovisno o tome dolaze li iz EU-a ili iz trećih zemalja, poštuju ista pravila te iste standarde i zahtjeve.

Preporučamo i da javni naručitelji kod raspisivanja postupaka javne nabave unesu kriterij poštivanja kolektivnih (i kućnih) ugovora, socijalnih i radnih prava, uključujući obvezu isplate plaće ugovorene granskim kolektivnim ugovorom, kao i obveza iz područja zaštite okoliša. Ova obveza temelji se na čl. 4. st. 4. Zakona o javnoj nabavi, pri čemu je nužno osigurati sustav i mehanizme periodičnog praćenja usklađenosti ponuditelja s navedenim pravilima, kako bi se osiguralo poštivanje ugovornih i zakonskih obveza.

Unaprijediti postupak javne nabave uvođenjem fleksibilnih pregovaračkih elemenata po uzoru na slovenski model

PREPORUKA 3

Preporučujemo uvesti pregovaračke postupke s prethodnom objavom ili bez nje, koji omogućuju veću fleksibilnost pri sklapanju ugovora, osobito u složenim ili hitnim slučajevima, po uzoru na Sloveniju koja to već primjenjuje. Tako se pregovarački postupak s prethodnom objavom može koristiti kada javni naručitelj ne može zaključiti ugovor o javnoj nabavi putem standardnog postupka javne nabave, zbog složenosti projekta ili u slučajevima kada je potrebno dodatno prilagoditi ponude kroz pregovore kako bi se postigao najbolji ishod.

Pregovarački postupak bez prethodne objave bio bi rezerviran za hitne ili visoko specijalizirane ugovore.

Uvođenjem ovakvih praksi u sustav javne nabave Republike Hrvatske, naročito u područjima koja zahtijevaju specijalizirane usluge ili bržu prilagodljivost, mogla bi se postići veća učinkovitost i fleksibilnost, te osigurati konkurentniji i prilagodljiviji postupak javne nabave, uz zadržavanje transparentnosti i poštivanje načela poštene konkurencije.

PREPORUKA 4**Unapređenje sustava elektroničke javne nabave u svrhu povećanja korisničke učinkovitosti i smanjenja administrativnih troškova**

Ova preporuka odnosi se na unapređenje sustava elektroničke javne nabave s ciljem povećanja njegove korisnosti, intuitivnosti i učinkovitosti za sve korisnike.

To uključuje razvoj intuitivnijeg korisničkog sučelja koje će olakšati navigaciju i korištenje sustava, kao i implementaciju funkcionalnosti koje automatiziraju i pojednostavljaju administrativne zadatke.

Implementacijom ove preporuke smanjit će se potreba za ručnim unosom podataka i drugim vremenski zahtjevnim aktivnostima, optimizirat će se tehnički procesi kako bi se smanjilo vrijeme potrebno za provedbu postupaka, uključujući bržu obradu prijava i učinkovitije upravljanje dokumentacijom.

Navedene promjene značajno će unaprijediti iskustvo korisnika, smanjiti administrativne troškove i ubrzati cijeli postupak javne nabave.

PREPORUKA 5**Povećanje financijskih pragova za jednostavnu javnu nabavu u svrhu poticanja konkurencije i uključivanja manjih poduzeća**

Udvostručiti financijske pragove za provođenje jednostavne javne nabave u odnosu na postojeće iznose, s posebnim naglaskom na nabavu roba i usluga.

Trenutni pragovi, koji su utvrđeni još 2013. godine, iznose 26.540 EUR za robu i usluge te 66.360 EUR za nabavu radova. Ovi pragovi su znatno niži u odnosu na pragove navedene u delegiranom aktu (EU) 2023/2510 direktive 2009/81/EC.

Povećanjem pragova za jednostavnu javnu nabavu omogućuje se širem krugu sudionika, posebno manjim tvrtkama, da sudjeluju u postupcima nabave. Ova promjena će im pomoći da se natječu za poslove koji bi inače bili izvan njihovog dosega u velikim nabavama, čime se potiče konkurencija i doprinosi uravnoteženijem tržištu.

Sektorske preporuke

HUP – Udruga poslodavaca u graditeljstvu

Primjena Posebnih uzanci o građenju

PREPORUKA 6

U postupcima javne nabave nužno je primjenjivati Posebne uzance o građenju, koje su objavljene 2021. godine. Nažalost zakonom je praktično isključena primjena trgovačkih običaja (uzanci). Kod javne nabave roba ili usluga javni naručitelj bi trebao biti obavezan navesti uzance u dokumentaciji o nabavi te utvrditi ih odredbama ugovora.

Navedena mjera ključna je za unaprjeđenje pravne sigurnosti i transparentnosti u postupcima javne nabave radova, s obzirom na iznimno velike vrijednosti ugovora i izostanak specifičnih regulativa (osim stranih FIDIC standarda).

Proširiti iznimke obveze neposrednog plaćanja podugovaratelja

PREPORUKA 7

Zakonska obveza neposrednog plaćanja podugovaratelja često otežava likvidnost izvođača, pogotovo u situacijama kada podugovaratelji ne ispunjavaju obveze prema ugovoru ili kada dolazi do promjena podugovaratelja tijekom izvršenja ugovora.

Potrebno je bolje definirati pravila i proširiti iznimke u vezi s neposrednim plaćanjem te poboljšati regulativu koja bi omogućila lakšu prilagodbu naručitelja i izvođača promjenama tijekom izvršenja ugovora.

Delimitirati vrijednost radova novih podugovaratelja

PREPORUKA 8

Kako bi se omogućila veća fleksibilnost uvođenja podugovaratelja, preporučuje se povećati zakonsko ograničenje od 30% vrijednost radova uvođenje izuzetaka uz odobrenje naručitelja te učiniti postupak odobrenja novih podugovaratelja jednostavnijim i bržim, kako bi se izbjegla kašnjenja u izvršavanju ugovora.

Propisati isključenje zbog nepoštivanja odredbi kolektivnog ugovora

PREPORUKA 9

Uvesti obvezno isključenje gospodarskog subjekta iz postupka javne nabave zbog nepoštivanja odredbi kolektivnog ugovora o ugovorenim plaćama, a koje uključuju neizvršavanje dospjelih poreznih obveza te obveza za mirovinsko i zdravstveno osiguranje. Poštivanje i kontrola primjene Kolektivnog ugovora za graditeljstvo od strane Porezne uprave, čija je primjena proširena na cijeli sektor, ključna je za osiguravanje ravnopravne tržišne utakmice stoga je u svrhu njegove primjene nužno promijeniti zakonodavni okvir.

PREPORUKA 10

Donijeti Zakon o javnoj nabavi radova male vrijednosti ispod europskih pragova (5.382.000 EUR)

Predlaže se donošenje posebnog zakona o javnoj nabavi građevinskih radova male vrijednosti ispod europskih pragova kako bi se stvorio fleksibilniji okvir za male i srednje građevinske tvrtke. Problem nedostatka regulative predstavlja ozbiljnu prepreku za hrvatske poslodavce u graditeljstvu što stvara nepovoljan položaj za domaće tvrtke u usporedbi s drugim državama članicama Europske unije koje svojim nacionalnim propisima detaljno uređuju nabavu radova.

Potrebno je osigurati jasniji i transparentniji postupak nabave radova male vrijednosti, uz precizne odredbe o rokovima i uvjetima sudjelovanja, što će pomoći u smanjenju administrativnih prepreka za manje tvrtke.

PREPORUKA 11

Potrebno je ustanoviti registar izvođača građevinskih radova u javnoj nabavi, u kojem bi se unaprijed mogle utvrditi okolnosti postojanja uvjeta za isključenje i uvjeta tehničke i stručne sposobnosti.**HUP – Udruga proizvođača lijekova**

PREPORUKA 12

Uvesti model javne nabave generičkih lijekova uz sklapanje ugovora s više gospodarskih subjekata za isti predmet nabave (tzv. *multiwinning* model)

Multiwinning model sprječava ovisnost o jednom dobavljaču te naknadni relativno skuplji interventni uvoz u slučaju da taj jedan dobavljač ne bude u mogućnosti neometano opskrbljivati tržište RH predmetnim lijekom stoga njegova implementacija minimizira nestašicu lijekova.

Ovom preporukom predlaže se odabir tri ponuditelja s tri razine cijena, uz omjer količina 60:30:10 (alternativno 2 ponuditelja i omjer količina 70:30), pri čemu se predlaže i simultana konzumacija sva tri ugovora, te vezivanje uvjeta za ispunjenje ugovora za konzumaciju raspisanih količina, a ne za vremenski period/rok.

Ne dozvoljava li postojeći zakonodavni okvir, odnosno Zakon o javnoj nabavi, simultanu konzumaciju sva tri ugovora, držimo da je nužno žurno donijeti odgovarajuće izmjene i dopune Zakona o javnoj nabavi. Potrebno je u javnu nabavu uvrstiti kvalitativne kriterije za sigurnost opskrbe lijekovima i dodatno regulirati paralelnu trgovinu lijekovima u svrhu osiguranja planirane, sigurne i kontinuirane opskrbe lijekovima i njihove dostupnosti pacijentima.

HUP – Udruga prometa

Javni natječaji za nabavu usluge javnog prijevoza

PREPORUKA 13

Potrebno je obvezati ponuditelje na dokaz o raspoloživim ljudskim resursima i obvezno bodovanje ljudskih resursa koji utječu na kvalitetu ili sigurnost usluga.

Obvezati ponuditelje da u trenutku podnošenja ponude raspolažu s ljudskim resursima potrebnim za izvršenje usluge javnog prijevoza koja je radno intenzivna i gdje postoji nedostatak radne snage (vozači su deficitarno zanimanje).

Kod bodovanja ponude uvesti kriterije iskustva ljudskih resursa kod djelatnosti na području predmeta javnog nadmetanja gdje njihovo iskustvo u djelatnosti na tom području predstavlja povećanje kvalitete i sigurnosti za pružanje usluge.

Za primjer, nepostojanje gore navedenih odredbi je dovelo do situacije u javnim natječajima za nabavu javne usluge u prijevozu putnika, gdje ne postoji kriterij za zaposlene i raspoložive radnike potrebne za izvršenje usluge niti se boduje iskustvo njegovih radnika da postojeći prijevoznici s radnicima koji godinama obavljaju ovaj posao, koji imaju iskustvo i povećavaju sigurnost putnicima posebno na lokalnim linijama poglavito u rubnim i ruralnim područjima gdje su i sami radnici (vozači) dio tih zajednica, budu izjednačeni u natječaju s prijevoznicima koji u trenutku natječaja niti nemaju dovoljan broj radnika ili se radi o radnicima koji nemaju iskustva. Rezultat toga je da poduzetnik koji nema ulaganja u radnike niti ih je u njih ulagao i kroz povećanja materijalnih prava, dobiva posao. Ovo za posljedicu ima odljev postojećih kvalitetnih ljudskih resursa i smanjenje sigurnosti prijevoza putnika. Specifičnost prijevoza putnika je da iskustvo vozača na određenom području, direktno utječe na sigurnost putnika. Nije isto voziti u Gradu Zagrebu, na otoku, u brdsko-planinskom području, u drugoj državi EU ili na drugim kontinentima (Azija, Afrika...). Vozači u lokalnom terenu poznaju ne samo teren nego često i same putnike.

Javna uprava i lokalna država

7

Hrvatska ima izrazito decentraliziranu administrativnu strukturu sastavljenu od 576 jedinica lokalne samouprave (JLS: 21 županija, 127 gradova i 428 općina) pri čemu gotovo dvije trećine općina ima manje od 3 000 stanovnika, dok više od polovine gradova ima manje od 10 000 stanovnika. Aktualniji podaci su vjerojatno i lošiji s obzirom na to da se između dva popisa stanovništva (2011.–2021.) broj stanovnika u cijeloj zemlji smanjio za 10%, pri čemu pad broja stanovnika u Gradu Zagrebu iznosi 3% dok u Vukovarsko-srijemskoj županiji iznosi čak 20%. Prema podacima OECD-a iz 2020. godine 14 članica EU imalo je veće JLS, a devet njih manje.

Disperzija nadležnosti između administrativnih razina je komplicirana, te je često nejasno treba li određena administrativna funkcija biti poduzeta od strane nacionalnih ili regionalnih vlasti. Poseban je problem složenost lokalne samouprave, tj. financiranje njenog rada s obzirom na broj stanovnika, veličinu države i njenu ekonomsku snagu.

Hrvatska ima regulativni i zakonodavni okvir za poticanje investicija, kao i stranih investicija, ali neučinkovitost pravnog sustava i nedostatak transparentnosti unutar javnog sektora, kao i neučinkovita javna uprava i nedostatak među-resorne koordinacije često koče donošenje i poboljšanje zakona i propisa.

Birokracija je veliki izazov za strane investitore. Vlada ostvaruje napredak posebno kroz razvoj svojih e-vlada inicijativa. Tako je omogućena registracija tvrtke unutar 24 sata pokretanjem one-stop-shop sustava START, a koji je u zadnjem OECD-ovom izvještaju o regulaciji ekonomije prepoznat kao najveći iskorak u pokretanju poslovanja u Hrvatskoj.

Adekvatno nagraditi zaposlenike u državnoj i lokalnoj upravi uz uvođenje varijabilnog djela plaće za ostvarenje izvrsnih rezultata te smanjenje veličine administracije

PREPORUKA 1

Provesti reformu sustava plaća u državnoj službi tako da plaća službenika odražava kompleksnost posla te ispunjavanje postavljenih godišnjih ciljeva. Selektivni pristup u nagrađivanju državnih službenika je nužnost u cilju

privlačenja i zadržavanja kvalitetnih zaposlenika, a naročito eksperata na različitim razinama državne administracije. HUP smatra da bi istovremeno trebalo smanjiti veličinu državne administracije, kao preduvjet za relativno smanjenje mase plaća u godinama pred nama obzirom na to da je masa plaća u ovoj godini narasla na čak 13% BDP-a. Također je potrebno uključivanje JLS-ova u Centralni obračun plaća kako bi država mogla pratiti sve isplate zaposlenicima i kontrolirati poštivanje limita na masu plaća.

PREPORUKA 2

Optimizirati veličine jedinica lokalne države

Smanjiti rascjepkanost jedinica lokalne samouprave, poboljšati funkcionalnu raspodjelu nadležnosti u lokalnim vlastima te smanjiti nejednakosti u pružanju javnih usluga kroz konsolidaciju atomiziranih, financijski i operativno neodrživih administrativnih jedinica uz objedinjavanje pozadinskih poslova (računovodstvo, upravljanje resursima, održavanje, itd.) na razini više teritorijalnih jedinica.

Hrvatska ima puno lokalnih jedinica, koje imaju premalo stanovnika da bi imale koristi od ekonomije razmjera u pružanju javnih usluga. Tim lokalnim jedinicama često nedostaju administrativni kapaciteti, specijalizirani stručnjaci za područja kao što su EU fondovi ili javna nabava i/ili imaju niske porezne osnovice i potencijal vlastitog prihoda (Svjetska banka, 2021.). Analitičari HNB-a (utvrdili su nelinearan odnos između rashoda lokalnih jedinica po stanovniku i veličine stanovništva, pri čemu je u 72% gradova i 76% općina, broj stanovnika ispod optimalnog kada se u obzir uzima medijski broj stanovnika dok u najkonzervativnijem slučaju broj stanovnika nije optimalan u čak 30% lokalnih jedinica.

Male jedinice lokalne samouprave (JLS) u Hrvatskoj ne mogu iskoristiti prednosti ekonomije razmjera i promicati ravnomjerniji regionalni razvoj. Zbog relativno visoke teritorijalne rascjepkanosti lokalne vlasti ne mogu ni učinkovito podržati provedbu politike regionalnog razvoja zemlje (OECD, 2024.).

PREPORUKA 3

Nastaviti digitalizaciju javnih servisa

Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave u Hrvatskoj odgovorne su za pružanje širokog spektra javnih usluga: stanovanje, prostorno i urbanističko planiranje, komunalne usluge, predškolski odgoj, kulturu, tjelesnu rekreaciju i sport, lokalni cestovni promet, civilnu zaštitu te osnovne usluge kao što su gospodarenje krutim otpadom te voda i odvodnja. Jedinice lokalne samouprave preuzele su odgovornost za financiranje i pružanje značajnih decentraliziranih funkcija, uključujući zdravstvenu skrb, obrazovanje, socijalnu skrb i usluge zaštite od požara, kojima je prije 2001. godine upravljala središnja država.

Nužna je potpuna digitalizacija javnih servisa na lokalnoj razini i praćenje poštivanja zakonskih rokova uz penalizaciju nepoštivanja istih, što je važno, primjerice u procesu ishoda građevinskih dozvola.

Unaprijediti sustav financiranja uključujući sustav fiskalnog izravnaja

PREPORUKA 4

Proces decentralizacije doživio je od 2018. godine određene pozitivne reforme kojima se unaprijedila autonomija i financijski kapacitet županija, gradova i općina. Zbog značajne razlike u gospodarskom kapacitetu gradova i općina, JLS nisu u mogućnosti pružiti jednaku kvalitetu javnih dobara i usluga.

Decentralizacija odgovornosti i funkcija koje utječu na rashode JLS nije u potpunosti usklađena s decentralizacijom prikupljanja prihoda. Kao rezultat toga, transferi iz državnog proračuna pomažu nadoknaditi prihode za brojne JLS-ove kako bi kompenzirala razlike u gospodarskom razvoju, potencijalu za stvaranje prihoda i ukupnom fiskalnom kapacitetu.

Potrebno je stoga unaprijediti sustav u smjeru većeg oporezivanja imovine na lokalnim razinama, definiranjem poreza na imovinu, ali i uključiti imovinu u sustav financijskog izravnaja.

Inovativan mehanizam alokacije prihoda stečenih fiskalnim izravnajem uključivao bi opciju da se prihodom od poreza na dohodak financiraju nena-mjenski transferi koje lokalne vlasti mogu koristiti sukladno prioritetima: od prihoda od imovine financirati kapitalna ulaganja i održavanje, a od prihoda od oporezivanja potrošnje financirati aktivnosti povezane s poticanjem gospodarskog razvoja i konkurentnosti na prostoru lokalne zajednice. Napokon, u sustav fiskalnog izravnaja potrebno je ugraditi i procjenu fiskalnih potreba kako bi se lakše detektirali financijski neodrživi JLS-ovi uz nagrađivanje funkcionalnih spajanja (vidi sljedeću preporuku).

Pojačati poticaje za spajanje JLS jačanjem transfera iz sustava fiskalnog izravnaja

PREPORUKA 5

Hrvatska Vlada uvela je financijske poticaje za funkcionalna i stvarna spajanja lokalnih samouprava, ali je to do sada rezultiralo minornim interesom. Ukupno 125 lokalnih jedinica sudjelovalo je u funkcionalnim spajanjima, a učinkovito je iskorišteno samo 14% financijskih poticaja dodijeljenih 2022. i 2023., što predstavlja 7% ukupnih sredstava dostupnih do 2025. godine. S druge strane, nijedno pravo spajanje nije provedeno. Iz primjera najbolje prakse poput danskog na osnovu kojeg je u sklopu reformi lokalne samouprave u 2007. broj općina smanjen s 271 na 98, predlažemo:

- Jednokratne financijske subvencije za pokrivanje troškova spajanja uključujući administrativne troškove, harmonizaciju sustava, integraciju infrastrukture...

- Financijska podrška za prijelazni period za usklađivanje usluga i standarda između općina koje su se spojile. Dio sredstava ušteđenih centralizacijom administrativnih funkcija i smanjenjem broja zaposlenih u JLS, preusmjeriti natrag u JLS kako bi se potaknuo njihov daljnji razvoj.
- Potpore za razvojne projekte u spojenim općinama, poput modernizacije infrastrukture, digitalizacije i unaprjeđenja usluga u obrazovanju, zdravstvu i komunalnim službama.
- Olakšice u kamatnim stopama i uvjetima otplate dugova za općine koje su bile u procesu spajanja.
- Povećanje fleksibilnosti u planiranju proračuna poput mogućnosti reprograma financijskih obveza ili preusmjeravanja sredstava unutar novih administrativnih granica. Dodatna sredstva za implementaciju digitalnih rješenja i tehnologija koje su olakšale rad i poboljšavaju usluge građanima.

PREPORUKA 6**Provoditi daljnju fiskalnu decentralizaciju u cilju jačanja odgovornosti**

Temeljem udjela prihoda i rashoda jedinica lokalne države u odnosu na opću državu u 2023. godini Hrvatska je manje decentralizirana od prosjeka EU-a (Slika 5).

Danska, Španjolska i Belgija imaju najvišu razinu decentralizacije dok najnižu razinu imaju Malta, Cipar i Grčka.

Lokalne vlasti mogu učinkovito izvršavati svoje zadaće samo ako su dovoljno financirane (OECD, 2019.), a povećanje lokalne prihodne autonomije i smanjenje ovisnosti o transferima središnje države čini dužnosnike regionalne i lokalne uprave odgovornijima i osjetljivijima na potrebe svojih birača.

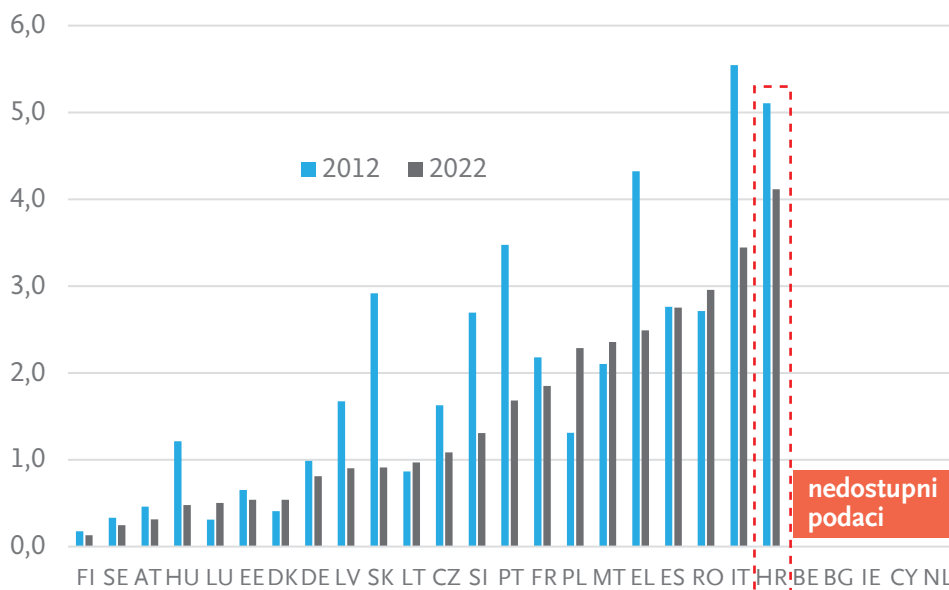
Iako zakon dopušta prijenos decentraliziranih funkcija na razinu lokalne samouprave, većinu tih funkcija i dalje obavljaju županije i Grad Zagreb. Izuzetak su osnovno školstvo i vatrogastvo. Od 2024. godine osnovno obrazovanje decentralizirano je u 38 gradova (od 127) s najvećim ekonomskim i fiskalnim kapacitetom, dok je vatrogastvo tradicionalno vrlo fragmentirano te je sada decentralizirano u veći broj gradova i općina.

Unatoč kontinuiranoj fiskalnoj decentralizaciji od 2001. godine, autonomija JLS-ova u pružanju određenih usluga, poput obrazovanja i zdravstva, relativno je ograničena, budući da njihove odgovornosti prvenstveno uključuju održavanje infrastrukture, dok se druga područja, poput visine plaća i većine kadrovskih odluka, uglavnom određuju na nacionalnoj razini.

8

Pravosuđe

Hrvatski pravosudni sustav suočava se s dugotrajnim sudskim postupcima, velikim brojem neriješenih predmeta, slabom percepcijom neovisnosti sudova i izostankom primjerene digitalne vidljivosti, kao i dostupnosti adekvatnih informacija za gospodarstvo o pravosudnom sustavu stoga propušta pozitivno djelovati na gospodarstvo, funkcioniranje tržišta, te na uspostavu povoljne investicijske klime.

Broj neriješenih parničnih i trgovačkih predmeta (1. stupanj / 100 stanovnika)

Izvor: The 2024 EU Justice Scoreboard

Pet područja pravosuđa ključnih za gospodarstvo:

- zemljišne knjige (zemljišno knjižni sudovi)
- sudski registar (trgovački sudovi)
- radni sporovi (općinski sudovi)
- parnični, ovršni i stečajni postupci (trgovački sudovi)
- javna nabava (upravni sudovi i DKOM)

Najveću zapreku predstavlja značajan broj neriješenih predmeta, kao i dugotrajnost sudskih postupaka. U Hrvatskoj je lani bilo 496.464 neriješena predmeta, a prosječan prvostupanjski postupak pred trgovačkim sudovima trajao je 494 dana. Za usporedbu, u državama poput Austrije, Estonije ili Češke postupak traje od 90 do 150 dana, što dodatno potvrđuje neučinkovitost hrvatskog pravosuđa u odnosu na druge članice EU.

Ulaganje u pravosudnu infrastrukturu, digitalizaciju i pristup pravosuđu te razvoj ljudskih potencijala u pravosudnom sustavu, rezultiralo je smanjenjem broja neriješenih sudskih predmeta pa je ove godine broj neriješenih predmeta manji za 8% nego u 2023. godini.

Izvješće o vladavini prava za 2024. Europske komisije pokazuje da u Hrvatskoj, samo 23% građana smatra da je razina neovisnosti sudova i sudaca “prilična ili vrlo dobra”, dok je među tvrtkama taj postotak nešto viši, no i dalje skroman – 28%. Za usporedbu u Danskoj, Finskoj, Austriji, Švedskoj i Luksemburgu te Irskoj više od 75% građana i tvrtki vjeruje u sudstvo.

Uz pravna shvaćanja koja se koriste šire nego što su definirana a zbog svog vezujućeg karaktera djeluju paranormativno i utječu na de facto drugačiju primjenu pravila nego je propisana, postoji važan problem retroaktivne primjene propisa i izrazito loše uređenog pitanja zastare, koja za sada praktički ne postoji u slučaju ništetnosti. To je protivno samom pojmu instituta zastare i njegovoj svrsi te loše utječe na pravnu sigurnost i investicijski rast. Predmetni podaci jasno ukazuju na ozbiljan problem povjerenja u pravosuđe, koji ima dalekosežne posljedice za širu javnost i poslovnu zajednicu. Niska razina percipirane neovisnosti sudova može obeshrabriti investicije, stvoriti pravnu nesigurnost te negativno utjecati na opću društvenu stabilnost. Zaključno, uzimajući u obzir izazove s kojima se pravosudni sustav Republike Hrvatske suočava, osobito u pogledu percepcije njegove neovisnosti i učinkovitosti, nužno je dodatno uložiti napore u njegovu modernizaciju. Digitalizacija i unaprjeđenje dostupnosti pravosuđa ključni su koraci kako bi se osigurao brži i transparentniji pristup pravosudnom sustavu za sve građane i poslovne subjekte. Poboljšanje tehnološke infrastrukture sudova te šira primjena digitalnih alata mogu značajno smanjiti administrativne barijere i ubrzati pravosudne postupke.

Preporuke Hrvatske udruge poslodavaca podijeljene su u dvije skupine – opće i posebne – od kojih prva prepoznaje potrebe za sustavnim, odnosno sistemskim promjenama pravosudnog sustava, dok je druga je posvećena specifičnim sudskim postupcima koji utječu na poduzetničku aktivnost.

A. Opće preporuke

Proširiti praksu specijalizacije sudaca za tematske sporove

PREPORUKA 1

Za unapređenje učinkovitosti pravosudnog sustava i kvalitetu donošenja odluka, preporučujemo uvođenje **obvezne** specijalizacije sudaca, što bi omogućilo automatsku distribuciju predmeta prema tematskoj vrsti spora. Specijaliziranim sucima trebalo bi osjetno kraće vrijeme za pripremu, vođenje i okončanje sudskih rasprava. U Hrvatskoj su već provedene specijalizacije za pomorski i zračni prijevoz, kao i za intelektualno vlasništvo.

Osnovati centralizirani digitalni sudski registar

PREPORUKA 2

Centralizirani digitalni registar vidimo kao svojevrsni *one-stop shop* stanja predmeta u postupku, sudske prakse i tumačenja pravnih propisa. Ovaj nacionalni registar trebao bi objediniti sve postojeće sudske registre u jedinstvenu platformu, koja će biti dostupna svim korisnicima putem interneta. U okviru uspostave centraliziranog digitalnog sudskog registra preporučuje se i ukidanje fizičkih postupaka dostave i pohrane dokumenata, kao i ulaganje u naprednu računalnu i audio-vizualnu opremu u svrhu održavanja “ročišta na daljinu”.

Centralizirani digitalni sudski registar omogućio bi građanima i poduzetnicima pravodobnu informiranost o stanju sudskih predmeta te pružio promptan uvid u brzinu njihovog rješavanja, čime bi se posredno uspostavio svojevrsni nadzorni mehanizam, putem kojeg bi javnost imala uvid u dinamiku rješavanja urgentnih problema pravosudnog sustava.

Poticati rješavanje specijaliziranih trgovačkih predmeta putem medijacije i arbitraže

PREPORUKA 3

Kako bi se smanjila opterećenost sudova, preporuča se izmjena propisa radi šire primjene alternativnog rješavanja sporova, posebno za specijalizirane trgovačke predmete.

Italija, naprimjer, već primjenjuje obaveznu medijaciju u slučajevima poput etažnog vlasništva, stvarnih prava, nasljedstva, najma, naknade štete u prometnim nezgodama te u osiguranju i financijskim ugovorima.

U Hrvatskoj su postupci mirenja i arbitraže formalno dostupni, kao dobrovoljne opcije za stranke, ali se koriste rijetko i uglavnom u iznimnim okolnostima. Alternativno rješavanje sporova trenutno se provodi na Visokom trgovačkom sudu, Županijskom sudu u Zagrebu te pet trgovačkih sudova i osam općinskih, a pored navedenih redovitih sudskih instanci zainteresiranim strankama dostupan je i Stalni arbitražni sud pri Hrvatskoj gospodarskoj komori (HGK), kao i specijalizirani centri za mirenje, poput Hrvatske udruge za mirenje.

PREPORUKA 4**Pojačati pravnu zaštitu skraćivanjem rokova sudskog procesa**

Zakonski odrediti rokove sazivanja sudskih ročišta, umjesto definiranja ukupnog roka postupaka. Iako sud ne može unaprijed znati koliko će biti potrebno ročišta u predmetu moguće je urediti održavanje ročišta, što bi bitno doprinijelo izvjesnosti dinamike postupka.

PREPORUKA 5**Povećanje pravne sigurnosti kod radnih sporova**

Zakonom o radu uvesti mogućnost sklapanja ugovora o radu sa ili bez sudske zaštite kod poslovno uvjetovanog otkaza. Poslodavci uvijek kod sklapanja ugovora o radu sami odlučuju žele li ili ne pravo radnika na sudsku zaštitu kod takvog otkaza. Ako odluče da ne žele, tada poslodavac ima obvezu isplatiti dvostruku zakonsku otpremninu, a radnik nema pravo na sudsko poništenje takvog otkaza. Ako poslodavac sklapa ugovor sa sudskom zaštitom radnika za ovu vrstu otkaza, tada nema obvezu isplate dvostruke otpremnine. Time bi se poslodavcima omogućila sloboda izbora kod zapošljavanja uz puno jamstvo o izbjegavanju radnih sporova, uz primjerenu kompenzaciju radnicima. U primjeni bi poslodavci mogli nuditi i obje opcije ugovora ili samo jednu, ovisno o svojim poslovnim interesima, pri čemu su u obje opcije radnici jednako zaštićeni.

PREPORUKA 6**Ograničiti visinu potraživanja podobnog za sudsku zaštitu**

U parničnim i ovršnim postupcima nema ograničenja potraživanja pa je moguće provoditi sudske naplate za 1 euro ili 5 eura zbog čega se sudski resursi opterećuju bagatelnim postupcima. Predlaže se uvesti ograničenje neutuživog duga koji svaki vjerovnik treba u svojem poslovanju sam osigurati kroz instrumente naplate ili uvjetovanje avansnog plaćanja ili kao kalkulaciju mogućeg rizika. U kaznenim postupcima postoji vrijednosno bagatelna djela za koja se ne pruža sudska zaštita.

PREPORUKA 7**Reformirati sustav odvjetničkih naknada**

Potrebno je omogućiti osiguranje naplate troškova obje strane od protivne strane odmah nakon početka spora, jer bi se time osujetilo volju stranka za besplatno dugotrajno sudovanje.

PREPORUKA 8**Jačati sustav sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma**

Hrvatska se od lipnja 2023. nalazi na "sivoj" listi međunarodne organizacije za borbu protiv pranja novca i financiranja terorističkih organizacije (FATF) koja ističe zabrinutost zbog zlouporabe pravnih osoba i pravnih aranžmana, kao i zbog upotrebe gotovine, naročito u sektoru poslovanja s nekretninama.

Na listu Hrvatska nije dospjela jer su aktivnosti uočene, već smo upozoreni na nedovoljne mjere zaštite iako Hrvatska provodi akcijski plan.

Svrstavanje Hrvatske u društvo visokorizičnih država značajno otežava ulaganja potencijalnih inozemnih strateških partnera te stranih institucionalnih ulagatelja, prije svega na domaćem tržištu kapitala.

Ključne preporuke za izlazak Hrvatske s FATF-ove sive liste uključuju:

1. Jačanje nadzora temeljenog na riziku podrazumijeva poboljšanje nadzora u sektorima visokog rizika, poput nekretnina i gotovinskih transakcija, provođenjem procjena rizika i strožih kontrola.
2. Poboljšanje transparentnosti stvarnog vlasništva što podrazumijeva uvođenje učinkovitijih mehanizama za provjeru stvarnih vlasnika poduzeća i omogućavanje lakšeg pristupa informacijama.
3. Uvođenje adekvatnih edukacija i obuka za tijela kaznenog progona i pravosuđe te bolja koordinacija relevantnih institucija u cilju jačanja kapaciteta pravosudnih tijela.
4. Nadzor nad transakcijama s nekretninama podrazumijeva bolje praćenje gotovinskih transakcija i obvezno prijavljivanje sumnjivih aktivnosti.
5. Jačanje razmjene informacija s drugim jurisdikcijama te sudjelovanje u regionalnim tijelima poput MONEYVAL-a.

Uvođenjem ovih mjera, Hrvatska će ne samo postići višu razinu usklađenosti s FATF-ovim standardima, već će i smanjiti rizik od izloženosti kriminalnim aktivnostima, poboljšati svoje međunarodne odnose i reputaciju te ostvariti uvjete za uklanjanje sa “sive liste”.

Zakonski propisati obvezu bezgotovinske kupoprodaje nekretnina

PREPORUKA 9

Zakonski zabraniti gotovinsku kupoprodaju nekretnina vrijednosti iznad 50 000 eura u cilju suzbijanja pranja novca kod prometa nekretninama. Transakcije niže vrijednosti nisu značajne za pranje novca, niti postoji dovoljan motiv za isto, dok transakcije iznad tog limita moraju proći bankarski sustav, gdje automatski prolaze provjeru porijekla imovine.

Zakonski postrožiti kriterije u ugovorima o prijenosu (stjecanju) poslovnih udjela

PREPORUKA 10

U ugovorima o prijenosu (stjecanju) poslovnih udjela nije nužno navesti cijenu, ni kad je riječ o naplatnom ni o besplatnom pravnom poslu. Sudski registar će ih prema zakonu provesti jer je dovoljno navesti da se radi o “prijenosu”, za razliku od zemljišnih knjiga gdje se mora znati je li obavljena transakcija kupoprodaja ili darovanje.

Zbog svega navedenog predlažemo da:

1. Svaka fizička osoba koja je stekla ili otuđila poslovni udjel mora o tome izvijestiti poreznu upravu (kao i kod prometa nekretnina, što čini javni

bilježnik) pri čemu se treba navesti je li otuđenje bilo besplatno (npr. darovanje) ili naplatno, te ako je naplatno koja mu je bila vrijednost. Spomenuti podatak je prema trećima porezna i bankarska tajna, a svrha mu je suzbijanje pranja novca.

2. Naplatni posao prijenosa udjela isto uvijek mora biti bezgotovinski za iznose iznad 50.000 EUR, i ako su u pitanju fizičke osobe i kao prenositelj i kao stjecatelj pri čemu treba postojati pokriće u imovini stjecatelja. Naravno, kao i kod nekretnina, besplatni pravni posao je podložan provjeri porezne uprave, kako bi se utvrdilo radi li se o fiktivnom pravnom poslu zbog izbjegavanja poreza i pranja novca.

PREPORUKA 11

Izmijeniti način donošenja i vezujući učinak pravnih stajališta Vrhovnog suda

Vrhovni sud kroz institut donošenja pravnih shvaćanja donosi mišljenja koja su obvezujuća za niže sudove sukladno odredbi čl. 40. st. 2. Zakona o sudovima. Tako je Vrhovni sud donio nekoliko pravnih shvaćanja koja su znatno odstupala od zakonskih uređenja, te su bila izričito suprotna pozitivnom propisu.

Konkretno, jedno od navedenih shvaćanja doneseno je na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske u siječnju 2020. godine pod brojem Su-IV-47/2020-2, kada je zauzeto pravno shvaćanja koje glasi: "Rok zastare u slučaju restitucijskog zahtjeva prema kojem su ugovorne strane dužne vratiti jedna drugoj sve ono što su primile na temelju ništetnog ugovora, odnosno u slučaju zahtjeva iz čl. 323. st. 1. ZOO/05. kao posljedica utvrđenja ništetnosti ugovora, počinje teći od dana pravomoćnosti sudske odluke kojom je utvrđena ili na drugi način ustanovljena ništetnost ugovora."

Navedeno pravno shvaćanje suprotno je zakonskim odredbama Zakona o obveznim odnosima, koja uređuju roke zastare u slučaju ništetnosti, te pomiče početak tijeka roka zastare na dan donošenja presude kojom se utvrđuje ništetnost, dok je zakonsko rješenje vezano uz dan kada je izvršeno plaćanje. Na ovaj način, a obzirom da se na ništetnost mogu pozivati stranke, ali i svaka treća osoba koja ima pravni interes, sudionici ugovornih odnosa ne mogu znati postoji li mogućnost podnošenja tužbe s obzirom da nije vezana rokom, te dodatno omogućuje odgađanje podnošenja tužbe radi kalkulacija vezanih uz tijek zakonskih zatezних kamata, što je suprotno općim načelima obveznog prava, ravnopravnosti stranaka te načelu zabrane nanošenja štete.

PREPORUKA 12

Izmijeniti koncept podnošenja prijedloga za odobravanje revizije

Zbog sadašnjeg uređenja instituta revizije u Zakonu o parničnom postupku, nezadovoljna stranka može podnijeti zahtjev za odobravanje revizije. Temeljem zahtjeva, odlučuje se postoje li i jesu li ispunjeni točno određeni uvjeti

pa se brojni zahtjevi odbijaju u prvoj fazi te protiv odluke stranka nema prava na žalbu.

Smatramo da je potrebno omogućiti podnošenje redovne revizije i urediti kriterije po kojima se može podnositi revizija, vezano uz vrijednost predmeta spora no nevezano uz broj stranaka na jednoj strani. Sadašnje uređenje instituta revizije na način da postoji zahtjev za odobravanje revizije često ostavlja dojam arbitrarnosti zbog neobrazloženosti odluka o odbijanju zahtjeva te visokog udjela odbijenih zahtjeva.

Izmijeniti sustav usklađivanja sudske prakse i ulogu suca evidentičara na sudovima

PREPORUKA 13

Nakon donošenja odluke Suda Europske unije u predmetu C-721/21 (Hann Invest) Hrvatska mora izmijeniti ulogu suca evidentičara. Sud je, naime, utvrdio da je postojanje takvog načina ujednačavanja sudske prakse suprotan pravu Ugovoru o Europskoj uniji.

Urediti zakonodavne procese tako da u donošenju propisa i njegovoj provedbi sudjeluju svi dionici i regulatori

PREPORUKA 14

Sudjelovanje svih dionika u pripremi prijedloga zakonskih tekstova i omogućavanje predlagatelju upoznavanje sa svim budućim procesima iznimno je bitno za donošenje kvalitetnih i održivih propisa. Često glavni adresati pojedinog propisa ne sudjeluju u pripremi prijedloga kao ni regulatori što predlagatelju zakonskih rješenja otežava procjenu učinka izmjena zakona koje predlaže. Zbog toga su česte izmjene i dopune propisa, što pojačava pravnu nesigurnost.

U pojedinim sektorima gospodarstva dva različita regulatora iste industrije imaju suprotne stavove, koji svaki zbog svojih specifičnih zahtjeva i mišljenja onemogućuje da poduzetnici djeluju potpuno sukladno svim propisima i regulatornim zahtjevima. Ujedno, potrebno je voditi računa o rokovima implementacije koje regulatori postavljaju jer često zahtijevaju značajne prilagodbe velikih sustava i znatna financijska sredstva, a koje, zbog opsežnosti zahvata prilagodbe, nije moguće provesti u postavljenim rokovima.

Smanjiti trajanje i troškova stečajnog postupka za tvrtke

PREPORUKA 15

Izmijeniti Stečajni zakon na način da se odmah na prvom izvještajnom ročištu iznese podatak u postotku koliki je omjer vrijednosti neopterećene imovine i priznatih potraživanja. Oba podatka postoje. Ako je postotak 0%, tada se iz stečaja isključuju svi vjerovnici koji nemaju mogućnost naplate i ostaju jedino oni koji imaju osiguranja (hipoteke). To bi dovelo do jasne slike kome služi pojedini stečaj i riješilo bi zablude koje nudi sadašnja preporuka. Hipotekarni vjerovnici najčešće sami odugovlače unovčenje i stečaj

jer njima tako odgovara, a imaju sva prava unovčiti odmah i u tome ih ne može spriječiti niti sud niti stečajni upravitelj. U pravilu je to praksa kod svih srednjih i većih stečajeva do 10% naplativosti, a nerijetko i 0%.

PREPORUKA 16**Precizno zakonsko uređenje instituta zastare kod restitucijskih zahtjeva zbog ništetnosti ugovora**

Zakonski precizirati početak tijeka zastare restitucijskog zahtjeva prema Zakonu o obveznim odnosima (ZOO), posebno u slučajevima ništetnosti ugovora. Ključno je jasno definirati trenutak kada počinje teći rok zastare za zahtjeve kojima ugovorne strane vraćaju sve što su primile na temelju ništetnog ugovora.

Komplementarno, treba izmijeniti Zakon o zemljišnim knjigama kako bi se otklonile pravne nejasnoće nastale pravnim shvaćanjem Građanskog odjela VSRH iz siječnja 2020. (Su-IV-47/2020-2), prema kojem rok zastare u slučaju restitucijskog zahtjeva počinje teći od dana pravomoćnosti sudske odluke o ništetnosti ugovora. Jasno definiranje ovog pitanja pridonijet će većoj pravnoj sigurnosti i dosljednosti u sudskim postupcima vezanim uz restitucijske zahtjeve. Dodatno, predlaže se da i rok zastare za utvrđenje ništetnosti počinje teći od pravnog posla koji je ništetan i da traje 10 godina. Sadašnje rješenje omogućuje da nema roka zastare što dovodi do vječne nesigurnosti i ozbiljnog pravnog rizika.

Korporativno upravljanje

Korporativno upravljanje ključno je za uspjeh i konkurentnost tvrtki te stabilnost financijskog sustava. S porastom globalne konkurentnosti, zahtjevima investitora i potrebom za većom transparentnošću, važnost dobrog upravljanja postaje sve izraženija. Implementacija međunarodnih standarda poput Međunarodnih standarda financijskog izvještavanja (IFRS), Međunarodnih standarda revizije (ISA) i OECD smjernica za korporativno upravljanje, posebno dobiva na važnosti u kontekstu pristupanja Hrvatske OECD-u.

Osim toga, EU direktiva 2014/95/EU i Uredba o taksonomiji 2020/852 uvode obvezu primjene ESG standarda (zaštita okoliša, društvena odgovornost i korporativno upravljanje) za velike i javne tvrtke, a posredno i za manje tvrtke. Cilj je podići njihovu atraktivnost za investitore i potaknuti dugoročnu održivost poslovanja.

Valja, također, naglasiti kako se korporativno upravljanje u Hrvatskoj suočava s izazovom postojanja velikog broja tvrtki u pretežito državnom vlasništvu, čiji su prioriteti pretežito usmjereni na javni ili društveni, odnosno državni interes, umjesto na tržišne ciljeve. Navedeno se odražava i na privatni sektor, posebice na tvrtke koje surađuju s državom, te izostaje razvoj tržišno orijentirane korporativne kulture.

Hrvatska udruga poslodavaca, uzimajući u obzir dosadašnji napredak i izazove, razvila je odgovarajuće preporuke za unaprjeđenje korporativnog upravljanja u Hrvatskoj, uzimajući u obzir nužnost restrukturiranja tržišta i stvaranje univerzalnog okvira za korporativno upravljanje. Navedeno posebice uključuje osiguravanje odgovarajućeg stupnja transparentnosti, odgovornosti i dugoročne održivosti tvrtki. U tom kontekstu, ključno je jačati etičke standarde kroz suradnju vladinih institucija, socijalnih partnera i akademske zajednice, edukaciju zaposlenika i dioničara o njihovim pravima i obvezama, te uspostavu sustava za anonimno prijavljivanje neetičnih ponašanja. Također, neovisnost nadzornih tijela, sustavno praćenje rizika i

transparentno izvještavanje doprinose jačanju povjerenja među dionicima i održivom razvoju korporativnog sektora. Slijedeći izložena polazišta, Hrvatska udruga poslodavaca izradila je 9 specifičnih prijedloga za unapređenje sustava korporativnog upravljanja u Republici Hrvatskoj.

PREPORUKA 1

Racionalizirati portfelja državnih poduzeća

Racionalizacija državnih tvrtki podrazumijeva utvrđivanje strateških kriterija koji opravdavaju državno vlasništvo nad udjelima u pojedinim poduzećima, uključujući definiranje područja od posebnog državnog interesa u kojima država zadržava izravno upravljanje određenim strateškim resursima, infrastrukturom ili segmentima djelatnosti koji imaju važnu društvenu svrhu.

U tom smislu racionalizacija broja državnih tvrtki treba voditi ograničavanju državnog portfelja na one tvrtke koje:

- a) Pružaju infrastrukturnu potporu nacionalnom gospodarstvu;
- b) Ostvaruju interese nacionalne obrane i sigurnosti;
- c) Ostvaruju dugoročne nacionalne strateške interese;
- d) Upravljaју strateškim prirodnim i energetske resursima;
- e) Pružaju usluge u situaciji “prirodnog monopola”;
- f) Isporučuju javna dobra ili usluge koje tržište ne može ponuditi.

S obzirom na to da je trenutno na snazi Strategija upravljanja državnom imovinom 2019. – 2025., predlaže se da se u Strategiji za sljedeće razdoblje (2026. – 2032.) predvide kriteriji za racionalizaciju broja državnih tvrtki. Pritom kriteriji trebaju obuhvatiti i tvrtke u vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, kao i tzv. statutarne korporacije.

PREPORUKA 2

Nastaviti privatizaciju nestrateškog državnog portfelja

Daljnja privatizacija nestrateškog portfelja državnih tvrtki ne samo da će doprinijeti ukupnom razvoju gospodarstva, već će također imati značajan utjecaj na unaprjeđenje standarda korporativnog upravljanja. Smanjenje državne kontrole i njihova privatizacija potaknut će razvoj transparentnosti, odgovornosti i efikasnosti u upravljanju, te primjenu najviših standarda korporativnog upravljanja, što doprinosi privlačenju investitora i održavanju konkurentnosti na tržištu.

Novi ciklus privatizacije će, također, pozitivno utjecati na jačanje vlasničkih prava i ulogu dioničara u upravljanju tvrtkama te ostvarivanje njihovog interesa u pogledu nadzora nad poslovanjem i donošenjem ključnih odluka, što će pridonijeti boljem vođenju tvrtki i maksimizaciji vrijednosti za sve dionike. U konačnici, daljnja privatizacija nestrateškog državnog portfelja omogućit će ulazak novih investitora i dioničara na tržište, uvođenje novih praksi korporativnog upravljanja te omogućiti uspostavu poslovne kulture utemeljene na većoj transparentnosti, odgovornosti i integritetu u poslovanju.

Preporučamo donošenje novog privatizacijskog regulatornog okvira, kako bi se:

- a) omogućila revizija strateške osnove dosadašnjih privatizacijskih procesa;
- b) osigurala transparentnost privatizacijskih procesa;
- c) pospješila jednostavnost i efikasnost provedbe privatizacijskih procesa;
- d) osigurala adekvatna kompenzacija vrijednosti privatiziranih subjekata.

Daljnja privatizacija nestrategičkog državnog portfelja predstavlja ključan korak prema jačanju gospodarskog razvoja i unapređenju korporativnog upravljanja. Ovim procesom, država se povlači iz uloge hibridnog upravitelja poduzećima, otvarajući prostor za uvođenje novih investitora, što donosi veću transparentnost, odgovornost i učinkovitost u poslovanju.

Regulirati i centralizirati državne vlasničke ovlasti

PREPORUKA 3

Upravljanje državnim tvrtkama predstavlja izazovnu zadaću s obzirom na specifične interese koje država kao vlasnik nastoji ostvariti na području javne politike, strateških državnih ili društvenih interesa, uz istodobno poštivanje tržišne pozicije državnih tvrtki stoga je nužno osigurati učinkovitu koordinaciju države i državnih tvrtki uspostavljanjem kvalitetnog regulatornog okvira koji će uvažiti njihove specifičnosti te uspostaviti adekvatnu centralizaciju ostvarivanja vlasničkih prava. Time će se osigurati usklađenost poslovnih strategija državnih tvrtki s dugoročnim ciljevima javne politike, dok će se s druge strane unaprijediti korporativno upravljanje, povećati transparentnost u donošenju korporativnih odluka te osigurati državnim tvrtkama adekvatno zadovoljavanje njihove tržišne uloge.

Zato je nužna izrada i implementacija normativnog okvira koji će definirati strukturu i modalitete interakcije države i državnih poduzeća:

- a) način i postupak usvajanja strateškog okvira djelovanja državnih poduzeća u području od javnog interesa, te utvrđivanje prilagođenih ključnih pokazatelja poslovanja;
- b) utvrđivanje specifičnosti kod odabira članova uprava i nadzornih odbora, uz zadovoljavanje načela korporativnog upravljanja;
- c) primjena najboljih praksi korporativnog upravljanja, kako bi se umanjila mogućnost političkog utjecaja na poslovanje poduzeća i osigurala usklađenost s dugoročnim interesima države kao vlasnika.

Kroz bolje usklađivanje interesa države kao vlasnika s operativnim ciljevima tvrtki, stvorit će se preduvjeti za ostvarivanje njihovog punog potencijala u službi nacionalnih ekonomskih i društvenih interesa, uz istodobno stvaranje pretpostavki za njihovo realno pozicioniranje na tržištu.

PREPORUKA 4

Izraditi nacionalnog kodeksa korporativnog upravljanja

Unatoč postojanju kodeksa korporativnog upravljanja, koje su za pojedine skupine poduzeća usvojile Zagrebačka burza i HANFA, te Vlada Republike Hrvatske, u kontekstu pristupanja Republike Hrvatske OECD-u i obveze implementacije ESG standarda nužno je na nacionalnoj razini usvojiti polazni minimum načela korporativnog upravljanja za cijeli korporativni sektor.

U proces izrade Nacionalnog kodeksa korporativnog upravljanja trebali bi biti uključeni svi zainteresirani dionici – stručnjaci za korporativno upravljanje, predstavnici Vlade Republike Hrvatske, predstavnici poslodavaca i drugih socijalnih partnera koji će se temeljiti na:

1. **Transparentnosti** – obveza pravovremenog komuniciranja informacija o poslovnim aktivnostima, financijskom stanju, politikama i strategijama kako bi dioničari i ostali dionici mogli donositi informirane odluke;
2. **Odgovornosti** – postavljanje jasnih ciljeva, pridržavanje zakona i propisa te donošenje odluka koje su u najboljem interesu poduzeća i njezinih dionika,
3. **Jednakosti** – svi dioničari trebaju biti tretirani pravedno i jednako, bez obzira na veličinu njihovog udjela u tvrtki, što se odnosi na temeljna prava dioničara koja obuhvaćaju sudjelovanje na skupštinama, glasovanje o važnim odlukama i pristup relevantnim informacijama;
4. **Integritetu** – tvrtke bi trebale djelovati u skladu s najvišim standardima etike i integriteta. To uključuje izbjegavanje sukoba interesa, sprečavanje korupcije i poštivanje prava radnika, dioničara i ostalih dionika;
5. **Efikasnosti** – uprave tvrtki bi trebale raditi na poboljšanju efikasnosti i djelotvornosti poslovanja kako bi se maksimizirala vrijednost za dioničare, što podrazumijeva usvajanje najboljih praksi u upravljanju, postavljanje ciljeva i praćenje njihovog ostvarivanja te kontinuirano unaprjeđenje poslovnih procesa;
6. **Inkluzivnosti** – tvrtke bi trebale biti inkluzivne u pogledu svih dionika – ostvarivati suradnju s dioničarima, razmjenjivati informacije s radnicima, te voditi dijalog s lokalnom zajednicom.

PREPORUKA 5

Poticati suradnju javnog i privatnog sektora

Poticanje suradnje javnog i privatnog sektora temelj je razvoja i unaprjeđenja korporativnog upravljanja i poslovnih standarda u Hrvatskoj. Uzimajući u obzir specifičnosti hrvatskog tržišta, posebice njegov dugogodišnji tranzicijski karakter obilježen snažnim utjecajem državnog, odnosno javnog sektora, suradnja i razmjena informacija javnog i privatnog sektora predstavlja snažan alat za rješavanje složenih izazova s kojima se suočavaju društvo i gospodarstvo i trebala bi se temeljiti na ovim odrednicama:

- a) Uključivanje privatnog sektora u javne politike – javne politike i regulatorni okvir koji se odnosi na korporativno upravljanje treba se razvijati u suradnji s privatnim sektorom, kako bi se osigurala njegova praktična primjenjivost i učinkovitost.
- b) Razvoj zajedničkih smjernica i standarda – javni i privatni sektor trebaju raditi na razvoju zajedničkih smjernica i standarda korporativnog upravljanja, uvažavajući potrebe i specifičnosti lokalnog tržišta, vodeći istodobno računa o usklađenosti usvojenih standarda s međunarodnim smjernicama i praksama.
- c) Stvaranje poticajnih regulatornih okvira – potrebno je stvoriti poticajne regulatorne okvire koji osnažuju suradnju između javnog i privatnog sektora u području korporativnog upravljanja što uključuje fiskalne poticaje, potpore za istraživanje i razvoj, kao i olakšice za tvrtke koja primjenjuju visoke standarde korporativnog upravljanja.
- d) Inicijative za jačanje transparentnosti – potrebno je kroz suradnju privatnog i javnog sektora osmisliti inicijative koje promiču transparentnost u poslovanju, poput javnih registara vlasništva i javne dostupnosti financijskih izvješća, kako bi se ostvario aspekt jačanja povjerenja između javnog i privatnog sektora te uveli efikasni mehanizmi za sprječavanje korupcije.

Organizirati referentni sustav korporativnog upravljanja

PREPORUKA 6

Nacionalni referentni centar korporativnog upravljanja trebao bi biti organiziran unutar Hrvatske udruge poslodavaca, predstavljajući ključnu platformu za podršku tvrtkama u primjeni korporativnih standarda i praksi. Ovaj centar pružat će pravovremenu i stručnu pomoć, omogućujući poduzećima da efikasno implementiraju najbolje prakse korporativnog upravljanja.

Kao centralna točka koja ima za cilj pratiti stupanj razvoja i implementacije načela korporativnog upravljanja, nacionalni referentni sustav korporativnog upravljanja bi kroz umrežavanje, odnosno povezivanje sa stručnim i interesnim organizacijama – poput udruga poslodavaca, socijalnih partnera, obrazovnih i znanstvenih institucija, državnih zavoda i drugih relevantnih dionika te poslovnog sektora trebao ostvarivati:

- a) Pružanje stručne pomoći tvrtkama u primjeni korporativnih standarda i praksi putem savjetovanja i osiguravanja dostupnosti relevantnih resursa;
- b) Razmjenu informacija i izvješća o najboljim praksama i trendovima u korporativnom upravljanju, te promjenama regulatornog okvira u području korporativnog upravljanja, kao i o razini usklađenosti s usvojenim nacionalnim i međunarodnim smjernicama korporativnog upravljanja;
- c) Praćenje i objava rezultata praćenja razvoja i implementacije načela korporativnog upravljanja, u svrhu promicanja transparentnosti i dijaloga;

- d) Konzultativni utjecaj na razvoj aspekata korporativnog upravljanja kroz aktivno sudjelovanje u savjetodavnim tijelima i radnim skupinama promicanjem ključnih aspekata korporativnog upravljanja poput jačanja transparentnosti financijskih izvješća, neovisnosti upravljačkih tijela, usklađivanja s nacionalnim i međunarodnim standardima te jačanja korporativne kulture i etike;
- e) Edukaciju dioničara o njihovim pravima i obvezama kroz osiguravanje dostupnosti adekvatnih edukacijskih programa o korporativnom upravljanju kako bi dioničari bolje razumjeli svoja prava i obveze te aktivnije sudjelovali u procesima odlučivanja.

PREPORUKA 7**Implementirati ESG standarde u korporativno upravljanje**

Integracija ESG standarda u korporativno upravljanje postaje imperativ ne samo zbog zahtjeva investitora, već i zbog šireg utjecaja na održivost poslovanja. Kroz primjenu ESG praksi, tvrtke mogu identificirati rizike i prilike vezane uz okoliš, društvo i upravljanje te uskladiti svoje poslovne strategije s najboljim praksama održivog poslovanja.

Stvaranje ESG okružja i integracija ESG standarda u sustav korporativnog upravljanja zahtijeva suradnju između Vlade, privatnog i javnog sektora, investitora, te ostalih dionika, kako bi se ostvario značajan napredak prema održivom poslovanju i društveno odgovornom korporativnom upravljanju za što je nužno ostvariti:

- a) Podizanje svijesti o važnosti ESG praksi – udruge poslodavaca, komore i ostale interesne skupine trebaju aktivno podizati svijest o važnosti ESG praksi među svojim članovima kroz organizaciju tematskih radionica, webinarima i drugih događanja posvećenih temama održivosti i društvene odgovornosti u poslovanju.
- b) Razvoj standarda i smjernica – Vlada, udruge poslodavaca, socijalni partneri i drugi dionici trebaju surađivati u razvoju standarda i smjernica za integraciju ESG načela u korporativno upravljanje. Ovi standardi bi trebali biti prilagođeni sektorskoj razini.
- c) Podrška razvoju ESG izvještavanja – Vlada bi, u suradnji sa zainteresiranim dionicima, trebala kontinuirano raditi na razvoju transparentnog sustava izvještavanja o ostvarivanju ESG standarda i praksi, omogućavajući investitorima i dionicima pristup relevantnim informacijama o ESG performansama tvrtki te stupnju njihove integracije u interni sustav korporativnog upravljanja.

Uzimajući u obzir brzorastući interes investitora za ESG pitanja, tvrtke koje uspješno integriraju ESG standarde u svoje korporativno upravljanje imaju priliku ne samo poboljšati svoju financijsku izvedbu i konkurentnost, već i ostvariti dugoročnu vrijednost za svoje dionike i društvo u cjelini. Stoga, usvajanje ESG praksi ne samo da predstavlja etički imperativ, već i ključni poslovni faktor koji će oblikovati budućnost korporativnog upravljanja i održivog poslovanja.

Jačati neovisnost upravljačkih tijela

PREPORUKA 8

Jačanje neovisnosti upravljačkih tijela važno je u kontekstu depolitizacije uprava u državnim tvrtkama kako bi se ključne odluke donosile na temelju najboljih poslovnih praksi i dugoročnih interesa tvrtki. Članove upravnih i nadzornih odbora treba birati po jasnim smjernicama na temelju njihove stručnosti, iskustva i sposobnosti.

Potrebno je i definirati jasna pravila o nemiješanju korporativnog i političkog angažmana kako bi se osiguralo da upravljačka tijela mogu slobodno donositi odluke u najboljem interesu tvrtke, neovisno o političkim interesima.

Implementacija selekcijskih kriterija i osnaživanja upravljanja utemeljenog na korporativnim kriterijima, blagotvorno će utjecati i na privatni sektor stoga donosimo preporuke:

- a) Usvajanje smjernica i kriterija za odabir članova upravnih i nadzornih odbora – potrebno je uspostaviti jasne smjernice i kriterije za odabir članova upravnih i nadzornih odbora, s naglaskom na njihovu neovisnost od vanjskih utjecaja. Kandidati bi trebali biti birani na temelju njihovih stručnih sposobnosti, iskustva, osobnog integriteta i kompetencija.
- b) Poticanje raznolikosti u sastavu upravnih i nadzornih odbora – nužno je poticati raznolikost u sastavu upravnih i nadzornih odbora kako bi se osiguralo raznolikost perspektiva u postupcima donošenja odluka te kako bi sastav upravljačkih tijela što bolje odražavao poslovno okruženje i interese različitih skupina dionika. Potonje uključuje raznolikost u pogledu spola, stručnih područja i iskustva. Kroz integraciju različitih perspektiva, upravljačka tijela trebaju postati sposobnija razumjeti kompleksnost poslovnog okruženja te donositi odluke koje su u najboljem interesu tvrtke.
- c) Osposobljavanje članova upravljačkih tijela – redovito osposobljavanje članova upravljačkih tijela o važnosti autonomnosti u odlučivanju, primjeni etičkih standarda i poticanja raznolikosti može pružiti dodatnu podršku u jačanju njihove sposobnosti da djeluju nepristrano i odgovorno te im pružiti adekvatna znanja o raspoloživim mehanizmima zaštite od potencijalnih političkih utjecaja i/ili sukoba interesa.
- d) Renumracija – jedan od ključnih elemenata osiguravanja neovisnosti članova upravljačkih tijela jest adekvatna i transparentna renumeracija koja ih štiti od političkih utjecaja i sukoba interesa. Renumracija bi trebala biti utemeljena na jasno definiranim kriterijima koji uzimaju u obzir stručnost, iskustvo, rad i odgovornost članova upravljačkih tijela. Navedeno uključuje redovitu procjenu njihovih performansi i doprinosa, kako bi se osiguralo da su nagrađeni u skladu s njihovim postignućima u pogledu poboljšanja performansi i ostvarivanja dugoročnih ciljeva poduzeća.

Kako bi se spriječili sukobi interesa, članovi upravljačkih tijela trebali bi biti obvezni otkriti sve potencijalne interesne rizike te se suzdržati od sudjelovanja u odlukama koje bi mogle utjecati na njih osobno ili na njihove povezane interese.

PREPORUKA 9**Ojačati položaj žena na upravljačkim funkcijama**

HUP kao vodeća i jedina reprezentativna udruga poslodavaca te ključni sudionik socijalnog dijaloga, već niz godina aktivno radi na promicanju ekonomskog osnaživanja žena i rodne ravnopravnosti na upravljačkim pozicijama. HUP snažno podupire implementaciju i integraciju EU Direktive 2022/2381 o poboljšanju rodne ravnoteže u upravnim tijelima burzovno uvrštenih društava u nacionalno zakonodavstvo. Cilj je postići 40% zastupljenosti žena u nadzornim odborima te najmanje 33% u upravama i nadzornim odborima poduzeća. Smatramo da je ravnopravnost na radnom mjestu ključan element uspješnog poslovanja za sve poslodavce, bez obzira na njihovu veličinu i sektor u kojem djeluju.

HUP je stoga pokrenuo Inicijativu o ravnopravnosti na rukovodećim pozicijama koju je usvojilo Vijeće članova HUP-a na sjednici održanoj 8. listopada 2024.

Ovom inicijativom iskazujemo spremnost i namjeru promoviranja i podrške provođenju ciljeva Direktive, ne samo u kompanijama izlistanima na Zagrebačkoj burzi, već i ostalim kompanijama a poglavito u državnim tvrtkama koje obavljaju djelatnost na nacionalnoj razini. Pozivamo tvrtke članice HUP-a koje nisu listane na burzi i stoga nisu obveznice Direktive o ravnopravnosti na rukovodećim pozicijama, da aktivno rade na ostvarenju njezinih ciljeva, stvaranju okruženja za profesionalno napredovanje žena i povećanju zastupljenosti žena u svojim upravljačkim tijelima.

Pozivamo i naše partnere u socijalnom dijalogu, Vladu Republike Hrvatske i sindikalne središnjice, da se u svom djelovanju i sudjelovanju u korporativnom upravljanju kompanija različitih veličina priklone provedbi načela i odredbi Direktive o ravnopravnosti na rukovodećim pozicijama.

Obvezujemo se uspostaviti sustav praćenja napretka u ostvarenju ciljeva Inicijative među našim članicama i redovito na godišnjoj razini izvještavati o napretku. Također, uspostavili smo mehanizam kroz koji će predsjednice i predsjednici uprava naših članica prenositi upravljačka i leaderska iskustva s ciljem ohrabivanja i osnaživanja žena za najviše upravljačke funkcije.

Ističemo kako cilj jače aktivacije žena na tržištu rada ne znači samo jačanje rodne ravnopravnosti već osigurava ubrzanje ekonomskog rasta. Prema Izvješću McKinsey iz 2021. godine, RH može povećati BDP za 4 milijarde EUR godišnje (povećanje od 5,1% godišnje) do 2030. godine ako stimulira žene na snažniju aktivaciju na tržištu rada, poglavito u najproduktivnijim sektorima.

Veća zastupljenost žena na upravljačkim funkcijama u korporativnom sektoru pak donosi rast profitabilnosti. Tako već citirano izvješće navodi da kompanije u CEE regiji s nadprosječnom zastupljenosti žena na upravljačkim pozicijama (preko 30%) imaju 26% veću profitabilnost u odnosu na korporativne sustave bez ženskog upravljačkog kadra. Analizirano je pritom čak 1.200 kompanija, a tvrtke s balansiranim upravljačkim kadrom pokazale su iznadprosječne financijske rezultate.

ESG kriteriji i Direktiva o korporativnom izvještavanju o održivosti (CSRD), koji su za sve više tvrtki obvezujući, a dio su šire inicijative EU o društveno odgovornom poslovanju, koja uključuje dosljedan pristup izvještavanju te podržavanju pametnog, održivog rasta tvrtki, ističu važnost rodne ravnopravnosti.

EU s jednakim intenzitetom kojim zagovara ekološku održivost inzistira na jačanju ravnopravnosti i inkluzivnosti. Iako je obujam društvenoga aspekta, za kojeg se EU kroz ESG kriterije zalaže, vrlo opširan i uključuje ljudska prava, raznolikost, jednakost, uključenost, zdravlje, sigurnost, privatnost i slobodu, nije tajna da je rodna ravnopravnost, uključivost i brži rast broja žena na upravljačkim pozicijama ključna politika koju EU zagovara.

U hrvatskim kompanijama listanima na burzi u 2023. godini u upravama je svega 18% žena te svega 24% žena u nadzornim odborima, a u poboljšanju ovih udjela sporo napredujemo. Naime, prema podacima HANFA-e, u Hrvatskoj je u razdoblju od 2018. do 2023. udio žena u upravama varirao od 13% do 18%, dok u nadzornim odborima udio žena varira od 21% do 24%, što je i dalje nedovoljno. Naime, 67% kompanija koje su listane na burzi nije imalo niti jednu ženu članice uprave, a u 34% kompanija žene nisu bile zastupljene u nadzornom odboru.

Implementacija direktive jedan je od alata kojim se može snažnije potaknuti udio žena na upravljačkim pozicijama i stoga pozdravljamo implementaciju Direktive kroz Izmjene i dopune Zakona o trgovačkim društvima te pozivamo da i država kao vlasnik trgovačkih društava promovira politike koje mogu na to utjecati te implementira Direktivu i u tvrtke u kojima ima vlasničku kontrolu, kako bi poslala snažnu poruku cijelom gospodarstvu i društvu.

Rodna raznolikost te ravnopravnost žena i muškaraca na radnom mjestu značajno doprinosi uspješnosti i profitabilnosti kompanija, dugoročnom stvaranju vrijednosti, a time i ekonomskom napretku zemalja. Usprkos tome, žene se i dalje susreću s brojnim izazovima na tržištu rada posebice kada je riječ o podzastupljenosti na rukovodećim pozicijama, ali i razlici u plaćama.

Žene čine 56% visokoobrazovanog stanovništva u našoj zemlji i njihov udio u visokoobrazovanom stanovništvu prevladava u svim dobnim skupinama mlađim od 60 godina. Pored toga, posljednjih nekoliko godina, sve veći broj istraživanja ukazuje na pozitivan utjecaj rodne raznolikosti u upravljačkim tijelima kompanija. Iako su žene sve zastupljenije na višim pozicijama, i

dalje postoji značajan jaz u postizanju rodne ravnopravnosti u korporativnom upravljanju. OECD izvještaji o rodnoj raznolikosti u korporativnom upravljanju ističu ključne aspekte koji doprinose osnaživanju položaja žena u rukovodstvima kompanija. Jedan od najvažnijih nalaza jest da su rodno raznolike uprave povezane s boljim financijskim rezultatima i većom inovativnošću, što ima pozitivan utjecaj na dugoročni uspjeh kompanija. Unatoč ovim prednostima, žene su i dalje slabo zastupljene na najvišim pozicijama u mnogim zemljama.

OECD preporučuje nekoliko strateških mjera za poboljšanje rodne ravnoteže, uključujući uvođenje ciljeva za rodnu raznolikost na razini upravnih odbora, provedbu transparentnih procesa regrutacije i promocije te pružanje mentorskih programa kako bi se ženama olakšao profesionalni razvoj. Dodatno, primijećeno je da su zemlje s rodnim kvotama, poput Norveške i Francuske, postigle brži napredak u povećanju udjela žena na vodećim pozicijama. Također, podržava se integracija rodno osviještenih politika u korporativnu kulturu, čime se stvara poticajnije okruženje za žene na svim razinama.

Preporuke OECD-a naglašavaju važnost državnih politika i regulativa koje olakšavaju balansiranje profesionalnih i privatnih obaveza za žene, poput roditeljskih dopusta i fleksibilnog radnog vremena. Ovakve mjere imaju direktan utjecaj na sposobnost žena da napreduju u karijeri i doprinose rodnoj ravnopravnosti u menadžmentu.

Ovi nalazi sugeriraju da rodna raznolikost ne samo da doprinosi boljim poslovnim rezultatima, već također jača povjerenje javnosti i investitora te unapređuje organizacijsku reputaciju, čime postaje strateška prednost u korporativnom upravljanju.

Prepoznajući važnost ravnopravnog pristupa i utjecaja u donošenju odluka, niže su navedene detaljnije smjernice za poticanje i osnaživanje položaja žena u upravljačkim strukturama.

a) Primjena Direktive EU o poboljšanju rodne ravnoteže i na trgovačka društva u državnom vlasništvu

Implementacija Direktive predstavlja ključan korak u povećanju zastupljenosti žena na upravljačkim pozicijama, osobito u državnim tvrtkama. Kao većinski vlasnik mnogih poduzeća, država ima priliku kroz vlastite tvrtke promovirati politike ravnopravnosti kojima se i sama zalaže. Trenutno je udio žena u upravama i nadzornim odborima u državnim tvrtkama čak i niži nego u privatnom sektoru, što naglašava potrebu za promjenama. Primjena Direktive u tim poduzećima poslala bi snažnu poruku gospodarstvu o važnosti jednakosti i doprinijela transparentnijem i kvalitetnijem upravljanju.

Primjerice, Slovenski prijedlog zakona, uvrstio je tako kao obveznike primjene ove Direktive ne samo velika trgovačka društva u državnom vlasništvu, već i ona u vlasništvu jedinica lokalne samouprave, što je korak u pravom smjeru.

b) Primjena Direktive EU o jednakim plaćama muškaraca i žena

Rodne razlike u plaćama u Europskoj uniji smanjile su se s 13,7% u 2019. na 12,7% u 2022., dok su u Hrvatskoj blago porasle s 11,5% na 12,5%. Iako Hrvatska bilježi rezultat blizu prosjeka EU, rast razlika naglašava potrebu za hitnim mjerama. Direktiva (EU) 2023/970 o jednakim plaćama muškaraca i žena uvodi niz mjera za povećanje transparentnosti plaća i jačanje mehanizama izvršenja, a rok za implementaciju u nacionalno zakonodavstvo je tri godine.

Direktiva zahtijeva od poslodavaca da u oglasima za posao i prije intervjua jasno navedu početnu plaću ili raspon plaća za određeno radno mjesto, uz zabranu traženja informacija o prethodnim plaćama kandidata. Zaposlenicima je omogućeno pravo na pisane podatke o njihovim plaćama te prosječnim razinama plaća razvrstanim prema spolu, dok poslodavci s više od 100 zaposlenih moraju redovito izvještavati o razlikama u plaćama. U slučaju razlika od 5% ili više koje nisu opravdane neutralnim kriterijima, obavezna je zajednička analiza plaća s predstavnicima radnika. Direktiva također zabranjuje klauzule koje ograničavaju zaposlenike u dijeljenju informacija o plaćama.

Istovremeno, prilikom implementacije Direktive, važno je smanjiti administrativni teret za poslodavce, kako bi se izbjegli negativni učinci na postojeće radne odnose i komunikaciju između radnika i poslodavaca.

Dosljedna primjena navedenih direktiva, može značajno pridonijeti borbi protiv diskriminacije, no ključni izazov ostaje rješavanje uzroka razlika, uključujući veće opterećenje žena prekidima karijere, rad na nepuno radno vrijeme te nižu zastupljenost na rukovodećim pozicijama.

Zbog toga je nužno u okviru sustava korporativnog upravljanja razviti interne mehanizme koji osiguravaju ojačavanje položaja žena na upravljačkim funkcijama, koje posebice uključuju:

■ *Usvajanje politike rodne ravnopravnosti na upravljačkoj razini*

Kompanije trebaju formalizirati politike koje potiču rodnu raznolikost i nediskriminaciju u izboru upravljačkog kadra. Ove politike trebale bi uključivati obvezu povećanja udjela žena u upravnim tijelima i definirati konkretne ciljeve i rokove za postizanje tih ciljeva.

■ *Uključivanje žena u selekcijske postupke za članove upravljačkih tijela*

Kako bi se povećala zastupljenost žena, važno je osigurati transparentnost u postupcima imenovanja članova upravnih odbora. Otvoreni i jasno definirani kriteriji izbora, uz obvezu uključivanja žena u proces selekcije, mogu pridonijeti povećanju njihovog udjela na najvišim pozicijama.

■ *Programi mentorstva i profesionalnog razvoja*

Implementacija programa mentorstva i stalnog profesionalnog razvoja namijenjenih ženama može ih pripremiti za veće odgovornosti i povećati njihovu prisutnost na rukovodećim pozicijama. Kompanije bi trebale

osigurati mentorstvo iskusnih menadžera i prilike za umrežavanje, kako bi se omogućilo ženama da izgrade samopouzdanje i kompetencije za liderske uloge.

■ *Izveštavanje o rodnoj zastupljenosti u upravljačkim tijelima*

Kompanije bi trebale redovito pratiti i izvještavati o rodnoj zastupljenosti unutar svojih upravljačkih tijela, kako bi procijenile napredak i identificirale moguće prepreke. Transparentnost ovih podataka omogućava uvid u stvarne rezultate i pomaže tvrtkama da odgovorno postavljaju nove ciljeve u pogledu ostvarenja adekvatne rodne zastupljenosti na upravljačkim pozicijama.

■ *Poticaje za ravnotežu privatnog i poslovnog života*

Potrebno je osigurati fleksibilne radne uvjete koji će ženama na upravljačkim pozicijama omogućiti lakše usklađivanje profesionalnih i privatnih obaveza - primjerice kroz roditeljske dopuste i fleksibilno radno vrijeme. Takve mjere ne samo da povećavaju motivaciju i olakšavaju balans između posla i osobnog života, već i stvaraju dodatne prilike za napredovanje u karijeri. Time se, na upravljačkoj razini, doprinosi rodnoj ravnopravnosti i osnažuje uključenost žena u donošenje ključnih odluka, što dugoročno ima pozitivan učinak na organizacijsku kulturu i uspješnost tvrtke.

Razvoj domaćeg tržišta kapitala

10

Globalna financijska kriza koja je započela bankrotom Lehman Brothersa 2008. godine, a koja je uzrokovala bankrot niza velikih korporacija, nenaplaćene korporativne obveznice te kronični manjak inicijalnih javnih ponuda tvrtki na tržištu kapitala, dugoročno su smanjili ponudu vlasničkog (equity) kapitala.

Statistika domaće bankarske industrije pokazuje kako prosječni udio neprihodujućih (NPL) plasmana u segmentu malih tvrtki dvostruko premašuje NPL razine u srednjim i velikim tvrtkama, što se i pojačava u kriznim ekonomskim situacijama. Male tvrtke su stoga u nepovoljnom položaju u kontekstu prikupljanja vlasničkog kapitala jer su označene kao rizičnije.

Svjedoci smo i povijesno niskih, a nakon 2015. godine i realno negativnih kamatnih stopa, što je uz kronični manjak inovativnih brzorastućih tvrtki negativno djelovalo na potražnju za relativno skupljim vlasničkim kapitalom. Hrvatskim financijskim tržištem stoga i dalje dominiraju tradicionalni izvori financiranja, uglavnom financiranje kreditima što usporava adekvatan razvoj konkurentnosti poduzeća na lokalnoj i međunarodnoj razini.

Pored kompanija listanih u segmentu vodećeg tržišta (AD Plastik, Arena Hospitality Group, Atlanic Grupa, HT, Podravka, Valamar Riviera), potrebno je nastaviti povećavati broj kompanija koja usvajaju najbolju praksu korporativnog upravljanja. Velike listane kompanije značajno su unaprijedile vlastite prakse korporativnog upravljanja. Likvidnost domaćeg tržišta kapitala već je dugo izrazito niska, još uvijek niža nego prije 2008. godine, pri čemu je glavni problem domaćeg tržišta izrazito nizak *free float*, kao i manjak novih izdanja.

U posljednje vrijeme, značajno je poboljšana kvaliteta upravljanja financijama u mnogim tvrtkama i velike listane kompanije dodatno jačaju praksu korporativnog upravljanja i prilagođavaju se zahtjevima ESG politika, što privlači i dio manjih izdavatelja na razvoj u sličnom smjeru. Sve veći broj podružnica stranih tvrtki u Hrvatskoj jača funkcije usklađenosti, transponirajući najbolju praksu svojih inozemnih vlasnika.

U posljednjim godinama stasala je potpuno nova generacija domaćih fondova rizičnog kapitala s privatnom ponudom s relativnom boljom menadžerskom kvalitetom te praksom korporativnog upravljanja u odnosu nego u prošlosti.

Nova generacija domaćih fond menadžera stasala je i potpomognuta inicijativama za razvoj venture capital i growth capital ulaganja u kojima su korištena i javna sredstva financiranja. Zahvaljujući strukturnim fondovima iz perspektive EU 2014.–2020., korišteno je 35 milijuna EUR za pokretanje programa za razvoj venture capital ulaganja (CVCi) u kojemu je prvi pravi domaći venture capital fond krenuo s radom 2019. godine. Dodatno, zahvaljujući suradnji HBOR-a i Europske investicijske banke (EIB) pokrenut je program za razvoj growth capital ulaganja (CROGIP) temeljem kojeg su pokrenuta dva growth capital fonda koji su započeli s radom u 2020. godini, te jedan mezzanine fond koji je započeo s radom 2022. godine. U istoj suradnji nastao je i program za financiranje projekta tehnološkog transfera sa sveučilišta i istraživačkih institucija (CETT) u Hrvatskoj i Sloveniji, u kojem je započeo s radom venture capital fond tehnološkog transfera u 2024. S obzirom na uspjeh tih programa, značajno veći iznosi financiranja osigurani za nastavak tih uspješnih programa. Tako je iz EU strukturnih fondova iz perspektive 2021.–2024. za razvoj venture capital fondova (CVCi II) u kojem je 80 milijuna EUR na raspolaganju za razvoj venture capital ulaganja, na što će odabrani fond menadžeri morati prikupiti dodatna sredstva od privatnih ulagača, čime će se osigurati minimalno 104 milijuna EUR svježeg venture capitala za domaće startupove, s očekivanim početkom rada u 2025. godini. Nadalje, HBOR je iskoristio većinu od 30 milijuna EUR iz EU Next Generation (NPOO) programa za CROGIP II, te dodao još svoja sredstva i tome se pridružio partner EIF tako da je osigurano ukupno 52 milijuna EUR za razvoj growth capital ulaganja, ovog puta usmjerena i na tranziciju kao održivim i digitalnim ulaganjima. Trenutno je u tijeku izbor fond menadžera, koji će morati prikupiti i kapital od krajnjih privatnih ulagača, te se očekuje da će zahvaljujući inicijativi CROGIP II biti dostupno barem 104 milijuna EUR za growth capital ulaganja od 2025. godine.

Snažan rast referentnih kamatnih stopa uz određeno zaoštavanje kreditnih politika banaka u određenoj mjeri na strani izdavatelja doprinosi atraktivnosti prikupljanja vlasničkog kapitala sve više malim brzorastućim tvrtkama. U EIB-ovom istraživanju, 39% sektorski-raspršenih poduzeća je izvijestilo da planira zatražiti equity financiranje u 2022. godini od strane fondova rizičnog kapitala. Prosječni volumen financiranja kroz fondove s privatnom ponudom u Hrvatskoj u posljednje tri godine (0,42% BDP-a) iznad prosjeka CEE regije (0,14% BDP-a) uz određeni konvergencijski potencijal prema trogodišnjem prosjeku EU od 0,62%. Također, prosječni volumen financiranja kroz fondove rizičnog kapitala od 0,03% je na razini prosjek CEE regije, ali i gotovo pet puta niže u odnosu na najuspješnije ekonomije CEE regije (Estonija, Litva, Mađarska).

Iako Hrvatska ima solidan regulatorni i porezni režim za ulaganja u private equity i venture capital fondove, uvijek postoji prostor za poboljšanja koja bi dodatno potaknula ulaganja u domaće brzorastuće, inovativne i visokotehnološke tvrtke.

Novim Zakonom o mirovinskim fondovima iz 2024. godine, značajno su podignuti limiti za ulaganja u alternativne investicijske fondove pa Hrvatska ima kvalitetniji okvir za ulaganje od mnogih članica EU, a mogućnost sudjelovanja institucionalnih ulagatelja u fondove s privatnom ponudom te fondove rizičnog kapitala koji ulažu u domaće tvrtke važan su čimbenik i okosnica razvoja ove industrije. Ulaganja u obje klase fondova od ključne su važnosti za razvoj “high tech, high skill, high wage” gospodarstva.

Zagrebačka burza kontinuirano radi na razvoju domaćeg tržišta kapitala kroz edukaciju o mogućnostima tržišta kapitala, zagovaranje inicijalnih javnih ponuda tvrtki u državnom vlasništvu, promociju najbolje prakse izdavatelja vlasničkih vrijednosnih papira te njihovih poslovnih uspjeha i ključnih akcija na tržištu kapitala, te kroz poticanje dionika i izdavatelja na više aktivnosti na tržištu kapitala. U tome mogu pomoći porezne olakšice za ulaganja u start-up-ove, kao i ukidanje poreza na kapitalnu dobit tim tvrtkama u razvoju. Veliki pomak bilo bi uvođenje investicijskih računa građana gdje bi se držale investicije bez plaćanja poreza na kapitalnu dobit. Slovenija je najavila uvođenje investicijskih računa građana za sljedeću godinu. Italija je pak davno osigurala izdašne regulatorne olakšice institucionalnim investitorima koji su ulagali u kapital i korporativne obveznice malih tvrtki.

Iako Zagrebačka burza posljednjih godina bilježi pad broja izdavatelja, a dioničko tržište karakterizira nedostatak dinamike i likvidnosti, postoje mnogi neuvršteni izdavatelji u Hrvatskoj koji ispunjavaju uvjete za uvrštenje i ostvaruju sve bolje financijske rezultate.

Uvrštenje novih velikih izdavatelja oporavilo bi profil domaćeg tržišta kapitala i povećalo broj investicijskih opcija za ulagatelje, a kandidata ima obzirom na to da pojedine tvrtke i veličinom i profitom nadmašuju neke od listanih tvrtki. Tome bi također mogla doprinijeti klasifikacija hrvatskog tržišta iz ‘frontier’ u ‘emerging’ market status, što bi otvorilo pristup vrlo velikom pool-u stranog kapitala. Shodno tome, potrebno je intenzivirati mjere za razvoj domaćeg tržišta kapitala, a sukladno definiranoj strategiji Vlade, u cilju jačanja njegove uloge u proširenju lepeze mogućnosti financiranja poduzetničkih poduhvata i brzorastućih kompanija.

Izdanja ‘narodnih obveznica’ i trezorskih zapisa sigurno je doprinijela razvoju hrvatskog tržišta kapitala, osobito kod građana.

PREPORUKA 1

Ispuniti razvojne kriterije za napredovanje u višu kategoriju tržišta u nastajanju (emerging market) u cilju otvaranja prilika za rast dioničkog tržišta

U skladu s preporukama udruge financijskih profesionalaca CFA Hrvatska koje bi mogle potaknuti takav napredak prioritizirali bismo korake poput uvođenja investicijskih računa s poreznim olakšicama, harmonizaciju provođenja korporativnih akcija s EU standardima, digitalizaciju procesa, utvrđivanje rezidentnosti fondova za porezne potrebe, pridržavanje najviših standarda korporativnog upravljanja u tvrtkama u državnom vlasništvu koje kotiraju ili će biti uvrštene, omogućavanje digitalnog onboardinga klijentima, izjednačavanje poreznog tretmana duga i vlasničkog kapitala, aktivnije uključivanje malih ulagatelja u javne ponude, slobodnije formiranje tržišnih segmenata na burzi, uklanjanje utvrđene prekomjerne regulacije, naročito u odnosu na usporediva/konkurentna tržišta kapitala, promjene zakonodavnog okruženja vezano uz poslove skrbništva, kao i sheme pomoći za SME poduzeća koja žele javno kotirati. Provođenje spomenutih inicijativa poslalo bi pozitivan signal svim dionicima na tržištu i donijelo niz prednosti, uključujući veću vidljivost, privlačnost za institucionalne ulagatelje i poboljšan pristup tržištu

PREPORUKA 2

Poticati zatvaranje tržišnog jaza u segmentu financiranja vlasničkog kapitala putem fondova s privatnom ponudom te fondova rizičnog kapitala

Hrvatska je u proteklom dugoročnom razdoblju zaostajala za članicama EU po pitanju aktivnosti fondova s privatnom ponudom te fondova rizičnog kapitala po tome što je prosječni volumen financiranja kroz ova dva instrumenta u periodu od 2007. do 2020. na razini od 0,09% BDP-a zaostajao za prosjekom CEE regije od 0,16% BDP-a, a naročito zapadnim članicama EU od 0,42%. Volumen financiranja kroz fondove s privatnom ponudom se u zadnjim godinama značajno povećao sa 95 milijuna eura u 2019. na 439 milijuna eura u 2022. podržan rastućom potražnjom od strane start-up investitora da bi u 2023. gotovo presušio, što dovoljno govori o kolebljivosti ovog izvora financiranja. Prema analizi Europske investicijske banke, dostupnost financiranja ovim kanalima u periodu od 2022. do 2026. od prosječno 70 milijuna eura godišnje ne pokriva procijenjeni tržišni jaz od oko 111 milijuna EUR godišnje. Shodno tome, predlažemo jačanje podrške Hrvatskoj banci za obnovu i razvitak kao korisnika sredstava iz EU fondova nove generacije u području kompetencija za vlasnička ulaganja. Neupitno je da je jačanje start-up scene kritično za razvoj novih brzo-rastućih tvrtki pa bi stoga valjalo razmotriti realokaciju sredstava unutar NPOO-a kako bi se povrh 30 milijuna EUR u NPOO-u te 80 milijuna EUR iz EU financijske perspektive 2021.–2027. osigurala dodatna sredstva za perspektivne poduzetničke poduhvate koji nisu kvalificirani za standardno financiranje banaka.

Jačati potencijal obveznih mirovinskih fondova za investiranje u domaću ekonomiju

PREPORUKA 3

Domaća industrija mirovinskih fondova u kolovozu 2024. je upravljala imovinom od 22,2 milijarde EUR, što je gotovo 29% BDP-a i kao takva predstavlja ogroman potencijal za projektno investiranje te poslovno restrukturiranje.

U odnosu na imovinu pod upravljanjem, radi se o relativno malom iznosu koji ne dovodi u pitanje sigurnost uloga osiguranika, a prudentna alokacija kapitala može polučiti pozitivne učinke na sektor SME poduzeća te produktivnu krvnu sliku hrvatske ekonomije. U tom smislu valjalo bi nastaviti labaviti investicijske limite prilikom investiranja u domaću alternativnu imovinsku klasu. Vlada je također u poziciji da potakne dodatna ulaganja mirovinskih fondova u hrvatsko tržište kapitala omogućavanjem ulaganja u državne tvrtke, kao i infrastrukturne projekte.

Poboljšati porezni tretman u cilju atraktivnosti registracije start-up kompanija u Hrvatskoj

PREPORUKA 4

Početak godine stupio je na snagu novi porezni režim za primitaka od nagrada u obliku dodjele dionica i opcijske kupnje dionica kojima se omogućuje startupovima i scaleupovima nagrađivanje svojih zaposlenika putem ESOP-a. U okviru daljnjih poboljšanja polazimo od činjenice da porezni tretman dodjele dionica i opcijske kupnje dionica ima poreznu stopu 24%, no s obzirom da se radi o neto primitku i zahtjevu za preračun na bruto, efektivna porezna stopa je 31,58%. Dakle, radi se o stopi znatno većoj od one propisane u praksi. Dodatno, suština tih “opcija” je da se radi o dohotku od kapitala, koji se može i ne mora realizirati kod izlaznih strategija (samo ako poduzeće uspije), pa u tom kontekstu treba razmotriti daljnje sniženje stope na dohotke od kapitalnih ulaganja koja iznose 12%. Povoljni fiskalni tretman doprinijeo bi da startup tvrtke ostaju u Hrvatskoj, umjesto da svoje sjedište premještaju u druge jurisdikcije, te bi također time Hrvatska mogla postati i regionalno sjedište za osnivanje startupova.

Poboljšati porezni tretman u cilju jačanja aktivnosti poslovnih ‘anđela’

PREPORUKA 5

Poslovni anđeli važan su izvor kapitala za start-up tvrtke, a u Hrvatskoj je ovaj oblik ulaganja prilično nerazvijen. Velik korak ka razvoju ovog tržišta bilo bi uvođenje poreznih olakšica po uzoru na mnoge europske zemlje, od kojih je najpopularnija smanjenje porezne obveze za iznos ulaganja. Uvođenje takve olakšice u Hrvatsku potaknulo bi ulaganja fizičkih osoba koje ostvaruju dohodak, a ulažu u start-up tvrtke kao poslovni anđeli. Porezne olakšice trebale bi biti uvedene kroz Zakon o porezu na dohodak, uz posebne regulative za definiranje start-up projekata i kvalificiranih ulaganja.

Oснаživanje start-up scene bi dugoročno povećalo porezne prihode od no-zaposlenih, prihode od poreza na dobit start-up tvrtki, te omogućilo kreiranje novih radnih mjesta visoke dodane vrijednosti i ostanak naših mladih educiranih stručnjaka na domaćem tržištu rada.

PREPORUKA 6**Pojednostaviti osnivanje i upravljanje fondovima s privatnom ponudom te fondova rizičnog kapitala**

Fondovi s privatnom ponudom i fondovi rizičnog kapitala regulirani su po Zakonu o alternativnim investicijskim fondovima (AIF) koji usklađen s EU direktivom prepoznaje otvorene i zatvorene tipove ovih fondova. No u praksi zatvoreni AIF fondovi organizirani kao d.o.o. ili komanditno društvo ne mogu funkcionirati radi poreznog tretmana u Zakonu o trgovačkim društvima (ZTD) koji bi trebalo uskladiti. Mnoge zemlje poput Nizozemske i susjedne Slovenije uvidjele su ove nelogičnosti, pa su prilagodile porezni tretman u svrhu transparentnog i jednostavnog poreznog opterećenja koji je porezno neutralan prema obliku AIF-a.

PREPORUKA 7**Uvesti investicijske račune do 250.000 EUR s poreznim poticajima**

Investicijski računi u različitim modelima postoje u nekoliko zemalja EU te malim ulagateljima omogućuju ulaganje uštedevine u različite vrste financijske imovine: dionice, obveznice, ETF-ove, udjele u investicijskim fondovima i slično. Razlikuju se od standardnih skrbničkih i brokerskih računa po tome što uključuju porezne olakšice te na taj način olakšavanju i potiču ulagatelje. Takav tretman pozitivno utječe na popularizaciju domaćeg tržišta kapitala uz povećanje likvidnosti, što je jedan od glavnih preduvjeta za veći interes tvrtki za pribavljanjem financiranja na tržištu kapitala. Također, uvođenje tih računa riješilo bi u velikoj mjeri nezadovoljstvo malih ulagača načinom obračuna i prijavom poreza na kapitalnu dobit te značajno doprinijelo financijskom opismenjavanju hrvatskog stanovništva kao potencijalnih ulagača u vlasničke vrijednosne papire.

PREPORUKA 8**Izjednačiti porezni tretman vlasničkog kapitala i duga**

U većini zemalja EU, dug se iz porezne perspektive tretira povoljnije od vlasničkog kapitala, pri čemu su plaćanja kamata na dug uglavnom porezno priznat trošak. Nasuprot tome, troškovi povezani s financiranjem vlasničkim kapitalom, kao što su dividende, uglavnom su porezno nepriznati. Ovo nejednako postupanje s dugom i kapitalom dovodi do pristranosti prema dugu u poslovnim odlukama o ulaganjima i može dovesti do visokih razina zaduženosti u korporativnom sektoru.

Utvrđiti rezidentnost fondova za porezne potrebe

PREPORUKA 9

Obzirom na to da fondovi nemaju pravnu osobnost i zbog toga ne mogu ishoditi potvrdu o rezidentnosti od Porezne uprave, obveznici su plaćanja poreza na dobit na stranim tržištima, na koje zatim nemaju pravo na povrat, što negativno utječe na imovinu domaćih fondova. Po našim procjenama članovi obveznih mirovinskih fondova u ovom trenutku godišnje gube oko 20 milijuna EUR povrata poreza, a s obzirom na to da se imovina fondova svake godine uvećava taj će gubitak mirovinskih fondova i njihovih članova samo rasti.

Poticati najviše standarde korporativnog upravljanja u tvrtkama u državnom vlasništvu koje kotiraju ili će biti uvrštene na burzu

PREPORUKA 10

Poticanje državnih tvrtki, koje kotiraju na burzi, na ulazak u višu tržišnu koticaciju može biti ključno za poboljšanje likvidnosti tržišta kapitala i privlačenje novih ulagatelja.

Nadalje, poticanje državnih tvrtki da razmotre javne ponude dionica (IPO) i uvrštenje na Zagrebačku burzu.

Omogućiti slobodnije formiranje tržišnih segmenata na Zagrebačkoj burzi

PREPORUKA 11

Struktura Zakona o tržištu kapitala ograničava Burzu u slobodnom formiranju tržišnih segmenata, zbog čega joj nedostaje prostora da pravovremeno odgovori zahtjevima tržišta. Zagrebačka burza tako ne može formirati segment za ESG ili green instrumente, niti se brandirati kao tržište za dionice turističkog sektora. Naime, na Burzu su uvrštene 22 dionice turističkog sektora, tržišne kapitalizacije od 3 milijarde EUR ili 15% ukupne kapitalizacije, a promet ovim dionicama čini 20% dioničkog prometa. Formiranje ovog tržišta motiviralo bi hrvatske, ali i regionalne turističke tvrtke na financiranje putem tržišta kapitala.

Stimulirati razvoj krivulje duga na tržištu kapitala

PREPORUKA 12

Za stimulaciju javnih poduzeća da razviju krivulju duga i više koriste tržište kapitala za zaduživanje, ključno je stvoriti regulatorne i političke uvjete koji potiču transparentnost i odgovornost u poslovanju. To uključuje postavljanje jasnih pravila o financijskom izvještavanju, upravljanju dugom te poticanje na implementaciju financijskih strategija koje uključuju dugoročno planiranje duga. Javna poduzeća treba motivirati na diversifikaciju izvora financiranja kako bi smanjila ovisnost o državnim subvencijama, dok tržište kapitala može ponuditi povoljnije uvjete zaduživanja kroz izgradnju kredibiliteta i poboljšanje rejtinga. Osim toga, nužno je unaprijediti investicijsku klimu kako bi se potaknulo izdavanje obveznica, čime bi poduzeća mogla iskoristiti povoljnije uvjete na tržištu kapitala.

Sektorske analize s preporukama u pogledu uvjeta poslovanja

11

11.1.	HUP – Udruga drvne i papirne industrije	109
11.2.	HUP – Udruga elektroindustrije i HUP – Udruga metalne industrije	113
11.3.	HUP – Udruga energetike	119
11.4.	HUP – Udruga financijskog poslovanja	123
11.5.	HUP – Udruga humanitarnog razminiranja	131
11.6.	HUP – Udruga industrije nemetala, građevinskog materijala i rudarstva Hrvatske	133
11.7.	HUP – Udruga informatičke i komunikacijske djelatnosti	137
11.8.	HUP – Udruga geodetsko-geoinformatičke struke	143
11.9.	HUP – Udruga kemijske industrije	147
11.10.	HUP – Udruga malih i srednjih poduzetnika	153
11.11.	HUP – Udruga novinskih izdavača	163
11.12.	HUP – Udruga nautičkog sektora	167
11.13.	HUP – Udruga poslodavaca u šumarstvu, lovstvu i pratećim djelatnostima	171
11.14.	HUP – Udruga prehrambene industrije i poljoprivrede	173
11.15.	HUP – Udruga privatnih poliklinika, bolnica, lječilišta i ustanova za zdravstvenu skrb	183
11.16.	HUP – Udruga proizvođača lijekova	187
11.17.	HUP – Udruga prometa	191
11.18.	HUP – Udruga tekstilne i kožne industrije	197
11.19.	HUP – Udruga trgovine	201
11.20.	HUP – Udruga ugostiteljstva i turizma	205
11.21.	HUP – Udruga zaštitarske djelatnosti	209
11.22.	HUP – Udruga poslodavaca graditeljstva	211
11.23.	HUP – Udruga profesionalaca za fondove Europske unije	215
11.24.	HUP – Udruga grafičara i nakladnika	217

11.1. HUP – Udruga drvne i papirne industrije

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOVI (PRERADA DRVA I PROIZVODA OD DRVA)

Broj tvrtki: **2.609**

Broj zaposlenih prema satima rada: **31.897**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **13,3%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **49,6%** na 3,6 milijardi EUR

Izvoz je porastao **33,6%**, no udio izvoza u prihodima smanjio se ispod **40%**

DRVNA I PAPIRNA INDUSTRIJA U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	2.273	2.325	2.438	2.602	2.609
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	30.984	30.707	31.292	32.758	31.897
Poslovni prihodi (mil. eura)	2.389	2.373	2.950	3.809	3.573
Izvoz (mil. eura)	1.045	1.018	1.334	1.722	1.396
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	43,7	42,9	45,2	45,2	39,1
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	41,6	40,4	41,8	42,7	41,3
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	18,1	17,9	17,9	17,3	17,8
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	15,3	15,6	13,9	12,4	14,6
Prosječna bruto plaća (u eurima)	982	1.003	1.088	1.205	1.365
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	315	301	400	366	414
Neto dug (mil. eura)	405	384	353	225	480
EBITDA (mil. eura)	220	236	328	533	382
EBITDA marža	9,2	9,9	11,1	14,0	10,7
CAPEX/poslovni prihodi (%)	13,2	12,7	13,6	9,6	11,6
R&D/poslovni prihodi (%)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
ND/EBITDA	1,8	1,6	1,1	0,4	1,3
Neto dobit (mil. eura)	57	64	143	274	123
Neto marža	2,4	2,7	4,9	7,2	3,4
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	5,3	6,2	10,3	16,0	6,1
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	2,1	2,2	4,6	7,2	3,1
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	5,9	6,3	12,0	17,2	7,4
Prihod po zaposlenom (u eurima)	77.100	77.264	94.286	116.284	112.028
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	33.730	33.151	42.639	52.571	43.776
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	7.107	7.687	10.480	16.262	11.968
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	1.842	2.071	4.583	8.366	3.844

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Drvno-prerađivačka industrija je jedini sektor koji ostvaruje suficit u robnoj razmjeni (153 milijuna EUR u 2023.)
- ✓ Rast investicija u dugotrajnu imovinu od 13% u 2023., odnosno 20% u odnosu na srednjoročni prosjek
- ✓ Zahvaljujući smanjenju zaduženosti kroz pad omjera neto zaduženosti te EBITDA s rekordnih 2,80x u 2018. na 1,30x u 2023., dobar dio sektora danas može snažnije investirati

SLABOSTI

- ✓ Smanjenje udjela izvoza u ukupnim prihodima ispod 40% uslijed snažne krize na ključnom njemačkom, talijanskom te francuskom tržištu nekretnina te posljedničnom padu ino narudžbi do 50%
- ✓ Oko dvije trećine poduzeća očekuje daljnji pad prometa u 2024. nastavno na pad izvoza od oko 20% u 2023. nakon dužeg razdoblja rasta
- ✓ Pojednim domaćim poduzećima u ovom sektoru je narušena likvidnost što je prouzročilo smanjenje investicija
- ✓ U 2024. očekuje se pad drvno-prerađivačke industrije od 1,3% nakon smanjenja od -8,3% u 2023.
- ✓ Opadajuća razina investicija u dugotrajnu materijalnu i nematerijalnu imovinu (Capex/sales) cementira nisku razinu bruto dodane vrijednosti/prihoda/dobiti po zaposlenom
- ✓ Pad profitnih marži na najniže razine od 2020. godine uz ponovni rast udjela troška rada u ukupnim prihodima unatoč padu broja zaposlenih od oko 5% u 2023.
- ✓ Nakon velikog nevremena u 2023. je višestruko povećana sječa što je napunilo skladišta sirovinama, poluproizvodima i gotovim proizvodima i otežalo održavanje tekuće likvidnosti

PRIJETNJE

- ✓ Daljnja korekcija europskih tržišta nekretnina, početak korekcije domaćeg tržišta nekretnina uz potencijalno snažnije ispuhivanje nekretninskog balona snažno pogađa drvnu industriju
- ✓ U četirima najvećim ekonomijama (Njemačka, Francuska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Italija) kombinirani sektor graditeljstvo/nekretnine u prosjeku čini 20 – 25% svih insolventnih slučajeva. To upućuje na propast 11 tisuća građevinskih tvrtki u Francuskoj, gotovo 4 tisuće u Njemačkoj te 2 tisuće u Italiji.
- ✓ Po priuštivosti kupnje stambenih nekretnina, Njemačka i Austrija su među članicama OECD-a koje imaju najnepovoljniji omjer cijena nekretnina i prihoda, stoga su izloženije rizicima snažnijeg pada cijena nekretnina
- ✓ Ponovni snažan rast cijena energenata, odnosno njihova povišena razina "ruši" konkurentnost sektora u srednjem roku
- ✓ Nepovoljni demografski trendovi smanjuju potražnju za stanogradnjom u duljem roku

PRILIKE

- ✓ Investicije u okviru NPOO-ova članica EU-a podržavaju građevinske investicije u srednjem roku, naročito u "zelenu" infrastrukturu što podržava potražnju za drvom i drvenim proizvodima kao ključnim materijalima u održivom graditeljstvu
- ✓ Europska tržišta rada se pokazuju otpornima uvelike zbog manjka radne snage što u kombinaciji s očekivanim smanjenjem kamata u drugoj polovini iduće godine bar pogoduje stabilizaciji potražnje za nekretninama, no s mršavim izgledima za jači oporavak rezidencijalnih građevinskih aktivnosti
- ✓ Orijeentacija na druga tržišta EU-a i zemlje izvan EU za "sanaciju" gubitaka na tradicionalnim tržištima
- ✓ Očekivani oporavak proizvodnje papira i pulpe u europskom području od oko 4% nakon pada od -8,5% u 2023. zahvaljujući rastu potražnje, kraju ciklusa smanjenja zaliha te stabilizaciji cijena energenata
- ✓ Velik potencijal za poboljšanje produktivnosti kroz ulaganja u tehnologiju
- ✓ Migracije podržavaju potražnju za stanogradnjom

POLICY
PREPORUKE

1. Omogućiti potpore za očuvanje radnih mjesta i skraćivanje radnog vremena s pet na četiri radna dana.
2. Kroz programe HBOR-a osigurati kredne linije za obrtna sredstva i subvencioniranje kamata, osiguranje kreditnih linija za investicije uz produženi moratorij za početak otplate (kako bi se vrijeme krize iskoristilo za tehnološki napredak i razvoj novih proizvoda).
3. Omogućiti moratorij na otplatu kreditnih obveza prema HBOR-u i poslovnim bankama.
4. Omogućiti subvencioniranje troškova energenata, osobito električne energije.
5. Potrebna je intervencija Ministarstva poljoprivrede kroz: produženje valute plaćanja obveza prema Hrvatskim šumama d.o.o., priznavanje zaliha proizvoda u pravdanje utroška trupaca, izmjene i dopune Pisma razumijevanja sukladno Nacionalnom programu prerade drva i proizvodnje namještaja za razdoblje 2023. – 2030.
6. Donijeti odluku kojom bi se važenje Pisma razumijevanja produžilo do kraja 2030. godine, sukladno Nacionalnom programu prerade drva i proizvodnje namještaja donesenom za razdoblje od 2023. do 2030. godine.
7. Razraditi kriterije zelene javne nabave i uvesti zakonsku obvezu za ugradnju najmanje 30% drva u objektima javne namjene u RH po uzoru na druge zemlje.

11.2. HUP – Udruga elektroindustrije i HUP – Udruga metalne industrije

A) Metaloprerađivačka industrija

KLJUČNI BROJEVI I TRENDОВI

Broj tvrtki: **4.186**

Broj zaposlenih prema satima rada: **67.644**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **14,8%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **64,9%**
na **8,1 milijardi EUR**

Izvoz je porastao **68,6%**, a udio izvoza u prihodima je stabilan na razini od **55%**

METALOPRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	3.667	3.740	3.881	4.131	4.186
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	64.300	62.541	63.203	65.098	67.644
Poslovni prihodi (mil. eura)	4.907	4.903	5.813	7.094	8.090
Izvoz (mil. eura)	2.630	2.610	3.194	4.022	4.434
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	53,6	53,2	54,9	56,7	54,8
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	36,0	34,6	37,0	39,2	37,1
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	10,5	10,4	11,4	13,1	11,8
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	19,7	19,5	17,8	16,8	17,6
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.252	1.275	1.366	1.525	1.750
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	509	364	457	575	867
Neto dug (mil. eura)	395	243	344	476	259
EBITDA (mil. eura)	475	608	578	696	843
EBITDA marža	9,7	12,4	9,9	9,8	10,4
CAPEX/poslovni prihodi (%)	10,4	7,4	7,9	8,1	10,7
R&D/poslovni prihodi (%)	1,5	2,0	1,0	2,9	3,9
ND/EBITDA	0,8	0,4	0,6	0,7	0,3
Neto dobit (mil. eura)	132	273	227	101	354
Neto marža	2,7	5,6	3,9	1,4	4,4
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	5,1	8,6	8,0	10,4	9,2
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	2,3	4,4	3,2	1,2	3,9
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	6,6	11,3	7,9	3,2	9,4
Prihod po zaposlenom (u eurima)	76.315	78.403	91.976	108.981	119.598
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	40.909	41.726	50.540	61.780	65.544
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	7.392	9.718	9.139	10.697	12.455
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	2.059	4.368	3.592	1.558	5.239

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Dobra proizvodna infrastruktura i prometna povezanost sa svijetom
- ✓ Visoki udio izvoza u sektorima koji su usmjereni na susjedne zemlje – veliki porast izvoza prerađivača metala
- ✓ Dugogodišnja tradicija određenih sektora (npr. aluminijski sektor u ŠKŽ-u)
- ✓ Priljev projekata iz nekih industrija (farmaceutika) je povećao volumen prodaje i profitabilnosti
- ✓ Porast investicija i ulaganja u sektoru
- ✓ Zahvaljujući vrlo niskoj zaduženosti (osim u proizvodnji motornih vozila i ostalih prijevoznih sredstva) sektor povećava ulaganja i zadržava visoki potencijal za investicije
- ✓ Značajan industrijski kapacitet za izradu velikih metalnih i betonskih konstrukcija (npr. brodogradilišta, prometna infrastruktura, optički kablovi) u energetske tranziciji

SLABOSTI

- ✓ Unatoč snažnom rastu izvoza, pad EBITDA marže ispod razine iz 2019. u proizvodnji metala zbog skupljih sirovina
- ✓ Rast plaća u većini grana nadmašuje rast produktivnosti
- ✓ Nedostatak stručne i visokokvalificirane radne snage
- ✓ Troškovno zahtjevna prilagodba metalne industrije u sklopu zelene tranzicije
- ✓ Unatoč povećanju, kapitalne investicije su i dalje oprežno planirane
- ✓ Prosječna stopa subvencija na investicije u R&D u Hrvatskoj od 0,07% za velike tvrtke te 0,04% za SME poduzeća je 2–2,5 x niža za velike tvrtke pa sve 4 – 5x niža za SME poduzeća u odnosu na prosjek OECD-a

PRIJETNJE

- ✓ Ponovni rast cijena ulaznih materijala (sirovina) uslijed kolebanja u opskrbnim lancima zbog geopolitičkih previranja
- ✓ Velika ovisnost o povoljnijim kritičnim sirovinama i poluproizvodima iz Azije
- ✓ Ponovni rast troška energenata čije cijene su u jeku energetske krize kulminirale na razinama 2 – 3 puta višim u odnosu na pretkrizno razdoblje
- ✓ Deindustrijalizacija Hrvatske i velikih ekonomija EU-a smanjuje potražnju za proizvodima iz metalne industrije
- ✓ Slabija integracija domaćih proizvođača u inozemne lance vrijednosti uz daljnju prijetnju u prilagodbi na nove zelene zahtjeve
- ✓ Smanjenje stručne radne snage u segmentu mladih zaposlenika i radnika iznad 55 godina

PRILIKE

- ✓ Veliku priliku daje Strategija pametne specijalizacije (S3) kroz definiciju strateških industrija i subvencioniranje istraživačkih i razvojnih projekata (IRI) hrvatskih tvrtki i znanstvenih instituta
- ✓ Povratak proizvodnje bliže zemlji podrijetla (nearshoring) pomaže u uspostavi otpornijeg lanca opskrbe
- ✓ Fokus na inovativne proizvode visoke kvalitete i tehnološki razvoj u cilju poboljšanja učinkovitosti i smanjenja utjecaja na okoliš te razvoja održivih poslovnih praksi
- ✓ Jačanje suradnje školstva i gospodarstva kroz ulaganja u obrazovne i studentske programe za stjecanje praktičnih znanja i vještina s naglaskom na razvoj i primjenu suvremenih materijala i tehnologija
- ✓ Funkcionalno tržište metala s aspekta recikliranja
- ✓ Bakar i aluminij su kritične sirovine u procesu dekarbonizacije
- ✓ Specijalizirani proizvođači i proizvođači nediferenciranih proizvoda (cijevi i sl.) imaju najveći potencijal rasta

B) Elektroindustrija

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOMI

Broj tvrtki: **914**

Broj zaposlenih prema satima rada: **14.287**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **15,4%**

Rast ukupnih prihoda 2019. – 2023. od **34,5%**
na 2,9 milijardi EUR

Izvoz je porastao relativno snažnije za **54,6%**, a udio izvoza u prihodima porastao je nadomak **50%**

PROIZVODNJA RAČUNALA, ELEKTRONIČKIH I OPTIČKIH PROIZVODA I ELEKTRIČNE OPREME U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	862	871	880	905	914
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	16.380	16.330	16.537	14.126	14.287
Poslovni prihodi (mil. eura)	2.150	2.184	2.407	2.622	2.891
Izvoz (mil. eura)	934	1.046	1.175	1.274	1.444
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	43,4	47,9	48,8	48,6	49,9
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	28,9	30,5	31,2	35,0	33,5
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	29,0	28,0	27,7	29,0	27,6
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	16,4	16,5	16,3	11,8	12,5
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.795	1.835	1.975	1.820	2.100
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	118	94	64	81	126
Neto dug (mil. eura)	-13	-131	-80	-11	-112
EBITDA (mil. eura)	138	165	225	236	336
EBITDA marža	6,4	7,5	9,3	9,0	11,6
CAPEX/poslovni prihodi (%)	5,5	4,3	2,7	3,1	4,4
R&D/poslovni prihodi (%)	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6
ND/EBITDA	-0,1	-0,8	-0,4	0,0	-0,3
Neto dobit (mil. eura)	65	88	137	149	225
Neto marža	3,0	4,0	5,7	5,7	7,8
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	12,4	13,4	23,0	26,3	24,6
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	3,7	4,7	6,9	6,9	9,3
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	7,3	9,2	13,4	14,2	19,6
Prihod po zaposlenom (u eurima)	131.261	133.741	145.530	185.638	202.368
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	56.994	64.070	71.080	90.214	101.041
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	8.455	10.094	13.598	16.733	23.531
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	3.990	5.414	8.263	10.566	15.752

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Značajan i diversificiran industrijski kapacitet za električnu opremu za energetska infrastrukturu (npr. energetska i distribucijska transformatori, rotirajući strojevi, vjetroturbine, baterijski spremnici, fotonaponske ploče) i prateću industriju velikih metalnih/betonskih konstrukcija (npr. brodogradnja, prometna infrastruktura, optički kablovi, zgradarstvo)
- ✓ Prisustvo snažnih regionalnih lidera i izvoznika u segmentu visokih tehnologija (željeznička, tehnološka i energetska infrastruktura)
- ✓ Značajno iskustvo u projektiranju i izgradnji elektrana, dalekovoda, trafostanica i upravljačkih sustava s velikim izvoznim potencijalom
- ✓ Zahvaljujući vrlo niskoj zaduženosti (osim u sektoru motornih vozila i ostalih prijevoznih sredstava) sektor povećava ulaganja (+56,0% u 2023.) i može snažno investirati u budućnosti
- ✓ Snažan rast EBITDA marže kroz zadnjih pet godina zahvaljujući rastu izvoza, automatizaciji te efikasnosti radnih procesa

SLABOSTI

- ✓ Nedostatak proizvodnog ekosustava (predvođenog većim integratorom) za velike infrastrukturne projekte na domaćem i regionalnom tržištu
- ✓ Nedovoljna ulaganja poslovnog sektora u R&D, relativno slaba baza domaćih industrijskih tvrtki kao potencijalnih klijenata za sektor elektroindustrije
- ✓ Prosječna stopa subvencija na investicije u R&D u Hrvatskoj od 0,07% za velike tvrtke te 0,04% za SME poduzeća je 2–2,5x niža za velike tvrtke i čak 4 – 5x niža za SME poduzeća u odnosu na prosjek OECD-a
- ✓ Nedostatak stručne i visokokvalificirane radne snage
- ✓ Odljev stručne radne snage (mladi i stariji od 55 godina)

PRIJETNJE

- ✓ Usporavanje rasta i recesija u prerađivačkoj industriji naših glavnih trgovinskih partnera
- ✓ Ponovni rast cijena ulaznih materijala (sirovina) uslijed kolebanja u opskrbnim lancima zbog geopolitičkih previranja
- ✓ Ponovni rast troška energenata čije cijene su u jeku energetske krize kulminirale na razinama 2 – 3 puta višim u odnosu na pretkrizno razdoblje
- ✓ Smanjenje stručne radne snage na tržištu rada
- ✓ Slabija integracija domaćih proizvođača u inozemne lance vrijednosti uz daljnju prijetnju u prilagodbi na nove zelene zahtjeve
- ✓ Daljnji pritisak na povećanje plaća i primanja radnika
- ✓ Smanjenje stručne radne snage u segmentu mladih zaposlenika te iskusnijih radnika iznad 55 godina
- ✓ Baterije, posebice litij-ionske, traže značajne količine sirovina poput litija, kobalta i nikla, koje se često iskopavaju pod ekološki i etički upitnim uvjetima što otežava ispunjenje ESG standarda
- ✓ Problem elektroničkog otpada

PRILIKE

- ✓ Veliku priliku daje Strategija pametne specijalizacije (S3) kroz definiciju strateških industrija i subvencioniranje istraživačkih i razvojnih projekata (IRI) hrvatskih tvrtki i znanstvenih instituta
- ✓ Ubrzanje razvoja elektroenergetske mreže za prijenos i distribuciju energije te elektrifikacija industrije u cilju klimatske neutralnosti do 2050.
- ✓ Proizvodi elektroindustrije su ključna podrška rastućoj digitalizaciji u auto, željezničkoj i obrambenoj industriji te IoT-u u energetske učinkovitosti te nišnim inovacijama u energetske i zelenoj tranziciji
- ✓ Ubrzanje projektne dokumentacije i objave natječaja za javna ulaganja u prometnu i energetska infrastrukturu
- ✓ Velika uloga SME poduzeća u nišama s visokom tehničkom vrijednošću, poput proizvodnje električne opreme
- ✓ Uvođenje poreznih olakšica ili drugih poticajnih mjera za ulaganja u obnovljive izvore za vlastitu potrošnju
- ✓ Suradnja visokog školstva i tvrtki u cilju jačanja inovacijskog potencijala te za prijavu na istraživačke projekte (Horizon)
- ✓ Jača državna podrška lokalnom ekosustavu mikroelektronike i poluvodičkih tehnologija, naslonjena na EU Chips Act

POLICY
PREPORUKE

1. Ojačati bazu stručne i kvalificirane radne snage kroz afirmaciju radnih mjesta u industriji te nove generacije educirati za inovativne poslovne modele, proizvode i tehnologije. Dualno obrazovanje, koje uz teorijsku nastavu uključuje veliki broj sati praktične nastave, odnosno rad u praktikumima obrazovnih institucija i kod poslodavaca, može se dodatno poticati povećanjem limita neoporezivih iznosa stipendija i naknada za troškove obrazovanja i životnih troškova mladih radnika koji se istovremeno dodatno obrazuju.
2. Zadržavati i privlačiti visokokvalificiranu radnu snagu. U suradnji s relevantnim fakultetima, potrebno je prilagoditi upisne kvote prema traženim smjerovima, u skladu s realnim potrebama tržišta rada. Također, posebno se zalaže za smanjenje troškova rada za visokokvalificiranu radnu snagu povećanjem praga za primjenu više stope poreza na dohodak.
3. Osigurati efikasnu provedbu Akta o industriji s nultom neto stopom emisija kroz poticanje uspostave jedinstvene kontaktne točke, jedno nadležno tijelo koje će objediniti sve relevantne dionike i biti zaduženo za olakšavanje i koordinaciju postupka izdavanja dozvola za projekte proizvodnje tehnologija s nultom neto stopom emisija, uključujući strateške projekte za tehnologije s nultom neto stopom emisija te za pružanje savjeta o smanjenju administrativnog opterećenja i daljnjem razvoju. U tijelu je potrebno osigurati sudjelovanje članova HUP – a i gospodarstva te redovitost u razmjeni informacija.
4. Poticati i povećati ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije (RID). Prosječna stopa subvencija na investicije u R&D u Hrvatskoj od 0,07% za velike tvrtke te 0,04% za SME poduzeća je 2 – 2,5 puta niža za velike tvrtke pa sve 4 – 5 puta niža za SME poduzeća u odnosu na prosjek OECD-a. Konkretno, izmjenama i dopunama Zakona o državnoj potpore za istraživačko-razvojne projekte treba proširiti definiciju potpore, kao i povećati intenzitet potpore te maksimalne pragove za industrijsko/eksperimentalno istraživanje i industrijski razvoj.
5. Poticati investicije u Industriju 4.0 i tehnološki napredne sustave. U tom smislu valjalo bi razmotriti potencijalnu daljnju reviziju Zakona o poticanju ulaganja kako bi se omogućile više stope potpore za strateške kapitalne investicije i ulaganja u zelenu tranziciju. To uključuje mogućnost odbitka troškova od drugih poreznih i neporeznih davanja, a ne samo od poreza na dobit te produljenje roka korištenja poticaja.
6. Stvoriti uvjete i okruženje za povećanje korištenja svih dostupnih obnovljivih i niskoemisijskih izvora električne energije u industriji, otvaranjem dodatnih natječaja i financijskih instrumenata za kapitalna ulaganja u mehanizaciju, proizvodnu opremu i adekvatnu infrastrukturu, ubrzanje procesa izdavanja energetske odobrenja te donošenje odluka o iznosu jedinične naknade za priključenje na mrežu. Energetsku tran-

ziciju treba dodatno poduprijeti širenjem, revitalizacijom i digitalizacijom kapaciteta za prijenos i distribuciju energije kako bi se maksimalno iskoristio potencijal domaće elektroindustrije.

7. Osigurati podršku inovacijama u nišama. Nova tehnološka i inovativna poduzeća često se razvijaju u nišama izvan postojećeg društveno-ekonomskog i regulatornog okruženja, fokusirajući se od samog početka na strana tržišta i razvoj kroz vlastite kompetencije. Važno je prepoznati takva poduzeća i niše te osigurati tumačenje i primjenu postojećih regulatornih okvira koji ih trenutno često isključuju zbog neprepoznavanja njihove specifičnosti i potentnosti.
8. U sklopu europskog zelenog plana potrebno je nacionalno gospodarstvo transformirati prema održivosti. Kako bi poslovna zajednica uvijek dobivala validne i aktualne informacije u stvarnom vremenu, predlaže se uspostava centralnog mjesta (moguće pri Ministarstvu financija) koje okuplja sve relevantne dionike. Isto bi trebalo preuzeti i značajniju ulogu u ponudi alata i sredstava za tehničku pomoć te nuditi pakete za obuku kojima bi se podizali kapaciteti svih aktera tranzicije. Takav je model moguće financirati iz Instrumenta za tehničku potporu (TSI).
9. Aktivnije sudjelovati u transponiranju EU regulative u nacionalne zakone (Zakon o kritičnim sirovinama, Direktiva o izvještavanju o korporativnoj održivosti, Direktiva o obvezi provjere održivosti korporacija) na način da se ne ugrozi pristup učinkovitim globalnim lancima opskrbe te neometani pristup sirovinama neometanih (EU) izvora za ostvarenje ciljeva zelene i digitalne tranzicije.
- U sklopu HUP koordinacije obrambeno-sigurnosne industrije potrebno je podržati osnivanje međuresorne koordinacije s ciljem poticanja informiranja i otvaranja dijaloga između tijela državne i javne uprave s jedne strane te predstavnika industrije s druge strane. Cilj je uspostaviti redovite periodične sastanke u formatu foruma gdje bi tijela državne i javne uprave zajedno s predstavnicima obrambene industrije razmjenjivali mišljenja, predlagali zajedničke prijedloge i stavove te se međusobno informirali o aktualnostima iz područja obrambene industrije.
11. U cilju snažnijeg korištenja potpora iz NPOO-a, uz grantove za prerađivački sektor pokrenuti pozive za financijske instrumente sa subvencioniranim/nultim kamatama te kriterijem za kapitalni rabat (otpis dijela glavnice kredita) ako se postignu željeni ciljevi investicije. Alternativno je potrebno odustati od pretjerano restriktivnih administrativnih zahtjeva, posebno u pogledu valuacija.
12. Izraditi novu industrijsku strategiju s popratnim akcijskim planom koji bi osigurao povećanje udjela industrijske proizvodnje u BDP-u te stavio naglasak na rast i razvoj industrija koje mogu ostvariti veću dodanu vrijednost.

11.3. HUP – Udruga energetike

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOVI

Broj tvrtki: **1.255**

Broj zaposlenih prema satima rada: **17.288**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **8,4%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **134,4%** na 19,18 milijardi EUR, od čega gotovo jedna trećina tijekom posljednje tri godine u prosjeku otpada na izvoz

ENERGETIKA U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	818	852	926	1.062	1.255
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	17.830	17.624	17.542	16.809	17.288
Poslovni prihodi (mil. eura)	8.184	7.276	11.305	18.602	19.179
Izvoz (mil. eura)	1.961	1.874	4.215	7.974	5.545
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	24,0	25,8	37,3	42,9	28,9
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	36,7	33,1	29,1	22,1	35,3
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	30,5	32,5	45,2	58,5	43,6
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	4,8	5,5	3,6	2,2	2,4
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.847	1.888	1.958	2.024	2.195
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	794	908	820	767	1.077
Neto dug (mil. eura)	350	246	-60	-138	1.490
EBITDA (mil. eura)	991	838	1.065	1.381	1.396
EBITDA marža	12,1	11,5	9,4	7,4	7,3
CAPEX/poslovni prihodi (%)	9,7	12,5	7,3	4,1	5,6
R&D/poslovni prihodi (%)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ND/EBITDA	0,4	0,3	-0,1	-0,1	1,1
Neto dobit (mil. eura)	413	240	456	451	577
Neto marža	5,1	3,3	4,0	2,4	3,0
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	6,9	3,8	6,5	18,2	5,9
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	2,6	1,5	2,6	3,2	2,8
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	6,1	3,6	6,5	12,6	8,5
Prihod po zaposlenom (u eurima)	458.985	412.834	644.451	1.106.659	1.109.382
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	109.988	106.353	240.255	474.377	320.733
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	55.590	47.575	60.727	82.188	80.751
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	23.186	13.638	25.975	26.835	33.359

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Solidan realni ast produktivnosti i profita u odnosu na prosjek EU-a
- ✓ Geostrateški položaj – Hrvatska se nalazi na dvama energetske koridorima važnima za trgovinu energijom
- ✓ Velik potencijal za obnovljivu energiju zahvaljujući prirodnim resursima
- ✓ Energetski sektor je visokokapitaliziran, nezadužen, može snažno investirati u razvoj, a EU fondovi za zelenu tranziciju su katalizator

SLABOSTI

- ✓ Niska bruto dodana vrijednost/prihod/dobit po zaposlenom
- ✓ Pad udjela u bruto dodanoj vrijednosti ekonomije za 1,5 postotnih bodova od 2012. naovamo (udio bruto profita iz energetike u ekonomiji se pogoršava)
- ✓ Nedostatni kapaciteti prijenosne i distribucijske elektroenergetske mreže onemogućuju priključak spremnih OIE elektrana što koči zelenu tranziciju
- ✓ Prosječna neto marža u zadnje tri godine (3,2%) je znatno niža nego u 2019. (5,1%)
- ✓ Iako broj energetske tvrtke za opskrbu, proizvodnju i trgovinu električnom energijom raste, paradoksalno je da smo među četirima članicama EU-a s najvećim povećanjem cijena za gospodarstvo na godišnjoj razini (34,0% prema +4,4% prosječno na razini EU-a)
- ✓ Na snazi su mjere ograničenja marže, zbog čega distributeri naftnih derivata posluju otežano
- ✓ Pad u ukupnoj potrošnji i distribuciji prirodnog plina uz rast operativnih troškova, smanjena su ulaganja u distribucijsku infrastrukturu
- ✓ Razvoj projekata OIE predugo traje zbog administrativnih prepreka, bitnim dijelom zbog nedostatka stručne radne snage za provedbu postupaka, a Hrvatska je među četirima članicama EU-a s najdužim procesom ishoda dozvola

PRIJETNJE

- ✓ U izostanku HERA-ine metodologije za priključenje na mrežu nemoguće je ishoditi sve potrebne dozvole, planirati investiciju te odobriti financiranja zbog čega je trenutno blokirano oko 2.650 MWh investicija s energetske odobrenjem vrijednih EUR 1,5 mlrd (trenutno instalirano 1800 MW OIE) koje bi pokrile gotovo 50% kućanstava u Hrvatskoj
- ✓ Izostanak Javnog natječaja za dodjelu tržišne premije radi poticanja proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije prema programu privremenog okvira za državne potpore u kriznim situacijama i tranziciji
- ✓ Pad privatnih investicija uslijed recesije, visoke inflacije, ponovnog pogoršanja uvjeta financiranja, pada kupovne moći
- ✓ Klimatske promjene predstavljaju sve veću prijetnju za energetski sektor, posebno za hidroenergiju
- ✓ Rastući trend rizika kibernetičkih napada na javnu infrastrukturu i druge geopolitičke napetosti mogu utjecati na stabilnost opskrbe energijom i cijene energenata
- ✓ Nedostatan strateški okvir – od 2022. nije donesen desetogodišnji plan razvoja prijenosne i distribucijske mreže za električnu energiju

PRILIKE

- ✓ Hrvatska do 2030. može postati energetski samodostatna zahvaljujući investicijama u OIE
- ✓ Razvoj elektroenergetske mreže zahtijeva velika ulaganja u modernu mrežu
- ✓ Povećanje energetske učinkovitosti u sektoru zgradarstva
- ✓ Rast tržišta električnih vozila i razvoj infrastrukture punionica
- ✓ Daljnje otvaranje tržišta električne energije u korist konkurentnijih cijena, poticanja inovacija i daljnji razvoj sektora
- ✓ Javna/privatna ulaganja u nove plinovode kojima bi se u budućnosti transportirao vodik
- ✓ Potencijalna nalazišta nafte od oko 3 milijarde barela u podmorju Hrvatske, a otvaraju se dodatne on-shore lokacije za istraživanja uslijed interesa stranih naftnih kompanija
- ✓ Daljnji razvoj LNG terminala dodatno jača hrvatsku poziciju na energetske karti Europe

POLICY
PREPORUKE

1. Osnovati međuresornu krovnu radnu grupu javnih tijela energetskeg sustava i stručnjaka iz privatnog sektora za uspješnu i pravovremenu provedbu energetske tranzicije i još dugoročno potrebne postojeće “tradicionalne” infrastrukture, kao platformu za povezane regulatorne promjene, ubrzanje procedura, administrativno rasterećenje te poticaje za investicije u obnovljive izvore energije (OIE).
2. Implementirati premijski sustav poticanja proizvodnje OIE u cilju povećanja instaliranih kapaciteta OIE, kao i zbog velike volatilnosti tržišnih cijena te i dalje visokih cijena tehnologija.
3. Hitno donijeti Odluku o iznosu jedinične naknade za priključenje na elektroenergetsku mrežu što je presudno za pokretanje ciklusa investicija u OIE. Zbog kašnjenja u donošenju Odluke, investitori ne mogu pokrenuti postupak izrade EOTRP-a niti ishoditi ugovor o priključenju što su preduvjeti za ishođenje potrebnih dozvola za projekte OIE-a. Pritom investitorima treba naplatiti isključivo stvaran trošak priključenja što uključuje izgradnju trafostanice, vodova, kablova i druge opreme. Napokon, potrebno je značajno labaviti propis prema kojem se zahtjev za priključenje na mrežu podnosi samo jednom godišnje 1. – 15. svibnja.
4. Donijeti Program državnih potpora za poticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora te visokoučinkovitih kogeneracija (VUK). U novom programu potpora potrebno je usvojiti integrirani nacionalni energetske i klimatski plan (NECP), donijeti Uredbu o kvotama za poticanje proizvodnje električne energije iz OIE-a i VUK-a te donošenje Uredbe o poticanju proizvodnje električne energije iz OIE-a i VUK-a. Zbog ograničenja Opće uredbe o skupnom izuzeću (GBER), Javni poziv za tržišne premije ne može obuhvatiti financijski zahtjevniju geotermalnu tehnologiju. Uz redovno objavljivanje natječaja za tržišne premije, važno je odrediti adekvatnu otkupnu cijenu.
5. Reducirati kašnjenja u postupcima Ocjene o potrebi procjene utjecaja zahvata na okoliš (OPUO) do propisane razine od 60 dana umjesto u praksi do 240 dana razvojem i jačanjem kompetencija “zelenih” radnih mjesta u institucijama. Istodobno, HUP predlaže izdvajanje ovih postupaka iz nadležnosti Ministarstva, odnosno zadaće izrade mišljenja na energetske institute koji za to imaju kapaciteta i stručnosti.
6. Hitno ubrzati dinamiku otvaranja natječaja te izdavanja energetskeg odobrenja (EO). S obzirom na valjanost energetskeg odobrenja od 7 godina za izgradnju postrojenja (premalom za kompleksne projekte), EO treba smatrati konzumiranim s pravomoćnom građevinskom dozvolom. Zbog nedonošenja odluke o iznosu jedinične naknade za priključenje na mrežu investitori ne mogu nastaviti razvoj projekata, a istovremeno im teče rok za izgradnju postrojenja te ulaze u rizik da će im zbog kašnjenja institucija isteći valjanost energetskeg odobrenja (što bi ih vratilo na početni korak u investiciji).

7. Ukinuti komunalnu naknadu za postrojenja OIE-a kao proizvoljan trošak koji bez utemeljenja određuje jedinica lokalne samouprave (JLS) i može je mijenjati svake godine što doprinosi neizvjesnosti troškova investicije. Naime, proizvodna postrojenja vjetroelektrana i sunčanih elektrana najčešće se grade izvan naseljenih područja pa ne samo da za njihovu izgradnju JLS ne treba razvijati infrastrukturu, već spomenuti projekti infrastrukturu pojedinog JLS-a niti ne koriste.
8. Rasteretiti ulaganja u tehnologije vodika iz vlastitih OIE-a smanjenjem administrativnih i finansijskih opterećenja. Potrebno je usklađivanje Zakona o tržištu električne energije s Delegiranom Uredbom komisije 2023/1184 na način da se omogući povezivanje postrojenja za proizvodnju električne energije na postrojenje za proizvodnju vodika (tekućeg ili plinovitog) putem izravnog voda bez nerazmjernih administracija i troškova. Također, treba ukloniti obvezu ishoda Energetskog odobrenja za takva postrojenja.
9. Liberalizirati maloprodajne cijene goriva u korist rentabilnosti malih distributera koji su često na udaru značajnih oscilacija u tržišnim cijenama nafte.
10. Ukinuti ograničenja od 1,7% udjela biogoriva u nacionalnom prometu ili postepeno uvoditi ograničenja do 2030. godine s obzirom da izmjena RED III direktive nameće visoke obveze distributerima, a istovremeno postavlja ograničenja za umješavanje biogoriva.
11. Hitno izmijeniti Metodologiju tarifnih stavki za distribuciju plina s obzirom da su iste odobrene na bazi troška distributera iz 2020. godine pa tvrtke smanjuju investicije i otpuštaju radnike.

11.4. HUP – Udruga financijskog poslovanja

A) Kreditne institucije

KLJUČNI BROJEVI I TRENDVI (KREDITNE INSTITUCIJE)

Broj tvrtki: **20**

Broj zaposlenih prema satima rada: **18.196**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **8,0%**

Rast neto kamatnih prihoda 2019. – 2023. od **54,4%** na 2,2 milijarde EUR

KREDITNE INSTITUCIJE U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	23	23	23	21	20
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	19.314	18.855	18.403	18.363	18.196
Ukupna imovina (mil. eura)	58.146	61.391	66.564	75.934	78.558
Kreditni stanovništvu (mil. eura)	17.762	211	397	238	275
Kreditni poduzećima (mil. eura)	10.875	11.456	11.425	13.787	14.626
Kamatni prihodi od kredita stanovništvu (mil. eura)	924	897	854	829	838
Kamatni prihodi od kredita poduzećima (mil. eura)	364	325	312	332	539
Kamatni rashodi od depozita stanovništvu (mil. eura)	88,1	55,1	37,0	27,4	50,9
Kamatni rashodi od depozita poduzećima (mil. eura)	12	8	5	5	76
Kamatni prihodi (mil. eura)	1.609	1.490	1.413	1.477	2.682
Kamatni rashodi (mil. eura)	202	162	134	147	510
Neto kamatni prihod (mil. eura)	1.406	1.328	1.279	1.330	2.172
Prihodi od naknada i provizija (mil. eura)	710	601	692	802	806
Rashodi od naknada i provizija (mil. eura)	232	173	213	258	249
Neto prihod od naknada (mil. eura)	478	428	478	543	557
Administrativni rashodi (mil. eura)	879	834	862	965	1.004
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.870	1.983	2.018	2.174	2.347
Dobit prije poreza (mil. eura)	894	437	888	873	1.640
ROA (%)	1,4	0,6	1,2	1,0	1,8
ROE (%)	9,8	4,4	8,8	8,2	15,5
Pokazatelj troškovne efikasnosti (CIR, %)	46,3	55,0	48,7	52,5	41,0
Udio neprihodujućih kredita (NPL) (%)	5,5	5,4	4,3	3,0	2,6
Stopa ukupnog kapitala (%)	24,8	25,6	25,9	24,8	23,9

Izvor: HNB, HUP istraživanja

SNAGE

- ✓ Snažno makroekonomsko okruženje
- ✓ Stabilan i dobro kapitaliziran bankarski sustav
- ✓ Velika ponuda financijskih proizvoda, uključujući financiranje zelenih tehnologija i održivih projekata
- ✓ Relativno snažan sektor SME poduzeća kao baze za veću fleksibilnost i bržu transformaciju domaćeg gospodarstva
- ✓ Pojava nove generacije poduzetnika izraslih u okviru ICT tehnologija
- ✓ Sigurnost zemlje

SLABOSTI

- ✓ Snažne regionalne razlike u razvoju (Slavonija, Lika vs. Zagreb, Istra)
- ✓ Strukturne neravnoteže u gospodarstvu
- ✓ Visoka razina korporativnog duga uzrokovana lošijom diversifikacijom izvora financiranja te dominacijom bankarskih kredita
- ✓ Negativna demografska kretanja i strukturni nedostaci na tržištu rada
- ✓ Niska razina internacionalizacije domaće ekonomije zbog vanjskotrgovinske neravnoteže
- ✓ Skuplje regulatorno usklađivanje u područjima kao što su GDPR, PSD3&PSR, FIDA, DORA
- ✓ Nedostatak specijaliziranih stručnjaka na tržištu u području održivih financija, nedovoljno razvijeni interni kapaciteti za provedbu kompleksnih ESG evaluacija

PRIJETNJE

- ✓ Nejasan pravni okvir uz učestalu koliziju zakonskih odredni te nepoznatu nadležnost
- ✓ Usporavanje ekonomskog rasta i razvoja uz snažniju inflaciju uslijed nove energetske krize
- ✓ Podbačaj turističke sezone
- ✓ Nedovoljna utilizacija raspoloživih EU fondova
- ✓ Rast potražnje za stručnim kadrovima iz deficitarnih sektora (ICT, medicina, zanati) u drugim zemljama EU-a potiče odljev mozgova
- ✓ Rastući rizici kibernetičkih napada s obzirom na, između ostalog, potražnju za personaliziranim i instant uslugama čija ponuda iz aspekta Open bankinga zahtjeva jačanje sigurnosti
- ✓ Politička nestabilnost u zemljama najbližeg okruženja
- ✓ Povećan pritisak na banke za efikasnijim upravljanjem u području ekonomije, društva i ekologije zbog regulatornih zahtjeva, financijskih rizika, operativnih troškova te promjena u očekivanjima dionika i klijenata

PRILIKE

- ✓ Raspoloživa financijska sredstva od 22 milijarde eura iz EU 2021. – 2027. u korist financiranja razvoja novih digitalnih i zelenih tehnologija i prelaska na pametno, kružno i klimatski otporno društvo
- ✓ Povećanje konkurentnosti i produktivnosti u korist produbljena integracija u globalne lance vrijednosti te jačanja izvoza
- ✓ Promjene u globalnim lancima vrijednosti u korist vraćanja lanaca vrijednosti u regionalne okvire
- ✓ Daljnji razvoj tržišta alternativnih izvora financiranja
- ✓ Tehnološke inovacije poput umjetne inteligencije, blockchaine i rješenja u oblaku poboljšavaju učinkovitosti, smanjenje troškova i omogućuju ponudu novih usluga
- ✓ Digitalno bankarstvo potiče rast bankarske populacije i cross-sellinga
- ✓ Rast mogućnosti analize podataka poboljšava upravljanje rizicima, personaliziranim uslugama i donošenje preciznih poslovnih odluka
- ✓ Pozicioniranje domaćih banaka kao regionalnih hub-ova za dijelove poslovanja

POLICY
PREPORUKE

1. Poboljšati pravne mogućnosti financiranja poduzeća nakon uspješne provedbe pred-stečajne nagodbe kroz otvaranje programa podjele rizika HAMAG-a i HBOR-a za zajednička financiranja od strane razvojnih banaka i komercijalnih banaka. Paralelno predložimo uspostavljanje odgovarajućeg pravnog okvira u cilju formiranja “krovnog” osiguranja za financiranje maksimalnih iznosa zaposlenih u poduzećima u teškoćama kako bi se izbjegao ili barem smanjio odljev zaposlenika. Također, potrebna je formalizacija registra cesija i uređenje raspolaganja potraživajima preko takvog registra kojim bi se omogućilo faktoring financiranje i adekvatna javnost te sigurnost takvog financiranja za vrijeme postupka pred-stečajne nagodbe i neposredno nakon postupka, a na bazi “samonaplatnih” transakcija iz isporuka kupcima
2. Zakonski regulirati propis koji regulira upravne sankcije po uzoru na EU regulativu te kao što Hrvatska već ima u odnosu na prekršaje (Prekršajni zakon) te poreze i druga javna davanja (Opći porezni zakon) koji bi kao opći propis regulirao pitanje zastare pokretanja postupka radi izricanja upravnih sankcija što dovodi do pravne nesigurnosti ako se predmetno propusti urediti zakonom kojim se transponira direktiva ili zakonom o provedbi uredbe. Tako, primjerice, Zakon o izdavanju pokrivenih obveznica i javnom nadzoru pokrivenih obveznica uređuje zastaru za izricanje upravnih sankcija dok, primjerice, Zakon o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka ne određuje zastaru za pokretanje postupka za izricanje upravne novčane kazne nego određuje samo zastaru izvršenja iste.
3. Predložiti određene izmjene zakona (Zakon o kreditnim institucijama, Zakon o platnom prometu, Zakon o usporedivosti naknada, prebacivanju računa za plaćanje i pristupu osnovnom računu, Zakon o stambenom potrošačkom kreditiranju...) u dijelu prekršajnih odredbi kojima je propisana osobna odgovornost članova uprave kreditne institucije te osigurati spuštanje odgovornosti.
4. Omogućiti redovito održavanje konzultacija s nadležnim tijelima radi upoznavanja s izazovima istovremenog provođenja više pravnih propisa (konkretno – slučajevi kontradiktornosti propisa)
5. Predložiti zakonske izmjene koje će omogućiti porezne olakšice poduzetnicima koji ulažu u razvoj novih tehnologija. Time bi se potaknule inovacije koje povećavaju učinkovitost, sigurnost i konkurentnost.
6. Prilikom izmjene platnih standarda poput izmjena po ISO 20022 standardu ili izmjena za Instant plaćanja za korisnike usluga (poput agenata platnog prometa), osim poslovnih banaka na nacionalnom nivou uključe i nacionalna tijela (HGK, FINA, i sl.) kako bi poslovni subjekti što brže i efikasnije primijenili izmjene, čime se doprinosi nesmetanom poslovanju u skladu s preporukama Europske komisije, Europske središnje banke, Europskog platnog vijeća i ostalih dionika.

7. Poboljšanje edukacije o ESG praksama: Preporuka je kreirati nacionalni program edukacije i tehničke podrške za poduzetnike kako bi se osnažila njihova sposobnost da integriraju ESG standarde u svoje poslovanje i izvještavanje.
8. Energetski certifikati: Usuglasiti sadržaj energetskih certifikata s regulativom, uključujući sve relevantne podatke (npr. NZEB i sl.). Također, unaprijediti jedinstveni državni registar energetskih certifikata koji će sadržavati sve relevantne podatke o održivosti, čime bi se poboljšala kvaliteta i dostupnost podataka.

B) Osiguravajuća društva

KLJUČNI BROJEVI I TRENDОВI (OSIGURANJA)

Broj tvrtki: **14**Broj zaposlenih prema satima rada: **8.627**Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **44,9%**Rast naplaćene bruto premije 2019. – 2023. od **23,7%** na 1,7 milijardi EUR

OSIGURANJA U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	16	15	15	15	14
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	8.018	7.806	7.913	7.185	8.627
Broj polica osiguranja (u mil.)	10.8	11.0	11.9	12.6	13.2
Broj likvidiranih šteta (u mil.)	5	5	6	7	7
Ukupna imovina (mil. eura)	306	314	317	308	310
Naplaćena bruto premija (mil. eura)	1.414	1.391	1.555	1.682	1.749
Bruto likvidirane štete (mil. eura)	782	869	972	1.025	1.163
Kapital i rezerve (mil. eura)	1.525	1.574	1.614	1.349	1.768
Ulaganja (mil. eur)	5.080	5.007	5.080	4.645	4.994
Ukupna pričuva (mil. eur)	4.104	4.205	4.240	4.259	3.672
Dobit prije poreza (mil. eur)	127	90	128	96	139
Prosječna bruto plaća (eur)	1.275	1.108	1.292	1.128	1.635

Izvor: Hanfa, HUO, HUP istraživanja

- Potaknuti državna tijela zadužena za upravljanje imovinom da vlastitim primjerom ugovaranja osiguranja potaknu gospodarstvo i građane na odgovarajuću osigurateljnu zaštitu te indirektno upravljaju visokim očekivanjima građana (koji graniče s populizmom) u pogledu 'spasosne' intervencije države. Razina osiguranja hrvatskog stanovništva od rizika potresa, ali i ostalih rizika na imovini u usporedbi s drugim zemljama EU i dalje je nedostatna. Premija osiguranja imovine u Hrvatskoj trenutno iznosi 67 eura po stanovniku, što je i znatno manje od europskog prosjeka gdje iznosi 193 eura. Nedavna analize EIOPA-e pokazuje kako Hrvatska ima treći najveći osiguravateljni jaz za prirodne nepogode u odnosu na postojeću nisku penetraciju i gustoću osiguranja. Prema podacima Svjetske banke, Hrvatska je četvrta u EU prema prosječnom godišnjem utjecaj u katastrofalnih rizika mjereno udjelom u BDP-u. Bez snažne penetracije osiguranja niti jedna moderna država se neće moći nositi se s nadolazećim klimatskim promjenama i štetama od prirodnih nepogoda.

POLICY
PREPORUKE

2. Omogućiti građanima porezne olakšice za individualno ugovaranje premije dodatnog i dopunskog zdravstvenog osiguranja do propisanog iznosa od 500 eura, kako bi se podigla svijest građana o važnosti dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja i kako bi se potaknulo građane na ugovaranje dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja predlaže se građanima omogućiti porezne olakšice i za individualno ugovorene police (a ne samo za slučaj kad je poslodavac ugovaratelj). Naime, prema zakonskim izmjenama iz 2020., da bi se navedena premija i platila kao neoporeziva, poslodavac mora biti ugovaratelj osiguranja i mora biti plaćena bezgotovinski, osiguravatelju odnosno Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje, prema propisu kojim je uređeno dobrovoljno zdravstveno osiguranje.
3. Izjednačiti porezni tretman za proizvode osiguranja za slučaj smrti bez ulagačke te bez štedne komponente s dopunskim osiguranjima, premije kojih poslodavac uplaćuje u korist svojeg radnika do iznosa od 804 eura te da se zakonski reguliraju kao primici na koje se ne plaća porez na dohodak, kao što je to već Zakonom o porezu na dohodak propisano za dobrovoljno mirovinsko osiguranje te dodatno i dopunsko zdravstveno osiguranje. Osiguratelji prije svega naglašavaju socijalni i demografski aspekt ovog prijedloga dopuna Zakona o porezu na dohodak jer bi se osiguranjem za slučaj smrti radnika, a premije kojeg poslodavac uplaćuje u korist svojeg radnika, zaštitila obitelj odnosno najbliže osobe radnika na način da bi im se u najtežim životnim trenucima osigurala financijska pomoć. Time bi se omogućio i daljnji razvoj grupnih i individualnih osiguranja temeljenih i na tendencijama prisutnim na cjelokupnom europskom nivou usmjerenim na principe dobrobiti zaposlenika i poboljšanje njihove financijske pozicije. Upravo pružajući takvo osiguranje vlastitim zaposlenicima, poslodavci mogu pomoći u poboljšanju financijske dobrobiti zaposlenika, što posljedično može rezultirati drugim pozitivnim ishodima, kao što su povećana produktivnost i angažman te smanjeni stres za zaposlenike.
4. HZZO u obavljanju poslova dopunskog zdravstvenog osiguranja treba poslovati poštujući cjelokupnu pravnu stečevinu EU i zakone koji su istu implementirali, što je moguće jedino kroz formu osnivanja društva za osiguranje (čiji dioničar može biti HZZO) koje bi preuzelo portfelj dopunskog zdravstvenog osiguranja od HZZO-a, ili da se cjelokupno bavljenje poslovima dopunskog zdravstvenog osiguranja prepusti društvima za osiguranje koja posluju na hrvatskom tržištu osiguranja. HZZO djelatnost dopunskog osiguranja obavlja na temelju ex lege dodijeljenog ovlaštenja. Za razliku od djelovanja u okviru obveznog zdravstvenog osiguranja. Sukladno tome, status HZZO-a trebao bi biti jednak kao status drugih poduzetnika na tržištu, ali to nije slučaj. Sredstva za premiju dopunskoga zdravstvenog osiguranja koje provodi HZZO osiguravaju se u državnom proračunu za čitav niz osiguranika. Pravila provođenja dopunskoga zdravstvenog osiguranja koje provodi HZZO,

utvrđuje samostalno Upravno vijeće HZZO-a. Za razliku od toga, uvjete provođenja dopunskoga zdravstvenog osiguranja za sve ostale osiguratelje utvrđuje ministar zdravstva. Osim HZZO-a, svi drugi poduzetnici odnosno društva za osiguranje na tržištu dopunskog zdravstvenog osiguranja posluju prema Zakonu o osiguranju.

5. U okviru Zakona o obveznim odnosima, brisati odredbu (čl. 925. st. 3.) koja nameće pisani oblik ugovora o osiguranju osoba, što je u skladu sa suvremenim načinom poslovanja, sveprisutnom digitalizacijom i radom na daljinu. Također je u skladu sa suvremenim europskim uređenjima/propisima o ugovoru o osiguranju. Primjerice, njemački Zakon u ugovoru o osiguranju iz 2007. godine (u primjeni od 1. 1. 2008. godine) ne propisuje posebni oblik za pojedine vrste ugovora o osiguranju. Primjenjuju se opća pravila obveznog prava iz njemačkog Građanskog zakonika (BGB) o sklapanju ugovora (par. 145 – 157), a koja se temelje na načelima o neformalnosti ugovora. Niti u talijanskom, švicarskom i austrijskom pravu ne nalaze se odredbe o posebnoj formi ugovora o osiguranju osoba, odnosno prevladava načelo neformalnosti ugovora. Načela europskog ugovornog prava osiguranja iz 2007. godine (PEICL – Principles of European Insurance Contract Law), a koja predstavljaju akademski prijedlog Zakona o ugovoru osiguranju na razini EU-a koji nije pravno obvezujući, u čl. 2:301 izričito navode da ugovor o osiguranju ne mora biti zaključen ili dokazan u pisanom obliku niti podliježe bilo kojem drugom zahtjevu glede oblika. Ugovor se može dokazati bilo kojim sredstvima, uključujući usmeno svjedočenje. Navedena odredba ne sadrži posebna pravila o formi ugovora o osiguranju osoba.
6. Odredba “Ništetnost odredaba o gubitku prava” (Članak ZOO 942.) protivna je osnovnim načelima ugovornog prava pa je istu potrebno dopuniti na način da su ništetne odredbe ugovora koje predviđaju gubitak prava na osiguraninu, ako osiguranik nakon nastupanja osiguranog slučaja ne ispuni neku od propisanih i ugovorenih obveza, osim ako nije drukčije ugovoreno.
7. Potaknuti razvoj suosiguranja kroz izmjene članka ZOO 959. na način da svaki osiguratelj naznačen u polici osiguranja odgovara osiguraniku razmjerno svojem udjelu.
8. Izmijeniti stavak 1. Članka ZOO 969. prema kojem osiguratelj nema pravo zahtijevati naplatu premije sudskim putem kod osiguranja života, ali i kod osiguranja od nesretnog slučaja. Naime, ovakvo rješenje ne razlikuje svrhu i prirodu ugovora o osiguranju života od ugovora o osiguranju od (posljedica) nesretnog slučaja. Naime, osiguranje života ima štednu komponentu te se zabrana naplate premije putem suda (tzv. neutuživost premije) ogleda u razlogu što se nikoga ne može siliti na štednju. S druge strane ugovor o osiguranju od (posljedica) nesretnog slučaja nema štednu komponentu, već predstavlja klasično osiguranje rizika, pa zabrana naplate premije putem suda nema nikakvog smisla.

11.5. HUP – Udruga humanitarnog razminiranja

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOVI

Broj tvrtki: **86**

Broj zaposlenih prema satima rada: **1.226**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **10,3%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **69,8%** na 121 milijun EUR

HUMANITARNO RAZMINIRAVANJE U HRVATSKOJ U BROJEVIMA U 2023. GODINI

Broj poduzeća	39
Prosječan broj pirotehničara na radilištima	274
Prosječan broj strojeva za tretiranje površina	3
Prosječan broj pasa (pari) za detekciju mina	5
Prosječni dnevni učinak (km ²)	439
Preostalo područje za razminiravanje (km ²)	92
Županije s neočišćenim područjima	4
JLS-ovi s neočišćenim područjima	21
Rashodi za razminiranje (mil. EUR)	56
Rashodi iz državnog proračuna za razminiranje (mil. EUR)	30
Rashodi iz EU fondova za razminiranje (mil. EUR)	26

Izvor: FINA info.BIZ

1. Ispraviti i nadopuniti Zakon o posebnim pravima iz mirovinskog osiguranja zaposlenika na poslovima razminiranja na način da pomoćni djelatnici u razminiranju imaju jednaka prava sukladno navedenom Zakonu kao i pirotehničari.
2. S obzirom na predviđeno da razminiranje RH završi u ožujku 2026. godine, potrebno je naći rješenje za pirotehničare i pomoćne djelatnike kojima će nedostajati još nekoliko mjeseci do ostvarivanja prava na mirovinu.
3. Kako dolaze sve teži i zahtjevniji projekti i kako su troškovi tvrtki znatno porasli (cijena smještaja, goriva, trošak plaće, sve veće udaljenosti od smještaja zaposlenika do radilišta), neophodno je podići planske cijene.
4. Potrebno je da nadležne institucije što bolje povlače novce iz EU fondova za poslove razminiranja (Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo regionalnog razvoja i EU fondova, Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo poljoprivrede).

POLICY PREPORUKE

11.6. HUP – Udruga industrije nemetala, građevinskog materijala i rudarstva Hrvatske

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOMI

Broj tvrtki: **992**

Broj zaposlenih prema satima rada: **13.649**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **13,2%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **58,1%** na 2,5 milijardi EUR

Izvoz je porastao **47,8%**, a udio izvoza u prihodima smanjen je na **34%**

INDUSTRIJA NEMETALA, GRAĐEVINSKOG MATERIJALA I RUDARSTVA U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	961	970	994	1.019	992
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	13.327	13.370	13.663	14.071	13.649
Poslovni prihodi (mil. eura)	1.581	1.608	1.847	2.301	2.500
Izvoz (mil. eura)	572	581	689	862	846
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	36,2	36,1	37,3	37,5	33,8
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	34,0	33,3	34,9	38,9	36,4
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	13,3	12,2	13,7	13,6	12,2
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	13,4	13,7	12,8	11,6	11,7
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.324	1.370	1.441	1.576	1.784
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	259	155	111	148	217
Neto dug (mil. eura)	60	-9	-21	15	-39
EBITDA (mil. eura)	228	240	259	303	453
EBITDA marža	14,4	14,9	14,0	13,2	18,1
CAPEX/poslovni prihodi (%)	16,4	9,6	6,0	6,4	8,7
R&D/poslovni prihodi (%)	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2
ND/EBITDA	0,3	0,0	-0,1	0,0	-0,1
Neto dobit (mil. eura)	87	107	127	157	271
Neto marža	5,5	6,7	6,9	6,8	10,8
Koeficijent pokriva kamata (EBIT/trošak kamata)	10,4	11,8	14,7	18,7	27,4
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	4,2	4,9	5,5	6,2	9,8
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	8,0	9,4	10,4	11,9	17,6
Prihod po zaposlenom (u eurima)	118.644	120.276	135.190	163.559	183.151
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	42.939	43.425	50.423	61.277	61.984
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	17.104	22.452	18.968	21.515	33.215
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	6.505	8.039	9.306	11.130	19.827

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Strateška industrija koja osigurava samodostatnost RH u građevinskim proizvodima i staklenoj ambalaži
- ✓ Dugo iskustvo i tradicija konkurentne proizvodnje i izvoza građevinskih proizvoda i staklene ambalaže uz usklađenost proizvodnje s EU tehničkim normama i smanjen ugljični otisak
- ✓ Održivost, reciklabilnost i ekološka prihvatljivost građevinskih proizvoda i staklene ambalaže
- ✓ Široka paleta inovativnih građevinskih proizvoda vrhunske kvalitete za izgradnju svih vrsta održivih građevina
- ✓ Geografska lokacija i prometna povezanost
- ✓ Stručni zaposlenici, moderni proizvodni kapaciteti i tehnologija
- ✓ Kontrola troškova kroz vlastitu proizvodnju sirovine (eksploatacija)
- ✓ Zahvaljujući vrlo niskoj zaduženosti sektor povećava ulaganja (+46,9% u 2023.) i može snažno investirati u budućnosti
- ✓ Snažan rast EBITDA zahvaljujući snažnom rastu prihoda te poboljšanju radne efikasnosti

SLABOSTI

- ✓ Visoka ovisnost o javnim i privatnim investicijama, ekonomskim ciklusima i kretanju potrošnje
- ✓ Energetski intenzivni proizvodni pogoni
- ✓ Visoka ovisnost o sirovinama
- ✓ Visoki troškovi poslovanja
- ✓ Značajan utjecaj na okoliš (emisije stakleničkih plinova neodvojiv su dio proizvodnog procesa)
- ✓ Posvećenost dekarbonizaciji negativno utječe na konkurentnost, osobito u odnosu na konkurenciju iz ne-EU zemalja
- ✓ Geografska pozicija na vanjskoj granici EU-a

PRIJETNJE

- ✓ Pad potražnje uslijed promjene ekonomskog ciklusa
- ✓ Malo domaće tržište
- ✓ Ponovni rast cijena inputa
- ✓ Slaba i nepravovremena dostupnost EU fondova za modernizaciju i dekarbonizaciju
- ✓ Ograničavajući uvjeti za ishođenje statusa strateškog projekta i korištenje EU sredstava
- ✓ Spora promjena propisa i dugotrajni administrativni postupci (okolišna dozvola, procjena utjecaja na okoliš, izmjena prostornih planova, nedostatna energetska i komunalna infrastruktura onemogućuju proširenje kapaciteta i uvođenje niskougljične tehnologije, povlačenje EU sredstava i investicije
- ✓ Regulatorni i troškovni pritisci u području klimatske politike i eksploatacije mineralnih sirovina negativno utječu na kratkoročnu troškovnu konkurentnost, osobito u odnosu na konkurenciju iz zemalja izvan EU-a
- ✓ Neodgovarajuća i nepravovremeno najavljena dinamika natječaja za energetska obnova zgrada
- ✓ Nedostatak stručne radne snage, strukovnih i visokokvalificiranih radnika

PRILIKE

- ✓ Dostupnost EU i nacionalnih izvora za obnovu postojećih zgrada
- ✓ Rast svijesti o ekološkoj održivosti staklene ambalaže te rast potražnje zbog novih regulatornih zahtjeva
- ✓ Rast potražnje za građevinskim materijalom radi energetske i protupotresne obnove zgrada, javnih infrastrukturnih investicija, investicija (su)financiranih iz EU programa te predviđenih NPOO-om, privatnih i investicija u izvoznim regijama
- ✓ Rast potražnje za zelenom gradnjom – obveze unaprjeđenja energetske učinkovitosti zgrada i gradnje zgrada nulte emisije
- ✓ Rast potražnje za novim inovativnim, ekološki prihvatljivijim građevinskim proizvodima
- ✓ Razvoj novih urbanih područja
- ✓ Smanjenje negativnog utjecaja ne-EU konkurencije budućom punom primjenom CBAM mehanizma
- ✓ Unaprjeđenje zakonodavnog okvira u području prostornog planiranja i sl.
- ✓ Jače uključivanje financijskog sektora u dostizanje ciljeva dekarbonizacije u zgradarstvu do 2035.
- ✓ Rast cijene energenata za kućanstva

POLICY
PREPORUKE

1. Poticajnim nacionalnim zakonodavstvom i maksimalnim pristupom sredstvima EU-a podržati industriju u unaprjeđenju konkurentnosti, razvoju i tranziciji prema održivijim proizvodnim procesima, čistim izvorima energije te smanjenju emisije stakleničkih plinova.
2. Postrojenjima obveznicima EU ETS sustava, žurno i uz najviši mogući udio subvencija, omogućiti pristup sredstvima Modernizacijskog fonda kako bi se potaknula ulaganja u tehnologije koje doprinose postizanju propisanih klimatskih ciljeva, osobito za sufinanciranje projekata zamjene krutih fosilnih goriva čistim izvorima energije i slične projekte sukladne potrebama hrvatskih postrojenja, uz poseban naglasak na velika poduzeća čija dekarbonizacija najviše pridonosi postizanju klimatske neutralnosti.
3. Žurno snažno ubrzati i pojednostaviti administrativne postupke nužne za realizaciju investicija i povlačenje sredstava EU-a (ishođenje okolišnih dozvola, postupci procjene utjecaja na okoliš, rješavanje imovinsko-pravnih odnosa za državno zemljište, izmjene prostornih planova i sl.), uz usklađeno i koordinirano postupanje različitih tijela državne uprave.
4. Relaksirati i propisati realne uvjete za korištenje sredstava EU fondova, poput Modernizacijskog fonda, kao i uvjete za ishođenje statusa strateškog projekta.
5. Sukladno potrebama razvoja domaće industrije, žurno snažno ubrzati promjene nacionalnih propisa i njihovu kvalitetnu uskladbu s europskim zakonodavnim okvirom koja je preduvjet dekarbonizacije hrvatskog gospodarstva te preduvjet postizanja njegove ravnopravne pozicije u odnosu na konkurenciju, poput Zakona o prostornom planiranju, prenošenja Direktive o energetske svojstvima zgrada itd.).
6. Donijeti Državni plan prostornog razvoja sukladan potrebama hrvatskog gospodarstva i društva.
7. Žurno izgraditi kvalitetnu energetske i komunalnu infrastrukturu odgovarajućeg kapaciteta nužnu za realizaciju ulaganja, proširenje proizvodnih kapaciteta i uvođenje nove niskouglične tehnologije – intenzivni ubrzani razvoj mreže za prijenos i distribuciju el. energije je preduvjet za dekarbonizaciju i zelenu transformaciju, osigurati kontinuirani dugoročni razvoj industrijske infrastrukture od strane države te jačanje industrijskih zona sa zelenim resursima (mreža vodika, učinkovito gospodarenje vodama i otpadom).
8. Dinamiku natječaja za energetske obnovu zgrada pravovremeno najaviti i kvalitetno planirati na način da se osigura izvedivost projekata te kontinuirani dugoročni angažman punog kapaciteta domaće industrije građevinskog materijala i građevinske operative.
9. Ubrzati donošenje nacionalne strategije za jačanje kompetencija za unaprjeđenje energetske obnove i ispunjenje ciljeva za 2030. godinu.

11.7. HUP – Udruga informatičke i komunikacijske djelatnosti

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOVI

Broj tvrtki: **9.106**

Broj zaposlenih prema satima rada: **53.596**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **10,1%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **44,5%** na 6,8 milijarde eura

Udio izvoza u prihodima premašio je **30%**, a u segmentu računalnog programiranja **46%**

INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	6.765	7.080	7.666	8.551	9.106
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	42.741	44.186	43.999	50.464	53.596
Poslovni prihodi (mil. eura)	4.706	4.623	5.055	6.076	6.802
Izvoz (mil. eura)	920	975	1.321	1.928	2.090
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	19,6	21,1	26,1	31,7	30,7
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	3,4	3,4	3,3	4,3	4,4
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	14,8	13,7	14,5	13,5	12,9
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	19,8	21,7	21,5	23,6	24,6
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.817	1.896	2.054	2.365	2.605
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	562	508	793	676	1.028
Neto dug (mil. eura)	-833	-864	-998	-1.078	-923
EBITDA (mil. eura)	1.055	1.084	1.229	1.403	1.585
EBITDA marža	22,4	23,4	24,3	23,1	23,3
CAPEX/poslovni prihodi (%)	11,9	11,0	15,7	11,1	15,1
R&D/poslovni prihodi (%)	0,7	1,2	1,8	2,0	1,9
Neto dug/EBITDA	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,6
Neto dobit (mil. eura)	415	421	550	655	742
Neto marža	8,8	9,1	10,9	10,8	10,9
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	17,4	20,0	25,0	26,1	19,7
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	7,1	7,1	8,6	8,9	8,7
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	12,8	12,1	14,8	16,0	16,4
Prihod po zaposlenom (u eurima)	110.099	104.622	114.890	120.395	126.908
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	21.532	22.065	30.027	38.201	38.987
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	24.672	24.526	27.932	27.808	29.565
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	9.711	9.539	12.497	12.977	13.852

Izvor: FINA info.BIZ

RAČUNALNO PROGRAMIRANJE U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	4.214	4.515	5.061	5.868	6.380
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	20.158	21.692	24.762	31.282	33.431
Poslovni prihodi (mil. eura)	1.745	1.895	2.272	3.093	3.358
Izvoz (mil. eura)	604	695	949	1.471	1.563
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	34,6	36,7	41,8	47,6	46,6
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	3,9	3,7	3,3	4,1	4,8
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	20,5	17,9	19,4	15,7	14,8
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	26,2	27,4	27,6	30,1	32,5
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.889	1.994	2.110	2.481	2.720
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	112	116	152	130	181
Neto dug (mil. eura)	-274	-361	-467	-605	-532
EBITDA (mil. eura)	260	314	406	549	599
EBITDA marža	14,9	16,6	17,9	17,8	17,8
CAPEX/poslovni prihodi (%)	6,4	6,1	6,7	4,2	5,4
R&D/poslovni prihodi (%)	1,3	2,2	3,5	3,6	3,6
Neto dug/EBITDA	-1,1	-1,1	-1,2	-1,1	-0,9
Neto dobit (mil. eura)	175	217	288	389	417
Neto marža	10,0	11,5	12,7	12,6	12,4
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	50,8	59,1	82,2	111,3	81,5
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	14,2	15,3	16,2	16,6	16,1
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	28,4	29,3	29,5	31,0	31,5
Prihod po zaposlenom (u eurima)	86.559	87.351	91.770	98.880	100.444
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	29.953	32.050	38.343	47.024	46.765
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	12.918	14.498	16.403	17.559	17.925
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	8.671	10.021	11.644	12.447	12.481

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Udio u BDV-u od gotovo 6% je iznad prosjeka EU-27/CEE regije
- ✓ Znatno brži rast u odnosu na prosjek ekonomije na krilima izvoza softvera, digitalizacije u javnom i privatnom sektoru
- ✓ Rast profitabilnosti odražava veću skalabilnost poslovnih modela, optimizaciju upravljačke strukture, poboljšanje prodajnog miksa (strukture usluga i marži), brži realni rast produktivnosti po radnom satu u odnosu na EU prosjek te povećanje cijena
- ✓ ICT sektor je visokokapitaliziran, nezadužen, može snažno investirati u razvoj, EU fondovi za digitalizaciju su katalizator
- ✓ Poboljšanje kvalitete infrastrukture te povezivanje državnih sustava diže Hrvatsku na DESI ljestvici
- ✓ Puna implementacija EU vaučera za prekvalifikacije i usavršavanje podupire rast broja ICT stručnjaka iznad 8% u radnoj snazi do 2033.

SLABOSTI

- ✓ Pravosudna i zakonska praksa (ZOR, nekonkurentan ZoPU-u) odbijaju investicije i razvoj start-upova i potiču otvaranje podružnica hrvatskih firmi u SAD-u, Ujedinjenom Kraljevstvu, Nizozemskoj što seli BDV u inozemstvo
- ✓ Spora kompetitivna promjena porezne politike plaća čini RH nekonkurentnom u zapošljavanju ICT stručnjaka
- ✓ Neopravdano visoki porezni poticaji su plodno tlo za nelojalnu konkurenciju freelancera/paušalaca što smanjuje dostupnost radne snage u Hrvatskoj, a subvencionira poslodavce bez nastana koji zapošljavaju “na daljinu”
- ✓ Nizak prihod/dobit po zaposlenom
- ✓ Slaba povezanost znanosti i ekonomije, malo transformacijskih inovacijskih politika
- ✓ Složenost regulatornog okvira iz područja gradnje elektroničke komunikacijske infrastrukture i složenost postupaka za izgradnju obnovljivih izvora energije
- ✓ Manjak stožernih domaćih industrija ograničava rast domaćeg tržišta

PRIJETNJE

- ✓ Agresivne politike privlačenja visokoobrazovanih članica EU-a, otvorenost granica i sporost reagiranja na reforme prijete odljevom mozgova
- ✓ Rastući broj inozemnih naručitelja koji očekuje sporiji rast ili pad prihoda do 20% zbog opreznije potrošnje na ICT usluge što kratkoročno potiče otkaze i/ili sporadičan pad man/day cijena
- ✓ Usporavanje rasta u europskoj ICT industriji na prosječno 3,5% u sljedeće dvije godine nakon rasta od 6% u 2023.
- ✓ Uvođenja AI baziranih rješenja smanjuje potrebe za određenim IT uslugama i radnom snagom u sektoru
- ✓ Ograničena adekvatna radna snaga zbog loših demografskih trendova, iseljavanja te nepostojanja poticajnog okvira za zadržavanje (talenata) na zajedničkom tržištu rada članica EU-a te slabe imigracije visokoobrazovanih i stranih studenata
- ✓ Komoditizacija postojećih tehnologija

PRILIKE

- ✓ Hrvatska želi povećati udio ICT-a u BDV-u na 13% do 2033., država investira 1,3 milijarde eura
- ✓ Razvoj cloud infrastrukture, AI rješenja privatnih poduzeća, zelena tranzicija, penetracija blockchain tehnologija u poduzeća, povećana kompleksnost jačaju potražnju za outsourcingom ICT usluga
- ✓ Pojačana orijentacija na “produkte”, digitalne platforme i specijalizirane usluge u korist rasta prihoda po zaposlenom, produktivnosti
- ✓ Superiorni izgledi rasta američkog tržišta 10 – 15% u srednjem roku
- ✓ AI povećava potencijal tržišta podatkovnih/analitičkih usluga, sigurnosti te cloud rješenja i digitalne transformacije do 10%
- ✓ Regulacija kibernetičke sigurnosti (NIS2) otvorit će nove poslovne prilike za ICT industriju i povećati ukupnu cyberotpornost
- ✓ Ubrzana digitalizacija, manjak radnika podižu cijene ICT usluga
- ✓ Olakšavanje nagrade dioničkim opcijama u korist daljnjeg razvoja i okrupnjavanja IT tvrtki
- ✓ Friendshoring/nearshoring

POLICY
PREPORUKE

1. Značajno i ambiciozno rasteretiti plaće visokokvalificiranih zaposlenika rasterećenjem rada, na razinu Top 5 najkonkurentnijih tranzicijskih zemalja EU-a, uz rezanje parafiskalnih nameta za najmanje 20% do kraja 2025. godine, te smanjiti porez na reinvestiranu dobit.
2. Poboljšati sustav poreznih olakšica za RDI te podići poticaje za investicije u RDI za 3 – 4 puta u cilju zatvaranja značajnog jaza u korporativnim investicijama u RDI u odnosu na OECD/EU uz usvajanje najbolje prakse najrazvijenijih ekonomija. Komplementarno tome, uspostaviti inovacijski pješčanik te smanjivati praksu “obrnutih” RDI poziva koji favoriziraju ulaganja u RDI javnih znanstvenih institucija (a ne sam industrijski razvoj) u cilju povećanja broja novih RDI projekata. Jačati konkurentnost Zakona o poticanju ulaganja kako bi se motiviralo domaće i strane investicije firmi u Industriju 4.0 i tehnološki napredne sustave.
3. Uklanjati nepoštenu konkurenciju alternativnih oblika prihodovanja koji porezno pogoduju tvrtkama koje nisu registrirane u Hrvatskoj pa stoga u našoj zemlji ne plaćaju niti poreze.
4. Prilagoditi obrazovni sustav u cilju stvaranja dodatnih STEM smjerova te prekvalifikacije i kontinuiranog usavršavanja zaposlenih. Ponovno pokretanje projekata internacionalizacije visokih učilišta kako bi se stvorilo barem 150 studija na engleskom i privuklo nove talente. Komplementarno tome, potrebno je povećati upisne kvote u gimnazijskim programima sa sadašnjih 25% na 35% te modificirati sustav strukovnog obrazovanja u cilju masovnijeg stjecanja kvalitetnih temelja iz prirodnih predmeta te jačati centre za podršku studentima na institucijama u cilju uspješnijeg studiranja ICT studija kako bi se smanjila godišnja diskrepancija od 5,000 upisanih i 1,000 inženjera na tržištu rada.
5. Donošenje imigracijske politike i provedbenih planova s fokusom na privlačenje i zadržavanje talenata, visokoobrazovanih te stranih studenata, uz pripremu cjelovitog okvira zapošljavanja i zadržavanja talenata i visokoobrazovanih, po uzoru na najbolju EU praksu.
6. Poticati jači partnerski odnos između ICT industrije i javne uprave u cilju brže, kvalitetnije i intuitivnije digitalizacije svih razina državne administracije. Ključno je nastaviti integraciju ključnih registara za Državnu sabirnicu te uspostavu središnjeg portala za interoperabilnost, potpuno urediti podatkovni prostor otvorenih, javnih i klasificiranih podataka, poboljšati Centar dijeljenih usluga te poboljšati promidžbu uspostavljenih digitalnih usluga.
7. Jasnije precizirati ekonomske kriterije javnih natječaja za usluge digitalizacije javne uprave te uspostaviti sustav praćenja kvalitete za praćenje i ocjenjivanje uspješnosti projekata digitalizacije koji uključuju ključne pokazatelje provedbe te ocjenu zadovoljstva korisnika.

8. Kontinuirano uklanjati barijere koje koče provedbu nove Strategije pametne specijalizacije koja bi trebala katalizirati transformaciju hrvatske ICT industrije – od servisne prema digitalno-produktnoj, s bitno većom dodanom vrijednosti po zaposlenom.
9. Unaprijediti regulatorni okvir u dijelu prostornog planiranja i izgradnje ICT infrastrukture na način da se omogući izgradnja uz kvalitetno prostorno plansko planiranje. U sklopu toga, potrebno je legalizirati postojeće infrastrukture elektroničkih komunikacija kroz Zakon o legalizaciji nezakonito izgrađene infrastrukture.
10. Riješiti problematiku potencijalnih visokih naknada za pravo puta i prakse određivanja lokalnih poreza (poreza za korištenje javne površine u svrhu postavljanja elektroničke komunikacijske infrastrukture), kao i druge eventualne namete jedinica lokalne samouprave za gradnju telekomunikacijskih mreža.
11. Olakšati ulaganja i dodatnu utilizaciju VHCN mreža vrlo velikog kapaciteta (VHNC) uvođenjem vaučera za nove korisnike VHCN mreža kao preduvjeta za digitalizaciju javne uprave, gospodarstva i društva te u cilju smanjenja troška za krajnje korisnike i povećanog korištenja obnovljivih izvora energije.

Kakav je utjecaj umjetne inteligencije (AI) na ekonomiju?

Umjetna inteligencija značajno doprinosi rastu produktivnosti i stvara nove profile radnih mjesta.

Čak 40% kompanija sastavnica S&P 500 indeksa u objavama rezultata poslovanja spomenulo je umjetnu inteligenciju (AI) najmanje dva puta više nego što su potencijale AI spominjale u prethodnim izvještajima. Također, američke tvrtke ulažu znatna sredstva u razvoj AI rješenja pa njihove kolektivne investicije u AI rastu eksponencijalno. Umjetna inteligencija mogla bi, stoga, značajno ubrzati produktivnost nakon višegodišnje de facto stagnacije.

Relevantni analitičari procjenjuju da će **AI tehnologije uvećati rast produktivnosti u razvijenim ekonomijama za 1,4 – 2,7% godišnje tijekom sljedećih deset godina.** Takvi pomaci na produktivnosti značajno utječu na rast realnog ekonomskog outputa te smanjuju troškove mnogih dobara i usluga. Procjenjuje se da najveći dio rasta produktivnosti proizlazi iz automatizacije poslovanja, a potom na krilima ubrzanja tehnoloških inovacija.

Što automatizacija posredstvom umjetne inteligencije znači za tržište rada?

Automatizacija smanjuje potražnju za radnom snagom za proizvodnju istog outputa što može rezultirati tranzitornim gubitkom radnih mjesta. Kao u

povijesnim valovima automatizacije rada očekuje se, međutim, da će **povećana efikasnost kreirati potražnju za novim profilima radnih mjesta**. Pritom bi se povećana nejednakost među dohocima mogla pokazati izazovom. Uz uvjet prikladnog upravljanja, **automatizacija bi mogla podržati zdrav ekonomski rast usred demografskih izazova u razvijenim ekonomijama: svako automatizirano radno mjesto “pokriva” jedno novo umirovljenje bez redukcije ekonomskog outputa**.

Zaposleni bi ubuduće mogli raditi manje: hipotetski rast produktivnosti od oko 30% kroz sljedećih deset godina mogao bi skratiti radni tjedan za 5 – 10%.

Radna mjesta budućnosti će se pojačano temeljiti na AI tehnologijama uz fokus na ljudske relativne snage kao što su konceptualno rasuđivanje, emocionalna inteligencija te kreativnost.

11.8. HUP – Udruga geodetsko-geoinformatičke struke

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOMI

Broj tvrtki: **598**

Broj zaposlenih prema satima rada: **46.516**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **9,8%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **59,8%** na **12,3** milijardi eura

GEODETSKI SEKTOR U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	523	541	572	598	598
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	48.128	48.420	47.099	45.658	46.516
Poslovni prihodi (mil. eura)	7.718	6.687	8.158	9.034	12.330
Izvoz (mil. eura)	1.560	1.103	1.629	1.792	2.072
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	20,2	16,5	20,0	19,8	16,8
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	33,4	32,1	35,3	30,2	41,2
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	15,8	10,4	12,5	19,5	16,3
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	12,5	14,9	12,5	11,5	9,4
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.677	1.711	1.801	1.898	2.085
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	940	899	884	946	1.286
Neto dug (mil. eura)	23	115	-245	17	1.565
EBITDA (mil. eura)	1.224	976	1.278	1.662	1.552
EBITDA marža	15,9	14,6	15,7	18,4	12,6
CAPEX/poslovni prihodi (%)	12,2	13,5	10,8	10,5	10,4
R&D/poslovni prihodi (%)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ND/EBITDA	0,0	0,1	-0,2	0,0	1,0
Neto dobit (mil. eura)	455	230	522	610	561
Neto marža	5,9	3,4	6,4	6,7	4,6
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	5,9	2,7	5,8	15,8	5,3
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	2,3	1,2	2,5	4,1	2,6
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	4,3	2,2	4,9	8,2	5,4
Prihod po zaposlenom (u eurima)	160.374	138.096	173.207	197.866	265.072
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	32.414	22.771	34.578	39.243	44.538
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	25.438	20.160	27.127	36.395	33.371
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	9.450	4.753	11.088	13.353	12.069

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Specijalizirana znanja ključna za mnoge infrastrukturne projekte
- ✓ Široka primjena geodetskih usluga u mnogim sektorima, uključujući građevinu, urbanizam i poljoprivredu
- ✓ Korištenje naprednih tehnoloških alata poput GIS-a i 3D skeniranja povećava točnost i efikasnost
- ✓ Geodetske usluge su osnovne za kvalitetno prostorno planiranje i razvoj

SLABOSTI

- ✓ Strogi zakoni i propisi mogu ograničiti fleksibilnost i inovacije unutar struke
- ✓ Stalna potreba za ulaganjima u nove tehnologije je financijski zahtjevna
- ✓ Ograničen broj mladih stručnjaka ulazi u struku što može dovesti do manjka kvalificirane radne snage u budućnosti

PRIJETNJE

- ✓ Brzi tehnološki napredak zahtijeva stalna ulaganja u edukaciju i novu opremu
- ✓ Velika ovisnost o javnim natjecajima i projektima povećava nestabilnost prihoda
- ✓ Promjene u zakonodavstvu koje se odnose na vlasnička prava i korištenje zemljišta mogu otežati poslovanje

PRILIKE

- ✓ Povećana potreba za geodetskim uslugama u planiranju i razvoju pametnih urbanih prostora
- ✓ Inovacije poput dronova, 3D skeniranja i GIS-a otvaraju nove mogućnosti za preciznije i brže usluge
- ✓ Povećana potreba za geodetskim podacima u projektima obnovljivih izvora energije i zaštite okoliša
- ✓ Povećana potražnja za geodetskim uslugama na međunarodnom tržištu, posebno u građevinskom sektoru

POLICY
PREPORUKE

1. Pojednostaviti administrativne postupke za izradu i odobravanje geodetskih elaborata digitalizacijom procesa i smanjenjem birokratskih prepreka.
2. Omogućiti porezne olakšice za investicije u napredne geodetske tehnologije kao što su 3D skeniranje, dronovi i GIS sustavi kako bi se povećala produktivnost i točnost usluga.
3. Unaprijediti suradnju između geodetskog sektora i javne uprave razvojem zajedničkih projekata i transparentnijim natječajnim procesima za geodetske usluge.
4. Razviti sustav poticaja za edukaciju i specijalizaciju u geodetskoj struci, uključujući kontinuiranu edukaciju i certifikaciju stručnjaka.
5. Uvesti inovativne modele financiranja za geodetske projekte koji uključuju javno-privatna partnerstva i EU fondove, posebno u područjima infrastrukture i urbanog razvoja.
6. Poticati integraciju geodetskih podataka u prostorno planiranje i razvoj pametnih gradova, uz osiguranje pristupa relevantnim podacima za sve sudionike u procesu.
7. Unaprijediti pravni okvir za zaštitu geodetskih podataka i intelektualnog vlasništva kako bi se osigurala pravna sigurnost i potaknula inovacija.
8. Podržati razvoj geodetsko-geoinformatičkih startupa kroz povoljnije uvjete poslovanja, subvencije i pristupa financiranju.
9. Poticati međunarodnu suradnju i razmjenu znanja u geodetskoj struci sudjelovanjem u međunarodnim projektima i konferencijama.
10. Unaprijediti regulativu za upotrebu dronova i drugih inovativnih tehnologija u geodetskoj praksi, uz osiguranje visokih standarda sigurnosti i privatnosti.

11.9. HUP – Udruga kemijske industrije

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOVI (KEMIJSKA INDUSTRIJA)

Broj tvrtki: **393**

Broj zaposlenih prema satima rada: **5.424**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **7,6%**

Pad poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **-2,0%** na 810 milijuna EUR

Izvoz bilježi još snažniji pad od **26,7%** i njegov udio u prihodima smanjen je ispod **50%**

KEMIJSKA INDUSTRIJA U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	384	400	397	409	393
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	5.911	5.876	5.889	5.655	5.424
Poslovni prihodi (mil. eura)	826	801	937	995	810
Izvoz (mil. eura)	381	351	441	353	280
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	46,2	43,8	47,0	35,5	34,5
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	47,9	43,5	51,4	43,0	46,8
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	10,3	12,4	15,4	21,0	24,1
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	11,4	11,7	10,3	10,1	12,8
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.323	1.324	1.370	1.477	1.589
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	42	47	57	63	124
Neto dug (mil. eura)	89	76	84	84	132
EBITDA (mil. eura)	99	123	89	77	30
EBITDA marža	12,0	15,4	9,4	7,8	3,7
CAPEX/poslovni prihodi (%)	5,1	5,9	6,1	6,3	15,3
R&D/poslovni prihodi (%)	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1
ND/EBITDA	0,9	0,6	0,9	1,1	4,3
Neto dobit (mil. eura)	47	76	43	36	-35
Neto marža	5,7	9,5	4,6	3,6	-4,3
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	9,7	18,8	9,6	14,6	-0,5
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	4,5	7,3	3,8	3,3	-3,0
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	13,0	17,7	9,3	7,9	-8,6
Prihod po zaposlenom (u eurima)	139.747	136.264	159.096	175.998	149.256
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	64.516	59.681	74.848	62.455	51.537
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	16.820	20.947	15.032	13.651	5.596
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	7.905	12.937	7.263	6.352	-6.399

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Unatoč određenom pogoršanju, relativno niski omjer neto duga te EBITDA omogućuje pokretanje solidnog investicijskog ciklusa u ovim granama
- ✓ Rast investicija u dugotrajnu imovinu od čak 97,1% u 2023. odnosno gotovo dva i pol puta u odnosu na srednjoročni prosjek te istodobno značajno u odnosu na prihode od prodaje (Capex/sales) stvara uvjete za rast niske bruto dodane vrijednosti/prihoda/dobiti po zaposlenom
- ✓ Proizvodnja sredstava za pranje i čišćenje zadržavaju domaće pozicije unatoč pojačanoj inozemnoj konkurenciji te jačaju izvoz

SLABOSTI

- ✓ Iako strogi sigurnosni i ekološki standardi (Uredba REACH) osiguravaju održivost, usložnjavanje regulative i troškovi administriranja veliko su opterećenje, posebno za SME poduzeća te čine mnoga ulaganja rizičnima
- ✓ Snažan pad prihoda u 2023. zbog manjih prihoda na domaćem tržištu zbog gubitka konkurentnosti u odnosu na uvozne proizvode s tržišta izvan EU-a. Velik problem su sirovine koje se nabavljaju u skladu s REACH regulativom, zbog čega je cijena tih sirovina značajno viša u odnosu na sirovine koje nisu registrirane u skladu s tim zakonom, a domaćoj poljoprivredi je potrebna stabilna opskrba mineralnim gnojivima koja imaju najmanje emisije CO₂ uz najbolju energetsku učinkovitost. Proizvodnja industrijskih plinova je važna za samodostatnost u opskrbi kisika za medicinske potrebe
- ✓ Snažan pad profitnih marži na rekordno niske razine uslijed snažnog rasta troška regulacije i prodane robe, trajnog povećanja cijena sirovina i energenata te velikih troškova u restrukturiranju Petrokemije lani prodane Yildrim Grupi
- ✓ Izostanak jasne kategorizacije srednje kapitaliziranih poduzeća otežava pristup potporama i natječajima ključnima za daljnji razvoj sektora

PRIJETNJE

- ✓ Kontinuirano povećanje regulatornih pritisaka snažno podiže troškove usklađivanja, zaštite okoliša i administriranja posebno ako su propisi stroži nego na drugim tržištima
- ✓ Zbog visoke energetske intenzivnosti, ponovni snažan rast strukturno visokih cijena energenata u odnosu na druge lokacije izvan EU-a (SAD, Azija, Bliski istok) pogađa konkurentnost
- ✓ EU zatvara 17 velikih petrokemijskih industrija do 2025. godine
- ✓ Snažan rast proizvodnje plina u SAD-u iz škriljevca dodatno ruši računicu energetski-intenzivnih industrija u EU
- ✓ Visoka ovisnost o uvozu sirovina čini ove industrije ranjivima na poremećaje u dobavnim lancima te velike oscilacije cijena sirovina uslijed geopolitičkih nestabilnosti

PRILIKE

- ✓ Očekivani oporavak u europodručju od oko 4% nakon pada od -6,5% lani u skladu s rastom osobne potrošnje, potražnjom za intermedijarnim dobrima, boljim uvjetima financiranja, krajem ciklusa pada zaliha, stabilizacijom cijena energenata
- ✓ Povećana ulaganja u energetske obnovu zgrada i potresom pogođenih područja jačaju domaću potražnju
- ✓ Velik potencijal za rast produktivnosti kroz ulaganja u tehnologiju
- ✓ Prijelaz na cirkularne poslovne modele kroz razvoj inovativnih procesa reciklaže, održivih materijala i tehnologija smanjenja otpada
- ✓ Zelena transformacija traži investicije u dekarbonizaciju, hvatanje/skladištenje ugljika kao prethodnice tehnologijama čiste energije
- ✓ Rastuća potražnja za specijalnim te inovativnim kemikalijama (nose više marže) u farmaceutici, poljoprivredi te proizvodnji elektronike i potrošačke robe. Traži se alternativa za 8000 prema EU regulativi opasnih tvari, ograničava se ili zabranjuje upotreba
- ✓ Orijehtacija na druga tržišta EU-a i zemlje izvan EU-a za "sanaciju" gubitaka na tradicionalnim tržištima

Izvor: HUP istraživanja, kontribucije članica HUP-a

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOMI (INDUSTRIJA PLASTIKE I GUME)

Broj tvrtki: **800**

Broj zaposlenih prema satima rada: **9.270**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **13,3%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **51,3%** na 1,3 milijardi EUR

Izvoz bilježi malo snažniji rast od **56,9%** i zadržava stabilan udjel u prihodima oko **40%**

INDUSTRIJA PLASTIKE I GUME U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	794	794	802	801	800
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	8.563	8.766	9.071	9.158	9.270
Poslovni prihodi (mil. eura)	882	882	1.096	1.337	1.334
Izvoz (mil. eura)	334	334	449	551	524
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	37,9	37,8	41,0	41,2	39,3
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	46,2	43,3	46,7	49,5	44,7
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	19,1	19,0	19,3	18,8	18,8
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	12,4	12,8	11,5	10,3	11,9
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.062	1.071	1.154	1.259	1.426
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	65	53	55	84	108
Neto dug (mil. eura)	101	78	60	83	118
EBITDA (mil. eura)	88	107	121	139	148
EBITDA marža	10,0	12,1	11,1	10,4	11,1
CAPEX/poslovni prihodi (%)	7,4	6,0	5,0	6,3	8,1
R&D/poslovni prihodi (%)	0,0	0,1	0,6	0,6	0,6
ND/EBITDA	1,1	0,7	0,5	0,6	0,8
Neto dobit (mil. eura)	36	52	64	76	78
Neto marža	4,1	5,9	5,8	5,7	5,8
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	9,9	14,8	17,7	18,3	14,5
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	4,7	6,3	6,6	7,1	6,6
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	11,2	14,2	15,4	15,8	14,7
Prihod po zaposlenom (u eurima)	102.982	100.575	120.793	145.943	143.957
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	39.016	38.049	49.542	60.134	56.554
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	10.301	12.185	13.381	15.164	16.016
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	4.261	5.955	7.008	8.270	8.385

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Industrija plastike i gume strateška je djelatnost čiji se polugotovi i gotovi proizvodi koriste u svim granama industrije te često nisu zamjenjivi alternativnim materijalima
- ✓ Vrlo nizak omjer neto duga te EBITDA omogućuje komotno financiranje investicijskog ciklusa u ovim granama
- ✓ Rast investicija u dugotrajnu imovinu od 28,6% u 2023. te 68% u odnosu na srednjoročni prosjek te istodobno u odnosu na prihode od prodaje (Capex/sales) stvara uvjete za rast niske bruto dodane vrijednosti/prihoda/dobiti po zaposlenom
- ✓ Stabilne profitne marže u skladu sa srednjoročnim prosjekom zahvaljujući padu udjela troška sirovina i materijala te relativnoj stabilnosti udjela troška rada u prihodima

SLABOSTI

- ✓ Pad prihoda u 2023. zbog manjih prihoda na izvoznim tržištima
- ✓ Nepostojanje održivog sustava za gospodarenje otpadom osim u slučaju povratne naknade za ambalažu od pića ugrožava njezin daljnji rast
- ✓ Prerađivači plastike žele ugraditi reciklat prikladan za korištenje u ambalaži za nove proizvode, ali je ponuda kvalitetnog reciklata prikladnog za korištenje u ambalaži u dodiru s hranom nedostatna. Zbog nedostatka kvalitetnih sortirnica, plastični otpad koji se može reciklirati i dalje se odlaže na odlagališta, za što države članice EU-a plaćaju naknadu od 0,8 eura/kg.
- ✓ Zbog poremećaja u globalnim lancima opskrbe, mnogi proizvođači plastike su morali naći alternativna rješenja što je povećalo troškove poslovanja
- ✓ Cijene pojedinih reciklata su zbog velike potražnje i slabe raspoloživosti gotovo prestigle cijene originalnog materijala
- ✓ Rast cijene električne energije iznad prosjeka EU-a je negativno utjecao na konkurentnost

PRIJETNJE

- ✓ Zbog visoke energetske intenzivnosti, ponovni snažan rast strukturno visokih cijena energenata u odnosu na druge lokacije izvan EU-a (SAD, Azija, Bliski istok) pogađa konkurentnost
- ✓ U slučaju daljnjeg pogoršanja produktivnosti te oslanjanja na američki i kineski uvoz, očekuje se negativan utjecaj na ulaganja u kružno gospodarstvo
- ✓ Visoka ovisnost o uvozu sirovina čini ove industrije ranjivima na poremećaje u dobavnim lancima te velike oscilacije cijena sirovina uslijed geopolitičkih nestabilnosti

PRILIKE

- ✓ Blagi oporavak u europodručju od oko 0,5% nakon pada od -2,6% u 2023. zahvaljujući rastu osobne potrošnje, boljim uvjetima financiranja i stabilizaciji cijena energenata
- ✓ Očekuje se da će daljnji razvoj kemijske reciklaže pomoći osigurati dovoljne količine reciklata za daljnju ugradnju
- ✓ Velik potencijal za rast produktivnosti kroz ulaganja u tehnologiju
- ✓ Orijeentacija na druga tržišta EU-a i zemlje izvan EU-a za "sanaciju" gubitaka na tradicionalnim tržištima

POLICY
PREPORUKE

1. Kemijska industrija i industrija plastike i gume energetske su intenzivne industrije. Potrebno je s pažnjom pratiti cijene energije i donositi akte koji na nju utječu poput npr. mrežarine, naknada za OIE.
2. Jasnije kategorizirati srednje kapitalizirana poduzeća u Zakon o računovodstvu u cilju olakšanja pristupa potporama i natjecajima ključnima za daljnji razvoj sektora.
3. Uspostaviti inovacijske centre i poticati start-up poduzetništvo u kemijskoj industriji kroz jačanje suradnje između akademskih institucija i države.
4. Uspostaviti sustav za prikupljanje otpada na državnoj razini definiran u Pravilniku o ambalaži i otpadnoj ambalaži.
5. Optimizirati sustav administriranja Sigurnosno-tehničkih listova (STL) kao temelj administrativne dokumentacije u kemijskoj industriji koja pruža ključne informacije u pogledu sigurnosti u rukovanju, skladištenju i transportu kemikalija, kao i zaštiti zdravlja radnika i očuvanju okoliša. Velika količina obveznih STL-ova predstavlja veliki administrativni i financijski teret kompanijama koje zbog broja obveznih STL-ova moraju zapošljavati administrativno umjesto proizvodnog osoblja. Osim obveze izdavanja STL-ova tu je i Prilog VIII. Uredbe CLP-a čije prijelazno razdoblje završava 1. siječnja 2025. te nakon navedenog datuma sve kemikalije koje se stavljaju na tržište, a razvrstane su kao opasne temeljem učinaka na zdravlje ljudi i/ili fizikalnih učinaka, moraju imati UFI (jedinstveni identifikator formule) na deklaraciji i izrađen te predan PCN podnesak. Navedeno se odnosi podjednako na kemikalije koje će se tek naći na tržištu, kao i na one koje se već nalaze na tržištu što je vrlo zahtjevan i dugotrajan posao.
6. Osigurati adekvatne potpore za digitalizaciju procesa administriranja. Postoje softverska rješenja za izradu STL-ova, no to još znatno povećava financijski trošak poduzeća, a ne postoje potporni programi digitalizacije. Uz to, obavezan je i upis u Registar HZJZ-a koji se također plaća, kako pri prvom upisu tako i pri svakoj reviziji. Potrebno je poduzetnicima osigurati potpore za digitalizaciju procesa, posebno u dijelu administriranja propisanog regulativom trebaju biti osigurane kao dio politike digitalizacije i facilitator digitalne tranzicije.
7. U Zakonu o poticanju ulaganja izbaciti uvjet da je za dobivanje sredstava potrebno povećati broj zaposlenih kao kriterij, posebno u kontekstu nedostatka radne snage te ulaganja gdje nova tehnologija omogućava manji broj zaposlenih (automatizacija).
8. Kvalitetnije gospodariti otpadom kako bi se dobio kvalitetan reciklat prikladan za korištenje u ambalaži za nove proizvode s obzirom da je ponuda kvalitetnog reciklata prikladnog za korištenje u ambalaži u doiru s hranom nedostatna.

11.10. HUP – Udruga malih i srednjih poduzetnika

KLJUČNI BROJEVI I TREND OVI

Broj tvrtki: **155.687**

Broj zaposlenih prema satima rada: **741.463**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **13,0%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **38,18%** na 86,4 milijardi EUR

Izvoz je porastao **45,69%**, a udio izvoza u prihodima je nadomak **18%**

SME U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	135.890	138.618	143.887	150.442	155.687
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	719.618	683.255	700.138	726.546	741.463
Poslovni prihodi (mil. eura)	62.573	56.240	67.198	79.167	86.464
Izvoz (mil. eura)	10.642	9.918	12.804	15.803	15.504
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	17,0	17,6	19,1	20,0	17,9
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	15,9	15,6	15,9	17,1	15,9
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	32,4	31,9	32,8	31,6	30,2
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	15,1	16,3	14,8	14,3	15,1
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.094	1.121	1.181	1.299	1.468
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	5.823	5.080	5.718	6.029	7.866
Neto dug (mil. eura)	7.676	5.300	3.493	1.941	1.607
EBITDA (mil. eura)	6.125	5.590	7.834	8.637	11.052
EBITDA marža	9,8	9,9	11,7	10,9	12,8
CAPEX/poslovni prihodi (%)	9,3	9,0	8,5	7,6	9,1
R&D/poslovni prihodi (%)	0,2	0,2	0,3	0,4	0,3
ND/EBITDA	1,3	0,9	0,4	0,2	0,1
Neto dobit (mil. eura)	2.067	1.734	3.738	3.913	5.787
Neto marža	3,3	3,1	5,6	4,9	6,7
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	4,3	4,6	8,5	10,0	11,1
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	2,3	2,0	3,9	3,8	5,2
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	8,3	6,4	11,9	11,4	14,8
Prihod po zaposlenom (u eurima)	86.953	82.312	95.978	108.963	116.613
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	14.788	14.515	18.288	21.751	20.910
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	8.511	8.182	11.189	11.888	14.906
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	2.872	2.537	5.339	5.386	7.805

Izvor: FINA info.BIZ

Mala i srednja poduzeća su grupirana u tri osnovne kategorije; vezano uz broj zaposlenih, godišnji promet te ukupnu godišnju aktivu:

	Broj zaposlenih	Godišnji promet/Ukupna aktiva
Mikropoduzeća	0–9	do 2 milijuna eura
Mala poduzeća	10–49	do 10 milijuna eura
Srednja poduzeća	50–249	Godišnji promet do 50 milijuna eura ili ukupna godišnja aktiva do 43 milijuna eura

Izvor: Eurostat

U Hrvatskoj je u 2023. godini registrirano 156,145 poduzeća, među kojima je 458 velikih te 155,229 poduzeća klasificiranih kao mala i srednja poduzeća. Od tog broja 147,960 su trgovačka društva (95,32%), 3,612 su “veći” obrti i OPG-ovi koji su obveznici poreza na dobit (2,3%) te 2,376 ustanova i zajednica (1,5%). Kada bi se ubrojili svi obrtnici kojih je u lipnju 2024. bilo 105,222, ukupan broj svih poslovnih subjekata značajno bi porastao na 261,367.

Navedenih 458 velikih poduzeća – obveznika poreza na dobit u 2023. godini imalo je 288,196 zaposlenih, 23,3% od 1,2 milijuna zaposlenih (broj zaposlenih obuhvaća poduzeća i obrte te udruge i zadruge). Ostvarili su ukupno 73,6 milijardi EUR ukupnih prihoda, 45,7% od 161,1 milijarde EUR koliko je iznosila zbirna vrijednost ukupnih prihoda svih obveznika poreza na dobit za 2023. Pritom su u 2023. ostvarili pozitivan neto rezultat (prebijena vrijednost ostvarenih neto dobiti i neto gubitka) u iznosu 2,97 milijarde eura ili čak 34,0% od ukupno ostvarenog neto pozitivnog rezultata obveznika poreza na dobit u iznosu 8,7 milijardi eura. EBITDA marža velikih poduzeća kreće se na razini između 10–12%. Isto tako, velika poduzeća su povećala ulaganja u dugotrajnu imovinu na 5,8 milijardi EUR u 2023. s 4,8 milijardi EUR u 2019., što predstavlja nominalno povećanje od 20,5%.

Obveznici poreza na dobit iz SME sektora, njih 155,687, u 2023. godini ukupno su sa 741,463 tisuće zaposlenih ostvarili 87,5 milijardu EUR prihoda, odnosno 54,3% od ukupnih prihoda obveznika poreza na dobit RH i pritom generirali 5,8 milijarde EUR neto pozitivnog rezultata (prebijena vrijednost ostvarenih neto dobiti i neto gubitka).

U strukturi hrvatskog poduzetništva veliki udio imaju mikro poduzeća bez zaposlenih (44,500), čiji pokazatelji profitabilnosti značajno utječu na taj segment te ih je u dubljim analizama potrebno izdvojeno promatrati. Dostupni podaci o poslovanju, izvedeni pokazatelji i njihovi trendovi za razdoblje 2019. – 2023. godine ukazuju na jačanje tržišne pozicije SME poduzetnika. Kontinuirano im raste i udio prihoda od izvoza u prihodima od prodaje tako da su u 2022. dosegli čarobnu granicu od 20% (udio izvoza velika poduzeća u ukupnim prihodima u 2023. iznosi 24,8%), dok je u 2023. ipak

došlo do pada na 17,9%. Isto tako, SME poduzeća su značajno povećala ulaganja u dugotrajnu imovinu na 7,9 milijardi EUR u 2023. s 5,8 milijardi EUR u 2019., što predstavlja nominalno povećanje od 35,1%.

HNB-ova istraživanja (Šelebaj D, 2020.)⁵ pokazuju kako iza snažnog oporavka robnog izvoza nakon ulaska u EU 2013. godine stoje prije svega SME tvrtke, tvrtke u pretežito stranom vlasništvu, one sa sjedištem na sjeveru zemlje te mlade tvrtke s povijesti izvoza kraćom od pet godina. To je u suprotnosti s razdobljem prije 2013., kada su izvozne rezultate pretežito određivala velike i starije tvrtke.

S druge strane, unatoč značajnom poboljšanju poslovnih izgleda od 2013. godine naovamo, u više HUB-ovih analiza⁶ (50, 55, 57, 58, 64, zadnja iz 2018.) obrazlažu se kronični problemi s kojima se suočavaju SME poduzeća u svom poslovanju, razvoju te pristupu kapitalu.

Prva grupa ograničenja uključuje visoke rizike izazvane, između ostalog, slabim i nestabilnim institucionalnim okvirom koji uređuje rješavanje preza-duženosti, kao i prohibitivno visokim troškovima borbe protiv neplatiša te atomiziranom institucionalnom poduzetničkom infrastrukturuom. Drugo, SME tvrtke ističu probleme vezane za troškove regulacije koja nije posve ujednačena s regulacijom u eurozoni. Napokon, kronični problemi su vezani i uz poteškoće u pristupu poduzeća vlasničkom kapitalu. Potonji problem za SME segment tvrtki se najčešće manifestira kroz manjak fondova rizičnog kapitala uz gotovo potpuni izostanak većih inozemnih fondova toga tipa koji Hrvatsku zaobilaze zbog spomenutih ograničenja, sporijeg rasta u odnosu na zemlje CEE regije i shodno tome niži očekivani rizikom prilagođen povrat na equity ulaganja nego u konkurentskim destinacijama.

SME tvrtke imaju nešto viši kreditni rizik, što se vidi kroz približno dva puta veće omjere loših kredita malim tvrtkama u odnosu na kredite srednjim i velikim tvrtkama. Iako su se banke u kreditiranju gospodarstva već okrenule SME segmentu svjesne manjka rasta kreditnog portfelja na visoko kolateraliziranim nekretninskim poslovima te manjka potražnje iz segmenta velikih tvrtki, spomenuti trošak rizika i teško pronalaženje adekvatnih kolaterala te nedostatni kapacitet banaka u prikupljanju i obradi informacija o poslovanju te specifičnim rizicima SME klijenata glavne su prepreke kreditiranju SME tvrtki. Granični trošak prikupljanja i obrade informacija je znatno veći od graničnog prihoda banaka iz poslova s malim tvrtkama, pa banke i lakše odbijaju i slabije razlikuju dobre od loših malih tvrtki.

5 <https://www.hnb.hr/-/i-059>

6 <https://www.hub.hr/hr/hub-analize>

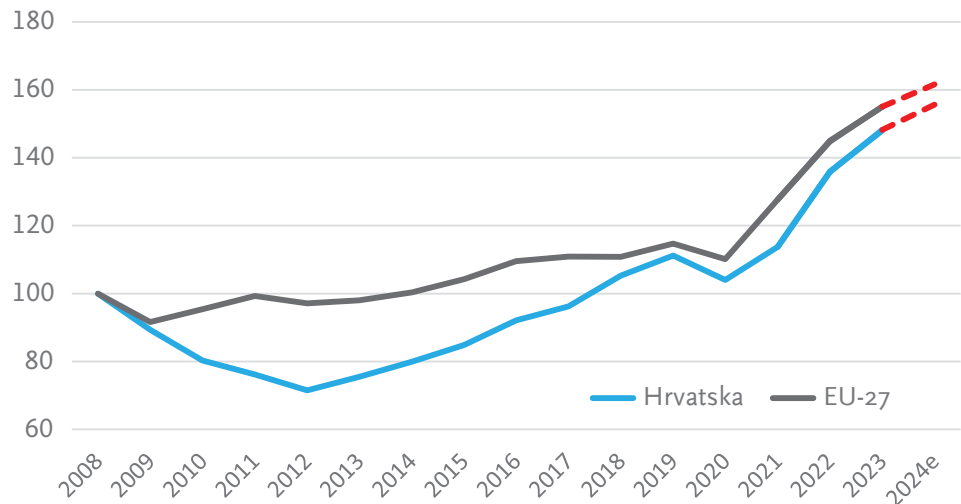
Položaj hrvatskog SME sektora u EU

Broj SME poduzeća na razini EU u 2023. je porastao 2,2%, broj zaposlenih za 1,8%, a dodana vrijednost je viša za 7,4%.⁷ U okviru SME sektora, upravo su mikro poduzeća imala bolje rezultate od malih i srednjih poduzeća i to u pogledu dodane vrijednosti (+8,6%) te zaposlenosti (+2,3%).

Prema kretanju dodane vrijednosti SME sektora u proteklom dugoročnom razdoblju od 2008. do 2023. Hrvatska zaostaje za prosjekom EU i tek u 2019. godini premašuje nominalnu razinu iz daleke 2008. godine. Prema istom kriteriju, domaći SME sektor ubrzano konvergira prema prosjeku EU od ulaska u EU 2013. do predpandemijske 2019. i od tada unatoč snažnom rastu dodane vrijednosti u konvergencijskom smislu stagniramo u odnosu na prosjek EU. Očekivanja EK za 2024. godinu su pozitivna u pogledu daljnjeg rasta dodane vrijednosti na razini EU te Hrvatske za 4,3%, odnosno 5,0%, što upućuje na blagu konvergenciju hrvatskog SME sektora u odnosu na prosjek EU.

Dodana vrijednost SME sektora (2008=100)

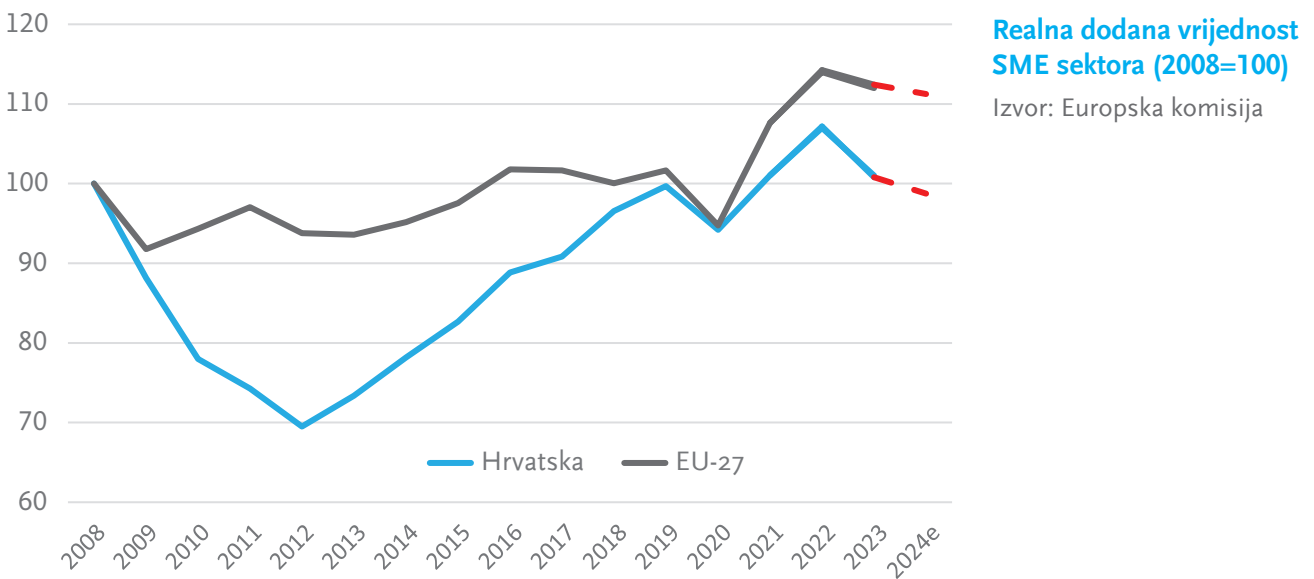
Izvor: Europska komisija

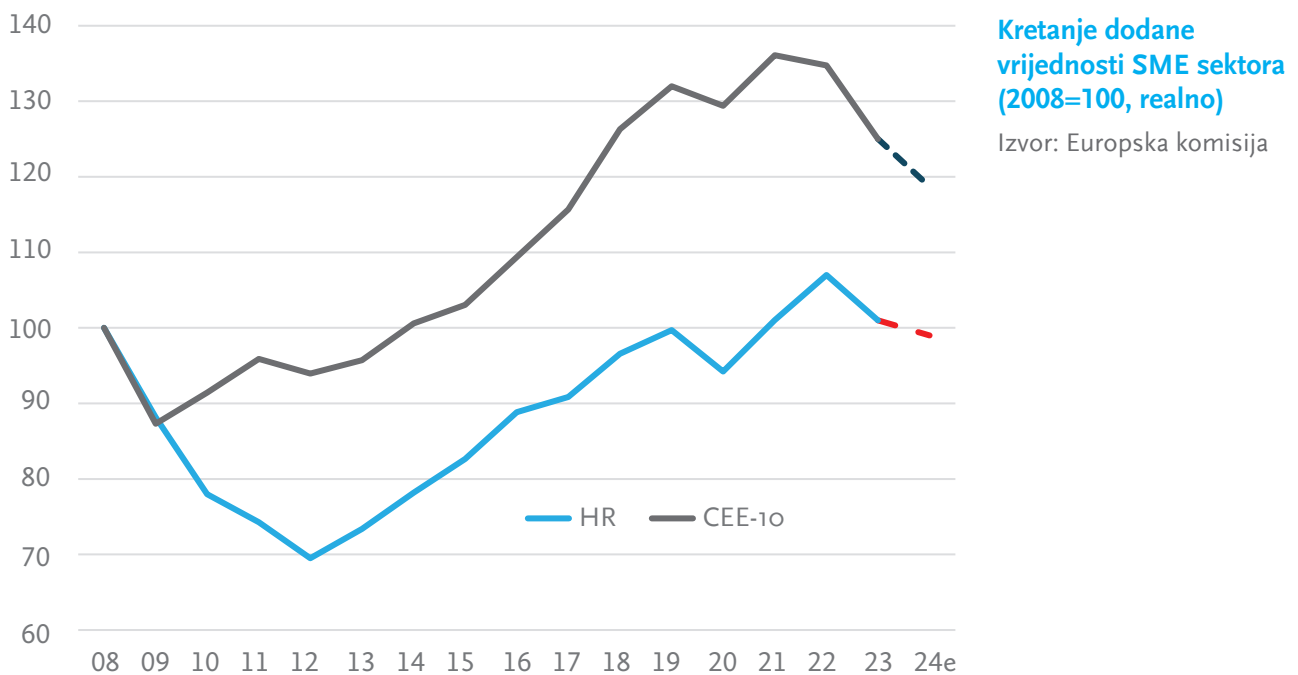
Gledajući, međutim, kretanje realne dodane vrijednosti SME sektora (prilagođeno za inflaciju), u jeku financijske/dužničke krize od 2008. do 2012. primjećujemo još snažniju divergenciju hrvatskog SME sektora u odnosu na prosjek EU pa se taj jaz od ulaska u EU 2013. ubrzano i konačno zatvara do predpandemijske 2019 kad nakon više od 10 godina gotovo doseže razinu iz 2008. Već od 2021. realna dodana vrijednost domaćeg SME sektora ponovo pokazuje zaostaje za kretanjem iste na razini prosjeka EU, a dodatno blago zaostajanje na pomolu je u prognozama EK za 2024. godinu. U usporedbi Hrvatske sa strukturno sličnom CEE regijom na narednom grafikonu na djelu je kontinuirano zaostajanje uz divergenciju u periodu od 2017. do

⁷ **SME performance review** je jedan od glavnih alata koje Europska komisija koristi za praćenje i procjenu napretka zemalja u provedbi Zakona o malom gospodarstvu (SBA) tj. razvoja malog i srednjeg poduzetništva. https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-strategy/sme-performance-review_en

2021. godine nakon čega u naredne tri godine realna dodana vrijednost SME sektora u CEE regiji po prvi puta pada snažnije u odnosu na domaći SME sektor.

Izvor: Europska komisija

Izvor: HUP istraživanja, Europska komisija

U pogledu uloge SME poduzeća u domaćem gospodarstvu izostao je strateški dokument koji će definirati razvoj malog i srednjeg poduzetništva te, iako se razvoj malog i srednjeg poduzetništva danas navodi kao jedan od strateških ciljeva u Nacionalnoj razvojnoj strategiji (NRS) 2030. Nacionalna

razvojna strategija 2030. navodi kako su *‘Mala i srednja poduzeća ključna za konkurentnost i prosperitet hrvatskog gospodarstva, a poduzetništvo je jedna od temeljnih društvenih vrijednosti i ostaje okosnica razvoja do 2030. godine Cilj je stvoriti uvjete za daljnji razvoj poduzetništva i unaprjeđenje konkurentnosti gospodarstva’*. Nadalje, Nacionalna razvojna strategija navodi prioritete razvoja poduzetništva i obrta:

- administrativno rasterećenje i digitalizacija poslovanja
- uspostava potpornih financijskih modela za razvoj poticajnog poslovnog okruženja
- podrška rastu produktivnosti malih i srednjih poduzetnika
- razvoj poslovne i istraživačke infrastrukture
- podrška ženskom poduzetništvu i poduzetničkoj aktivnosti žena
- podrška razvoju društvenog poduzetništva
- razvoj i komercijalizacija novih proizvoda i usluga malih i srednjih poduzetnika
- jačanje izvoznih potencijala i podrška u internacionalizaciji poslovanja
- poticanje cjeloživotnog obrazovanja, samozapošljavanja i stjecanja poduzetničkih kompetencija.

PREPORUKA 1

Redovito izrađivati strateške dokumente razvoja malog i srednjeg poduzetništva, kao i pripadajuće provedbene/akcijske planove te pratiti učinke

Za sektor malog i srednjeg poduzetništva postoje teme/izazovi koje Nacionalna razvojna strategija ne može adresirati, pa niti rješavati, a s kojima se hrvatski poduzetnički ekosustav/zajednica susreće posljednjih godina. Jedina relevantnija hrvatska strategija povezana sa sektorom malog i srednjeg poduzetništva je Strategija za procjenu ekonomskog učinka propisa na sektor malog i srednjeg poduzetništva i akcijski plan za razdoblje od 2023. do 2027. godine.

Krajnji je cilj pojednostavljenje, smanjenje opterećenja i modernizacija postojećih propisa, kako bi Hrvatska do 2027. godine imala jedan od najnaprednijih sustava za procjenu ekonomskih učinaka propisa na MSP sektor među svim državama članicama EU, odnosno pravni i institucionalni okvir koji se može prilagoditi disruptivnim inovacijama i poslovnim modelima.

PREPORUKA 2

Kontinuirano izrađivati analize i izvješća o malom i srednjem poduzetništvu

Razvoj politika za malo i srednje poduzetništvo treba se temeljiti na prikupljanju i analizi svih relevantnih dostupnih statističkih podataka o sektoru malog i srednjeg poduzetništva kako bi se osiguralo bolje razumijevanje potencijala i prepreka koji se pojavljuju u sektoru i kako bi se omogućilo donošenje novih razvojnih politika, a onda i mjera. Pogotovo treba imati na umu činjenicu kako sektor nije homogen, obuhvaća veliki raspon i poduzet-

ničkih profila, industrija i veličina poduzeća; npr. mikro tvrtke s jednom zaposlenom osobom, tvrtke koje vode žene i visokotehnološke start-upove koje su osnovali mladi poduzetnici koji tek ulaze na tržište i postaju konkurentni, do nekih od najbrže rastućih industrijskih srednje velikih tvrtki koje su vodeći hrvatski izvoznici.

Analize malog i srednjeg poduzetništva izrađuje CEPOR – udruga za razvoj politika poduzetništva. To su **GEM istraživanje i Izvješće o malim i srednjim poduzećima**, čiju je izradu dijelom financijski podupiralo Ministarstvo gospodarstva. Poželjno je osigurati redovito financiranje izrade ovih izvještaja kako bi se strateški dokumenti razvoja temeljili na statistički valjanim podacima.

Primjenjivati *Paket mjera pomoći malom i srednjem poduzetništvu*

PREPORUKA 3

Male i srednje tvrtke još nisu dosegnule predpandemijsku razinu uspješnosti. Zato je EK koncem 2023. godine lansirala *Relief package*⁸, “paket pomoći” malom i srednjem poduzetništvu koji ima cilj pružiti kratkoročno olakšanje u poslovanju te potaknuti njihovu dugoročnu konkurentnost i otpornost te poticati pravedno poslovno okruženje.

Paket pomoći uključuje:

- prijedlog Uredbe o kašnjenju plaćanja – *Late payment*
- prijedlog Direktive o poreznom pojednostavljenju za male i srednje tvrtke
- skup mjera za olakšavanje poslovanja malim i srednjim poduzećima, poboljšanje pristupa financiranju i radnoj snazi.

Paket mjera se temelji na istraživanju Flash Barometra⁹ koje je ispitalo probleme malih i srednjih poduzetnika. Istraživanje pokazuje kako su najveće prepreke: administrativno opterećenje, kašnjenje u plaćanju, pristup kapitalu i naći zaposlenike s potrebnim vještinama.

Poboljšati poslovnu klimu primjenom *SME testa (MSP test) i principa Think small first*

PREPORUKA 4

Poboljšati poslovnu klimu za male i srednje poduzetnike uvijek je bio jedan od prioriteta svih hrvatskih Vlada. Propisi nerazmjerno utječu na mala i srednja poduzeća, u odnosu na velika poduzeća i često povećavaju fiksne troškove. Troškovi izazvani propisima, koje veća poduzeća lakše podnose, mogu čak prisiliti najugroženije MSP-ove da napuste tržište. Često su složenost propisa, nejasnoća i netransparentnost regulativnog okruženja veće prepreke od stvarnih prepreka s kojima se susreću inovatori, posebice MSP-ovi, jer ih sprječavaju da razvijaju i uvode nove proizvode, usluge ili poslovne modele.

8 [SME Relief Package 12 9 2023.pdf](#)

9 [Flash Eurobarometer 486, SMEs, start-ups, scale-ups and entrepreneurship, September 2020, https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2244.](#)

Proces donošenja odluka mora racionalizirati “proizvodnju” propisa kako bi se izbjegla inflacija propisa. Stoga je važno poznavati i primjenjivati načelo pri izradi propisa “počnimo od malih” (engl. *Think Small First*)¹⁰, gdje se interesi malih i srednjih poduzetnika razmatraju od samog početka izrade propisa po principu “ako i najmanje poduzeće može apsorbirati određeni propis, moći će i sva veća poduzeća”.

Alat za primjenu tog principa zove se Test malog i srednjeg poduzetništva (MSP test), koji omogućuje tijelima državne uprave/donositeljima odluka da utvrde i procijene je li određeni propis opravdano opteretio određeni segment MSP-ova. Tako se procjenjuje učinak propisa na posebno ranjive gospodarske i društvene skupine, kao što su MSP-ovi, mladi poduzetnici, poduzetnice itd.

MSP testovi rijetko se provode, stoga se i ne koriste kao neophodni analitički temelj za procjenu nužnosti i razmjernosti pravne intervencije.

PREPORUKA 5

Nastaviti digitalizaciju, primijeniti *Only once* princip

Digitalizacija poslovanja je jedan od prioriteta javnih politika koji može doprinijeti povećanju konkurentnosti MSP-ova. No, u ovom kontekstu važna je i digitalizacija javnog sektora te unapređenje i standardiziranje kvalitete pruženih javnih usluga na lokalnoj razini.

To je i u Nacionalnoj razvojnoj strategiji 2030. postavljeno kao jedan od strateških ciljeva: Digitalna tranzicija društva i gospodarstva, digitalizacija javne uprave i pravosuđa. U Strategiji procjene učinaka propisa na malo i srednje poduzetništvo predviđeno je kako će se MSP test u potpunosti digitalizirati izradom i provedbom namjenske digitalne platforme. Zahvaljujući digitalizaciji moći će se detektirati propisi koji su do sada mogli proći “ispod radara”, čime će se povećati ukupna izlaznost provedenih MSP testova. Digitalni MSP test će u potpunosti zamijeniti trenutni nedigitalni MSP test. Predviđena je i obveza primjene testa, ali malo toga je realizirano.

Implementirati načelo “samo jednom” (engl. *Once-only Principle*)¹¹ u cijeloj državnoj upravi kako bi se omogućila razmjena podataka. Taj je pristup u potpunosti usklađen sa sustavom utemeljenom na načelu “samo jednom” Europske komisije¹².

Po njemu poduzetnici i građani *samo jednom* dostavljaju svoje podatke i dokumente državnoj upravi, a sva tijela državne uprave dužna su organizirati međusobnu razmjenu tih podataka.

¹⁰ Načelo “počnimo od malih” naglašava da je pri oblikovanju politika potrebno uzeti u obzir interese MSP-ova na razini EU-a i na nacionalnoj razini. <http://www.e-sme.eu/en/think-small-first/>

¹¹ U načelu “samo jednom” navodi se da građani i poduzetnici svoje podatke dostavljaju državnoj upravi samo jednom. <https://toop.eu/once-only>

¹² Tehnički sustav koji podržava načelo “samo jednom” (engl. *Once Only Technical System*) tehnički je sustav koji trenutačno grade EK i države članice kako bi se državnim upravama EU-a omogućilo međusobno dijeljenje i ponovna uporaba podataka

Olakšati pristup kapitalu

PREPORUKA 6

Pristup kapitalu jedan je od najznačajnijih ograničavajućih faktora za razvoj malih i srednjih poduzeća. U financiranju hrvatskih malih i srednjih poduzetnika dominiraju poslovne banke i financiranje putem kredita, te državni programi koje provode Hrvatska banka za obnovu i razvoj (HBOR) i HAMAG-BICRO preko kojih se, u suradnji s poslovnim bankama, plasiraju i sredstva iz EU fondova.

Iako se intenziviraju aktivnosti private equity fondova, u Hrvatskoj su i dalje nedovoljno razvijeni alternativni oblici financiranja poslovnih pothvata u najrizičnijim fazama, kao što su pokretanje i rast.

Unatoč određenim poboljšanjima posljednjih godina, prema EIF-u (Europski investicijski fond), indeks kapitalnog financiranja za male i srednje tvrtke je ispod prosjeka EU, pa iznosi za Hrvatsku 0,12, u odnosu na 0,23 koliki je u EU.

Alternativnih izvora financiranja ima više nego ranije no ovakvi su fondovi uglavnom usmjereni na brzorastuće visokotehnološke ili ICT djelatnosti, a nedostaje financiranje za ostale grane industrije.

Razviti mehanizme rane detekcije i upozoravanja poduzeća u teškoćama kroz mentorstvo i davanjem *Druge šanse (Second chance)*

PREPORUKA 7

Analize pokazuju da u EU otprilike 50% novih tvrtki propadne tijekom prvih pet godina postojanja, zato Europska Komisija provodi politike kojima je cilj podržati poduzetnike koji su se suočili s bankrotom kako bi im se osiguralo da mogu brzo dobiti drugu priliku za ponovnim pokretanjem posla.

Procjenjuje se da se u EU svake godine oko 200.000 MSP suočava s insolventnošću s posljedicom gubitka 1.7 milijuna radnih mjesta. Europska komisija je 2016. godine donijela Direktivu o okvirima za preventivno restrukturiranje, *drugoj šansi* i mjerama za povećanje učinkovitosti postupaka koji se odnose na restrukturiranje, nesolventnost i otpust duga za poduzetnike (COM (2016) 723). Navedena Direktiva propisuje kako su države članice dužne osigurati poduzetnicima pristup alatima za rano upozoravanje, a koji mogu otkriti teškoće u poslovanju i pomoći u restrukturiranju u ranoj fazi.

U Hrvatskoj se tijekom 2019. započeo provoditi projekt *Early warning*¹³, koji je imao cilj pomoći MSP u teškoćama no operacionalizacija ovog projekta u Hrvatskoj nije završena.

SENTOR – Udruga poduzetnika seniora, u suradnji s HUP-om, od 2022. godine provodi zajednički projekt mentoriranja poduzetnika i ima mrežu mentora – poduzetnika seniora koji daju besplatnu mentorsku pomoć drugim poduzetnicima, pa i onima koji su u financijskim poteškoćama. SENTOR je ujedno jedini iz Hrvatske postao članom europskog udruženja i inicijative Early Warning Europe.

¹³ About Early Warning Europe Mentor Academy

Stvaranjem okvira i davanjem *druge šanse* onima koji prvi put ne uspiju, mogu se ostvariti značajne prednosti: uvođenje sustava ranog upozoravanja u hrvatsko zakonodavstvo, uspostavljanje sustava za identificiranje tvrtki u teškoćama, prepoznati ranjive tvrtke prije nego dođu do krize, doprijeti do njih na vrijeme i intervenirati, smanjiti broj bankrota u Hrvatskoj, čuvajući radna mjesta i pomažući poslodavcima, promjena kulture i percepcije neuspjeha: od nekompetentnosti do iskustva.

PREPORUKA 8**Razvijati alate za prevenciju kašnjenja u plaćanju (*Late payment*)**

Kašnjenje u plaćanju (*Late payment*) i dalje ostaje jednom od glavnih prepreka za otpornost i rast hrvatskih malih i srednjih tvrtki. Prema SAFE istraživanju¹⁴ (EC/ECB Survey on Access to Finance), 48% hrvatskih malih i srednjih poduzeća ima iskustvo kašnjenja u plaćanju u posljednjih 6 mjeseci, dok je na razini EU taj prosjek 42%. Posebno je to problematično u sektorima gdje dominiraju male i srednje tvrtke, poput graditeljstva, transporta i trgovine na veliko. Postojeći zakonski okvir propisuje obvezu plaćanja u roku od 30 dana, no daje mogućnost produženja roka na 60 dana ukoliko se ugovorom tako definira. U praksi često dolazi do situacija da su mali poduzetnici, zbog svojeg slabijeg i podređenog položaja, prisiljeni na ovakve nepovoljne rokove te beskamatno kreditiranje.

PREPORUKA 9**Uvesti sniženu stopu PDV-a od 13% za frizerske usluge**

Specifičnost frizerske djelatnosti je u tome što pretpostavlja intenzivan rad rukama, dnevni maksimum koji jedan zaposlenik može ostvariti te dominantno zapošljavanje žena, a što za pozitivnu posljedicu ima poslovnu i financijsku stabilnost te ravnopravnost. Hrvatska ima najveću stopu PDV-a na frizerske usluge u regiji (25%) i drugu najveću u Europi. U Sloveniji PDV na frizerske usluge iznosi 9,5%, u Bosni i Hercegovini 17%, a u Srbiji 20%. Među EU zemljama s nižom stopom PDV-a su i Cipar (5%), Poljska (8%), Češka (10%), Nizozemska (9%), Cipar (5%), Luksemburg (8%) i Irska (13,5%), među ostalima.

Smanjenje PDV-a za frizerske usluge moguće je kroz usklađivanje s Direktivom Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost koja dopušta određenim djelatnostima smanjenja PDV-a, a među tim djelatnostima su frizerske usluge.

U sustavu fiskalizacije pod šifrom djelatnosti 9602, frizerski saloni i saloni za uljepšavanje, ukupno djeluje 9.185 salona od kojih je samo 709 ili 7,72% obveznika PDV-a na dan 31. prosinca 2023 godine. Nadalje, u proteklih deset godina broj salona u sustavu fiskalizacije povećao se za 62,41%, dok se je broj salona u sustavu PDV-a povećao samo za 4,8%. To potvrđuje činjenicu kako frizerski saloni nisu stimulirani da uđu u sustav PDV-a.

¹⁴ Data and surveys – SAFE – European Commission (europa.eu)

11.11. HUP – Udruga novinskih izdavača

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOMI

Broj tvrtki: **798**

Broj zaposlenih prema satima rada: **4.396**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **6,2%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od svega **5%** na 398 milijuna EUR

NOVINSKO-IZDAVAČKI SEKTOR U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	812	808	811	823	798
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	4.769	4.680	4.653	4.547	4.396
Poslovni prihodi (mil. eura)	378	334	348	386	398
Izvoz (mil. eura)	27	24	30	34	38
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	7,2	7,2	8,8	8,9	9,6
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	6,2	6,3	6,6	7,6	7,2
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	15,2	12,7	12,5	12,5	13,7
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	22,2	25,1	24,1	23,5	23,4
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.466	1.494	1.500	1.664	1.767
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	12	14	14	11	10
Neto dug (mil. eura)	-13	-31	-45	-43	-28
EBITDA (mil. eura)	32	27	38	50	40
EBITDA marža	8,3	8,2	10,8	12,9	9,9
CAPEX/poslovni prihodi (%)	3,2	4,2	4,0	2,7	2,4
R&D/poslovni prihodi (%)	0,3	0,1	0,2	0,2	0,3
ND/EBITDA	-0,4	-1,1	-1,2	-0,9	-0,7
Neto dobit (mil. eura)	18	15	23	23	18
Neto marža	4,9	4,4	6,7	5,8	4,6
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	10,0	8,0	15,5	29,5	14,9
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	4,5	3,5	5,4	5,2	4,2
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	11,7	8,7	12,5	10,3	7,9
Prihod po zaposlenom (u eurima)	79.356	71.458	74.780	84.980	90.519
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	5.679	5.177	6.555	7.544	8.661
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	6.610	5.856	8.111	10.958	8.987
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	3.866	3.121	4.988	4.953	4.157

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Velik broj profesionalnih novinara koji se na organizirani način vođeni pravilima i standardima bave informiranjem javnosti
- ✓ Rekordan doseg informativnih publikacija
- ✓ Visoka ulaganja u digitalnu tehnologiju

SLABOSTI

- ✓ Visoki troškovi distribucije tiskanih izdanja
- ✓ Rast cijena sirovina i energenata što dovodi do rasta troškova tiska
- ✓ Svega 9% čitatelja spremno je plaćati vijesti
- ✓ Problemi u nabavi te rast cijene papira
- ✓ Pad prodaje tiskanih medija uslijed snažnih promjena u navikama potrošača koji sve više konzumiraju digitalne sadržaje
- ✓ Nedovoljno atraktivne plaće za privlačenje atraktivnog kadra

PRIJETNJE

- ✓ Pad povjerenja u medije (Reuters) s 39% 2017. na 32% 2024.
- ✓ Rast polarizacije i dezinformacija kroz društvene mreže – dodatno narušavanje odnosa povjerenja čitatelja
- ✓ Sve više stanovnika Hrvatske izbjegava vijesti (pogotovo starije generacije – 87% starijih od 55 izbjegava vijesti (često, povremeno, ponekad), generacija 18 – 24 godine to radi 78%

PRILIKE

- ✓ Korištenje umjetne inteligencije za operativne zadatke kako bi se zaposleni oslobodili za kreativne poslove
- ✓ Tehnologija koja omogućuje kvalitetniji odgovor na potrebe čitatelja – personalizacija
- ✓ Povećanje udjela čitatelja spremnih plaćati vijesti (trenutno samo 9%)

POLICY
PREPORUKE

1. Usvojiti potpore tiskanim medijima s ciljem stabilnosti poslovanja smanjenjem troškova distribucije poput subvencija za troškove papira te nižu stopu PDV-a. Nultu stopu PDV-a je ujedno potrebno izjednačiti za sva izdanja – tiskana i digitalna.
2. Završiti pregovore s agregatorima sadržaja u cilju ostvarivanja autorskih prava izdavača i novinara.
3. U nadolazećim izmjenama Zakona o medijima, usvojiti model izračuna potpora za distribuciju, riješiti pitanje koncentracije medija te posebno pitanje uključivanja tjednog tiska u potpore. Naime, tjedni tisak je diskriminiran i po pitanju stope PDV-a koji iznosi 13%, dok je za dnevni tisak 5% pa bi isključivanje tjednog tiska kako iz potpora za distribuciju tako i iz potpora za pretplate bila dodatna diskriminacija tjednog tiska.

11.12. HUP – Udruga nautičkog sektora

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOWI

Broj tvrtki: **6.059**

Broj zaposlenih prema satima rada: **20.588**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **14,6%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **32,3%** na 2,9 milijardi EUR

NAUTIČKI SEKTOR U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	5.429	5.518	5.640	5.898	6.059
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	21.201	19.007	18.703	19.971	20.588
Poslovni prihodi (mil. eura)	2.202	1.325	1.729	2.463	2.914
Izvoz (mil. eura)	837	413	491	769	905
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	38,0	31,2	28,4	31,2	31,0
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	10,9	14,8	13,5	14,7	13,2
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	7,0	8,6	9,3	11,7	10,6
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	14,2	20,3	16,0	13,6	13,6
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.230	1.179	1.235	1.399	1.603
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	255	231	185	276	422
Neto dug (mil. eura)	458	499	481	420	348
EBITDA (mil. eura)	229	123	254	350	396
EBITDA marža	10,4	9,3	14,7	14,2	13,6
CAPEX/poslovni prihodi (%)	11,6	17,4	10,7	11,2	14,5
R&D/poslovni prihodi (%)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
ND/EBITDA	2,0	4,1	1,9	1,2	0,9
Neto dobit (mil. eura)	16	-48	46	-63	116
Neto marža	0,7	-3,6	2,7	-2,5	4,0
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	1,6	-0,5	2,8	5,0	4,1
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	0,5	-1,4	1,3	-1,7	2,7
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	3,0	-9,8	7,6	-11,9	19,6
Prihod po zaposlenom (u eurima)	103.849	69.704	92.421	123.307	141.542
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	39.488	21.733	26.257	38.489	43.949
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	10.805	6.472	13.580	17.540	19.214
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	757	-2.507	2.456	-3.131	5.632

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Prirodne ljepote Jadrana
- ✓ Tradicija i “know-how” u maloj brodogradnji
- ✓ Blizina Jadrana za europske nautičare
- ✓ Postojeća opremljenost marina još uvijek dobra u odnosu na konkurenciju

SLABOSTI

- ✓ Nedostatak strategije koja bi definirala vršni kapacitet Jadrana u sezoni
- ✓ Postojeći urbanistički i ostali planovi nisu usklađeni s potrebama nautike
- ✓ Zatvaranje ugostiteljskih objekata zimi priječi produženje sezone
- ✓ Nedostatak radne snage u sezoni
- ✓ Nedovoljna svijest o ekologiji

PRIJETNJE

- ✓ Nekontrolirani rast cijena marina za charter
- ✓ Neravnomjerna raspoređenost marina i privezišta na Jadranu
- ✓ Nedostatak stručnog kadra i nepostojanje curriculuma za nautički sektor
- ✓ Preveliki broj plovila u pomorskom prometu (samo u 2024. broj plovila u charteru povećao se za 300)
- ✓ Ekološka ugroženost Jadrana
- ✓ Nedovoljna ekipiranost lučkih kapetanija
- ✓ Klimatske promjene

PRILIKE

- ✓ Stvoriti zakonodavne mogućnosti izgradnje marina u području gdje ih nema
- ✓ Prilagođavanje novim trendovima u nautici
- ✓ Kontrola i smanjenje “crnog chartera”
- ✓ Sveobuhvatne izmjene Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama
- ✓ Obavljanje nautičkih aktivnosti na principu vaučera za charter
- ✓ Promoviranje male brodogradnje kao strateške djelatnosti

POLICY
PREPORUKE

1. Izmijeniti ZoPU na način da se mala brodogradnja izuzme od bilo koje zabrane potpora za ulaganja.
2. Porezno rasterećenje u cilju olakšanja poticanja financiranja investicija.
3. Izmjenama Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama u slučaju gubitka koncesije omogućiti obeštećenje koje obuhvaća tržišnu vrijednost takvih novih ulaganja. Postojeći Zakon predviđa obeštećenje koncesionara u slučaju gubitka koncesije, ali se to ne odnosi na nove investicije koje nisu navedene u ugovoru o koncesiji.
4. Uvesti poseban porez na unos ili uvoz plovila s motorima visokog stupnja zagađenja (svi motori koji ne zadovoljavaju normu RCD2).
5. Donijeti regulatorne mjere za zbrinjavanje i reciklažu kompozitnih plovila (stakloplastika i dr.). Postoji Zakon donesen radi usklađivanja s EU direktivom, ali pravilnici o gospodarenju otpadom ne imenuju sve kompozite kao posebnu kategoriju niti kategoriziraju kao opasni ili neopasni otpad.
6. Uvesti poseban porez pri unosu ili uvozu svih plovila za zbrinjavanje istih pri kraju životnog vijeka.
7. Ubrzati ishođenja dokumentacije za zbrinjavanje napuštenih plovila.
8. Sufinancirati izgradnju pumpnih stanica za otpadne vode iz plovila u lukama, sidrištima i lukama nautičkog turizma na cijelom Jadranu.
9. Povećati broj ljudi i plovila lučkih kapetanija radi bolje kontrole “crnog” čartera te kontrole i kažnjavanja ekoloških i drugih incidenata na Jadranu (ispuštanje sivih i crnih tankova kruzera i brodova u uvalama, ispuštanje 60 litara nafte u more na pumpnoj stanici u Rogaču zbog pušenja krivog tanka).

11.13. HUP – Udruga poslodavaca u šumarstvu, lovstvu i pratećim djelatnostima

KLJUČNI BROJEVI I TRENDVI

Broj tvrtki: **323**

Broj zaposlenih prema satima rada: **9.156**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **13,2%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **39,5%** na 560 milijuna EUR

ŠUMARSTVO I SJEČA DRVA U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	261	282	301	304	323
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	9.261	9.276	9.202	9.129	9.156
Poslovni prihodi (mil. eura)	401	387	444	540	560
Izvoz (mil. eura)	18	15	26	31	20
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	4,4	4,0	5,9	5,7	3,7
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	11,2	10,4	10,9	10,9	11,6
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	5,2	3,3	4,3	5,2	4,6
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	35,5	36,8	32,9	30,5	33,4
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.283	1.278	1.322	1.503	1.702
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	36	24	24	37	56
Neto dug (mil. eura)	-6	2	-51	-90	-66
EBITDA (mil. eura)	43	41	50	103	68
EBITDA marža	10,8	10,7	11,2	19,1	12,2
CAPEX/poslovni prihodi (%)	8,9	6,2	5,5	6,8	10,0
R&D/poslovni prihodi (%)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ND/EBITDA	-0,2	0,0	-1,0	-0,9	-1,0
Neto dobit (mil. eura)	13	13	18	46	30
Neto marža	3,3	3,3	4,1	8,5	5,4
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	14,7	15,8	23,2	68,6	17,4
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	2,9	2,6	3,5	8,0	4,9
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	4,5	4,1	5,7	13,0	8,3
Prihod po zaposlenom (u eurima)	43.343	41.697	48.221	59.124	61.135
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	1.896	1.669	2.823	3.372	2.233
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	4.669	4.445	5.396	11.289	7.464
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	1.448	1.365	1.955	5.044	3.296

Izvor: FINA info.BIZ

**POLICY
PREPORUKE**

1. Proširiti korištenje vrijednosnih kupona bez gubitka postojećih prava koje osobe ostvaruju putem Hrvatskog zavoda za zapošljavanje ili Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje.
2. Omogućiti korištenje plavog dizela u šumarstvu.
3. Smanjiti administrativno opterećenje licenciranih izvođača radova.
4. Pojačati efikasnost u sprječavanju rada nelicenciranih izvođača i ostale nelojalne konkurencije.
5. Pojačati efikasnost u sprječavanju ilegalne trgovine drvetom.

11.14. HUP – Udruga prehrambene industrije i poljoprivrede

A) POLJOPRIVREDA

KLJUČNI BROJEVI I TRENDОВI

Broj tvrtki: **3.088**

U Upisniku poljoprivrednih gospodarstava registrirano je **164.629** gospodarstava (od toga: **75%** OPG-ova, **21%** SOPG-ova, **2%** trgovačkih društava te **1,5%** obrta)

Broj zaposlenih prema satima rada: **18.082**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **11,8%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **45,6%** na 3,6 milijardi EUR

Izvoz je porastao **57,3%**, a udio izvoza u prihodima je porastao na **15%**

POLJOPRIVREDA U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	2.912	2.974	3.089	3.179	3.088
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	17.723	18.179	18.251	17.984	18.082
Poslovni prihodi (mil. eura)	2.454	2.665	3.056	3.623	3.573
Izvoz (mil. eura)	333	446	506	579	523
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	13,6	16,7	16,6	16,0	14,6
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	32,4	31,5	31,6	34,2	35,2
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	33,4	33,7	34,8	35,6	32,0
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	8,4	8,3	7,7	7,1	8,1
Prosječna bruto plaća (u eurima)	970	1.012	1.068	1.199	1.340
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	365	353	429	465	486
Neto dug (mil. eura)	638	538	533	576	575
EBITDA (mil. eura)	262	239	334	430	409
EBITDA marža	10,7	9,0	10,9	11,9	11,5
CAPEX/poslovni prihodi (%)	14,9	13,2	14,0	12,8	13,6
R&D/poslovni prihodi (%)	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
ND/EBITDA	2,4	2,3	1,6	1,3	1,4
Neto dobit (mil. eura)	70	40	122	189	152
Neto marža	2,8	1,5	4,0	5,2	4,3
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	3,9	2,8	6,2	8,9	5,5
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	2,0	1,1	3,0	4,3	3,3
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	5,8	3,2	8,3	11,7	8,7
Prihod po zaposlenom (u eurima)	138.448	146.591	167.465	201.431	197.602
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	18.777	24.534	27.738	32.182	28.944
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	14.772	6.280	18.290	23.908	22.632
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	3.934	2.208	6.664	10.528	8.406

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Tradicija u ratarstvu i stočarstvu
- ✓ Raznovrsni klimatski i pedološki uvjeti za uzgoj raznovrsnih kultura
- ✓ Velike nezagađene površine pogodne za održivu proizvodnju
- ✓ Snažna prerađivačka prehrambena industrija s regionalnim brandovima
- ✓ Dosegnuti visoki standardi kvalitete i sigurnosti kod velikih poduzetnika
- ✓ Predispozicije u primarnom lancu za proizvodnju zdravih i visokonutritivnih proizvoda
- ✓ Plasman kroz turističku potrošnju
- ✓ Vanjskotrgovinski suficit u proizvodnji žitarica
- ✓ Trajni porast cijena sirovina i hrane
- ✓ Brži rast produktivnosti u odnosu na EU prosjek od 2015. (24% vs 14%)
- ✓ Ukupni prihodi velikih poljoprivrednika premašuju 600 milijuna EUR, investicije dosežu 900 milijuna EUR u posljednjih sedam godina, broj zaposlenih doseže 5,000 i doprinose proračunu RH s više od 100 milijuna EUR godišnje
- ✓ Poboljšanje EBITDA marže iznad srednjoročnog prosjeka zahvaljujući rastu izvoza, stabilizaciji troška rada te padu troška prodane robe
- ✓ Nizak omjer neto duga te EBITDA podržava financiranje investicija

SLABOSTI

- ✓ Male, neuređene, nekomasirane parcele
- ✓ Usitnjena proizvodnja (i po količini i vrsti proizvoda) u kojoj OPG i SOPG čine 96% upisanih poljoprivrednih gospodarstava ne postiže ekonomije obujma
- ✓ Unatoč poboljšanju, produktivnost rada je niska i prate ju visoki troškovi proizvodnje
- ✓ Nedostatak navodnjavanih površina, osjetljivost na elementarne nepogode uz slabe instrumente osiguranja od štete
- ✓ Dobna i obrazovna struktura poljoprivrednih proizvođača
- ✓ Niska vertikalna i horizontalna integracija poljoprivredno-prehrambenog sektora
- ✓ Nedostaci u lancu prodaje i loša organiziranost malih proizvođača za nastupa na tržištu, izostanak udruživanja
- ✓ Hrvatska je neto uvoznik poljoprivredno-prehrambenih proizvoda (nedostatnost u osnovnim sirovinama – meso, mlijeko i dr.) te je prehrambena industrija naročito u turističkoj sezoni prisiljena na uvoz
- ✓ Pad EBITDA marže na najnižu razinu od 2021. te ispod srednjoročnog prosjeka zbog relativnog povećanja sirovina i materijala i troška prodane robe
- ✓ Unatoč rastu investicija u dugotrajnu imovinu od 4,5% u 2023., relativna razina investicija (capex/sales) je malo ispod srednjoročnog prosjeka što upućuje na nedovoljna ulaganja te zaostajanje u pogledu poboljšanja niske dodane vrijednosti/prihoda/dobiti po zaposlenom

PRIJETNJE

- ✓ Provedba Zakona o poljoprivrednom zemljištu prijeti daljnjim usitnjavanjem poljoprivrednog zemljišta, neisplativošću proizvodnje
- ✓ Samo zbog ZPZ-a proizvodnja bi mogla pasti blizu 1,3 milijarde EUR ili 30% predratnog outputa
- ✓ Velika i rastuća administrativna opterećenja primarne poljoprivredne proizvodnje kroz komunalne doprinose i naknade, naknade za zaštitu okoliša, gospodarenje otpadom, sigurnost hrane
- ✓ Ubrzane klimatske promjene uz izrazitu volatilitet na tržištu poljoprivrednih proizvoda zbog geopolitičkih previranja
- ✓ Ponovni rast cijena inputa (sirovine, energenti, transport)
- ✓ Promjene trgovinskih režima s CEFTOM rezultirale su sve lošijim izvoznim rezultatima na susjednim tržištima; uključivanjem Hrvatske na jedinstveno EU tržište, jača konkurencija na domaćem tržištu
- ✓ Nedostatne količine i nekonkurentna cijena domaće sirovine za preradu

PRILIKE

- ✓ Zapošljavanje neiskorištenih resursa za primar. proizvodnju (voda, zemlja)
- ✓ Prostor za rast outputa radi potreba domaćeg stanovništva i turizma
- ✓ Stvaranje regionalnih i nacionalnih brendova prehrambenih proizvoda
- ✓ Udruživanja u klastere, proizvođačke grupe i organizacije, M&A procesi
- ✓ Mogućnost sektorske specijalizacije
- ✓ Korištenje EU fondova za ulaganje u proizvodnju ekoloških proizvoda, modernizaciju proizvodnje, podizanje produktivnosti i udruživanje i izvoznih EU subvencija za treća tržišta
- ✓ Proizvodnja funkcionalnih proizvoda suradnjom primarnog i prerađivačkog sektora
- ✓ Rast prinosa u ratarstvu, povrtlarstvu i stočarstvu, navodnjavanje, dvije i više žetvi godišnje
- ✓ Stavljanje novih hektara u opticaj, te dodatno povećanje proizvodnje (oko 900.000 ha površine trenutno obrađeno od ukupno 3,15mil ha)
- ✓ Povećanje stočnog fonda, te kroz proces vertikalne integracije povećanje dodane vrijednosti u sekundarnom lancu vrijednosti
- ✓ Korištenje mjera JPP za osiguranje logističkih kapaciteta, skladištenja i čuvanja sirovina za potrebe prerađivačkog sektora

POLICY
PREPORUKE

1. Promijeniti Zakon o poljoprivrednom zemljištu i dati prvenstvo raspolaganja zemljištem trenutnim posjednicima koji mogu dokazati poljoprivrednu proizvodnju izdanim računima ili plaćenim porezom te robnim proizvođačima s obzirom na to da se razvoj poljoprivrede temelji na snažnoj proizvodnji koja podrazumijeva jake investicije, ulaganje u R&D te iskorak u konkurentnosti i produktivnosti. Postoji još 138,000 ha državne zemlje koja se ne obrađuje, a umjesto da se većim proizvođačima oduzima 100,000 ha, neobrađeno zemljište dodijeliti malim poljoprivrednicima koji nisu u sustavu PDV-a kojima je poljoprivreda primarna djelatnost, isključujući SOPG-ove (fizičke osobe koje se za osobne potrebe bave poljoprivredom koristeći prirodna bogatstva zemlje i kojima zanimanje poljoprivrednik nije glavno ili jedino zanimanje, a temelji se na korištenju vlastitih i/ili unajmljenih proizvodnih resursa te na radu, znanju i vještinama članova kućanstva i čija je ekonomska veličina (EVPG) manja ili jednaka 3.000 EUR.
2. HUP predlaže produženje ugovora o privremenom korištenju na 10 godina uz dokaz proizvodnje i prinosa na tim površinama. Potrebno je korigirati sustav bodovanja na natječajima za zakup poljoprivrednog zemljišta koje ne diskriminira pravne osobe koje mogu imati prebivalište samo u jednom mjestu i ne mogu ga mijenjati. Dodatno, sustav bodovanja morao bi adekvatno adresirati poljoprivredne proizvođače prema razini planiranih investicija, broju zaposlenih i/ili doprinosima plaćenima po jedinici površine u posjedu, a što se dokazuje izdanim računima ili na drugi provjerljiv način.
3. Pokrenuti i efikasno početi provoditi Zakon o komasaciji koji treba povećati razinu konkurentnosti i otpornosti na klimatske promjene i tržišne rizike poljoprivrede. Definirati konkretne godišnje ciljeve koje treba ispuniti da bi Zakon o komasaciji dao rezultate (primjer cilja: u sljedećih pet godina godišnje okrupnjati 100 000 ha poljoprivrednog zemljišta). Unaprjeđenje sustava za restrukturiranje poljoprivrednog zemljišta i komasacija je reformska mjera u okviru Nacionalnog programa za oporavak i otpornost 2021. – 2026. te je za njenu provedbu planirano 313 milijuna kuna, od čega 80% iz EU fondova te 20% iz državnog proračuna za komasaciju 18 000 hektara poljoprivrednog zemljišta. Taj zakon je u kontradikciji sa Zakonom o poljoprivrednom zemljištu temeljem kojeg se proizvodno-tehnološke cjeline cijepaju i umanjuju. S Ministarstvom pravosuđa uskladiti rad na provođenju Zakona o komasaciji te usklađivanja stanja poljoprivrednog zemljišta u zemljišnim knjigama sa stanjem u katastru. Ogroman je jaz između stvarnog stanja i stanja u zemljišnim knjigama.
4. Zakonski urediti da na državnom zemljištu zakupci mogu biti samo oni kojima je to primarna djelatnost. Neprimarnim proizvođačima može se namijeniti državno zemljište koje se nalazi izvan proizvodno-tehnoloških cjelina i koje su izvan komasiranih ili arondiranih površina.

5. Donijeti jasniju odredbu povezanosti i maksimalne površine na drugim natjecanjima koji i EU poljoprivredna inspekcija koristi za mogućnost spomenutog dokazivanja. U suprotnom, dovodimo se u rizik da se već provedeni natjecaji ponište, a sredstva iz EU omotnica koja se isplaćuju na osnovi ovakvih natječaja i površina koje su dobivene u suprotnosti s EU praksom vrate.
6. **Spriječiti bujanje administrativnih troškova u poljoprivredi, porezno rasteretiti poljoprivredne proizvode** kroz prosječno niži PDV na razine koje imaju zemlje u okruženju i pojednostaviti odnosno smanjiti razne administrativne zahtjeve potrebne za dobivanje potpora i drugih administrativnih obveza.
7. **Demotivirati prelazak OPG-ova u samoopisne OPG-ove** kojima poljoprivredna proizvodnja nije primarna djelatnost i koji nemaju gotovo nikakvu kontrolu, nemaju obvezu izdavanja računa, prijave poreza...
8. **Zakonski prepoznati krške pašnjake kao posebnu cjelinu kroz klasifikaciju na "urbane" i "neurbane"**. Potrebno je davanje suglasnosti prava građenja jednostavnih građevina direktno, kroz natjecajne uvjete i ugovor o zakupu krških pašnjaka što je obveza koju zakupci krških pašnjaka moraju ispuniti u kratkom roku. Potrebno je zakupcima omogućiti da ulože u jednostavne objekte za sklanjanje stoke, zbrinjavanje hrane i vode jer se o toj stoci ne mogu brinuti svaki dan. Raste površina poljoprivrednog zemljišta u klasifikaciji krških pašnjaka i pašnjaka u određenim županijama, a u isto vrijeme pada broj grla u tim istim županijama. Jasnije povezati kroz natjecajne uvjete ova dva parametra – površina poljoprivrednog zemljišta i broj grla te provoditi česte i dosljedne kontrole.
9. **Izmijeniti strateški plan ZPP-a** kojim bi se povećala sredstva za ulaganje u poljoprivredu izdvajanjem dodatnih sredstava iz državnog proračuna iznad prosjeka EU-a s obzirom na značajan jaz produktivnosti.
10. **Donijeti novi Nacionalni plan navodnjavanja** u cilju izgradnje moderne poljoprivredne infrastrukture koja uključuje sustave navodnjavanja, kanalsku oborinsku odvodnju i cestovnu infrastrukturu, sve u cilju osiguranja održive poljoprivredne proizvodnje u uvjetima sve izražajnijih klimatskih ekstrema.
11. **Pojačati poticaje za ulaganja u skladišne kapacitete, silose, logističko-distributivne centre, preradbene kapacitete naročito za voće i povrće, žitarice i uljarice, mlinove, soju, klaonice u cilju podizanja dodane vrijednosti poljoprivredne proizvodnje.** Izraditi programe revitalizacije glavnih stočarskih proizvodnji (mliječnog i tovnog govedarstva te svinjogojstva). Kroz Strateški plan ZPP utvrditi i druge sektore poljoprivredne proizvodnje koji bi mogli postići bolje rezultate uz sektorske potpore koje su za sada usmjerene samo prema proizvodnji voća i povrća, proizvodnji vina i pčelarskom programu.

12. **Omogućiti snažnije korištenje obnovljivih izvora energije u poljoprivredi** na način da se solarne fotonaponske elektrane vežu uz aktivne (prave) poljoprivrednike, odnosno robne proizvođače koji predmetne objekte koriste u svrhu vlastite primarne proizvodnje.
13. **Pojačati izdvajanja u istraživanje i razvoj** u cilju značajnog povećanja poljoprivredne faktorske produktivnosti.
14. **Značajno unaprijediti rad savjetodavnih službi u poljoprivredi odnosno AKIS sustav.** Hrvatski AKIS obuhvaća raznolik niz javnih i privatnih aktera, ali je uglavnom nefunkcionalan. AKIS je neophodan za podršku proizvođačima i agrobiznisu kroz obuku, tehničke savjete i kritične informacije o sustavima upravljanja proizvodnjom i usklađenosti s propisima. Potrebna je sustavna i učinkovita razmjena znanja, informacija i inovacija.
15. **Implementirati različite instrumente osiguranja u poljoprivredi** u upravljanju rizicima poljoprivredne proizvodnje neovisno o instrumentima koje nude osiguravajuća društva. Trenutno samo jedno osiguravajuće društvo u RH radi cjelovito osiguranje poljoprivrednih usjeva. Takvo stanje je dugoročno neodrživo i treba pronaći način da se u tom segmentu osiguranja potakne konkurencija među osiguravajućim društvima.
16. **Poboljšati pravnu sigurnost korisnika zemljišta** koju dodatno narušava rizik restitucije, primjenom Zakona o povratu imovine oduzete tijekom jugoslavenske komunističke vladavine. Povrat zemljišta u naravi ugrožava poslovanje tvrtki koje nerijetko ta zemljišta koriste desetljećima i imaju ugovorene dugogodišnje koncesije.
17. Omogućiti zakupcima vinograda pod trajnim nasadima usklađivanja stanja katastra i zemljišnih knjiga sa stvarnim stanjem poštujući proizvodnu cjelinu na terenu.
18. Omogućiti jedinicama lokalne samouprave da 10% površine namijene uzgoju povrća, voća i ostalih visokodohodovnih poljoprivrednih kultura. Potrebno je propisati jasne odredbe u zakonu i pravilniku kako odrediti namjenu površina za određenu vrstu proizvodnje, kao i implementirati dodatno bodovanje za buduću vrstu proizvodnje u povrtlarstvu i prijelaz s manje dohodovnih vrsta proizvodnje na povrtlarstvo.
19. **Financijski jačati jedinice lokalne samouprave** na način da dobiju sav iznos od raspolaganja poljoprivrednim zemljištem kako bi im se omogućilo učinkovitije upravljanje zemljištem. Potrebna je preraspodjela unutar ruralnog programa da se omogući više sredstava za JLS kako bi mogle ulagati u poljoprivrednu infrastrukturu, okrupnjavanje, usklađenje katastra i zemljišne knjige i rješavanje imovinsko-pravnih odnosa koji su glavni razlog neučinkovitog upravljanja zemljištem i JLS-a i države.

B) PROIZVODNJA HRANE I PIĆA

KLJUČNI BROJEVI I TREND OVI

Broj tvrtki: **2.683**Broj zaposlenih prema satima rada: **51.093**Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **13,3%**Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **47,8%** na 8,2 milijardi EURIzvoz je gotovo udvostručen na 1,8 milijardi EUR, a udio izvoza u prihodima porastao je na **22%**

PREHRAMBENA INDUSTRIJA U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	2.471	2.535	2.628	2.704	2.683
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	50.790	49.790	49.730	50.921	51.093
Poslovni prihodi (mil. eura)	5.573	5.403	6.007	7.514	8.238
Izvoz (mil. eura)	956	1.036	1.218	1.673	1.833
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	17,2	19,2	20,3	22,3	22,3
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	38,4	39,5	38,1	41,0	40,5
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	23,8	23,9	25,4	26,3	25,3
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	12,5	12,8	12,0	10,8	11,2
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.139	1.157	1.211	1.333	1.509
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	431	330	343	411	435
Neto dug (mil. eura)	563	561	523	574	549
EBITDA (mil. eura)	549	474	564	641	774
EBITDA marža	9,9	8,8	9,4	8,5	9,4
CAPEX/poslovni prihodi (%)	7,7	6,1	5,7	5,5	5,3
R&D/poslovni prihodi (%)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ND/EBITDA	1,0	1,2	0,9	0,9	0,7
Neto dobit (mil. eura)	220	136	261	212	418
Neto marža	3,9	2,5	4,4	2,8	5,1
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	8,5	7,1	9,3	10,3	11,3
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	3,5	2,2	4,1	3,2	5,9
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	9,5	5,6	9,8	7,6	13,1
Prihod po zaposlenom (u eurima)	109.729	108.510	120.785	147.558	161.232
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	18.820	20.812	24.482	32.855	35.879
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	10.813	3.550	11.335	12.592	15.146
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	4.328	2.738	5.258	4.168	8.173

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Stabilan rast proizvodnje i prodaje prehrambenih proizvoda
- ✓ Duga tradicija, prepoznata kvaliteta na domaćem i regionalnom tržištu, poznavanje međunarodnog poslovanja i suradnje s multinacionalnim tvrtkama i trgovačkim lancima
- ✓ Stabilno visok udio u zaposlenosti (oko 3,5%), kvalitetan inženjerski kadar
- ✓ Veliko prisustvo međunarodnih tvrtki
- ✓ Raznolikost ponude, visoki standardi kvalitete i sigurnosti
- ✓ Pojedine integrirane poljoprivredno-prehrambene industrije gdje postižemo vrlo dobre rezultate u cijelom lancu vrijednosti (npr. šećer, duhan, pivo, prerada voća i povrća)
- ✓ Rast EBITDA marže malo iznad srednjoročnog prosjeka zahvaljujući rastu produktivnosti rada
- ✓ Izrazito nizak omjer neto duga te EBITDA podržava komotno financiranje investicija

SLABOSTI

- ✓ Značajan zaostatak u produktivnosti u odnosu na prosjek EU-a gotovo 2,5 puta!
- ✓ Velika uvozna ovisnost o uvozu poljoprivrednih sirovina, proizvoda za preradu) te je prehrambena industrija naročito u turističkoj sezoni prisiljena na uvoz
- ✓ Pad EBITDA marže na najnižu razinu od 2021. te ispod srednjoročnog prosjeka zbog relativnog povećanja sirovina i materijala i troška prodane robe
- ✓ Nedostatna vertikalna i horizontalna integracija poljoprivredno-prehrambeno-prerađivačkog sektora
- ✓ Nedostaci u opskrbnom lancu, posebno loša organiziranost SME proizvođača prilikom nastupa na nabavnom i prodajnom tržištu
- ✓ Unatoč rastu investicija u dugotrajnu imovinu od 5,7% u 2023., relativna razina investicija (capex/sales) je ispod srednjoročnog prosjeka što upućuje na nedovoljna ulaganja i inovacije te zaostajanje u poboljšanju niske dodane vrijednosti/prihoda/dobiti po zaposlenom
- ✓ Visoki troškovi sustava kvalitete, sigurnosti hrane
- ✓ Snažna ograničenja u korištenja EU fondova, osobito sektorskih, ali i horizontalnih pogotovo za velika poduzeća

PRIJETNJE

- ✓ Nedostatne količine i nekonkurentna cijena domaće sirovine za preradu te nemogućnost nabavke pojedinih sirovina na globalnom tržištu
- ✓ Ponovni rast cijena inputa (sirovine, energenti, transport)
- ✓ Promjene trgovinskih režima s CEFTOM rezultirale sve lošijim izvoznim rezultatima na susjednim tržištima; uključivanjem Hrvatske na jedinstveno EU tržište, jača konkurencija na domaćem tržištu
- ✓ Visoka porezna opterećenja i parafiskalni nameti vezani uz specifične zahtjeve za prehrambenu industriju
- ✓ Velika i rastuća administrativna opterećenja prehrambene industrije kroz komunalne doprinose i naknade, naknade za zaštitu okoliša, gospodarenje otpadom, sigurnost hrane
- ✓ Učestale izmjene regulative kojom se specifično reguliraju zahtjevi za prehrambenu industriju koji su često znatno stroži od uvjeta u konkurentskim zemljama
- ✓ Nedostatak prilagođenih potpora iz EU fondova za prehrambenu industriju koji su u većoj mjeri izostali u prethodnom programskom razdoblju

PRILIKE

- ✓ Prostor za rast outputa radi potreba domaćeg stanovništva i turizma
- ✓ Stvaranje regionalnih i nacionalnih brendova prehrambenih proizvoda
- ✓ M&A procesi i konsolidacije pojedinih nekonsolidiranih podsektora
- ✓ Korištenje EU fondova za ulaganje u modernizaciju proizvodnje, podizanje produktivnosti, energetske učinkovitost, istraživanja, inovacije i izvoznih subvencija za treća tržišta
- ✓ Proizvodnja funkcionalnih proizvoda suradnjom primarnog i prerađivačkog sektora
- ✓ Smanjenje troškova proizvodnje kroz resurse zelene ekonomije, korištenje obnovljivih izvora energije ugradnjom solarnih ćelija, korištenjem termalnih izvora vode i drugih vidova OIE.

POLICY
PREPORUKE

1. Ojačati strateško pozicioniranje hrvatskog prehrambenog sektora na međunarodnim tržištima hrane. S obzirom na komparativne prednosti i pristup tržištima, strategija poljoprivredno-prehrambenog sektora morala bi slijediti fokusiranu strategiju diferencijacije i ciljati na fokusiran skup strateških segmenata na globalnim tržištima hrane, uzimajući u obzir bogatstvo faktora, konkurentске prednosti, trgovinsko okruženje i promjenjivu tržišnu potražnju. Budući prioriteti politike trebali bi preusmjeriti postojeće javne rashode i usluge podrške prema promicanju povećanih kapitalnih ulaganja, diversifikacije proizvoda i standarda kvalitete.
2. Utvrditi potrebe za prerađivačkim kapacitetima za preradu poljoprivrednih sirovina, naročito za žitarice, uljarice i meso (klaonice) te utvrditi opravdanost ulaganja kako bismo povećali proizvodnju proizvoda više dodane vrijednosti. Potrebno sagledati potrebe na nivou države, a ne svake RLS-a i JLS-a (županije i općine).
3. Osigurati povoljne financijske instrumente kojima bi se SME poduzećima olakšao pristup financiranju koji zadovoljava njihove potrebe za obrtnim i investicijskim kapitalom.
4. Porezno rasteretiti prehrambene proizvode kroz prosječno niži PDV na razine koje imaju zemlje u okruženju i pojednostaviti, odnosno smanjiti razne administrativne zahtjeve potrebne za dobivanje potpora i drugih administrativnih obveza. Trenutno su svi prerađeni prehrambeni proizvodi, pa čak i mliječni, oporezovani stopom PDV-a od 25% kao jednom od najviših u EU.
5. Poticati ulaganja u istraživanja i razvoj, kapitalna ulaganja u prehrambene lance vrijednosti, obnovljive izvore energije te naročito u smislu podizanja produktivnosti rada akutne u mikro, malim i srednjim tvrtkama.
6. Poticati komercijalna partnerstva koja mogu uspostaviti blisku koordinaciju poljoprivredno-prehrambenog lanca vrijednosti i uskladiti zalihe sirovina sa zahtjevima tržišta. Vrijednosni lanci koji dobro funkcioniraju pomažu poljoprivredno-prehrambenom sektoru da poveća tržišnu vrijednost i prilike bliskim koordiniranjem radnji između dionika u lancu vrijednosti poljoprivredno-prehrambene industrije.
7. Uspostaviti informacijski sustav sljedivosti u lancu opskrbe hranom.
8. Ubrzati digitalnu tranziciju razvojem digitalnih procesa u svim dijelovima nabavnih lanaca u proizvodnji hrane.
9. Kroz obrazovni sustav razvijati kvalitetnu radnu snagu s vještinama nužnim za digitalnu i zelenu tranziciju i internacionalizaciju poslovanja. Provesti tranziciju poslovanja uz značajno unaprjeđenje pristupa kružnog gospodarstva. Prehrambeni sustav mora smanjiti i poboljšati upravljanje otpadom od hrane. Prerada otpada od hrane je novi trend

kojim poduzeća mogu smanjiti troškove, promicati održivost i minimizirati utjecaj na okoliš. Ovaj trend pokreće inovacije u sektoru prerade dok tvrtke traže nove i učinkovite načine pretvaranja otpada od hrane u korisne proizvode. Ciljevi za borbu protiv rasipanja hrane dodatno naglašavaju važnost smanjenja otpada u lancima opskrbe industrije.

11.15. HUP – Udruga privatnih poliklinika, bolnica, lječilišta i ustanova za zdravstvenu skrb

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOVI

Broj tvrtki: **2.220**

Broj zaposlenih prema satima rada: **16.396**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **14,0%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **65,1%** na 914 milijuna EUR

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA I SOCIJALNA SKRB U PRIVATNOM VLASNIŠTVU U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	1.821	1.889	1.998	2.117	2.220
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	13.444	13.656	14.549	15.347	16.396
Poslovni prihodi (mil. eura)	554	548	680	762	914
Izvoz (mil. eura)	10	16	15	27	22
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	1,8	2,9	2,3	3,5	2,4
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	19,0	18,2	18,6	18,1	16,5
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	0,6	0,5	0,4	0,5	0,5
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	34,8	36,0	32,4	33,7	34,2
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.193	1.205	1.263	1.393	1.589
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	35	34	43	55	67
Neto dug (mil. eura)	4	-16	-44	-49	-66
EBITDA (mil. eura)	77	76	124	126	156
EBITDA marža	13,8	13,9	18,3	16,5	17,1
CAPEX/poslovni prihodi (%)	6,3	6,2	6,3	7,2	7,3
R&D/poslovni prihodi (%)	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3
ND/EBITDA	0,1	-0,2	-0,4	-0,4	-0,4
Neto dobit (mil. eura)	39	42	79	75	96
Neto marža	7,1	7,6	11,6	9,9	10,5
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	16,7	20,0	34,2	35,9	35,3
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	9,4	9,2	14,9	13,3	14,4
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	23,3	22,5	32,9	28,7	30,4
Prihod po zaposlenom (u eurima)	41.188	40.161	46.761	49.658	55.755
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	732	1.160	1.065	1.748	1.317
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	5.698	5.600	8.549	8.207	9.516
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	2.937	3.047	5.407	4.917	5.841

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Visokokvalificirana radna snaga
- ✓ Visoka kvaliteta usluge uz personalizirani pristup pacijentu
- ✓ Brza prilagodba novim tehnologijama i medicinskim postupcima, uključujući telemedicinu i dijagnostičke metode
- ✓ Privatne ustanove učinkovitije upravljaju resursima uz manje administrativnih prepreka
- ✓ Visoka sigurnost zemlje
- ✓ Široka dostupnost ljekarni diljem zemlje
- ✓ Visoka stručnost ljekarnika u savjetovanju i uslugama

SLABOSTI

- ✓ Iako izdvajanja za zdravstvo rastu, ona značajno zaostaju za EU prosjekom (8,1% prema 10,5% BDP-a) i, nažalost, koreliraju sa stopama morbiditeta i mortaliteta
- ✓ Podfinanciran zdravstveni sustav, pri čemu je previsok udio izdvajanja za zdravstvo iz plaća (trošak poslodavaca), a prenizak iz drugih izvora financiranja (dopunska osiguranja, doplate za lijekove, premije zdravstvenog osiguranja za dobrovoljne zdravstvene rizike)
- ✓ Visoka fluktuacija i manjak kvalificiranog osoblja u zdravstvenoj njezi i rehabilitaciji
- ✓ Povećanje broja ljekarni, uključujući online ljekarne, stvara pritisak na cijene i profitabilnost
- ✓ Pružatelji usluga ovisni o HZZO-u imaju slabiji potencijal rasta i trpe više birokracije

PRIJETNJE

- ✓ Česte promjene zakonodavnog okvira i složeni propisi otežavaju planiranje i poslovanje
- ✓ Ovisnost o ugovorima s HZZO i neizvjesnost u financiranju
- ✓ Ograničena suradnja s javnim zdravstvom može smanjiti efikasnost i dostupnost usluga
- ✓ Povećana konkurencija, uključujući online ljekarne ugrožava već otprije niske marže na prodaju lijekova
- ✓ Nedovoljna ulaganja u tehnologije na štetu konkurentnosti i efikasnosti usluga

PRILIKE

- ✓ Razvoj zdravstvenog i medicinskog turizma
- ✓ Ubrzano usvajanje digitalnih tehnologija i telemedicinskih postupaka gdje hrvatski zdravstveni kadar ima međunarodnu komparativnu prednost
- ✓ Demografski trendovi favoriziraju povećanu potrebu za zdravstvenim uslugama
- ✓ Rastuća orijentacija na prevenciju bolesti povećava potražnju za savjetodavnim i edukativnim uslugama
- ✓ Razvoj novih modela suradnje s osiguranjima povećava financijsku stabilnost i širi ponudu usluga
- ✓ Proširenje ponude ljekarni na brze dijagnostike i cijepjenja te razvoj specijaliziranih zdravstvenih usluga
- ✓ Porezne olakšice i poticaji za ulaganja u modernizaciju infrastrukture i opreme

POLICY
PREPORUKE

1. Omogućiti pacijentima jednaku dostupnost javnog i privatnog zdravstva kroz slobodan odabir kvalitetnije medicinske usluge sistemom vaučera (pacijent zbog slabosti sustava sada plaća medicinsku uslugu dva puta – putem izdvajanja iz plaće za zdravstveni doprinos, a drugi put zbog nemogućnosti da dobije medicinsku uslugu u javnom sektoru).
2. Pored HZZO-a, uključiti i druge privatne osiguravajuće kuće u segment objedinjenog plaćanja medicinskih usluga.
3. Prepoznati primarnu zdravstvenu zaštitu te ju financijski, organizacijski i investicijski osigurati za pacijente da se svi potrebni pregledi obave na primarnoj razini (najdostupnija, najjeftinija) umjesto u sekundarnoj zaštiti (bolnički sustav).
4. Omogućiti osnivanje privatnih općih bolnica (sada samo specijalne) sa širom paletom usluga u odnosu na specijalne bolnice što povećava prohodnost kroz zdravstveni sustav, utječe na smanjenje lista čekanja za zdravstvene i medicinske usluge na razini zemlje te uvesti sustav poticaja za razvoj zdravstvenih usluga i centara izvrsnosti, osobito u područjima gdje su javne zdravstvene usluge nedovoljno pokriveno.
5. Kroz institucionalno povezivanje zdravstva i socijalne skrbi (na razini ministarstva) osigurati bržu operacionalizaciju u pružanju usluga jer u sustavu, primjerice, nedostaje poveznica između akutne i kronične faze.
6. Poboljšati transfer kompetencija uvođenjem specijalizacija, kao i potreban sustav vrednovanja radnih rezultata i poticanja izvrsnosti.
7. Pojednostaviti regulativu i administrativne postupke za privatne zdravstvene ustanove kroz digitalizaciju i automatizaciju procesa izdavanja dozvola, rješenja, odobrenja i licenci za rad, smanjujući tako birokratske prepreke.
8. Prilagoditi zakonodavni okvir za integraciju stranih medicinskih stručnjaka kroz pojednostavljenje procesa nostrifikacije diploma i brže izdavanje radnih dozvola.
9. Razviti strategiju privlačenja pacijenata iz inozemstva za zdravstveni i medicinski turizam promotivnim kampanjama i prohodnijim sustavom priznavanja polica zdravstvenog osiguranja.
10. Unaprijediti pravni okvir za suradnju s osiguravajućim društvima, omogućujući brži i transparentniji proces ugovaranja usluga.
11. Poboljšati regulativu za pružatelje kućne zdravstvene njege i rehabilitacije pojednostavljenjem administrativnih postupaka i uvođenjem standardiziranih protokola za sve pružatelje usluga.
12. Omogućiti porezne olakšice za ulaganja u specijaliziranu opremu i obuku osoblja u sektoru zdravstvene njege i rehabilitacije.
13. Unaprijediti pravni okvir za zapošljavanje stranih radnika u sektoru zdravstvene njege, omogućujući brži proces izdavanja dozvola za rad i boravak.

14. Razviti sustav subvencija za kućnu zdravstvenu njegu u ruralnim i slabije naseljenim područjima kako bi se poboljšala dostupnost usluga.
15. Poticati suradnju između zdravstvenih i socijalnih usluga integriranim programima skrbi za starije i nemoćne osobe.
16. Uvesti stimulatívne mjere za pružatelje usluga rehabilitacije kako bi se potaknulo uvođenje novih metoda i tehnologija rehabilitacije.
17. Razviti sustav potpore za male pružatelje usluga zdravstvene njege kroz povoljnije uvjete kreditiranja i smanjenje parafiskalnih nameta.
18. Unaprijediti sustav financiranja zdravstvene njege i rehabilitacije kroz prilagodbu HZZO sustava i uvođenje dodatnih mogućnosti sufinanciranja.
19. Podržati razvoj programa za kontinuiranu edukaciju i specijalizaciju djelatnika u zdravstvenoj njezi i rehabilitaciji kako bi se osigurala visoka razina kvalitete usluga.
20. Olakšati integraciju digitalnih zdravstvenih tehnologija u praksu zdravstvene njege i rehabilitacije, uz poticanje razvoja telemedicine i telerehabilitacije.
21. Omogućiti porezne olakšice za ulaganja u modernizaciju ljekarni i digitalizaciju njihovog poslovanja, uključujući sustave za upravljanje zalihama i e-recepte.
22. Poticati suradnju između ljekarni i zdravstvenog sustava kroz bolje integrirane usluge kao što su savjetovanje o terapiji i upravljanje kroničnim bolestima.
23. Prilagoditi zakonodavni okvir za uvođenje novih usluga u ljekarnama, poput brze dijagnostike i cijepljenja, čime bi se proširila uloga ljekarnika u zdravstvenom sustavu.
24. Poboljšati sustav nabave lijekova kroz transparentnije procese i omogućavanje fleksibilnijih uvjeta za ljekarne, posebno u ruralnim područjima.
25. Razviti sustav poticaja za ljekarne koje ulažu u edukaciju zaposlenika i specijalizaciju u pružanju novih zdravstvenih usluga.
26. Podržati inicijative za razvoj e-trgovine lijekovima i medicinskim proizvodima uz osiguranje visokih standarda sigurnosti i kvalitete.
27. Unaprijediti sustav komunikacije između ljekarni i liječnika integracijom IT sustava koji omogućuju bolju koordinaciju terapija i sprječavanje interakcija lijekova.
28. Poticati razvoj ljekarni kao centara za zdravlje u zajednici, proširenjem uloga ljekarnika u prevenciji i promociji zdravlja.
29. Uvesti dodatne poticaje za ljekarne u ruralnim i manje naseljenim područjima kako bi se osigurala dostupnost lijekova i zdravstvenih usluga svim građanima.

11.16. HUP – Udruga proizvođača lijekova

KLJUČNI BROJEVI I TRENDОВI

Broj tvrtki: **72**

Broj zaposlenih prema satima rada: **5.978**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **4,2%**

Rast ukupnih prihoda 2019. – 2023. od **31,4%** na 1,3 milijardi EUR

Izvoz je porastao **57,1%**, a udio izvoza u prihodima porastao na čak **74%**

PROIZVODNJA LIJEKOVA U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	54	58	61	70	72
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	5.116	5.239	5.400	5.656	5.978
Poslovni prihodi (mil. eura)	967	989	1.042	1.113	1.271
Izvoz (mil. eura)	596	704	725	796	936
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	61,6	71,2	69,6	71,5	73,7
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	25,1	33,1	29,7	28,5	29,2
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	9,1	8,2	9,1	8,7	10,7
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	15,2	16,0	16,2	16,6	16,0
Prosječna bruto plaća (u eurima)	2.398	2.513	2.612	2.723	2.838
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	36	39	80	88	206
Neto dug (mil. eura)	71	79	90	55	88
EBITDA (mil. eura)	240	236	238	259	269
EBITDA marža	24,8	23,8	22,9	23,3	21,2
CAPEX/poslovni prihodi (%)	3,8	3,9	7,7	7,9	16,2
R&D/poslovni prihodi (%)	1,0	0,4	0,5	0,6	0,5
ND/EBITDA	0,3	0,3	0,4	0,2	0,3
Neto dobit (mil. eura)	164	183	159	182	148
Neto marža	17,0	18,5	15,2	16,4	11,7
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	48,6	56,4	69,4	95,0	49,8
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	11,4	11,8	10,0	9,0	5,0
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	16,4	15,8	13,6	11,8	8,7
Prihod po zaposlenom (u eurima)	189.050	188.823	192.924	196.799	212.630
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	116.529	134.400	134.230	140.767	156.638
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	46.909	45.018	44.098	45.864	44.977
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	32.143	34.843	29.409	32.193	24.793

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ 100-godišnja tradicija proizvodnje
- ✓ Visokokvalificirana radna snaga
- ✓ Opskrba visokokvalitetnim cjenovno povoljnijim lijekovima
- ✓ Povećanje dostupnosti ključnih terapija pacijentima u Hrvatskoj
- ✓ Ključan faktor u osiguranju stabilnosti hrvatskog zdravstvenog sustava, opskrbe pacijenata lijekovima te prevencije nestašica
- ✓ Proizvodnja lijekova jedan je od najznačajnijih hrvatskih izvoznih sektora koji izvozi 70% proizvodnje (uvođenje EUR pozitivno je djelovalo na međunarodnu razmjenu)
- ✓ Niska zaduženost domaćih proizvođača lijekova omogućuje kontinuitet ulaganja u proizvodne i razvojne kapacitete
- ✓ Solidan realni rast produktivnosti u odnosu na prosjek EU-a

SLABOSTI

- ✓ Nemogućnost tržišnog određivanja cijena generičkih lijekova na recept
- ✓ Nemogućnost ugrađivanja (rasta) troškova poslovanja u cijenu proizvoda
- ✓ Porast troška proizvodnje ponekad daleko premašuje cijenu lijekova na tržištu što ugrožava održivost proizvodnje dijela lijekova te znatno otežava daljnja ulaganja farmaceutske industrije
- ✓ Rast stope povlačenja lijekova
- ✓ Portfelj lijekova na recept većinom se financira iz sredstava jedinog javno-zdravstvenog fonda
- ✓ Unatoč snažnom rastu izvoza, pad EBITDA marže ispod razine iz 2019. zbog kontinuiranog administrativnog snižavanja cijena lijekova, skupljih sirovina i djelomično rasta troška rada

PRIJETNJE

- ✓ Nastavak rasta cijena ulaznih materijala (sirovina) te troška transporta
- ✓ Ponovni rast troška energenata
- ✓ Dodatni porast troška plasiranja lijekova na tržište što će dio lijekova učiniti ekonomski neodrživim, odnosno rezultirati odustajanjem od lansiranja ili povlačenja lijekova s domaćeg tržišta
- ✓ Nedostatak specijaliziranih stručnjaka i kvalificiranih proizvodnih radnika, povećanje troška rada
- ✓ Kontinuirano snižavanje cijena lijekova koje rezultira konsolidacijom pojedinih tržišta, smanjenjem broja dobavljača lijekova i nestašicama
- ✓ Realizirani rokovi ispunjenja novčanih obveza zdravstvenog sustava za isporučene lijekove višestruko premašuju propisane rokove
- ✓ Iako izdvajanja za zdravstvo rastu, ona i dalje zaostaju za EU prosjekom (8,1% prema 10,5% BDP-a)
- ✓ Zdravstveni sustav je podfinanciran, pri čemu je previsok udio izdvajanja za zdravstvo iz plaća, a prenizak iz drugih izvora financiranja (dopunska osiguranja, doplate za lijekove)
- ✓ Namjere za gomilanjem zaliha lijekova u bogatijim državama ugrožavaju opskrbu lijekovima u čitavoj EU

PRILIKE

- ✓ Starenje stanovništva uz razvoj zapadnih profila bolesti, naročito onih kroničnih, pogoduje rastu tržišta farmaceutskih proizvoda i pripravaka uz povećanje broja propisanih lijekova per capita
- ✓ Razvoj novih proizvoda u tržišnim nišama s malim brojem konkurenata uz fokus na mali broj terapijskih područja potiče rast izvoza
- ✓ Olakšavanje procesa odobravanja lijekova uz brža uvrštenja na liste lijekova
- ✓ Promjena pravilnika i načina određivanja cijena generičkih lijekova po jasnim kriterijima uz odgovarajuću prilagodbu cijena kontinuiranoj inflaciji
- ✓ Uvođenje modela javne nabave lijekova uz sklapanje ugovora s više gospodarskih subjekata za isti predmet nabave (tzv. multiwinning model) kako bi se minimizirale nestašice lijekova
- ✓ Izmjena Zakona o poticanju ulaganja (delimitacija poticaja)
- ✓ Razvoj tehnologije
- ✓ Trend osviještenosti za brigu o vlastitom zdravlju

POLICY
PREPORUKE

1. Kreirati održive tržišne uvjete kojima se podupiru postojeći proizvodni kapaciteti te potiče i nagrađuje sigurnost proizvodnje i opskrbe lijekovima.
2. Promijeniti način određivanja cijena generičkih lijekova na recept s ciljem održanja kontinuiteta i održivog razvoja proizvodnje te dugoročne nesmetane opskrbe generičkim lijekovima i njihove dostupnosti pacijentima, u cilju održivog funkcioniranja zdravstvenog sustava i prevencije interventnih nabava.
3. HUP predlaže učiniti uskladbu cijena generičkih lijekova na recept s porastom realnih troškova proizvodnje jednostavnijom, bržom i transparentnijom, radi osiguranja održivog poslovanja, a kako ne bi došlo do prestanka proizvodnje generičkih lijekova i njihova nestanka s tržišta. Posebno je važno zaštititi proizvodnju i opskrbu tržišta lijekovima najnižih cijena, tj. onima koji koštaju do 25 EUR.
4. Povećati dostupnost svih lijekova kroz brži proces uvrštenja na liste, kao i širenje modela sufinanciranja potrošnje lijekova. Pored povećanja mogućnosti doplate, prostor za povećanje potrošnje na lijekove moguće je podržati kroz aktivnije praćenje isteka patenata originalnih lijekova u suradnji s HZZO-om, otvaranje natječaja za javnu nabavu generičkih lijekova i njihovo uvrštenje na listu – automatski po isteku patenta originalnog lijeka te uvođenjem modela javne nabave lijekova uz sklapanje ugovora s više gospodarskih subjekata za isti predmet nabave (tzv. *multiwinning* model u javnoj nabavi lijekova). *Multiwinning* model sprječava ovisnost o jednom dobavljaču te naknadni relativno skuplji interventni uvoz u slučaju da taj jedan dobavljač ne bude u mogućnosti neometano opskrbljivati tržište RH predmetnim lijekom. Kako bi se navedeni model implementirao u sustav javne nabave, odnosno kako bi se istovremeno moglo potpisati ugovor s više dobavljača, HUP se snažno zalaže za izmjenu/dopunu Zakona o javnoj nabavi. Potrebno je u javnu nabavu uvrstiti kvalitativne kriterije za sigurnost opskrbe lijekovima i dodatno regulirati paralelnu trgovinu lijekovima u svrhu osiguranja planirane, sigurne i kontinuirane opskrbe lijekovima i njihove dostupnosti pacijentima.
5. Kroz izmjene Zakona o poticanju ulaganja snažnije motivirati investicije u tehnološki napredne sustave te poticati investicije u sektoru farmaceutike čija ulaganja znatno premašuju okvire koje prepoznaje naša regulativa. HUP predlaže reviziju poticaja na investicije, tj. delimitaciju poticaja što će pozitivno utjecati na velike investicije od 50 milijuna EUR nadalje, a osobito na investicije iznad 100 milijuna EUR. Također, nužno je produžiti rok korištenja poticaja i/ili promijeniti njegovu definiciju kako bi se primjenjivao od početka prodaje proizvoda koji je rezultat investicije. Potrebno je provesti i oslobađanje od dijela doprinosa za proizvodne objekte u nadležnosti jedinica lokalne samouprave te davanje dozvole velikim tvrtkama da apliciraju na EU fondove kao na drugim tržištima.

6. Pozicije RH vezano uz izmjene EU zakonodavnog okvira (npr. Pharma review, Bolar izuzeće, Direktiva o pročišćavanju komunalnih otpadnih voda i sl.) uskladiti s činjenicom da su gotovo svi lijekovi koji se proizvode u RH generički lijekovi i da Hrvatska mora imati snažnu zagovaračku poziciju u korist generičke industrije.
7. Obzirom da je većina zaposlenika u farmaceutskoj industriji visokobrazovana te je potrebno provoditi proaktivne politike zadržavanja takvog profila radnika u Hrvatskoj, predlažemo porezno rasterećenje troška rada, odnosno srednjih i viših plaća.

11.17. HUP – Udruga prometa

KLJUČNI BROJEVI I TRENDVI

Broj tvrtki: **7.089**

Broj zaposlenih prema satima rada: **62.503**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **10,9%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **44,7%** na 6,8 milijardi EUR

Izvoz je porastao **49,0%**, a udio izvoza u prihodima porastao je na **35%**

PRIJEVOZNI SEKTOR U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	6.563	6.334	6.577	6.750	7.089
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	58.822	57.594	57.811	58.997	62.503
Poslovni prihodi (mil. eura)	4.714	4.079	4.814	6.459	6.822
Izvoz (mil. eura)	1.586	1.273	1.571	2.386	2.364
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	33,7	31,2	32,6	36,9	34,6
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	17,2	15,2	16,8	18,3	16,7
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	5,3	5,3	5,8	6,4	6,5
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	20,0	22,6	19,5	16,3	18,1
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.333	1.332	1.352	1.486	1.649
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	1.409	1.328	753	931	1.225
Neto dug (mil. eura)	1.058	1.196	1.098	898	939
EBITDA (mil. eura)	714	519	706	1.214	1.239
EBITDA marža	15,1	12,7	14,7	18,8	18,2
CAPEX/poslovni prihodi (%)	29,9	32,5	15,6	14,4	18,0
R&D/poslovni prihodi (%)	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
ND/EBITDA	1,5	2,3	1,6	0,7	0,8
Neto dobit (mil. eura)	123	-27	158	379	594
Neto marža	2,6	-0,7	3,3	5,9	8,7
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	3,1	1,0	3,8	9,0	7,8
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	1,1	-0,2	1,4	3,5	4,9
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	2,6	-0,6	3,3	6,9	9,9
Prihod po zaposlenom (u eurima)	80.142	70.832	83.267	109.481	109.149
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	26.970	22.107	27.172	40.451	37.814
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	12.136	9.007	12.211	20.575	19.826
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	2.092	-472	2.729	6.431	9.509

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Rast u prijevozu putnika i robe u 2024. iznad razine iz 2019.
- ✓ Visoka ulaganja u strateški pozicioniranu Luku Rijeka (400 milijuna EUR) imaju za cilj utrostručiti broj kontejnera kroz nekoliko godina
- ✓ Modernizacija većih zračnih luka uz kontinuirano povećanje zrakoplovnih linija u turističkoj sezoni
- ✓ JANAF investira 500 milijuna EUR u velike baterijske spremnike za pohranu električne energije iz obnovljivih izvora
- ✓ Liberalizacija željezničkog teretnog prijevoza dovela je 20-ak privatnih prijevoznika (imaju 60% tržišta)
- ✓ Razvijena mreža autocesta (na razini EU jedinice lokalne samouprave kojima prolazi autocesta imaju u prosjeku 25% veći BDP p/c)
- ✓ Nizak omjer neto duga te EBITDA omogućuje komotno financiranje investicijskog ciklusa mnogih tvrtki
- ✓ Rast EBITDA marže nadomak rekordne razine u srednjoročnom razdoblju zahvaljujući relativnom smanjenju troška rada

SLABOSTI

- ✓ Nepostojanje jedinstvenog sustava naplate autocesta (4 koncesionara)
- ✓ Viša stopa PDV-a na prijevoz putnika u odnosu na niz članica EU-a, a naročito države članice iz neposrednog okruženja
- ✓ Unatoč rastu investicija u dugotrajnu imovinu od 31,6% u 2023., relativna razina investicija (capex/sales) je u zadnje tri godine značajno ispod srednjoročnog prosjeka što upućuje na nedovoljna ulaganja te zaostajanje u pogledu poboljšanja niske dodane vrijednosti/prihoda/dobiti po zaposlenom
- ✓ Ulaganja u infrastrukturu ne prate ulaganja u javne usluge prijevoza
- ✓ Izostanak PSO ugovora o javnoj usluzi prijevoza
- ✓ Neprovođenje pozitivnih propisa (npr. Zakona o prijevozu u cestovnom prometu)
- ✓ Nepostojanje intermodalnih terminala
- ✓ Ograničeni ljudski kapaciteti na carinskim i inspekcijским poslovima
- ✓ Nepostojanje logističkih koncepata za uporabu postojeće lučke infrastrukture

PRIJETNJE

- ✓ Izostanak koordinacije i potpora u sektoru transporta kao zagađivača u sklopu zelene i digitalne tranzicije
- ✓ Razjedinjenost putničkog prijevoza značajno slabi sektorsku suradnju te pregovaračku poziciju sektora prema socijalnim partnerima
- ✓ Propusnost na vanjskim šengenskim granicama
- ✓ Nedostatak vozača u teretnom, a posebno u putničkom dijelu gdje se manjak procjenjuje na 30% kako bi vozni redovi u punini funkcionirali. Strani radnici nisu trajno rješenje jer je prevelika fluktuacija prema razvijenijim članicama EU-a
- ✓ Izostanak potpornih programa zelenim i digitalnim ciljevima u transportu u usporedbi s drugim članicama EU-a (npr. Španjolska daje potpore za nabavu novih pametnih tahografa druge generacije do max. 12 000 eura za flotu iznad 10 vozila)

PRILIKE

- ✓ U reviziji TEN-T mreže, Hrvatska je jedina zemlja EU-a koja je dvama koridorima osnovne mreže došla na četiri. Na koridore je dodano 450 km željeznice (npr. istarske i podravske), 430 km cesta, osam novih luka (Korčula, Rab, Cres, Stari Grad, Hvar, Supetar, Preko, Rogač) te pet novih urbanih čvorova (Zagreb, Rijeka, Split, Osijek i Varaždin) za što je dostupno (su)financiranje iz fondova EU-a.
- ✓ Uvođenje sustava elektroničke naplate povećava protok putnika
- ✓ Ulaganja u razvoj logističkih centara uz pozicioniranje luka u logističke pravce
- ✓ Croatia Airlines zamjenjuje flotu s 15 novih aviona
- ✓ Modernizacija željezničke mreže, 70 novih vlakova (više od 50% flote) i sigurnosnih sustava
- ✓ Razvoj intermodalnih terminala za putnike i robu
- ✓ Razvoj unutarnjih plovnih puteva uz razvoj luka u Vukovaru, Osijeku, Slavanskom brodu i Sisku

POLICY
PREPORUKE

1. Uvesti sniženu stopu PDV-a na prijevoz putnika sukladno Direktivi Vijeća 2006/112/EZ o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost na temelju koje su mnoge članice EU, a naročito države članice iz okruženja smanjile ovu stopu (Slovenija, Italija, Austrija od 9–13%), kako treće zemlje iz okruženja (Sjeverna Makedonija 5%).
2. Uvesti elektronski sustav za naplatu cestarina po prijednom kilometru u cilju pune primjene načela Schengena, povećanja prohodnosti te posljedično intenziteta cestovnog prometa. Uvesti dinamičko određivanje cijena ovisno o turističkoj sezoni ili zagušenjima kako bi se optimizirala prometna mreža.
3. Zakonski poticati integraciju javnog prijevoza putnika objedinjavanjem svih vidova prometa, uključujući željeznicu, autobuse i dr., odnosno omogućiti putovanje jedinstvenom kartom. Jedinstveni prijevoz potiče ostanak stanovništva u ruralnim sredinama, omogućavajući dostupnost kulturnih, obrazovnih, zdravstvenih, sportskih i drugih društvenih standarda. Značaj ove inicijative raste u kontekstu najava centraliziranih zdravstvenih usluga.
4. Zakon o prijevozu u cestovnom prometu i prateće akte potrebno je izmijeniti na način da omoguće ravnomjernu uspostavu javne usluge prijevoza putnika na cijelom teritoriju RH te provođenje procesa usklađivanja linija u cilju postizanja kvalitetnije dinamike tržišta prijevoza. Naime, Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture kao nadležno tijelo za uslugu javnog prijevoza putnika treba dati jasne upute županijama o potpisivanju ugovora s cestovnim prijevoznicima te upravljati tim procesom kako to radi u zračnom ili obalnom prijevozu putem centralne Agencije.
5. Uspostaviti model subvencije svim željezničkim prijevoznicima tereta po udjelu prijednih vlak-kilometara ili oslobađanjem plaćanja naknada za pristup infrastrukturi za sljedećih 10 godina, odnosno period za koji se planira da će trajati radovi na modernizaciji željezničke infrastrukture na glavnim prugama. Predvidjeti transparentan način subvencioniranja teretnog prijevoza željeznicom do 2030., odnosno do završetka modernizacije željezničke infrastrukture kako bi se željeznički prijevoz sačuvao te kako bi se omogućilo ostvarivanje ciljeva EU-a u pogledu preusmjerenja prijevoza na željeznicu kao održivijeg i zelenijeg transporta.
6. Odrediti upravitelju infrastrukture prihvatljive duljine trajanja zatvaranja koja trebaju biti precizno najavljena minimalno tri mjeseca unaprijed kako bi se prijevoznici mogli organizirati s obzirom da većinom sudjeluju u međunarodnom prijevozu, kako tranzitnom tako i na riječnom koridoru. Zatvaranja pruga 5 – 7 dana su neprihvatljiva jer svaki dan nemogućnosti obavljanja prijevoza znači dodatne fiksne i varijabilne troškove što često znači gubitak tržišnog udjela jer se korisnici usluga okreću cestovnom prijevozu ili koridorima koji zaobilaze Hrvatsku.

7. Zakonski izjednačiti tretman željezničkih prijevoznika u odnosu na prijevoznike u vlasništvu Republike Hrvatske kroz nediskriminirajući pristup i korištenje uslužnih objekata na infrastrukturi (npr. radionice za održavanje vozila).
8. Donijeti novi Zakon o prijevozu željeznicom u dijelu koji se odnosi na rekuperaciju električne energije na način da se ne naplaćuje kod vuče vlakova.
9. Hitno modernizirati željeznički granični prijelaz Tovarnik u smislu povećanja kolosiječnih kapaciteta i opreme za inspekcijski pregled svih vrsta roba, uključujući robe životinjskog i biljnog porijekla te sredstava za zaštitu bilja.
10. Pojednostaviti carinski postupak za vlakove koji prevoze robe iz jedne članice EU-a u drugu članicu u EU u tranzitu preko Republike Srbije.
11. Smanjiti graničnu dob mladih za prijevoz putnika te u teretnom prijevozu na način da mladi vozač može dobiti D1 dozvolu za prijevoz do 50 km radijusa već s 18 godina u odnosu na trenutačnu 21 godinu. Trenutni prag, naime, mnoge mlade vozače odbija od posla, a ovaj dio prometnog sektora vidi priliku za ranijim uključivanjem mlađih vozača početnika u svijet rada kroz posebne programe mentorstva i nadzora starijih kolega.
12. Proširiti programe vaučera HZZ-a za stjecanje početnih kvalifikacija u cestovnom prijevozu, ali i stjecanje vozačkih kategorija što podupire ponudu radnih resursa u cestovnom prijevozu.
13. Ujednačiti postojeće programe za prekvalifikaciju u vozače na nacionalnoj razini (umjesto različitih praksi na lokalnoj razini).
14. Smanjiti RTV pristojbe po uzoru na, primjerice, Italiju i Njemačku, gdje je godišnji iznos obveze plaćanja RTV pristojbe ograničen na 10 eura što je ekvivalent jedne mjesečne RTV pristojbe u Hrvatskoj.
15. Poticati investicije u zelenu i digitalnu tranziciju te izgradnju odgovarajuće infrastrukture (parking, punionice, usavršavanje zaposlenih, servisno održavanje). Primjerice, potrebno je poticati nabavu pametnih homologacijskih – obveznih tahografa po uzoru na Španjolsku koja to čini u sklopu EU fondova nove generacije (do 3 vozila 3 000 EUR, 4 – 5 vozila 7 000 EUR, više od 10 vozila 12 000 EUR). Također predlažemo razmotriti implementaciju nekih španjolskih potpora, između ostalog, za upravljanje elektroničkom kontrolom dokumenata, integraciju elektroničkih kontrolnih dokumenata u sustave upravljanja, implementaciju sustava za planiranje resursa poduzeća (TMS/ERP), implementaciju sustava za pomoć u eksploataciji (SAE), ažuriranje sustava za pomoć u eksploataciji (SAE), implementaciju aplikacija za podnošenje zahtjeva elektroničkim putem, unaprjeđenje sustava naplate karata. Nadalje, Nizozemska je poduzetnicima osigurala potpore za kupnju ili leasing novih *zero-emission* vozila N1 ili N2 kategorije čija cijena iznosi 20 000

eura i više, maksimalne nosivosti do 4 250 kg. Financijska sredstva osigurava nizozemska Vlada u iznosu od 30.000.000 eura. Iznos potpore ovisi o veličini poduzeća, a maksimalna pojedinačna potpora po vozilu je 5 000 eura.

16. Izbaciti Odredbu o radu nedjeljom u skladištima iz postojećeg Zakona o trgovini prema kojem je dozvoljen rad 16 nedjelja u godini. Izrazito je veliki izazov organizirati opskrbu kad se broj turista u odnosu na domicilno stanovništvo poveća za pet puta tijekom ljetnih mjeseci. Logistička skladišta nikako ne smiju imati kvalifikaciju trgovačkih skladišta.
17. Pojasniti porezni tretman dedicanog skladišta na način da se “najam prostora” tretira kao dio cjelokupne usluge logistike (skladištenje određenih proizvoda, manipulacija njima, garancija sigurnosnih uvjeta i dr.), a ne kao izdvojena usluga najma prostora koji se posebno oporezuje. Logistička usluga podrazumijeva: skladištenje i manipulaciju robom unutar skladišta za što logističar osigurava resurse.

11.18. HUP – Udruga tekstilne i kožne industrije

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOVI

Broj tvrtki: **1.024**

Broj zaposlenih prema satima rada: **19.328**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **12,7%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od svega **4,5%** na 1,2 milijardi EUR

Izvoz je praktički stagnirao na razini od oko 800 milijuna EUR i udio u prihodima mu je blago smanjen na **66%**

TEKSTILNO, ODJEVNA I KOŽARSKA INDUSTRIJA U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	1.079	1.058	1.048	1.051	1.024
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	24.814	23.657	22.074	20.799	19.328
Poslovni prihodi (mil. eura)	1.172	1.051	1.067	1.218	1.225
Izvoz (mil. eura)	801	695	730	836	808
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	68,3	66,1	68,5	68,7	66,0
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	44,2	42,6	42,1	43,8	42,3
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	12,8	11,2	12,1	11,8	11,4
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	20,9	22,6	22,5	21,0	21,8
Prosječna bruto plaća (u eurima)	822	836	905	1.022	1.152
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	47	53	37	49	68
Neto dug (mil. eura)	68	45	36	23	23
EBITDA (mil. eura)	79	76	74	94	81
EBITDA marža	6,8	7,2	6,9	7,7	6,6
CAPEX/poslovni prihodi (%)	4,0	5,1	3,4	4,0	5,5
R&D/poslovni prihodi (%)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
ND/EBITDA	0,9	0,6	0,5	0,2	0,3
Neto dobit (mil. eura)	22	27	29	42	25
Neto marža	1,9	2,6	2,7	3,5	2,0
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	7,0	7,2	8,0	12,3	5,9
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	2,1	2,5	2,7	3,8	2,1
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	4,6	5,2	5,3	7,1	4,3
Prihod po zaposlenom (u eurima)	47.235	44.416	48.336	58.550	63.399
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	32.283	29.359	33.087	40.195	41.830
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	3.201	3.219	3.348	4.501	4.203
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	884	1.149	1.303	2.021	1.290

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Blizina tržišta i povjerenja kupaca
- ✓ Rast investicija u dugotrajnu imovinu od 39,1% u 2023. te 46,3% u odnosu na srednjoročni prosjek te istodobno u odnosu na prihode od prodaje (Capex/sales) stvara uvjete za manji oporavak niske dodane vrijednosti/prihoda/dobiti po zaposlenom
- ✓ Izrazito nizak omjer neto duga te EBITDA

SLABOSTI

- ✓ Pad prihoda u 2023. zbog manjeg izvoza zbog daljnjeg pada europske tekstilne industrije, recesije u Njemačkoj, itd.
- ✓ Pad EBITDA marže na najnižu razinu od 2018. zbog snažnog povećanja troška rada zbog zakonskog povećanja minimalne plaće većini zaposlenih
- ✓ Kontinuirano jačanje konkurencije s Istoka s nižim troškom proizvodnje
- ✓ Specifična kvalifikacijska i demografska struktura s obzirom na socijalno osjetljive kategorije i pretežno žensku radnu snagu više starosne dobi ograničava prijenos znanja na mlađe zaposlenike
- ✓ Rast plaća iznad rasta produktivnosti zbog manjka te specifičnosti radne snage pogoršava konkurentnost i održivost
- ✓ Slaba podrška strukovnom obrazovanju, naročito u obučarskoj industriji limitira razvoj kvalificirane domaće radne snage
- ✓ Rastuća ovisnost o stranoj radnoj snazi
- ✓ Niski stupanj digitalne zrelosti
- ✓ Složene porezne i regulativne prepreke, poput nemogućnosti priznavanja PDV-a na određene usluge, smanjuju likvidnost i povećavaju troškove poslovanja
- ✓ Izostanak jasne kategorizacije srednje kapitaliziranih poduzeća otežava pristup razvojnim potporama i natjecajima namijenjenima SME poduzećima

PRIJETNJE

- ✓ Daljnji pad proizvodnje u europodručju od oko -3,5% u 2024. te -1,7% u 2025. nakon pada od -4,8% u 2023.
- ✓ Pad konkurentnosti zbog snažnog rasta troška proizvodnje/sirovine
- ✓ Ponovni rast cijena ulaznih materijala (sirovina) te cijena energenata uslijed kolebanja u opskrbnim lancima zbog geopolitičkih previranja
- ✓ Moguće promjene u EU regulativi, poput Direktive o korporativnoj održivosti ili Direktive o kasnim plaćanjima, mogu stvoriti dodatne izazove
- ✓ Izostanak organiziranja centara izvrsnosti za ove industrije, odnosno koncentracija znanja i razvoj tehnologija kao podrška bržem razvoju

PRILIKE

- ✓ EU Strategija za tekstilnu industriju pruža praktične smjernice za rast produktivnosti kroz ulaganja u modernizaciju proizvodnje, nove tehnologije, energetsku učinkovitost, digitalizaciju, internacionalizaciju
- ✓ Implementacija portugalske strategije fokusirane na razvoj i izvoz
- ✓ U idućih 10 godina, tvrtke u EU će u većoj mjeri ulagati resurse u primjenu novih tehnologija s naglaskom na digitalizaciju, inovativni tekstil, rješavanje problema mikro plastike i recikliranja, dajući doprinos zelenoj tranziciji

POLICY
PREPORUKE

1. Jasnije kategorizirati srednje kapitalizirana (mid-cap) poduzeća u Zakon o računovodstvu u cilju olakšanja pristupa potporama i natjecajima ključnima za daljnji razvoj sektora namijenjenima za SME poduzeća.
2. Trošak uređenja i opremanja nekretnina namijenjenih za stanovanje radnika priznati u pretporez. Naime, prema Zakonu o PDV-u iznajmljivanje stanova u svrhu stanovanja nije predmet oporezivanja PDV-om, a prema čl. 58. st. 4. Zakona o PDV-u, porezni obveznik ne može iskoristiti pretporez kad nabavlja dobra i usluge u svrhu isporuka dobara i usluga oslobođenih od plaćanja PDV-a.
3. U zakonu o tržištu rada definirati minimalnu satnicu umjesto minimalne plaće.
4. Izjednačiti tretman stranih i domaćih radnika, osobito u dodjeli mjera Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.
5. Revitalizirati strukovno obrazovanje. Naime, u obrazovnom sustavu strukovnog obrazovanja nema upisa za zanimanja u obučarskoj industriji na razini IV. i VI. stupnja. Za VI. st. – ing. obučarske tehnologije postoji Stručni studij u okviru TTF-a koji nema potreban nastavni kadar, stoga je potrebno redefinirati nastavni program. Osim toga, nije omogućeno stjecanje visokog obrazovanja u okviru TTF-a za ing. obučarske tehnologije.
6. U Zakonu o tržištu plina dodati kategoriju kupca koji kupuje plin namijenjen uporabi u vlastitom kućanstvu. Naime, u slučaju kad je objekt za smještaj radnika u vlasništvu poduzeća u kojem je smješteno više radnika na jednom mjestu opskrbe, nemoguće je imenovati samo jednog korisnika potrošnje energije. Zbog toga računi glase na pravnu osobu i obračunava se tržna cijena za kategoriju poduzetništva koja je viša od cijene za kućanstva. Kako režijske troškove stanovanja plaća radnik (korisnik smještaja) kao privatno lice, u tom slučaju trebao bi platiti i višu cijenu energije obračunatu za kategoriju poduzetništva. Suprotno tome, HUP predlaže da se potrošena energija (plin, el. energija) na mjernim mjestima u stambenim objektima namijenjenima za stanovanje radnika obračunava po cijenama za kućanstvo, a da račun i dalje glasi na pravnu osobu.

11.19. HUP – Udruga trgovine

KLJUČNI BROJEVI I TREND OVI

Broj tvrtki: **28.297**

Broj zaposlenih prema satima rada: **197.801**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **13,3%**

Rast poslovnih prihoda cjelokupne trgovine u periodu 2019. – 2023. od **41,5%** na 51,4 milijardi EUR, prihodi trgovine na malo su rasli **36,0%** na 18,6 milijardi EUR.

TRGOVINA NA MALO I VELIKO U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	28.814	28.615	28.507	28.323	28.297
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	195.927	192.367	190.955	192.887	197.801
Poslovni prihodi (mil. eura)	36.312	34.234	39.008	45.639	51.375
Izvoz (mil. eura)	3.127	2.986	3.650	4.830	4.748
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	8,6	8,7	9,4	10,6	9,2
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	2,7	2,6	2,6	2,8	3,2
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	71,9	71,4	71,5	72,4	71,2
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	7,6	8,1	7,5	7,1	7,4
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.171	1.205	1.278	1.409	1.596
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	1.524	1.363	1.575	1.466	1.537
Neto dug (mil. eura)	971	333	-340	-221	-121
EBITDA (mil. eura)	2.204	2.231	2.823	3.277	3.837
EBITDA marža	6,1	6,5	7,2	7,2	7,5
CAPEX/poslovni prihodi (%)	4,2	4,0	4,0	3,2	3,0
R&D/poslovni prihodi (%)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ND/EBITDA	0,4	0,1	-0,1	-0,1	0,0
Neto dobit (mil. eura)	981	999	1.524	1.820	2.129
Neto marža	2,7	2,9	3,9	4,0	4,1
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	9,0	9,4	14,8	18,4	13,9
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	4,1	4,1	6,1	6,5	6,9
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	12,5	11,8	16,2	17,5	18,2
Prihod po zaposlenom (u eurima)	185.332	177.961	204.279	236.611	259.732
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	15.958	15.522	19.114	25.039	24.006
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	11.251	11.598	14.784	16.989	19.398
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	5.009	5.192	7.981	9.434	10.763

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Stabilno visoki udio u zaposlenosti (oko 15%) i bruto dodanoj vrijednosti (11%)
- ✓ Ekspanzija stranih trgovaca odražava atraktivnost tržišta i generira ponovni rast zaposlenosti u zadnje dvije godine
- ✓ Snažan rast potrošnje zahvaljujući snažnom realnom rastu plaća (+19,5% od 2019.), zaposlenosti, rastu turizma, potrošačkom kreditiranju, ino doznaka stanovništvu, fiskalnim stimulansima te niskoj stopi štednje oko 6,5% ili gotovo dva puta ispod prosjeka EU-a
- ✓ Maloprodaja hrane i pića je otpornija u odnosu na ostale segmente potrošnje budući da je potražnja (primjerice) za odjećom i namještajem elastičnija na promjene u dohotku te cijenama
- ✓ Sektor trgovine se potpuno razdužio
- ✓ Nacionalni lanci imaju znatno veća ulaganja u dugotrajnu imovinu (neto CAPEX na razini 5 – 6% prihoda od prodaje) od regionalnih (2 – 3%)
- ✓ Nacionalni lanci imaju više bruto marže zbog boljih uvjeta dobavljača, strukture prodaje, geografske pozicije te većih ulaganja u neto obrtni kapital i imovinu
- ✓ Rast EBITDA marže do najviše razine (7,5%) u pet godina, visoka stopa reinvestiranja (80%+ EBITDA-e)
- ✓ Pad troška rada u odnosu na prihode upućuje na rast produktivnosti

SLABOSTI

- ✓ Relativno snažnije oporezivanje potrošnje (PDV, trošarine) nego u okruženju, relativno veći troškovi logistike, rastuća ovisnost o uvozu te veličina tržišta nepovoljno djeluju na cijene u prehrambenom segmentu maloprodaje
- ✓ Administrativno ograničavanje cijena frekventnih prehrambenih proizvoda
- ✓ Ograničavanje rada na 16 nedjelja
- ✓ Uspoređujući 2023. s 2019., gotovo svi indikatori (prihod od prodaje, bruto dobit, EBITDAR, EBITDA, bruto troška rada) rasli su manje od inflacije
- ✓ Korelacija između kretanja bruto profitnih (RUC) marži sa stopom inflacije je beznačajna. S druge strane, korelacija EBITDAR, EBITDA i neto marži sa stopom inflacije je kod regionalnih lanaca iznimno negativna (veća inflacija značila je manje marže), primarno zbog rasta plaća.
- ✓ Dugovi bolnica prema veletrgojama dosegli su rekordnih 675 milijuna EUR, od čega je oko 500 milijuna EUR dospjeli dug
- ✓ Opadajuća razina investicija u dugotrajnu materijalnu i nematerijalnu imovinu (Capex/sales) cementira nisku razinu bruto dodane vrijednosti/prihoda/dobiti po zaposlenom

PRIJETNJE

- ✓ Ponovni snažan rast cijena energenata te ključnih sirovina u prehrambenoj industriji te posljedično ponovno "divljanje" inflacije
- ✓ Nadolazeća korekcija tržišta nekretnina uz potencijalno snažnije ispuhivanje nekretninskog balona mogla bi snažno pogoditi prodaju neprehrambenih artikala

PRILIKE

- ✓ Daljnji snažniji rast plaća u odnosu na prosjek EU-a uz dicanje dodane vrijednosti rastućeg sektora turizma pozitivno djeluje na osobnu potrošnju
- ✓ Sentiment potrošača je iznad dugoročnog prosjeka čak i u slučaju daljnjeg pada
- ✓ Snažniji pad cijena prehrambenih sirovina/proizvoda u korist kupovne moći nižih dohodovnih skupina
- ✓ Veliki potencijal za poboljšanje produktivnosti kroz daljnji razvoj logistike te digitalizaciju prodaje

POLICY
PREPORUKE

1. Izjednačiti pravila igre za sve tržišne takmace ukidanjem administrativnih ograničenja cijena skupine prehrambenih proizvoda sukladno očekivanom padu inflacije na prosječno 3,5% u 2024. godini i niže u 2025. godini. Analiza HNB-a pokazuje da je trošak rada glavni pokretač inflacije tijekom 2023. te početkom 2024. godine. S obzirom na to da inflacijski pritisci slabe, tržišne cijene sirovina i energenata se stabiliziraju pa jača konkurencija u trgovačkom sektoru.
2. Suspendirati zabranu rada nedjeljom u trgovini jer je selektivna, neustavna i diskriminatorna prema izuzeću o propisanom ograničenju i veličini te ne uvažava činjenicu da je Hrvatska snažno orijentirana na turizam (19% BDP-a, 11% BDV-a) (in)direktno odgovornog za gotovo 50% osobne potrošnje u cijeloj godini. Potrebno je provesti stručnu i pažljivu reviziju posljednjeg Zakona o trgovini te omogućiti poduzetnicima samostalnu odluku o radu nedjeljom uz adekvatnu nagradu zaposlenih te jačanje kapaciteta institucija i inspeksijskih službi u provođenju kontrole odredbi Zakona.
3. U dijelu Zakona o trgovini koji ograničava rad nedjeljom, ukinuti definiciju skladišta kao “prodajnog objekta u kojem se obavlja trgovina” zbog čega većina robe iz asortimana voća i povrća te mesa gubi na kvaliteti što dovodi do povećanja otpisa robe te onemogućava obavljanje dogradnje, popravaka, čišćenja i održavanja prodajnih objekata na dane koje je trgovac odredio kao neradne nedjelje.
4. Uključiti predstavnike poslodavaca u operativne radne skupine za donošenje minimalnih tehničkih uvjeta, gospodarenje otpadom, Zakona o nepoštenim trgovačkim praksama i dr. kako bi buduće promjene u poslovnoj regulativi bile primjenjive u praksi, da ne kreiraju dodatne troškovne namete te budu u interesu krajnjih potrošača. Važno je voditi računa da ne dolazi do prekomjerne regulacije, primjerice uslijed razmatranja donošenja EU uredbe kojom bi se ograničilo plaćanje između poduzetnika na 30 dana što uopće ne dozvoljava da poduzetnici između sebe definiraju drukčije rokove plaćanja i protivno je slobodi ugovaranja također ozakonjenoj na razini EU-a (https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_23_4412).
5. Adekvatno prenijeti Delegirane Direktive EK 2022/2100 u Zakon o ograničavanju uporabe duhanskih i srodnih proizvoda s jasnom distinkcijom između klasičnih duhanskih proizvoda (cigareta) i duhanskih i nikotinskih proizvoda kod kojih nema izgaranja kod korištenja.
6. Zakonom definirati nove kategorije proizvoda – nikotinske vrećice i grijani bezduhanski proizvodi. Izmjenama Zakona o ograničavanju uporabe duhanskih i srodnih proizvoda možemo postići još kvalitetnije uređenje tržišta duhanskih i srodnih proizvoda kroz definiranje svih novih kategorija proizvoda, nedvosmislenost zakonskih odredbi, olakšavanje i jednoobraznost aktivnosti nadzora, usklađivanje Zakona s

novim realnostima te proširenje pristupa u borbi protiv pušenja prema odredbama iz Nacionalne strategije djelovanja na području ovisnosti za razdoblje do 2030. godine.

7. Provesti informiranje punoljetnih pušača – duhanski i nikotinski proizvodi kod kojih nema izgaranja imaju svoju ulogu u smanjenju ukupne stope pušenja što pokazuju razna znanstvena istraživanja, primjeri drugih zemalja.
8. Zakonski implementirati model dinamike svođenja rokova plaćanja prema veledrogerijama kako bi se osigurala stabilnost opskrbe lijekovima i medicinskim proizvodima te zaštitila radna mjesta više od 3 500 zaposlenih.

11.20. HUP – Udruga ugostiteljstva i turizma

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOVI

Broj tvrtki: **13.891**

Broj zaposlenih prema satima rada: **85.740**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **14,0%**

Rast inozemnih prihoda od turizma od 2019. do 2023. od **38,5%** na 14,6 milijardi EUR uz istodobni rast poslovnih prihoda turističkih poduzeća od **53,8%** na 6,3 milijardi eura

TURISTIČKA PODUZEĆA U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	12.729	13.060	13.311	13.675	13.891
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	78.871	65.147	71.175	79.349	85.740
Poslovni prihodi (mil. eura)	4.073	2.262	3.728	5.312	6.265
Izvoz (mil. eura)	987	305	709	1.039	1.230
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	24,2	13,5	19,0	19,6	19,6
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	23,3	24,9	21,8	24,9	24,8
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	4,8	7,0	5,1	4,6	4,7
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	24,0	31,8	23,2	21,9	22,9
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.034	921	1.011	1.223	1.394
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	807	574	554	804	839
Neto dug (mil. eura)	2.024	2.414	1.997	2.055	1.945
EBITDA (mil. eura)	776	45	803	1.174	1.110
EBITDA marža	19,0	2,0	21,5	22,1	17,7
CAPEX/poslovni prihodi (%)	19,8	25,4	14,9	15,1	13,4
R&D/poslovni prihodi (%)	0,3	0,5	0,3	0,2	0,1
ND/EBITDA	2,6	53,3	2,5	1,8	1,8
Neto dobit (mil. eura)	212	-453	240	551	332
Neto marža	5,2	-20,0	6,4	10,4	5,3
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	3,9	-5,2	3,6	6,6	4,2
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	1,9	-4,0	2,0	4,2	2,4
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	4,2	-9,8	4,5	9,6	5,5
Prihod po zaposlenom (u eurima)	51.646	34.727	52.379	66.946	73.068
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	12.510	4.688	9.958	13.093	14.341
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	9.836	696	11.285	14.793	12.947
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	2.692	-6.951	3.366	6.946	3.871

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Najveći pojedinačni sektor u hrvatskoj ekonomiji (19% BDP-a bez indirektnih učinaka, 11,4% BDV-a)
- ✓ S indirektno uključenim sektorima (poljoprivreda, graditeljstvo i dobar dio trgovine) turizam kreira više od 20% svih radnih mjesta u Hrvatskoj
- ✓ Zbog relativno niske zaduženosti, turističke tvrtke su značajni investitori
- ✓ Prema oporavku prihoda, Hrvatska je među trima najboljim mediteranskim turističkim destinacijama u odnosu na pretkriznu 2019. zahvaljujući dobrom kriznom menadžmentu u pandemiji, snažnom razvoju prometne infrastrukture, povratku investicija na pretpandemijske razine te ulasku u europodručje i Schengen što jača percepciju Hrvatske kao atraktivne i sigurne turističke destinacije
- ✓ Solidan realni rast produktivnosti u odnosu na prosjek EU-a, ovo je jedini sektor gdje je produktivnost iznad Njemačke te prosjeka EU-a

SLABOSTI

- ✓ Niska bruto dodana vrijednost/prihod/dobit po zaposlenom uz pad EBITDA marže ispod razine iz 2019. (19,0%) zbog rasta troška rada i trajnog povećanja troška energije/repromaterijala iznad rasta produktivnosti
- ✓ Visoka sezonalnost, prekomjerni turizam pokretan nabujalim obiteljskim i nekomercijalnim smještajem koji agresivno koristi infrastrukturu te nepovratno ruši konkurentnost destinacije
- ✓ Dominiraju objekti za kratkoročni turistički najam u strukturi smještajnih kapaciteta koji konzumiraju gosti niže, narušene kupovne moći što ograničava rast prihoda turizma
- ✓ Svega 15% ili efektivno samo 9,5% kreveta u hotelskom smještaju (kad uračunamo nekomercijalni smještaj – vikendice) za razliku od konkurentskih mediteranskih destinacija gdje je prosječni udio hotelskog smještaja na razini od 43%
- ✓ Niska potrošnja turista u Hrvatskoj od oko 160 eura po danu u odnosu na potrošnju u Italiji i Španjolskoj (oko 250 eura po danu) i pogotovo Portugal (oko 450 eura)
- ✓ Manjak radne snage

PRIJETNJE

- ✓ Ponovni pad kupovne moći na našim glavnim emitivnim tržištima uz proširenje rusko-ukrajinskog sukoba na druge zemlje negativno bi djelovali na potražnju za putovanjima, odnosno regionalnu sigurnost kao ključni faktor u izboru turističke destinacije
- ✓ Klimatske promjene koje mogu snažno utjecati na potražnju u pojedinim dijelovima godine te ukupan ekosustav
- ✓ U uvjetima povišenih cijena energenata i repromaterijala te snažnih pritisaka na trošak rada dodatno generiranog rekordnim povećanjem "minimalca" nastavljaju se pritisci na profitabilnost i financijski potencijal za investiranje
- ✓ Pad privatnih investicija uslijed recesije, visoke inflacije, ponovnog pogoršanja uvjeta financiranja, pada kupovne moći na glavnim emitivnim tržištima
- ✓ Pojačano subvencioniranje domaćeg turizma na našim glavnim emitivnim tržištima

PRILIKE

- ✓ Daljnji rast fizičkog prometa s obzirom da je booking u EU tek u 2023. dosegnoo pred-pandemijske razine, snažno rastu korporativna putovanja (MICE segment), a potražnja Europljana za putovanjima je relativno neelastična na pad realnog raspoloživog dohotka s obzirom da čini mali udio (ispod 3%) u dohotku prosječnog Europljana.
- ✓ Turizam privlači značajne kvalitetne investicije zahvaljujući jačanju izvjesnosti regulative, prilagodbi poreznog tretmana te jačem korištenju EU fondova u financiranju razvoja (komunalne) infrastrukture
- ✓ Daljnji razvoj prometne infrastrukture uz kontinuirani rast zrakoplovnih kapaciteta u smjeru Hrvatske te kroz gradnju brzih željeznica
- ✓ Vrijednost investicija u hotele u narednih 5 godina procjenjuje se na EUR 4,5–5,0 milijardi
- ✓ U narednih 5 godina moguće je doseći razinu prihoda od EUR 20 mlrd te povećati stopu popunjenosti hotela na 55% sa trenutnih 45%

POLICY
PREPORUKE

1. U cilju podizanja dodane vrijednosti potrebno je ubrzano i snažno poticati usmjeravanje investicija prema organiziranom smještaju kako bismo riješili problem najlošije strukture smještaja na Mediteranu. Za pokretanje značajnog investicijskog ciklusa izrazito je važna brza operacionalizacija Zakona o neprocijenjenom građevinskom zemljištu.
2. Značajna novina Zakona o pomorskom dobru je institut “koncesije na zahtjev”, no nužno je kroz podzakonske akte definirati otvorena pitanja, naročito u pogledu zemljišta u kamping segmentu u temeljnom kapitalu društva naknadno proglašenom pomorskim dobrom, kao i obavljanja komercijalnih aktivnosti na pomorskom dobru. Korisnicima je nužno omogućiti jednostavno dobivanje koncesije neposredno na zahtjev za tehnološki ili funkcionalno neodvojive cjeline morskih plaža, turističkih privezišta i turističkih luka s hotelima, kampovima i turističkim naseljima.
3. Potrebno je precizno i pravedno regulirati status imovine koja je nakon završetka pretvorbe i privatizacije ušla u režim pomorskog dobra. Kvalitetno reguliranje pomorskog dobra je preduvjet investicijskog razvoja i dizanja kvalitete hrvatskog turizma.
4. S obzirom na rastući problem manjka radne snage u sljedećim godinama, potrebno je dodatno aktivirati sav domaći radni potencijal daljnjom liberalizacijom zakonodavnog okvira tržišta rada te ubrzati procese ishodaovanja radnih dozvola za strane radnike iz “trećih” zemalja. Lani je u turizmu izdano 46 tisuća radnih dozvola strancima, a ove godine se očekuje 50 – 55 tisuća.
5. Adekvatnije riješiti status “stalnog sezonca” kao i plaćanja takvih zaposlenika na način da se realno postave uvjeti korištenja mjere “Stalni sezonac” i povećaju iznosi naknade za vrijeme produženog mirovinskog osiguranja.
6. Poticati programe stipendiranja, edukacije i promocije poslova u turizmu, oblikovanje i provedbu programa i institucija cjeloživotnog obrazovanja i prekvalifikacije u turizmu. Potrebno je kreirati posebne programe za strane radnike kako bi se što brže i lakše integrirali i pružili uslugu visoke razine kvalitete.
7. Pored prilagodbe stope PDV-a za turizam na razinu konkurentskih destinacija, izrazito je važno ujednačiti porezno opterećenje za iste vrste ugostiteljskih (smještajnih) objekata neovisno o osobi na čije ime su registrirani. Naime, apartmani koji su registrirani na fizičke osobe (građane) opterećeni su 12 – 15 puta manje javnim davanjima od trgovačkih društava u sektoru. Aktualno je i pitanje visine PDV-a na usluge smještaja i usluživanja hrane i pića.
8. Jedinice lokalne samouprave moraju strateški donijeti odluku o budućem turističkom rastu, prvenstveno po pitanju smještajne strukture temeljene na poticanju kvalitete smještajnih objekata sukladno razvojnim planovima i održivom razvoju sredine.

11.21. HUP – Udruga zaštitarske djelatnosti

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOVI

Broj tvrtki: **192**

Broj zaposlenih prema satima rada: **11.314**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **18,3%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **33,9%** na 284 milijuna EUR

ZAŠTITARSKE DJELATNOSTI U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	196	184	191	193	192
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	11.913	11.693	11.301	11.342	11.314
Poslovni prihodi (mil. eura)	212	216	220	235	284
Izvoz (mil. eura)	3	2	2	3	4
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	1,3	1,1	1,1	1,2	1,3
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	7,7	8,2	8,3	8,9	9,6
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	2,6	2,4	2,8	2,2	3,0
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	51,8	51,0	52,5	53,2	51,8
Prosječna bruto plaća (u eurima)	769	785	853	917	1.085
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	10	13	12	13	23
Neto dug (mil. eura)	5	-5	-10	-7	-7
EBITDA (mil. eura)	32	29	27	28	38
EBITDA marža	14,9	13,6	12,2	11,9	13,3
CAPEX/poslovni prihodi (%)	4,9	5,8	5,6	5,4	8,1
R&D/poslovni prihodi (%)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ND/EBITDA	0,1	-0,2	-0,4	-0,2	-0,2
Neto dobit (mil. eura)	22	22	18	19	26
Neto marža	10,5	9,9	8,1	7,9	9,0
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	34,0	40,9	49,7	39,9	41,6
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	21,3	17,6	15,2	14,0	16,6
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	77,2	51,1	38,3	34,8	39,6
Prihod po zaposlenom (u eurima)	17.816	18.495	19.476	20.676	25.127
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	234	196	211	249	316
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	2.646	2.510	2.369	2.451	3.353
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	1.863	1.839	1.585	1.638	2.268

Izvor: FINA info.BIZ

POLICY
PREPORUKE

1. Osigurati status čuvara/zaštitara vježbenika koji bi se zaposlio u zaštitarskom društvu za vrijeme edukacije i stjecao licence na način da se predmetni status ograniči na četiri mjeseca koliko traje uobičajeno ishodovanje čuvarske/zaštitarske licence.
2. Omogućiti provođenje dijela edukacije po modelu “učenje na daljinu” kroz certificirane ustanove za izobrazbu, primarno za teorijski dio izobrazbe.
3. Omogućiti polaganje stručnog ispita čuvara/zaštitara odmah po završetku izobrazbe u okviru ustanove za izobrazbu uz ispitnu komisiju Ministarstva unutarnjih poslova.
4. Izmijeniti zakonodavstvo u dijelu priznavanja i vrednovanja zaštitarskih licenci stečenih u zemljama u okruženju čiji radnici nemaju jezičnu barijeru.
5. Dodatno porezno rasteretiti umirovljenike koji ostaju u sektoru zaštite nakon navršene 65. godine, koji zbog ukidanja neoporezivog dijela postaju skuplji za samog poslodavca.
6. Ukinuti nužnost polaganja zaštitarskog ispita za osobe koje imaju tri godine rada u MUP-u, MORH-u i drugim srodnim službama (kategorija osoba definirana zakonom), koje u postojećem zakonu ne moraju prolaziti izobrazbu za zaštitara, ali moraju polagati stručni ispit.
7. Uvođenje socijalnih kriterija (isplata plaća, regresa, putnih troškova i sl.) kao obvezni kriterij dokazivanja sposobnosti ponuditelja na javnoj nabavi za usluge privatne zaštite.
8. Utvrđivanje jedinstvenih koeficijenata participacije minimalne plaće u komercijalnoj cijeni usluga privatne zaštite, uz zahtjev da isti budu sastavni dio svih ugovora o JN usluga privatne zaštite.

11.22. HUP – Udruga poslodavaca graditeljstva

KLJUČNI BROJEVI I TRENDVI

Broj tvrtki: **21.940**

Broj zaposlenih prema satima rada: **118.212**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **12,5%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **70,1%** na 13,3 milijardi EUR

Izvoz je porastao **62,1%**, a udio izvoza u prihodima ostao stabilan na **5%**

GRADITELJSTVO U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	16.161	17.168	18.820	20.488	21.940
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	96.900	101.503	107.879	111.454	118.212
Poslovni prihodi (mil. eura)	7.830	8.037	9.209	10.885	13.320
Izvoz (mil. eura)	408	435	512	581	662
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	5,2	5,4	5,6	5,3	5,0
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	23,9	23,3	25,2	25,7	23,1
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	7,7	7,9	8,4	8,7	8,3
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	15,6	16,3	15,8	15,0	14,6
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.049	1.074	1.124	1.220	1.373
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	820	883	1.096	1.005	1.073
Neto dug (mil. eura)	6.386	6.006	5.619	5.364	4.766
EBITDA (mil. eura)	789	817	1.064	1.445	1.846
EBITDA marža	10,1	10,2	11,5	13,3	13,9
CAPEX/poslovni prihodi (%)	10,5	11,0	11,9	9,2	8,1
R&D/poslovni prihodi (%)	1,1	1,7	1,1	0,8	1,0
ND/EBITDA	8,1	7,3	5,3	3,7	2,6
Neto dobit (mil. eura)	141	184	406	486	831
Neto marža	1,8	2,3	4,4	4,5	6,2
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	2,5	2,4	4,9	3,8	4,0
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	0,5	0,7	1,4	1,6	2,7
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	1,2	1,5	3,1	3,5	6,8
Prihod po zaposlenom (u eurima)	80.800	79.180	85.366	97.665	112.681
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	4.213	4.290	4.747	5.214	5.598
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	8.140	8.051	9.860	12.965	15.614
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	1.454	1.811	3.767	4.358	7.033

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Povećanje udjela u bruto dodanoj vrijednosti ekonomije za gotovo 1,5 postotnih bodova od 2012. naovamo (udio bruto profita iz građevinarstva u ekonomiji se oporavlja)
- ✓ Solidan realni rast produktivnosti i profita u odnosu na prosjek EU-a uz EBITDA maržu na rekordnim razinama
- ✓ Znatno povoljnija percepcija narudžbi te cijena u odnosu na prosjek EU-a
- ✓ Kvalitetna gradnja svih vrsta niskogradnje i visokogradnje
- ✓ Poznavanje specifičnosti gradnje u domaćem podneblju/regijama RH
- ✓ Stručni zaposlenici
- ✓ Tehnička opremljenost
- ✓ Vlastita proizvodnja agregata, betona, asfalta i dr. građevinskih proizvoda
- ✓ Kolektivni ugovor za graditeljstvo koji industrijske odnose uređuje povoljnije od Zakona o radu i ujednačava uvjete poslovanja u sektoru

SLABOSTI

- ✓ Niska bruto dodana vrijednost/prihod/dobit po zaposlenom
- ✓ Prosječna neto marža od 2017. naovamo je ispod 3%
- ✓ Gubitak, odnosno nedostatak radne snage zbog velike razlike u plaćama 2 – 3 puta u odnosu na članice EU-a
- ✓ Rastuća ovisnost o uvozu gotovo znatno skuplje radne snage (do 40%)
- ✓ Prevelika orijentacija na domaće tržište te projekte (su) financirane EU fondovima, posebno u niskogradnji
- ✓ Tvrtke u visokogradnji su ovisnije o uslugama podizvođača (blizu 70% prihoda od prodaje prema 45% u niskogradnji) te varijabilnim troškovima – ovisno o tehnološkim kapacitetima, dostupnosti radne snage, građevinskih materijala, veličini projekta/kompleksnosti
- ✓ Spora digitalizacija

PRIJETNJE

- ✓ Nelojalna konkurencija iz trećih zemalja izvan EU podržana izrazito visokim subvencijama iz matičnih država
- ✓ Usporavanje inozemne potražnje i rast kamata pogoršavaju sentiment investitora
- ✓ Pad rezidencijalnih investicija zbog visokih cijena nekretnina, povećanih kamata te nestabilnog okruženja
- ✓ Pad proizvodnje građevinskog materijala na EU tržištima (15 – 20%)
- ✓ Unatoč padu svjetske potražnje, cijene građevinskog materijala (15 – 20% prihoda od prodaje) u prosjeku su oko 50% više u odnosu na pretkrizno razdoblje
- ✓ Cijene energenata su 2 – 3 puta više u odnosu na pretkrizno razdoblje
- ✓ Pad privatnih investicija uslijed recesije, visoke inflacije, jačeg pogoršanja uvjeta financiranja, pada kupovne moći
- ✓ Izostanak naplate razlika u cijeni radova na velikim projektima javne nabave
- ✓ Poremećaji u dobavnim lancima uz rast troškova građevinskih proizvoda
- ✓ Nepovoljni demografski trendovi zbog iseljavanja te niskog fertiliteta
- ✓ Nepovoljan zakonski okvir (ZOO, ZJN, ZOS)
- ✓ Skriveno subvencionirana nelojalna konkurencija iz trećih zemalja
- ✓ Manjak kompetencija stranih radnika

PRILIKE

- ✓ Povoljni izgledi rasta u srednjem roku uz (su) financiranje iz fondova EU-a, NPOO-a, posebno u niskogradnji i energetskej infrastrukturi
- ✓ Potentna područja: prometna infrastruktura (EUR 3,5 mlrd), obnova od potresa (EUR 2,3 mlrd), jačanje energetske infrastrukture te energetska obnova zgrada, zaštita okoliša, privatne investicije u turizmu
- ✓ Jačanje investicija u “zelenu” infrastrukturu, industrijsku logistiku
- ✓ Rast inozemnih poslova u niskogradnji (su) financiranoj EU fondovima nove generacije te rastućim projektima renoviranja/održavanja (50% outputa u EU otpornog u kriznim vremenima)
- ✓ Građevinske tvrtke u EU imaju ugovorene poslove na 9 mjeseci
- ✓ Raniji pad kamatnih stopa u 2024.
- ✓ Urbanizacija, migracije i “atomizacija” kućanstava jačaju potražnju za oskudnim kvalitetnim, modernim stambenim i poslovnim prostorom
- ✓ Rast projekata izvan centra smanjuje trošak gradnje, povećava profitabilnost, povećava potražnju za prometnom infrastrukturom

Izvor: HUP istraživanja, kontribucije članica HUP-a

POLICY
PREPORUKE

1. Isplatiti razlike u cijeni radova nastalih na projektima javne nabave rastom cijena inputa zbog poremećaja globalnih tržišta građevinskog materijala, rasta troška rada i inflacije.
2. Učinkovito suzbiti nelojalnu konkurenciju subvencioniranih (državnih) kompanija iz trećih zemalja kvalitetnom pripremom tendera uz primjenu postojećih propisa te izmjenom zakonodavnog okvira na nacionalnom i EU nivou u cilju zaštite domaćeg gospodarstva i radnih mjesta te radi odgovornog gospodarenja javnim novcem.
3. Zakonom o obveznim odnosima propisati primjerenu raspodjelu rizika među stranama ugovora o građenju tako da izvođač radova može zahtijevati izmjenu cijene ako se cijena elemenata, temeljem kojih je određena cijena radova, povećala toliko da bi cijena radova trebala biti veća za više od dva postotka kad je ugovoreno da se cijena može mijenjati, odnosno za više od tri postotka kad je ugovorena nepromjenjiva cijena.
4. Izmijeniti Ovršni zakon kako bi se onemogućila neosnovana naplata po zadužnici i Pravilnik o obliku i sadržaju zadužnica da bi se obrasci zadužnice uskladili s Ovršnim zakonom.
5. Donijeti Zakon o javnoj nabavi radova male vrijednosti ispod europskih pragova – 5.382.000 EUR.
6. Zakonom o javnoj nabavi propisati obveznu primjenu Posebnih uzanci o građenju u javnoj nabavi radova.
7. Zakonom o javnoj nabavi isplatu plaća ugovorenih Kolektivnim ugovorom za graditeljstvo propisati kao obvezni kriterij dokazivanja sposobnosti ponuditelja.
8. Osigurati učinkovitu kontrolu primjene Kolektivnog ugovora za graditeljstvo, posebice isplate plaća.
9. Izmjenom Zakona o strancima i postupanja MUP-a značajno pojednostaviti i ubrzati postupke ishoda viza te dozvola za boravak i rad stranih radnika.
10. Integraciju stranih radnika pri njihovom dolasku u RH olakšati vaučerima za učenje hrvatskog jezika i strukovno obrazovanje.
11. Afirmirati građevinska zanimanja i reformirati strukovno obrazovanje, naročito kroz dualni model obrazovanja.
12. Uskladiti visinu neoporezivog primitka za prehranu radnika na temelju vjerodostojne dokumentacije sa stvarnim troškom.
13. Redefinirati rad na terenu u odnosu na mjesto sjedišta poslodavca na način da se omogući isplata terenskog dodatka za rad na gradilištima u mjestu sjedišta tvrtke radniku čije je prebivalište udaljeno najmanje 30 km od sjedišta tvrtke.
14. Omogućiti isplatu neoporezive naknade za odvojen život stranom radniku jednako kao i domaćem.

11.23. HUP – Udruga profesionalaca za fondove Europske unije

SWOT analiza

HUP – Udruga profesionalaca za fondove Europske unije

SNAGE

- ✓ Velik broj natječaja VFO-a otvorit će se u iduće tri godine
- ✓ Iskustvo prethodnog višegodišnjeg razdoblja – iskusni stručnjaci za EU fondove
- ✓ Recentni primjer ubrzanja u procesu evaluacije projekata (SIPIN)

SLABOSTI

- ✓ Nedostatak stručne radne snage, osobito u javnom sektoru, usporava procese i uzrokuje neujednačenosti u postupanjima
- ✓ Zbog kašnjenja u otvaranju EU natječaja, izrazite su fluktuacije u likvidnosti savjetodavnih tvrtki što otežava zadržavanje kvalitetnih stručnjaka
- ✓ Nedostatna digitalizacija otežava i usporava procese prijave i provedbe EU projekata (npr. Baza korisnika potpora male vrijednosti objavljuju se rascjepkano u excel tablicama)
- ✓ Neujednačenost postupanja različitih tijela Sustava EU fondova stvara poslovnu nesigurnost savjetnicima i demotivira potencijalne korisnike
- ✓ Pravosudna i zakonska praksa (ZJN, nekonkurentan ZoPU i Zakon o poticanju RDI ulaganja)

PRIJETNJE

- ✓ Ubrzano donošenje politika, regulative i povezanih obaveza zelene tranzicije, bez dovoljno jasne upute za implementaciju zemljama članicama Zelene politike EU-a
- ✓ Odabir velikih međunarodnih organizacija kod izrade nacionalnih strateških dokumenata
- ✓ Kašnjenja u objavama NPOO natječaja/ugovaranju projekata mogu ugroziti njihovu provedivost i iskorištavanje dostupnih sredstava
- ✓ Implementacija nedovoljno razumljivih pravila zelenih investicija mogu dovesti do povećanih financijskih korekcija

PRILIKE

- ✓ Povećan fokus na standardizaciju procesa (ESG, NIS2, ETS2) potaknut će rast povezanih investicija kao i prijave na EU natječaje
- ✓ Privatni sektor može po uzoru prakse drugih zemalja kao vanjski dobavljač ubrzati procese (npr. Evaluacija projektnih prijedloga)
- ✓ Daljnja pojednostavljenja administrativnih procesa kroz usku suradnju s dionicima
- ✓ Učenje iz provedenih natječaja/projekata javnim objavama odluka o prigovorima na vrednovanje projekata te prigovorima na nepravilnosti (financijske korekcije)
- ✓ Realokacija neiskorištenih sredstava na poduzetničke natječaje

Izvor: HUP istraživanja, kontribucije članica HUP-a

POLICY
PREPORUKE

1. Redovito objavljivati aktualni status i akcijski plan postizanja ciljeva NPOO-a tijekom idućih dviju godine, kao i koliko je krajnjih korisnika po projektu, kad su planirane njihove nabave i izvršenja aktivnosti te koji korisnik koliko doprinosi pojedinom investicijskom cilju. S obzirom da su alokacije iz EU fondova u posljednje dvije godine generirale gotovo dva postotna boda realnog rasta BDP-a, a ove bi godine potencijalno mogle donijeti i veći utjecaj kratkoročnoj potencijalnoj stopi rasta 3 – 3,5%, interes poslovne javnosti o realizaciji investicija financiranih kroz ovaj instrument očekivano je velik.
2. Predvidljivije i jasno poslovno okruženje – u kontekstu EU fondova koji pokrivaju više od 70% javnih ulaganja RH, važno je pravovremeno znati kad izlaze natječaji te što će se (i kome) njima sufinancirati. HUP EU-PRO se zalaže za raniju objavu indikativnih godišnjih planova te da oni uključe više informacija. Dosadašnja praksa objave između prosinca prethodne pa čak do kraja prvog kvartala godine na koju se odnosi ne omogućuje korisnicima EU sredstava adekvatan temelj za planiranje investicija.
3. Daljnja digitalizacija procesa uz veću podršku korisnicima platformi za prijavu i provedbu EU projekata. Trenutno postoji nekoliko platforma za EU sufinanciranje i sve karakterizira zajednička potreba korisnika za snažnijom tehničkom podrškom kod pojave poteškoća.
4. Uz razvoj platformi, potrebno je povećati transparentnost i izbjeći ponavljanje istih grešaka javnom objavom službenih uputa, mišljenja i odluka: posebno naglašavamo potrebu za javnom objavom rješenja o prigovorima korisnika na vrednovanje projekata te na financijske korekcije. Ovakve objave, po uzoru na praksu Državne komisije za kontrolu postupaka javne nabave smanjile bi ponavljanje pogrešaka u provedbi projekata i unaprijedile kvalitetu budućih projektnih prijedloga.
5. Potrebna je snažnija suradnja tijela sustava s dionicima u implementaciji pravila za zelena ulaganja, administrativno pojednostavljenje i rastećenje poduzetnika s ciljem ubrzanja zelene tranzicije. Konkretno, posljednje izmjene Opće uredbe o skupnom izuzeću (GBER), donijele su kompleksne obveze. Investitorima i različitim strukama uključenim u izradu ulaganja, potrebna je stručna podrška u vidu edukacija i savjeta za implementaciju. Važno je povezivanje sa stručnjacima EK-a kako bi se iskoristila znanja o primjeni u ostalim zemljama članicama.
6. Podizanje praga za ulazak u sustav PDV-a: u Zakonu o obrtu, za djelatnost pružanja usluga poslovnog savjetovanja koja nema značajne materijalne troškove, prag poreza na dohodak predstavlja preveliko opterećenje za male poduzetnike. Predlaže se usvajanje prijedloga EK-a (EU VAT 2025 scheme) koji omogućuje zemljama članicama da postave prag od 85 000 € za malo poduzetništvo. Mjera bi značajno olakšala poslovanje malih obrtnika, potaknula njihov rast i konkurentnost.

11.24. HUP – Udruga grafičara i nakladnika

KLJUČNI BROJEVI I TRENDOVI

Broj tvrtki: **1.023**

Broj zaposlenih prema satima rada: **9.862**

Prosječni rast bruto plaće (2023. godina): **13,7%**

Rast poslovnih prihoda 2019. – 2023. od **37,3%** na 1,3 milijardi EUR

Izvoz je porastao **47,0%**, a udio izvoza u prihodima porastao je na **35%**

GRAFIČKO-PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA U HRVATSKOJ U BROJEVIMA

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Broj poduzetnika	1.043	1.028	1.045	1.043	1.023
Broj zaposlenih prema satima rada (FTE)	10.012	9.667	9.938	9.969	9.862
Poslovni prihodi (mil. eura)	961	896	1.074	1.372	1.319
Izvoz (mil. eura)	312	306	390	530	459
Izvoz (u % poslovnih prihoda)	32,5	34,2	36,3	38,6	34,8
Trošak sirovina i materijala (u % poslovnih prihoda)	43,3	43,0	47,4	48,2	44,9
Trošak prodane robe (u % poslovnih prihoda)	11,5	11,5	10,7	10,5	11,5
Trošak rada (u % poslovnih prihoda)	15,1	16,1	14,4	12,7	14,8
Prosječna bruto plaća (u eurima)	1.208	1.242	1.295	1.455	1.654
Bruto investicije u dugotrajnu imovinu (mil. eura)	161	146	164	175	178
Neto dug (mil. eura)	97	80	71	54	66
EBITDA (mil. eura)	120	108	110	188	154
EBITDA marža	12,4	12,0	10,2	13,7	11,6
CAPEX/poslovni prihodi (%)	16,8	16,3	15,2	12,7	13,5
R&D/poslovni prihodi (%)	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
ND/EBITDA	0,8	0,7	0,6	0,3	0,4
Neto dobit (mil. eura)	66	45	39	103	61
Neto marža	6,9	5,0	3,7	7,5	4,6
Koeficijent pokrića kamata (EBIT/trošak kamata)	11,9	10,9	9,6	24,5	14,1
Rentabilnost ukupne imovine – neto (ROA)	6,7	4,9	3,6	7,5	4,6
Rentabilnost vlastitog kapitala (ROE)	15,4	9,7	8,1	17,7	10,1
Prihod po zaposlenom (u eurima)	96.005	92.667	108.067	137.674	133.793
Izvoz po zaposlenom (u eurima)	31.206	31.695	39.246	53.197	46.585
EBITDA po zaposlenom (u eurima)	11.939	11.141	11.039	18.853	15.586
Neto dobit po zaposlenom (u eurima)	6.591	4.606	3.949	10.341	6.219

Izvor: FINA info.BIZ

SNAGE

- ✓ Grafičko-prerađivačka industrija je važna djelatnost čiji se proizvodi koriste u sve većem spektru materijala za pakiranje, što mnoge industrije čini sve ovisnijima
- ✓ Visoka mogućnost recikliranosti osnovne sirovine (kartona, papira) uz dobro organizirani proces i običaj prikupljanja i recikliranja te sirovine
- ✓ Bazna sirovina u proizvodnji primarnih (nerecikliranih) papira i kartona je drvo, a područje EU-a u stalnom je porastu površinom prekrivenom šumama
- ✓ Izrazito nizak omjer neto duga te EBITDA omogućuje komotno financiranje investicija

SLABOSTI

- ✓ Pad prihoda u 2023. nakon dvije godine rasta zbog pada narudžbi s EU tržišta većeg od 20% u 2023. i početkom 2024.
- ✓ Veliki pad potražnje uslijed ubrzane digitalizacije u tiskovinama te izdavaštvu
- ✓ Pad EBITDA marže na najnižu razinu od 2021. te ispod srednjoročnog prosjeka zbog relativnog povećanja sirovina i materijala i troška prodane robe
- ✓ Unatoč rastu investicija u dugotrajnu imovinu od 2,1% u 2023., relativna razina investicija (capex/sales) je u posljednje dvije godine značajno ispod srednjoročnog prosjeka što upućuje na nedovoljna ulaganja te zaostajanje u pogledu poboljšanja niske dodane vrijednosti/prihoda/dobiti po zaposlenom
- ✓ Očekivani rast plaća iznad rasta produktivnosti u nedostatku radne snage pogoršava konkurentnost i održivost
- ✓ Slaba podrška strukovnom obrazovanju ograničava razvoj kvalificirane domaće radne snage i povećava ovisnost o uvozu stranih radnika
- ✓ Izostanak jasne kategorizacije srednje kapitaliziranih poduzeća otežava pristup potporama i natjecanjima ključnim za razvoj sektora

PRIJETNJE

- ✓ Ponovni rast cijena ulaznih materijala (sirovina) te cijena energenata uslijed kolebanja u opskrbnim lancima uslijed geopolitičkih previranja
- ✓ Moguće promjene u EU regulativi, poput Direktive o korporativnoj održivosti ili Direktive o kasnim plaćanjima, mogu stvoriti dodatne izazove

PRILIKE

- ✓ Očekivani oporavak u europodručju od oko 1,5% nakon pada od -8,7% lani u skladu s rastom osobne potrošnje, potražnje za netrajnim potrošačkim dobrima, boljim uvjetima financiranja, krajem ciklusa pada zaliha, stabilizacije cijena energenata
- ✓ Rast potražnje za papirnatom ambalažom na iznadprosječno brzorastućim tržištima te rastućom urbanom populacijom
- ✓ Rastući trend zamjene plastične pakirne ambalaže papirnatom ambalažom zbog regulative u području održivosti
- ✓ Rast potražnje za higijenskim proizvodima od papira
- ✓ Orijehtacija na brzorastuća tržišta izvan EU-a za kompenzaciju sporijeg tempa rasta na tradicionalnim EU tržištima
- ✓ Velik potencijal za rast produktivnosti kroz ulaganja u tehnologiju, internacionalizaciju te općenito investicije poduzeća u zelene tehnologije

**POLICY
PREPORUKE**

1. Omogućiti subvencioniranje troškova energenata, osobito električne energije.
2. Kroz izmjene Zakona o poticanju ulaganja snažnije motivirati investicije u “industriju 4.0” i tehnološki napredne sustave i potaknuti veće investicije u grafičku industriju.
3. Potrebno je provesti i oslobađanje od dijela doprinosa za proizvodne objekte u nadležnosti jedinica lokalne samouprave te dati dozvole velikim tvrtkama da apliciraju na EU fondove kao na drugim tržištima.
4. Povećati upisne kvote za obrazovne programe koji obrazuju potreban kadar za grafičko-prerađivačku industriju uz brzu prilagodbu obrazovnih programa potrebama grafičke industrije.
5. Jasnije kategorizirati srednje kapitalizirana poduzeća u Zakon o računovodstvu u cilju olakšanja pristupa potporama i natjecajima ključnima za daljnji razvoj sektora.

Lista skraćenica

AI	– Umjetna inteligencija
AIC	– Stvarna individualna potrošnja
AIF	– Alternativni investicijski fond
BDP	– Bruto domaći proizvod
BDV	– Bruto dodana vrijednost
CAPEX	– Kapitalni izdaci
CEE	– Središnja i istočna Europa
CEFTA	– Srednjoeuropski ugovor o slobodnoj trgovini
CEPOR	– Udruga za razvoj politika poduzetništva
CFA	– Program ovlaštenog financijskog analitičara
CETT	– Program za financiranje projekata tehnološkog transfera sa sveučilišta i istraživačkih institucija
CROGIP	– Program ulaganja
CVCi	– Program za razvoj venture capital ulaganja
DESI	– Indeks digitalnog gospodarstva i društva
DKOM	– Državna komisija za kontrolu postupaka javne nabave
DZS	– Državni zavod za statistiku
EA-20	– Zemlje članice Eurozone, broji 20 zemalja
EBIT	– Dobit prije kamata i poreza
EBITDA	– Dobit prije kamata, poreza i amortizacije
EBITDAR	– Zarada prije kamata, poreza, amortizacije i rente
ECTS	– Europski sustav prijenosa i prikupljanja bodova
EIB	– Europska investicijska banka
EIOP	– Europsko istraživačko tijelo
EK	– Europska komisija
ENP	– Kriterij ekonomski najpovoljnije ponude
EOTRP	– Složena analiza mreže

EO	– Energetska odobrenja
ESG	– Okolišno, društveno i korporativno upravljanje
ESOP	– Radničko dioničarstvo
ESI	– Europski strukturni investicijski fondovi
ETF	– Burzovni tematski/indeksni fond
EU	– Europska unija
EU-27	– Zemlje članice Europske unije, broji 27 zemalja
EUR	– Valuta, euro
EVPG	– Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva
FATF	– Međunarodna organizacija za borbu protiv pranja novca i financiranja terorističkih organizacija
FDI	– Izravna strana ulaganja
FIDIC	– Međunarodni savez inženjera-savjetnika
FINA	– Financijska agencija
FTE	– Broj zaposlenih prema satima rada
GBER	– Opća uredba o skupnom izuzeću
GDPR	– Opća uredba o zaštiti podataka
GIS	– Geografski informacijski sustav
ha	– mjerna jedinica za površinu, hektar
HAMAG	– BICRO – Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije
HANFA	– Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga
HBOR	– Hrvatska banka za obnovu i razvoj
HGK	– Hrvatska gospodarska komora
HNB	– Hrvatska narodna banka
HTZ	– Hrvatska turistička zajednica
HRK	– Valuta, Hrvatske kune
HUB	– Hrvatska udruga banaka
HZJZ	– Hrvatski zavod za javno zdravstvo
HZZ	– Hrvatski zavod za zapošljavanje
HZZO	– Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
ICT	– Sektor informacijsko-komunikacijske tehnologije
IT	– Sektor informacijske tehnologije
IFRS	– Međunarodni standardi financijskog izvještavanja
IMD	– Međunarodni institut za razvoj menadžmenta
IPO	– inicijalna javna ponuda dionica
ISA	– Međunarodni standardi revizije
ISO	– Međunarodna organizacija za standardizaciju
ISVU	– Informacijski sustav visokih učilišta

JLS	– Jedinice lokalne samouprave
JN	– Javna nabava
Kg	– mjerna jedinica, kile
MAX	– maksimum
M&A	– spajanja i preuzimanja
MIN	– minimum
MMF	– Međunarodni monetarni fond
MORH	– Ministarstvo obrane Republike Hrvatske
MSP	– Malo i srednje poduzetništvo
MUP	– Ministarstvo unutarnjih poslova
MVEP	– Ministarstvo vanjskih i europskih poslova
MWh	– Mjerna jedinica, Megavat sat
ND	– Neto dug
NECP	– Nacionalni energetske i klimatski plan
NKD	– Nacionalna klasifikacija djelatnosti
NPL	– Neprihodonosni krediti
NPOO	– Nacionalni plan oporavka i otpornosti
NZEB	– Zgrada gotovo nulte energije
OECD	– Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj
OIB	– Osobni identifikacijski broj
OIE	– Obnovljivi izvori energije
OPG	– Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
OPUO	– Ocjena o potrebi procjene utjecaja zahvata na okoliš
PDV	– Porez na dodanu vrijednost
PISA	– Svjetsko istraživanje u obrazovanju koje provodi OECD
PMR	– Regulacija tržišta proizvoda koju provodi OECD
p/c	– Mjera po glavi stanovnika, per capita
RDI	– Istraživanje, razvoj i inovacije
R&D	– Istraživanje i razvoj
RUC	– Bruto profitna marža, razlika u cijeni
ROA	– Prinos na imovinu
ROE	– Povrat na kapital
RTV	– Radio televizija
SAE	– Sustav za pomoć u eksploataciji
SCM	– Standardni troškovni model
SENTOR	– Udruga poduzetnika seniora
SME	– Mala i srednja poduzeća

S&P 500	– Burzovni indeks s američke burze
SOPG	– Samoopkrbno obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
STL	– Sigurnosno tehnički listovi
STEM	– Područje znanosti, tehnologije, inženjerstva i matematike
ŠKŽ	– Šibensko-kninska županija
TMS	– Sustav za planiranje resursa poduzeća
TSI	– Instrument za tehničku potporu
TTF	– Tekstilno-tehnološki fakultet
USD	– Valuta, američki dolar
VAT	– porez na dodanu vrijednost
VUK	– Visokoučinkovita kogeneracija
ZJN	– Zakon o javnoj nabavi
ZNR	– Zakon o zaštiti na radu
ZPZ	– Zakon o poljoprivrednom zemljištu
ZOO	– Zakon o obveznim odnosima
ZoPU	– Zakon o poticanju ulaganja
ZoR	– Zakon o radu
ZOS	– Zakon o osiguranju
ZPP	– Zakon o parničnom postupku
ZTD	– Zakon o trgovačkim društvima

Popis zemalja

AT	– Austrija
BE	– Belgija
BG	– Bugarska
CY	– Cipar
CZ	– Češka
DE	– Njemačka
DK	– Danska
EE	– Estonija
ES	– Španjolska
FI	– Finska
FR	– Francuska
GR	– Grčka
HR/RH	– Hrvatska
HU	– Mađarska

IE	– Irska
IT	– Italija
LT	– Litva
LU	– Luksemburg
LV	– Latvija
MT	– Malta
NL	– Nizozemska
PO	– Poljska
PT	– Portugal
RO	– Rumunjska
SAD	– Sjedinjene Američke države
SE	– Švedska
SI	– Slovenija
SK	– Slovačka

HUP

Zagreb, studeni 2024.

